

Gheorghe BORZA

Cornelia BORZA

Maria POPESCU BORZA

TĂMĂȘASA

în
documente, amintiri, datini,
obiceiuri și
tradiții

2007

Gheorghe BORZA

Cornelia BORZA

Maria POPESCU BORZA

Tămășasa

în
documente, amintiri, datini,
obiceiuri și
tradiții

Copyright © - Toate drepturile rezervate autorilor

Motto:
<De crezi]n ceva ad`nc, acesta, mai devreme sau mai t`rziu,
se va realiza>.

Aurel Vlaicu

Tehnoredactare: **Ovidiu Stoian**

Coperta: **Ovidiu Stoian**

Culegere: **Elena Matie**

Corectura executat de autori i **Angela Mariana BORZA**

Foto copert : Panorama satului

Biserica

coala

Gorganele

Fotografiile: **Bîrcean NICOLAE**

Daniel i **Simona DAVID**

Albume de familie

*Memoriei tuturor generațiilor de înaintasi din Tamasasa;
pentru truda neobosita prin care amestecând tarâna cu lacrimi,
sudoare si multe suferinte au facut-o sa rodeasca; ei au pastrat si ne-au
transmis bogatul tezaur de datini si obiceiuri, precum si frumosul port
popular. Lor le aducem azi omagiul nostru cald, modest, sincer si
simplu ca o reparatie a nedreptatilor trecutului.*

Autorii

ISBN: 978-973-0-04885-8

Prefa

O lucrare despre T m asa era de mult necesar , fie ea i sumar cum este aceasta. O cerea vechimea documentar a satului, de aproape 700 de ani, ca i nevoia de a nu fi acoperite de uitare faptele i evenimentele petrecute în cursul vremii, precum i frumoasele obiceiuri locale.

Gândul de a scrie o astfel de lucrare st ruia de mult în mintea noastr . Acest gând a fost expus la întâlnirea intelectualilor i absolven ilor de liceu din august 1973. S-au alc tuit atunci i grupuri de lucru. Modalitatea s-a dovedit ineficient ... Atunci am luat pe cont propriu, în familie, această sarcin . Folosind documentele aflate în arhiva bisericii din sat, cele de la prim ria comunei M rtine ti, ca i cele de la Arhivele Na ionale din Deva am început demersul nostru. Informa ii pre ioase ne-au furnizat c r ile publicate aflate în marile biblioteci ale Clujului i în biblioteca familiei. Alte informa ii le-am cules de la b trânii satului, cu deosebire cele legate de datini, obiceiuri i tradi ii. Am folosit i propriile amintiri care se întind pe o perioad de aproape trei sferturi de veac.

N-avem preten ia c am fi notat tot ceea ce s-ar fi putut scrie despre trecutul i prezentul satului. Genera iile mai tinere sunt chemate s continue i s aprofundeze acest demers. Fiecare capitol din această lucrare poate constitui o tem pentru o lucrare tiin ific de cercetare mai ampl în diverse domenii.

La vârsta noastr înaintat atât am reu it s facem i mul umim lui Dumnezeu c ne-a ajutat. Am considerat ca o datorie de suflet i obliga ie moral s l s m posterit ii o urm a trecerii noastre prin via .

Dac -i facem pe cititorii acestei lucr ri s tie ceva mai mult, decât pân acum, despre trecutul satului nostru, atunci str daniile noastre n-au fost cu totul zadarnice.

Cluj Napoca i T m asa, august 2006
Gh. Borza, Cornelia Borza, Maria Popescu Borza
Profesori pensionari

Lista prescurtarilor

Arh. Nat. Dir. Jud. Hd. = Arhivele Nationale Directia Judeteana Hunedoara

C.A.P. = Cooperativa Agricola de Productie

D. = Dinar, moneda subdiviziune a florinului

Ds. = Dosar de arhiva

Fl. = Florin (moneda)

F. = Fond arhivistic

Fil. = Filer (subdiviziune a coroanei moneda)

Fac. = Facultate

Ha. = Hectar; j = iugar

I.P. = Institutul Politehnic

I.P3 = Institutul Pedagogic de 3 ani

I.F.E.T. = Intreprinderea de Exploatare si Transport Forestier

K. = Koroana (moneda)

Krz. = Creitar (subdiviziune a florinului Renan)

Pag. = Pagina

Sec. = Secol

Sc. = Scoala

S.M.A. = Statiunea de Masini Agricole

U.B.B. = Universitatea Babes Bolyay

Vol. = Volum

N.N. = Nota noastra (a autorilor)

St. = Stânjen

D.J. = Drum Judetean

Fl.R. = Florin Renan

Vechi unitati de masura folosite si la Tamasasa

1.De capacitate pentru grâu:

-Cupa, subdiviziunea miertei (ferdelului). Obisnuit opt cupe fac o mierta.

-Mierta sau ferdelul are pâna azi 30 de litri

-Galeata (cubulus) e masura cea mai obisnuita de grâne în Transilvania. Erau mai multe feluri de galeti dupa zona. Cele mai des

folosite erau: galeata de Casovia si galeata saseasca, folosita si în zona noastra, având 4 mierde, ale timpului, azi 83 litri. Pentru a semana un jugar trebuiau 2 galeti de grâu. Galeata mare de Cluj avea 8 mierde.

Pe domeniul Hunedoarei este sestiar (sextalia) mai aproape ca marime de galeata, caci 1?sextalia e echivalenta cu o galeata.

2.Masuri de capacitate pentru lichide:

-Butea de vin. Cea mai mare avea 80 de vedre, iar cea mijlocie 40 de vedre. Era cea mai des întrebuintata.

-Cupa reprezinta 1/8 din vadra.

-Vadra e masura cea mai generala a vinului, având 8 cupe apropiindu-se ca marime de vadra de 10 litri. Azi se numeste ferie.

3.Masuri de greutate:

-Fontul în jur de ½ kg.

-Maja în vechime avea 100 fonti (ceva peste 50 kg.)

-Meter maja e numita la noi o greutate de 100 kg.

4.Masuri de lungime:

-Cotul folosit pentru tesaturi are 0,70 m.

-Palma

-Pasul are 0,75 m.

-Stânjenul avea 1,91 m.

5.Masuri de suprafata:

-Butea masura de vin. O vie producea atâtea buti de vin.

-Carul numarul de care de fân pe care-l poate produce o suprafata. De regula 1 jugar producea doua care mari de fân.

-Coasa; numarul de cosasi care-l pot cosi într-o zi.

-Galeata; numarul de galeti de semanatura necesare.

-Jugarul se semana cu 2 galeti sau câble. În secolul al XIX- lea avea 5700 m².

-Plugul un plug putea ara într-o zi pe loc drept 1 jugar socotit cu 4 sau 8 boi.

-Sapa masura de vie care indica numarul de sapatori care o pot sapa într-o zi.

-Vadra, masura de vie: atâtea vedre sau ferii produce o vie.

6.Masuri de grâne netreierate:

-Claia era variabila cuprinzând, de obicei, 30 de snopi.

-Crucea, doua cruci formau o claie.

-Snopul cât poate cuprinde o legatura facuta din acelasi grâu.

-Stogul cuprinde câteva zeci sau sute de cl i. El putea fi i de fân.

7.Unit i monetare:

-Florinul avea 100 de dinari. Era b tut din argint. S-a folosit timp de sute de ani

-Florinul Renan s-a introdus în sec. al XVIII-lea, fiind mai mare ca valoare decât florinul obi nuit.

-Coroana introdus la sfâr itul sec. al XIX-lea. 2 coroane formau un florin renan.

-Crei arul era subdiviziunea coroanei 100 crei ari formau o coroan .

-Urna unitate de m sur pentru lichide la romani cu capacitate de 2,7 l aproximativ.

Informa iile sunt luate din:

D. Prodan „Job gia în Transilvania în secolul al XVI- lea” vol. III pag. 2 6. Editura Academiei R.S.R. Bucure ti 1968.

Capitolul I

I Mediul natural

A ezarea geografic

T m asa este unul din cele 458 sate ale jude ului Hunedoara fiind a ezat în partea estic a acestui jude . Face parte, împreun cu alte ase sate (Dâncul Mare, Dâncul Mic, Jeledin i, M gura, M rtine ti i Turma), din comuna M rtine ti. La rândul s u comuna M rtine ti este una din cele 56 comune ale jude ului Hunedoara. Jude ul nostru este situat în partea central vestic a României i este unul din cele mai mari jude e ale rii ca suprafa i popula ie. Are 7063 km², reprezentând 3,3% din suprafa României.

Comuna M rtine ti, potrivit recens mântelor din anii 1900; 1910; i a primei s t a t i s t i c i române ti din anul 1920, avea o suprafa total de 10.611 j. Recens mântul din ianuarie 1948 înscrie pentru comuna M rtine ti suprafa total de 5901 ha, din care la T m asa 650 ha, mai mult ca în 1900; 1910; i 1920, când erau înscrie suprafa a de 1125 j. La acele date jug rul avea 5700 m². Cele 650 ha înscrie în recens mântul din 1948 reprezint circa 11 % din suprafa total a comunei. Recens mântul din anul 2002-2003 înscrie la T m asa o suprafa total de 602 ha reprezentând 9,9 % din suprafa a comunei.

Panorama satului văzută din Coasta Fântâni

T m asa este situat în partea nord estic a comunei M rtine ti pe drumul jude ean 668 acolo unde acesta face o curb aproape în unghi drept, îndreptându-se spre cele dou Dâncuri, apoi spre Valea Sângiorzului. Acest DJ face leg tura între DN 7 Or tie-Deva i DN 66 Simeria-Petro ani. Din DN 7 el se desprinde la 4 km fa de Or tie, se îndreapt spre sud, trece prin Turma i la 5 kilometri într în T m asa, înainte de curba amintit . De aici începe localitatea T m asa care are acuma o singur uli . Pân în anii 1950 mai avea o uli cu 7 case numit Arime tilor dar care ulterior au fost dezafectate. Satul este situat pe o vale destul de larg în partea de jos i mai îngust în partea de sus. Valea este str juit la nord est i sud de dealuri. Vecinii satului sunt: la nord municipiul Or tie, la est Beriul, la sud i sud-vest Sereca i Dâncul Mic, la Vest M rtine ti, iar la nord-vest Turma . Localitatea are urm toarele coordonate geografice 45⁰47'56" latitudine nordic i 23⁰9'25" longitudine estic .

Distan ele fa de celelalte sate ale comunei sunt: Dâncul Mic 3 km, Dâncul Mare 6 km, Turma 2 km, M rtine ti 3 km, Jeledin i 7,5 km i M gura 9,5 km. Leg tura rutier cu primele sate men ionate se face pe amintitul DJ 668 modernizat prin betonare i terminat în anul 2001.

Distan a pân la municipiul Deva, care este centrul de jude , este dup unele date de 27 km, dup alte date de 28 km, iar pân la municipiul Or tie este dup unele date 10 km, dup altele 12 km. În anii 1970 când circulau peste 10 autobuze de la i spre Or tie pre ul unui bilet de c l torie era de 3,50 lei corespunz tor unei distan e de 9 kilometri. Transportul feroviar este asigurat prin cea mai apropiat sta ie CFR Turda situat la 9 kilometri distan .

Din cele 602 ha cât m soar hotarul satului, baza de date a prim riei M rtine ti pentru satul T m asa înscrie pentru anul 2002 la categoria intravilan 45 ha din care 16,20 ha cur i i construc ii. Casele sunt în irate de o parte i de alta a uli ei i numai pe o por iune unde pâraul este aproape de strad construc iile lipsesc pe acea parte.

Relieful:

Privit în ansamblu relieful localit ii este foarte variat. Predomin îns dealurile care în partea de nord sunt o continuare a Dealurilor Or tiei i care coboar în pante mai line sau mai înclinate spre Drumul Jude ean i spre es sau Lunc . Aceste dealuri începând cu

Holombul de 341 m altitudine și continuând cu Gorganele (Gorganul Mare 380 m) cu Dealul Fântâna din Deal 400 m în hotar cu Sereca și Dâncul Mic și continuând spre sud către Costești sunt o serie de roșii de ape din fosta câmpie piemontană, așa cum arată autorii monografiei „Orăștie 750 de ani” pag. 22. De aici coboară spre vest dealurile situate chiar deasupra satului: Coasta spre Nord, Dealul Fântâniei și Gruiul spre sud și Feianul spre sud-vest. Acesta din urmă are pe culme o terasă roditoare de unde coboară în pantă spre același DJ 668, ce duce la Dâncuri. Dealuri cu pante repezi sunt Curăturile, Dealul Neagului, Vârful Domnesc și Via Domnească. La vest de sat se întinde un relief de câmpie situat între cele două laturi ale drumului județean mergând până la Valea Mărtinețului și hotarele satelor Dâncul Mic și Turma. Un teren ușor înclinat cu aspect de câmpie se află și între pârâul Izvor, drumul județean și hotarul satului Turma până la panta Perilor. Dealurile și terasele sunt brăzdate de vălcele și pârâia care nu au apăs în permanență ca și Valea care separă vatra satului de dealurile Feianului. Relieful localității are urme pronunțate de frământări ale scoarței terestre petrecute în timpuri mai îndepărtate sau mai apropiate. Râpa Mare și Mic, Râpaosul, Rupturile, Zăpodii și Coasta Fântâniei sunt dovezi în sprijinul acestei afirmații. În Coasta Fântâniei și Râpaos se pot streza cochiliile unor animale marine, iar pe dealul Petricele sunt numeroase pietre măruntă ca în albia unui râu. Toate dovedesc prezența aici în timpuri îndepărtate a unui golf aparținând unei mări.

Soluri: Pe terenurile de es și luncă, dar și la Izvor, Gura Luncii și în vatra satului se află soluri provenite din aluviuni argiloase și nisip care sunt roditoare pentru legume, zarzavaturi și cereale, dar și pentru confecționarea cărămizilor. În pământuri soluri brun roșii, pe dealuri soluri argiloase, pe alocuri brun roșii precum și gresii și nisipuri. Hotarul satului este strădat în piatră de construcție iar piatra de râu este inexistentă sub formă de bolovani. Pietrișurile (balastul) sunt foarte rare. În două locuri în hotar se întâlnesc rocă dură care se scoate în urma decopertării și a folosirii daltei și barosului. Pentru pavaj repararea drumurilor și fundații betonate se aducea piatra de râu din hotarul satului Căstău din albia râului Grădiștea ori de la Mureș din hotarul satului Turda pe distanță mare. Cele două zone mici cu piatră de construcție se află: una în apropierea Râpei lângă via lui Bercea, în parte, iar cealaltă lângă pârâul Izvor în locul numit Drogodan. Piatră formată din conglomerate, dar care se sfărâmă ușor se află în dealul Alunetului.

Rețeaua hidrografică este strădată în ape curgătoare. Principalul pârâu numit Vale colectează pârâia ele mai mici, torenții și apele de ploare care vin din stânga și din dreapta. Valea își are obârșia în zona din dreapta și stânga Gruiului, care se unesc primind apoi celelalte pârâia: Arimeț, Pârâul Roșu, Pârâul Viei Domnești, Pârâul Belbii și Pârâul Râpei. Dar nici ele și nici Valea nu au apă în permanență numai în timpurile cu precipitații. După ce părăsesc satul pe sub podul de beton, străbate esul și Lunca vărsându-se în Valea Mărtinețului. Izvoare cu apă potabilă sunt: Izvorul Făgetului, care are cea mai bună apă și pentru care s-a făcut amenajări. Proiectul de urbanism al comunei prevede că în perioada imediat următoare să se construiască aici un bazin de unde prin conducte să se introducă apa potabilă prin conducte în tot satul. Alte izvoare se află la Tiburoi la Fântâna din Deal și la Fântâna lui Danciu, lângă DJ 668 spre Dâncu Mic. Pânza freatică se află la adâncimi diferite. În zona Rogoazei și sub Răchithea se află pe straturi cu argilă greu permeabilă, iar solul de deasupra îmbibat cu apă parcă plutește. În timpul comunismului s-a făcut lucrări de drenare în aceste locuri. Când stratul impermeabil se află înclinat ori se rupe se produc alunecări de teren și prăbușiri ca în zona Râpei sau în Zăpodie. Chiar în vatra satului pânza freatică din izvoare de suprafață, aproape fiecare casă are fântână în curte, dar la puține fântâni apa este potabilă și bună pentru gătit.

Clima:

Clima localității se integrează în climatul județului și a zonei Sud Transilvane fiind o climă temperată continentală, cu cele patru anotimpuri. Vânturile predominante sunt cele vestice care pot aduce și ploi și vreme secetoasă. Iarna bate Crivul care aduce zăpadă și ger. Temperatura medie anuală este de 9,5°C. Cantitatea de precipitații este în medie de 600 mm anual. În ultimii ani această cantitate a depășit mult media multi-anuală mai ales în anii 2004, 2005 și 2006. Ploile multe au împiedicat desfășurarea normală a lucrurilor agricole de primăvară și vară. În cursul istoriei, datele de care dispunem arată că anii ploioși au fost urmași de ani cu secetă accentuată. Lipsa apei a dus la apariția unei epidemii de cium și holeră care au cuprins Transilvania și zone întinse din Europa. Prima mare epidemie de cium a avut loc în anii 1346-1348 adus de tărâș în estul Europei și de corbiile Venețiene, prin obolani, în vestul Europei. Epidemia a decimat populația continentului.

În ciclul de 6 volume, având ca temă „Jobgia în Transilvania sec. XVI-1848”, renumitul istoric D. Prodan face numeroase referiri la condițiile climatice ale acestei perioade. În volumul V (sec. XVII) istoricul notează că „acest secol a început cu o mare foamete” (pag. 84). La pag. 10 este menționat „ciuma în Transilvania în 1613”. În continuare sunt menționate „valorile de ciumă din Europa care au ajuns în Transilvania prin anii 1633; 1644; 1678 și 1680 însoțind războaiele și perioadele de secetă și foamete”. Purtătorii ciumei erau turcii în timpul expedițiilor militare. Pentru Transilvania este menționat ciuma din 1617 în părțile Albe și apoi în anii 1633; 1623; 1634; 1646; și 1661. Mai sunt amintiți și anii 1679 și 1680 cu unele „molime”(nyavalya).

În sec. XVIII și XIX epidemiile de ciumă și holeră au continuat să facă ravagii. Între anii 1814-1817 pe fondul unei secete prelungite s-a produs o puternică epidemie de ciumă care a cuprins toată Europa. A pierit atunci 10% din populația continentului. O secetă accentuată s-a produs în anul 1846-1847 grăbind declanșarea revoluției de la 1848. Altă secetă prelungită a fost între 1861-1864 urmată de o epidemie de holeră. Ultima mare epidemie de holeră a avut loc în anii 1872-1873 ca urmare a secetei și foametei din cei doi ani anteriori. Toate au produs mari suferințe și pierderi de vieți omenești pretutindeni. Trăsăturile clopotelor, slujbele făcute de preoți, leacurile băbești, în lipsa medicamentelor, precum și „cămăciumei” făcute de 9 femei într-o singură noapte, de la torsul firului până la esutul și cusutul cămășii și a ezarea ei la intrarea în sat, n-au făcut decât să crească speranța oamenilor supraviețuitori că vor scăpa cu bine din primejdie. Și localitatea noastră a avut de suferit în urma acestor calamități.

Vremea cu precipitații în exces și temperatura scăzută au dus, de multe ori la întârzieri mari în efectuarea lucrărilor agricole deoarece populația satului a fost timp de secole una de agricultori. O însemnare cu creionul pe prima copertă interioară a unui Penticostar aflat pe masa din altarul bisericii din localitate am găsit în anul 1973 următoarea notă: „La anul 1892 spre 1893 au fost iarna foarte lungă și au fost tot frig până la 6 mai”. Tăierea se conjugă perfect cu spusurile bătrânilor care povestesc că „au fost ani când nu s-a putut ara la vreme, iar spațiul cucuruzului l-au făcut împrăciat cu ube și ciuli”. Ani ploioși au mai fost în 1884; 1902; 1939; și 1970 și 1975 precum și 2004; 2005; 2006. Primele brume cad de obicei la mijlocul lunii octombrie, iar primul îngheț și prima zăpadă la sfârșitul lunii noiembrie, dar nu ca o regulă. S-a întâmplat în câteva

rânduri și brumeze la sfârșitul lunii septembrie după cum și nu cad zăpadă care și rămân chiar până după Crăciun. Zăpada se topește uneori la sfârșitul lunii februarie, dar poate și fulgii să cadă în luna aprilie, când se spune că e „iarna mieilor”. În noaptea de Paști, la 1 mai 1948 a fost îngheț la sol, iar pomii înfloriți au avut mult de suferit. Altfel, tot în ziua de Paști, la ieșirea din biserică a nins destul de mult, dar zăpada nu a persistat. Ierni cu frig și zăpadă multă au fost în 1942; 1954, iar în 20 martie 1962 a nins abundent. Cele mai reci luni s-au dovedit a fi ianuarie și februarie, iar cele mai calde sunt lunile iulie și august.

Flora este diversă după sol și altitudine. Pe lângă plantele cultivate întâlnim numeroase plante aparținând florei spontane. În zonele umede cresc rogozul, pipirigul, trestia, papura, roșnița, salcia, stânjenelul de baltă, urzica, socul, salcâmul și hameiul. Pe dealuri cresc specii ierboase ca: pirul, costreiu, mărul lupului, pământul, scaiul vânt, coada calului (pământul porcului). Prin lanurile de grâu crește macul sălbatic, holbura, cicoarea, pământul, etc. Prin fânețe se află felurite ierburi, sânziene, coada oricelului, mărul, trifoi sălbatic, iarba câmpului, coada vulpii, pământul, firuș, etc. Pe marginile de la marginea drumului crește muștelelul. Multe din speciile florei spontane au proprietăți terapeutice fiind socotite plante medicinale.

În pădure cresc gorunul, fagul, carpenul, mestecul, cerul, cornul, sângerul, iar în tinereturi murul, zmeurul, mestecele și porumbarul. În pădurea „Faget” se află două ochiuri de apă stătătoare permanente. Tâmbul Mare și Tâmbul Mic în jurul cărora crește o vegetație specifică solurilor umede. Din flora spontană mai fac parte brusturile, cucuta (buciniul) pelinul, mătăgăna, țevia, iar în pădure o floare rară dumbrăvnicul cu miros parfumat.

Dintre plantele cultivate cu tradiție se află: grâul, porumbul, ovăzul, cartofii, sfecla furajeră, altfel cănăpă: plante de nutre: trifoi, lucernă, mazăre, borș. Ultimele două se cultivau anterior perioadei comuniste când locul lor a fost luat de ghizdei. În grădini se cultivă legume și zarzavaturi, pomii fructiferi și vița de vie. Flora spontană cu toate speciile ei este în expansiune.

Fauna

Dintre roztoare se întâlnesc iepurele de câmp, oarecii,

obolanii, cârti a. Pe câmp i în p duri se afl vulpea, lupul, bursucul, mistre ul, erpi, broa te. Dintre p s ri: rândunica, porumbelul, vr bii, grauri, cioc nitoarea, mierla, sturzul, prepeli a, bufni a, gai a, ciorile, co ofana, uliul, ciocârlia, pitulicea, etc. Mai sunt puzderie de insecte, albine s lbatice, etc.

Flora spontan în extindere constituie un habitat propice pentru animalele s lbatice, aflate în cre tere numeric .

Capitolul II

II Toponime în localitate i în hotar

T m enii au dat nume din cele mai frumoase, interesante i foarte sugestive locurilor din sat i din hotar. Pentru aceasta au luat în considerare altitudinea, înf i area reliefului, pozi ia fa de c ile de comunica ie, pozi ia fa de soare, vegeta ia predominant i numele unor proprietari, pozi ia fa de Vale sau fa de localit ile vecine.

Numele localit ii vine de la un proprietar întemeietor sau conduc tor al ob tii Toma, de unde Valea lui Toma în documentele maghiare Tamás Pataka.

Joseni este numele p r ii de jos de la intrare în sat pân la coal . Aici altitudinea medie este de 250 m.

Suseni este partea mai înalt a satului de la coal pân la fântâna din F get numit i Fântâna din Suseni.

Din sat se ajunge în hotar pe mai multe drumuri: pe la Pala, prin D nce ti pe uli a Arime tilor, pe la Mu u, pe C r ri, prin Me tie i Boarta, pe Floast r azi betonat (era numele drumului de la curba spre Dâncuri pân la v rsarea pârâului înso itor în Vale fiind pavat cu piatr de râu de c tre prizonierii italieni în timpul primului r zboi mondial). Alte drumuri în continuare spre hotar: pe Via Domneasc , pe Sub Vii, Printre Vii, pe la Via lui Bercea, Prin Strâmtoare, Pe Dup Gr dini, Pe La Hârciog, Pe La Bolta u.

Nume de locuri cultivate: Fe ianul, Alunetul, P r ul Alunetului, Beserecuci, Dumbrava, Sub Alunet, C tre Dânc or, Lunca

Din Sus, Lunca Din Jos (dup cursul V ii M rtine tiului), esul, Cânepile, Din Sus De Cale, Via Domneasc , La Izvor, În Gura Luncii, În Peri, În Z podie, În Clinuri, La Rogoaze, Sub Cruce, Sub R chit , În Cur turi, În Râpaos, La elini, În Rupturi, Podi or, Între Buci.

Nume de fâne e: Peste Vale, În Ogr zi, În Livadie, În Viile de Jos, În Lice ti, În Coast , În Lazuri, În Lunc , În Progadie (cimitirul vechi), Gr dina Popeasc (cimitirul nou), Cur turi, În Viile Susenilor.

Nume de locuri cu p une: Cân orul, Dumbrava, Ple tioara, T ul Mare i Mic, În Carpeni, Vârful lui Brad Mare i Mic, În Dunga Cerului, Între P raie, Sub Gorgan, Între Gorgane, Pe Coama Gorganului, În Lunc turi, În Ov zi te, Vârful Domnesc (mai nou).

Nume de locuri cultivate cu vii: Viile Josenilor, cu Viile de Jos i Viile de Sus i Via lui Mocsie; Viile Susenilor. În cadrul lor, viile au nume dup proprietari: Via lui Toma, Via Popii, Via lui Chetu, Via lui Bercea, etc.

Pentru paza viilor era în vechime un loc de unde se vedeau toate numit la Prepeleag, unde era plantat un copac cu mai multe cr ci pe care se urca pândarul (paznicul) viilor. Locul era cam în dreptul cimitirului pentru animale.

Dintre numele de locuri cunoscute în afara localit ii pentru forma reliefului, altitudine i structura geologic men ion m Gorganele i Râpa. Aceasta din urm este o falie cu un perete aproape vertical în partea de sud i o zon pr bu it în partea opus . Printre ele î i face loc un firicel de ap care în anotimpul secetos seac cu totul. Când plou se formeaz un pârâia care traverseaz uli a satului i se vars în Vale în fa a colii. Peretele abrupt al Râpei prezint straturile de roci sedimentare formate din argile i dispuse orizontal. La începutul anilor 1940 aici au venit pentru cercet ri câ iva geologi.

Gorganele sunt dealuri în form rotund sau rotunjit care au la baz relieful natural, dar la care a intervenit mâna omului, care le-a m rit în l imea. Sunt trei asemenea ridic turi. Ele se v d de la mare distan i sunt cunoscute la Or tie de c tre militari i popula ia dornic de excursii sub numele de „Trei â e”: Gorganul, Arsurile i Arsurile Mici de la Nord spre Sud, în ordine descresc toare ca în l ime.

Gorganele Mici sau Arsurile sunt mobile cu rol de born la hotarul dintre T m asa i Beriu. Peste ele trece an ul care desparte cele dou hotare.

Gorganul Mare are forma unui uria Sfinx având capul movila

rotund cu altitudinea de 380 m. La forma inițială, naturală, s-a adăugat lucrarea omului care, la o anumită comandă, a luat pe mântul de sub Gorgan și l-a adăugat pe coama și pe vârful, dându-i aspectul actual. Un uriaș care parcă ar vrea să străbată cu privirea peste munți. Sub Gorgan poate fi observată și azi terasa rămasă după ridicarea pe mântului pe acest uriaș. Lucrarea s-a petrecut în timpuri îndepărtate. Ce semnificativ putea să aibă acest uriaș la acea vreme este greu de spus. În mod sigur el exprimă forța a unui personaj cu rol de conducător al timpului.

Scriitorul Gligor Hașa în lucrarea „Minuni și enigme în inutul Hunedoarei” este de părere că „Gorganul” este mormânt scitic sau movilă funerară pelasgă și mai departe, în vremea dacilor ar fi fost „un castru cu mai multe turnuri de apărare” (sau o cetate). Istoricii încă nu și-au spus părerea. Aici nu s-a făcut cercetări de nici un fel. În mod sigur Gorganul a fost un punct de observație al zonei spre toate punctele cardinale. Ar putea fi în viitor o importantă zonă turistică.

Profesorul Petru Bociu în monografia „Delorenii” face o frumoasă și sugestivă descriere a priveliștii care se poate admira de aici. „Urcat pe Gorganul Mare, deasupra Tâmbesii, în fața ochilor îți se deschide o panoramă feerică a întregii zone a delorenilor. La marginea dreaptă Turmaul; jos, în străfunduri Tâmbasa; în față între dealuri, cu cele două turle ale bisericilor, Mărtinețul ascunde după dealuri cu pârâuri Dâncurile; sus pe cel mai înalt deal se află Măgura, iar sub ea Jeledinul. Înainte de a vedea comuna, apar în primul plan, turlele bisericilor simbol al unor străvechi așezări creștine” (pag. 13). În partea opusă spre est și sud-est privirea cuprinde alte așezări cu peisaje frumoase: o parte a municipiului Orștie, dealul Bemilor, Romosul, Căstul, Sibiul Vechi și Nou, Beriul până la poalele munților care țin frumoașa vale a Grădiștei.

O privire panoramică a satului și a unei bune părți din hotărâre se poate face cu mult succes pe Coasta Fântâniei pentru partea de sus a satului de unde se văd și văile, dar și părțile Gorganului, ca și de pe Feian pentru partea de jos a satului și hotărârea până la Turma.

Capitolul III

III. Antroponimice

Toate dicționarele consultate de noi definesc termenul de antroponimic, antroponimice ca fiind „nume de persoană”. Cu studiul antroponimicelor se ocupă o ramură a lingvisticii numită antroponimie. Totalitatea numelor de persoană dintr-o localitate, dintr-o regiune sau dintr-o limbă formează antroponomastica acestei zone studiind aceste nume.

Sistemul antroponimic românesc actual este produsul logic al modului cum au fost văzute de oameni relațiile naturale dintre ei din punctul de vedere al continuității prin descendenții lor. El are la bază sistemul roman, dar care a suferit schimbări și influențe, de suprafață datorită împrejurărilor istorice. În Transilvania, din care face parte și zona noastră, întâlnim alături de nume de familie românești și influențe maghiare ori sârbești provenite de la funcționarii din primărie sau de la locuitorii Orștiei unde s-au stabilit aceste populații.

Sistemul antroponimic roman cuprindea trei termeni: praenomen (sau numele mic), nomen (numele de familie) și cognomen (poreclă). Acești termeni îi întâlnim și în sistemul antroponimic românesc actual. Pentru cunoașterea și explicarea lor pentru Tâmbasa ne-am folosit în primul rând de „Dicționarul numelor de familie românești” de Iorgu Iordan, dar și de informațiile provenite din registrele primăriei sau de la vârstnicii satului.

În evul mediu și în epoca modernă evidența acestor nume s-a înregistrat și pe străzile bisericilor prin registrele pentru botez și cununii și deces. La Tâmbasa aceste registre de stare civilă s-au păstrat la oficiul stăruirii civile. Pentru necrușări aceste registre sunt conduse începând cu anul 1803; pentru căsătorii începând cu anul 1821, iar pentru decesuri începând cu anul 1814. Le-am găsit cercetând în anul 1973 Arhiva bisericii din localitate. Formularele și completarea lor s-a făcut cu scrierea cirilică, dar în limba română până în anul 1868. De la această dată până în 1870 s-a notat și în alfabetul cirilic și în cel latin. Începând cu 1870 se scrie numai în alfabetul latin. Este posibil ca începuturile

acestor matricole s fie mult mai vechi, dar ele nu s-au p strat decât acele de la datele men ionate mai sus.

La început registrele de stare civil au fost conduse numai de c tre biserica . Statul austriac în sec. al XVIII-lea i al XIX-lea a c utat s controleze i apoi s devin st pânul st rii civile folosind colaborarea cu biserica, apoi dând legi prin care biserica s fie înl turat din controlul st rii civile. Statul a încheiat colaborarea cu biserica din Transilvania în anul 1894 când, prin legile XXXI-XXXIII i-a asumat întreaga responsabilitate asupra valid rii actelor fundamentale din via a indivizilor. Conform noilor legi, individul este obligat, s se supun mai întâi, autorit ilor civile, iar fa de biserica nu avea nici o obliga ie legal , în afar de propria sa op iune i con tiin . Noile registre de stare civil au fost introduse i la T m asa, ca peste tot, începând cu anul 1895. În registrul st rii civile pentru n scu i de la biserica din T m asa se afl urm toarea men iune: „La 19 septembrie 1895 s-au început purtarea matricolelor de stat”. Noile registre se p streaz la prim rie i au fost i sunt conduse de c tre notarul sau secretarul acestei institu ii. Pentru T m asa ele s-au aflat la Dâncul Mare ca re edin de comun pân în anul 1925, apoi la M rtine ti unde se afl i în prezent. Biserica continu s conduc registre proprii de eviden i în prezent, dar ele nu sunt considerate acte oficiale. La vremea lor au avut o importan deosebit fiind singurele eviden e de stare civil .

Toate eviden ele de stare civil , indiferent de natura lor, cuprind câteva elemente comune: numele de familie, de botez, prenumele p rin ilor la boteza i, numele p rin ilor la c s tori i, vârsta c s tori ilor, a deceda ilor, etc. Dintre toate elementele, numele de familie este cel mai important fiind purtat de c tre to i membrii acesteia. La T m asa aceste nume se cunosc din a doua jum tate a secolului al XV-lea fiind men ionate cu diferite ocazii, apoi în registrele pentru plata impozitelor, în listele de aleg tori, în registrele de carte funciar , în registrele agricole, în registrele de stare civil , etc. În continuare încerc m explicarea provenien ei diferitelor nume de familie din T m asa.

B ltac provine de la baltag secure mic cu una sau dou t i uri i coada lung obiect preferat i purtat de unul din înainta ii familiei. Azi numele este disp rut în sat.

Birescu provine de la bir u maghiar biró = primar plus sufixul escu.

Bondoc de la înf i area plinu , gr su , dar mic de stat.
Bogd nescu de la Bogdan plus sufixul escu a lui Bogdan.
Boroaic de la Boroaia i - posomorât, bosumflat.
B diu din diminutivul de la badea sau bade.
Borcan de la un nume de loc (toponim) Borcanul.
Borza poate veni din maghiarul borz deci bursuc; sau de la Borz (e) toponim dealul Borzei sau Borzos (maghiar) epos.
Bo orogan provine de la toponimul Bo orog plus sufixul an.
Budiu probabil de la toponimul Budiul.
Cadar sau C dar ori Cadariu me ter dogar care face c zi (bu i).
Cara c de la toponimul Cara plus sufixul c .
Ciolpan de la trunchi de arbore f r crengi, probabil un înainta avea bra ele amputate.
Cocrean de la coc plus sufixul rean piept n tur cu coc sau conci, la femei.
Costescu vine de la toponimul Coast plus sufixul escu sau de la toponimul Coste ti (sat).
Cozac vine de la Ucraineanul Kozac.
Costea vine de la Kosta nume bulg resc.
D neas vine de la Dan + sufixul eas .
D ncescu vine de la Danciu plus sufixul escu (a lui Danciu).
Dobrescu de la toponimul Dobra plus sufixul escu.
Dumitru de la numele de Dumitru
Dumitrescu de la Dumitru plus sufixul escu (a lui Dumitru)
Glod de la numele localit ii Glod toponim
Giurgiu de la toponimul Giurgiu.
Her a de la ucraineanul her a însemnând har , înc ierare care preced b taia, probabil ar gos.
Homorodean prin derivare de la Homorod plus sufixul ean.
Iancu de la un înainta cu numele Iancu.
Iovescu de la Iov (nume biblic) plus sufixul escu (a lui Iov).
L udat vine de la laud un înainta l udat sau apreciat pentru unele fapte sau merite.
Licescu vine de la Lic sau Licu form prescurtat a lui Vasilic plus sufixul escu (a lui Lic , sau Licu, a lui Vasilic).
Lucan vine de la Luca plus „n”, a lui Luca.
Mate derivat regresiv de la Mate an Matisfalva nume maghiar de la localitatea Mate an.

Mo neagu vine de la Mo neag b trân.
 Oprimescu de la Oprea sau Oprine plus sufixul escu, a lui Oprea sau Oprine
 Opri a vine de la Oprea plus diminutivul i a.
 Popa vine de la un înainta preot pop .
 Popovici vine de la Popov nume rusesc sau bulgar plus „ici” a lui Popov.
 Radu vine de la un înainta cu numele Radu.
 Stoica de la bulg rescu Stojka.
 Stratic vine de la grecescul Stratiki sau Stratikos.
 topei vine de la germanul toper.
 Todea vine de la bulg rescul Tode.
 Toderici este diminutivul de la Toader.
 Trif este derivat regresiv de la bulg rescul Trifan.
 Vucea de la bulg rescul Vuca, ar putea fi i Vuc (u) cu sufixul ea.
 Se poate face o împ rire a numelor de familie dup provenien astfel:
 a)Nume de familie provenite din nume de persoan prin derivare cu un sufix: Bogd nescu, D neas , D ncescu, Dumitrescu, Iovescu, Licescu, Lucan, Oprimescu, Opri a, Popovici, topei i Toderici.
 b)Nume de familie provenite din nume de familie f r derivare: Costea, Cozac, Dumitru, Iancu, Radu, Stoica, Todea, Trif, Vucea.
 c)Nume de familie provenite din toponime prin derivare: Borcan, Bo orogan, Budiu, Cara c , Costescu, Dobrescu, Glod, Giurgiu, Homorodean, Mate .
 d)Nume de familie provenite din ocupa ie sau func ii: Birescu, C dar, Popa.
 e)Nume de familie provenite din însu iri fizice i de comportament: Bondoc, Boroaic , Borza, Ciolpan, Cocrean, Her a, L udat, Mo neagu.
 Dintre numele de familie întâlnite la T m asa multe au vechime de câteva secole, devenind tradi ionale. A a sunt:
 Birescu, C dar, Cocrean, Costescu, D ncescu, L udat, Licescu, Biltac (Bultac), Onesc, Costea, Serecan, Muntean, Cri an, Cosma. Alte nume de familie au venit prin c s toria unor b rba i din alte sate cu femei din T m asa cum sunt: Dumitru, Bo orogan, Cara c ,

Iancu, Bogd nescu, Stoica.

În ultimele decenii s-au stabilit la T m asa noi familii prin cump rarea de case de la cei pleca i din sat. Astfel, sunt din zona Mun ilor Apuseni familiile: Costea Nicolae, Giurgiu Mihai, Mate Traian, Mate Ioan, Mate Sorin, Todea Ioan i Trif Zamfira i Todea Ileana.

Bondoc Tudorel a venit din Or tie; Boroaic Dumitru din Maramure , Dumitrescu Ion venit din satul M gurea, Mo neag Ion din Moldova, Toderici Dan venit din Bistri a.

În cadrul familiei fiecare persoan are i un nume mic prae nomen (numele de botez). Acesta poate fi comun pentru dou sau trei persoane (bunic i nepot) la fel i pentru sexul feminin. Multe dintre ele sunt nume biblice sau din calendarul cre tin: Avram, David, Emanoil, Efreemie, Gheorghe, Ilie, Elisei, Elisie, Eftimie, Maxim, Nechita, Nechetu, Simion, Ifrapt, Luca, Matei, Marcu, Nicolae, Petru, Samoil , Solomon, Toader, Vasile pentru b rba i; Ana, Elena, Maria, Domnica, Gheorghia, Sanda i Sânziana pentru femei. Alte nume amintesc de str mo ii romani: Aurel, Aurelia sau Aurora, Adriana, Cornel Cornelia, Romulus, Remus, Ocatvian, Traian, Liviu. Mai sunt i alte nume ca: Eleonora, Stela, Viorel, Viorica, V luca, Eufrosina, Zamfir, Zamfira, Erzilia, Galenia, Sânziana, Safta, Victoria, Laurian, Valeria.

Cel de-al treilea termen al sistemului antroponimic românesc îl constituie cognomen sau porecla ori supranumele. El este prezent ca, pretutindeni, i la T m asa unde fiecare familie, uneori fiecare persoan are i câte un supranume sau porecl . Cercet torii în domeniul antroponimiei au studiat i acest aspect. Noi ne-am c l uzit dup lucrarea „Porecle i supranume în bazinul superior al Some ului Mare” de Mircea Prahase, cercet tor principal tiin ific, la Complexul Muzeal Bistri a i am clasificat poreclele întâlnite la T m asa în felul urm tor:

1.Porecle provenite din numele de familie i de botez.

B la , Beni (de la Benjamin), Bodea, Boco , Bumbu, Cheta, Chetu, Danciu, D nil , Gheorghe, Marcu, Matei, Mocsie, S il , Luca, Mu u, Nistoroiaie, Licu, Ic , Moil , Sandu, Sâvu, Toader, Toma, Todosie, Stanu, V lean, Relu, S r fin i Vida.

2.Porecle provenite din nume de locuri i etnie:

Berianu, Boian u, Dâncanu, D ian, Feredeana, Me tianu, Pienariu, Riga (capitala Estoniei), T rt reanu, âganu, Letu (leton), V leana.

3. Porecle provenite de la animale și păsări:
Bercea provine de la berce, bearcă sau bercei (animale cu coada scurtă sau fără coadă sau avea oibărcă).
Gaiac, Hârciog, posibil și Păciu (ied).
4. Porecle după nume de alimente și unelte: Mălău, Topor (de origine slavă).
5. Porecle atribuite după ocupație:
Băiețu, Cantoru, Crânicu, Dascălu, Covaciu, Popa, Boltașu, Ciobanu și Dascălișă, Tecu (confecționer de teci), Mendă (vrăjitor, ghicitor).
6. Porecle provenite din armată: Cătan, Frâncu (fost prizonier la francezi), Plătonieru, Tunaru.
7. Porecle provenite de la unelte și îmbrăcăminte folosite:
Căie (de la potcoavă cu col, sau cui pentru prinderea potcoavelor la animale, de origine turcească), Crăvu (vine de la crava sau biciu că folosit de călăreț, origine franceză), Găciu și Găcil (vine de la gace izmene largi în Bihor, origine maghiară (gatyá)).
8. După aspectul exterior al persoanei: Pufai, Puinel (mic de stat), Recea, Albei, Butoi, Cionea (de la ciunt sau ciung), Pala (de la palid, ters la culoare), Păciu păcăie din pipă), Picurnușu, Pitulicea și Chiopu.
9. Porecle provenite de la nume de plante: Bozoman, de la boz sau bozie (plantă cu miros rău).
10. Porecle colective: Tămăni, Tămăne, Josenii, Susenii.
11. Porecle provenite prin înrudire: cuscru, cuscra, socru, soacra, tână, tâna, moașă, moșu, nănașu, nănașă, inușă, ină, etc.

Capitolul IV

Aspecte anterioare venirii lui Toma și primele atestări documentare

Activitatea umană din zona din care face parte și satul Tămășă are o vechime de peste 7.000 de ani. Satul nostru se află la mai puțin de 7 km de vestita stațiune preistorică de la Turda. Aceasta datează din neoliticul dezvoltat. Aici, pe malul stâng al Mureșului, la locul numit Lunca, au fost scoase la iveală încă din anul 1875 obiecte din ceramică ornamentată cu benzi incizate în argilă, uneori pictate, farfurii, capace, tigări, etc. Au mai fost descoperite o mulțime de arme și instrumente din piatră și os, din silex, obsidian sau din opal ca și obiecte de podobaș lucrate cu un oarecare gust artistic. Descoperirile de aici prin importanța și răspândirea lor pe toată Valea Mureșului inferioară și mijlocie au dat numele unei culturi arheologice numite „Turda”. Obiecte aparținând acestei culturi au fost găsite și la Pricaz, Orștie, Târșaria, etc.

Din epoca arheologică următoare, cea a bronzului (2700-1150 a.C.H.) au fost descoperite în hotarele satelor Mărtinești și Tămășă două tezaururi de obiecte din bronz lucrate rudimentar, cum arată autorii monografiei „Orștie 750 de ani” Ion Iliescu și Tiberiu Istrate (pag. 30). Autorii monografiei „Delorenii” folosind studii publicate arată că obiectele din bronz descoperite în comuna Mărtinești din care face parte și Tămășă „nu sunt lipsite de motive ornamentale, realizate, în general, prin turnare și mai rar prin imprimarea cu dalta a decorațiilor” (pag. 32). Ornamentele constau din „linii, cercuri, romburi, spirale, linii în zigzag, meandre” alcătuite din dantelă aplicată pe unelte, arme și mai ales pe podobașe”.

Perioada aceasta se caracterizează printr-o viață economică intensă. Comunitățile umane (găini și triburi) au trecut de la viața nomadă la cea sedentară, practicând agricultura, creșterea vitelor și meșteșugurile, alături de mai vechile ocupații culesul și vânzarea. Prezența armelor din piatră și os și metal dovedește că perioada a fost și una de războaie între triburi. Din perioada aceasta sau poate ceva mai târziu datează în hotarele satului nostru Gorganele care au striguit

accesul spre zonele de interes militar și politic de mai târziu din Munții Orștiei. Ele sunt și morminte ale unor cetățenii ale vremii după cum și locul numit „Între pereți” situat la poalele Gorganelor, ar putea fi mormintele de incinerare ale unor cetățenii mai mici. După părerea noastră și cele două movile gemene de Sub Alunet ar putea fi tot morminte. Toate acestea teaptă investigații din partea specialiștilor în arheologie de la muzeul județean.

Din următoarele perioade istorice dacice și romane datează descoperirile semnalate în „Sargeia” nr. XIV unde Andrioiu Ivan în „Contribuții la repertoriul arheologic al județului Hunedoara” arată că în satul Jeledin, în locul numit Tihua s-au găsit bogate urme arheologice: „În dreapta drumului ce duce la Măgura, la 2 kilometri sud-vest de sat, de pe o terasă au fost culese de la suprafața solului materiale arheologice dacice și romane. Ceramica dacică de uz comun este din pastă de culoare cărămizie maronie, brună, folosind ca degresant pietricele de nisip. Ornamente: brâu alveolar, butoni simpli sau alveolari, impresiuni triunghiulare, forme greu reconstituibile. Ceramica romană: pastă fină brun cenușie sau roșiatică maronie. Ornamente: caneluri orizontale pe gâtul și umerii recipientelor. Forme: căni, vase de mijlocie. Materiale de construcție: cărămizi, igle, bucăți de mortar, pietre de râu ce atestă existența unei construcții rurale romane”. Descoperirile menționate confirmă, fie succesiunea celor două culturi, fie conviețuirea dintre daci și romani în epoca romană și în secolele următoare.

O altă consemnare din epoca romană o întâlnim în Sargeia I (1937) unde Viorica Pavel analizează registrul muzeului județean unde întâlnim înregistrate 100 de denari republicani cumpărați în anul 1925 din Turma, comuna Mărtinești, descoperiți foarte probabil în aceeași localitate. Monedele sunt înregistrate între numerele de ordine 3174-3273 (pag. 115). Prezența monedelor republicane, romane în zona noastră constituie dovada clară a legăturilor comerciale între negustorii romani și Transilvania cu mult înainte de cucerirea romană. Este posibil ca aceste monede să fi aparținut unor negustori locali daci, care făceau comerț cu lumea romană încă din sec. I (a.Ch.).

Numeroase urme din perioada dacică și romană au fost descoperite la Orștie (cele mai multe), dar și pe valea Grădiștei. La Beriu s-a găsit un mormânt roman, iar în satele Orștioara de Jos și de Sus s-au găsit urmele unor așezări de posturi militare și o așezare civilă cu zidărie. (Monografia Beriu pag. 15, 16). Să nu uităm că

zona noastră se află în apropierea marilor cetăți dacice, dar și în apropierea Sarmizegetusei romane.

Când au fost și ce nume au purtat oamenii comunităților din Turma și celelalte sate nu putem ști. Sigur este că aici au trăit și muncit destul de mulți semeni ai noștri care au făcut să rodească ogoarele, viile și livezile în folosul lor și al conducătorilor vremii. Sigur este că ei făceau parte din populația dacică. Ei vor fi trădit și la scoaterea pietrei de calcar din dealul Măgura pe care au transportat-o cu șniile și carele trase de boi până la locul marilor construcții din munți. Drumurile importante de azi de pe valea Mureșului, a Streiului sau cel care atinge și Turma și au la temelie drumurile folosite de daci, amenajate de romani pentru nevoile economice și militare ale vremii. Numele râului Mureș este de origine dacică. Maris folosit neschimbat de romani și în continuare până azi puștin schimbat de la Maris la Mureș.

Peste meleagurile noastre, după retragerea romanilor, au trecut mai multe valuri de migratori până în sec. al XIII-lea. Această fiind puștin numeroși nu au putut influența felul de viață și de organizare al autohtonilor daco-romani și apoi români. Viața a continuat în sate care și-au organizat pentru a-și putea rezolva activitățile economice și de apărare. Satele și-au ales în fruntea lor organe de conducere din persoane cu experiență și prestigiu „Sfatul oamenilor bătrâni și buni” cu atribuții: fiscale, politice, militare și judecătorești. Cu timpul, din nevoi de apărare și de organizare, a unor munci comune, obștile învecinate și-au unit în uniuni de obști sau „romani populari”, ori, democrații rurale, sau autonomii rurale cum le-a numit N. Iorga. Prin unirea unor asemenea formațiuni social-politice învecinate au luat ființă cnezatele, voievodatele și rîile, ca rezultat al unui proces logic evolutiv în societatea românească, de la simplu la complex și de la formațiuni mici la mari formațiuni politice.

În zona noastră este amintit într-un document din anul 1247 căra Haegului, aceasta făcea parte din Voievodatul lui Litovoi, care se întindea atât la sud de Carpați în Oltenia, cât și în nordul Carpaților în Depresiunea Haegului „Terra Harszoc” și în ținuturile dependente de aceasta „cum partibus suis” (cu părțile sale). În ținuturile dependente de terra Harszoc se încadrau și cele din zona Porților de Fier ale Transilvaniei, cele de pe valea Streiului și Cernei precum și cele de pe valea Orștiei unde se află și Turma. Împreună aceste ținuturi au format „căra Haegului” care cuprindea în sec. XIII-XV în jur de 200 de

sate. Cu studiul am nunt al rii Ha egului din această perioadă s-au ocupat mai mulți istorici. Noi am folosit informațiile cuprinse în lucrarea „La începuturile evului mediu românesc ăra Ha egului” de Radu Popa, apărut în anul 1988 în Editura tiințifică Enciclopedică. Din această lucrare reproducem harta „ ăra Ha egului în sec. XIII XV” (pag. 24-25).

Capitolul V

Prima atestare documentară a satului T m ăsa (1326). Prezența lui Toma.

Satul T m ăsa este menționat, prima oară, într-un document emis de cancelaria regelui Carol Robert al Ungariei la 22 septembrie 1326. În document se arată că: „Prin rândurile noastre (ale regelui) vom să ajungă la cunoștința tuturor că, deoarece moia lui Gheorghe, fiul lui Nicolaie, Ders, fiul lui Toma Wyzlo, fiul lui Mihail și de asemenea a lui Ioan și Nicolae, fiii lui Ilie și a lui Wyzlo și Akos, fiii lui Mihail, credincioșii noștri nobili de Călvăsar, numit T m ăsa (Tamáspatak) și, cum spun ei, moia lor de moștenire se află în apropiata vecinătate și apropierea învecinată a cetății noastre numite Deva, căreia se ține că această moșie îi este de trebuință și de folos, am hotărât, cu învoirea, voia și încuviințarea numiților nobili să alipim cetății Deva, împreună cu toate folosințele ei și cu toate cele ce în de ea. Iar în schimbul și în locul acelei moșii T m ăsa (Tamáspatak) am dat, am dăruit și am hărăzit numiților nobili de Călvăsar, credincioșii noștri și moștenitorilor lor și urmașilor acestor moștenitori ca să-și păstreze și să-și aibă pe veci moia unor necredincioși fa de noi și anume: a lui Pavel, fiul lui Ladislau... moia numită Loamnă aflătoare în districtul Sibiului, cu toate folosințele ei și cu toate cele ce în de ea”. Documentul este publicat în „Documente privind Istoria României, veacul al XIV-lea C. Transilvania, vol. II (1321- 1330) pag. 198, 199 având numărul 408.

Documentul poate fi socotit ca certificat de botez al satului care primește numele de T m ăsa (Tamáspataka) și care vine de la numele lui Toma (maghiarizat Tamás) și patak (vale) însemnând Valea lui Toma.

Acesta nu putea să fie decât omul locului, întemeietorul de sat, cel care cu mult înaintea atestării documentare s-a aflat cu aiași în acest loc ca să pășitor. Amintirea lui s-a păstrat de către urmașii și numele locului a fost preluat de către noii veniți care l-au maghiarizat. Istoricul Radu Popa consideră că momentul întemeierii satelor din ăra Ha egului poate coborî cu 2-3 secole înaintea atestărilor documentare. Tot el notează că din cele 84 de sate atestate documentar în sec. al XIV-lea în această zonă, 20 sunt atestate în prima jumătate a secolului. Printre ele se află și T m ăsa. În secolul următor sunt atestate 104 în secolul al XV-lea (pag. 143). În decursul timpului, în diferite documente, numele satului T m ăsa este ortografiat după cum urmează: în 1326 și 1341 Tamáspataka, la fel în 1380 (Csanky V 141) Thamaspathaka 1486 (Amlaker, pag. 42), în 1733 Tamas Pataka. În 1750 Támáshaza, în 1760-1762 Tamáspataka, în 1850 Temasaza. În 1854 Tamáspataka, Tama áza. Apropierea de ortografierea actuală este o cucerire a revoluției de la 1848 pentru români. Ortografiile amintite până aici sunt luate din Coriolan Suciul „Dicționar Istoric al Localităților din Transilvania” volumul II O-Z pag. 182.

În următoarea perioadă până în 1910 numele satului este ortografiat astfel: în 1857 Tamáspatak; în 1880 Tamáspataka; în 1900 Tamáspatak, iar în 1910 Tamáspatak.

Începând cu anul 1918, după marea unire numele satului s-a scris ca și în prezent T m ăsa, amintind mereu de Toma întemeietorul inițial probabil cnez. În documentele medievale însă T m ăsa face parte din satele fronezi și fronebi dovedind specificul său românesc.

Capitolul VI

Aspecte din istoria multiseculară a satului

1. Alte documente medievale despre T m asa

Din domeniul cetății Deva unde ajunsese în 1326 possessio Thamáspataka, a ajuns în stăpânirea nobililor de Uroi, sat situat pe malul de nord al Mureșului, la vârsarea Streiului, cu puțin înainte de 1357. Un document din anul 1341 dat de regele Carol Robert la 8 februarie din Visegrad, la nord de Buda se atrage atenția asupra ilor din Slimnic și nu cotopească moșia Loamn din inutul Sibiului; a nobililor din C lvas r unde se află și fraza... „moșia Loamn dat lor în schimbul unei moșii a lor de moștenire numit T m asa, aflat lângă cetatea Deva și care fusese astfel lipit pe veci la pământurile ce în de această cetate”. Rezultă că în acest an moșia T m asa în ea de domeniul cetății Deva.

Alt document datat din 1357 mai 5, în Sântimbru arată că: „Dominic, vicevoievodul Transilvaniei, cere capitlului din Alba-Iulia să trimită un om de mărție, magistratul Gyork, fiul lui Andrei de Folt (Falth), sau Petru, fiul lui Tiburiu de Bacia (Bachy), sau Mihail, fiul lui Gyurk de Chimindia (Kemend), la hotărnicirea moșiei T m asa (Tamaspataka) din comitatul Hunedoara și la punerea magistratului Iacob, fiul lui Toma din Rapolt (Rapolth), în stăpânirea ei. Moșia a fost a magistratului zis Malach (Purcel) și a fratelui său Grigore (din Uroi) și a trecut prin zlog în posesiune lui Iacob, fiul lui Toma.

(originalul se află în Arhiva Națională din Budapesta).

Zlogirea s-a confirmat de către Capitlul din Alba-Iulia la 7-14 aug. 1360 care adevăratele că „Nicolae zis Malach (Purcel), nobil de Uroi (Arjan) prin împuternicitul său Blasin, fiul lui Petru de Heria (Hary), sluga sa (famula) a zlogit moșia sa T m asa (Tamaspataka) pentru suma de 123 de mrci după socoteala de Orție, lui Andrei nobil de Rapolt (Rapolth), v rului său, cu condiția că zisul Nicolae Malach să obțină recunoașterea acestei în elegerii de către Grigore, fratele său după mamă”. (Originalul, la Arhivele Naționale din Budapesta.)

Istoricul Radu Popa, în lucrarea: „La începuturile Evului

Mediu Românesc „ara Haegului”, pag. 126 crede că suma de 123 de mrci pentru care a fost zlogit moșia T m asa, este prea mare, pentru vremea aceea, că să reprezinte numai valoarea acestei moșii; el crede că în sumă era cuprins și valoarea altor moșii situate în partea inferioară a Văii Orției.

Documentul datat în 3-II-1380 la Văadeverete în alegerea dintre niște nobili din comitatul Csongrad și Pesta (Ungaria) înrudiți printre ei, privitor la schimbarea și împărțirea moșiilor lor. Unul dintre ei, Petru, fiul lui Nicolae, fiul lui Simon de Sambok din comitatul Pesta, renunță în favoarea lui Ioan, diacul litteratus la prilejul de moșii și la drepturile lui asupra lor, aflat în comitatele susamintite, din care unele se află pe mâini străine.

În același timp numitul Ioan, diacul renunță la toate porțiunile sale și la drepturile sale pe care le are din moșiile Uroi (Aran).

T m asa (Tamaspathaka) și T u i (Toti) din prilejul Transilvaniei în partibus Transilvanis cu obligația că atât unul cât și cel alt vor apăra în mod vecinic pe acela care ar fi în stăpânirea prilor de moșii cedate și în cazul decesului unuia dintre ei frumă, moșiile și drepturile acestuia vor trece pe numele celui rămas în viață, totul a fost emis pe seama lui Ioan scribul în privilegiat, cu literele ABC întretiate” (originalul se află la Arhivele Naționale din Budapesta). Documentul a fost folosit de către istoricul Csanky Dej în „Geografia istorică a Ungariei în timpul Corvineților”, vol. V. Pag. 141, de unde l-am luat înoi.

Documentele menționate până aici au fost procurate prin grija regretatului inginer Costescu Cornel, la rugămintea noastră, în anul 1973, în pregătirea întâlnirii „Fii satului”.

Istoricul sas Amlacher Albert într-o lucrare despre Scaunul Orției publicat în 1879 la Sibiu, înserează la numărul 51 un document referitor la T m asa.

"1486 iulie 4 Cluj

Comitele tefan Bathory, jude suprem al regelui Matia, adevăratele, la cererea reprezentanților sașilor, situa rehotărnicirea marginilor de vest ale scaunului Orției de la Turda până la dealul de lângă Orțioara de Jos efectuat în ziua de 29 mai și în zilele următoare de către magistrul Ladislau de Dorogháza, protonotarul regelui, precum și de către tefan de Hassagh protonotarul său personal."

În document se arată cum au fost găsite vechile borne de hotar

care au fost refcute prin ridicarea movilelor de pământ, altele fiind construite din nou. Aceste borne stabileau hotarul între moșia Turda cu satele învecinate Simeria Veche, Spini, Martinești și Turma. În continuare au fost refcute bornele de hotar separând târgul Ortiei de Turda, Turma și Tâmbasa, ca și cele care stabileau hotarul între Sereca și satele învecinate: Tâmbasa, Dâncul Mic și Ortioara de Jos. De aici rezultă că satele sau moșiile Turda și Sereca făceau parte din organizarea saunală, iar celelalte sate sau moși amintite nu făceau parte din organizarea saunală, ele fiind sate cu iobagi aparținând diferitelor nobili. În document se menționează prezența reprezentanților tuturor satelor amintite, dar fără numele acestora. Sunt menționați reprezentanții Turdaului și Ortiei cu numele pentru conducătorii comisiilor respective din care făceau parte câte o jurașă și un nominalizat. Documentul nu prezintă la acea dată delimitarea hotarelor dintre Tâmbasa și Beriu. Probabil atunci hotarul Târgului Ortie se întindea și peste pârâul actual al satului Beriu mergând până la Sereca. În document Tâmbasa este menționat de două ori: la pag. 42 ca vecin cu târgul Ortie și la pag. 44 vecin cu Sereca.

Alt document referitor la Tâmbasa este menționat în monografia Beriu la pag. 20-21. Aici se arată că actul respectiv tradus din limba maghiară de preotul I. Dumitru cuprinde o descriere a hotarului contribuabililor din Tâmbasa cu satele vecine Dâncor, Martinești, Turma, Ortie, Beriu și Sereca. Actul stabilește movilele și pietrele de hotar precum și comitetele șefi care le-au semnat. Din păcate numele acestora nu ne este cunoscut fiindcă actul nu ne-a parvenit. Din monografia menționată știm că actul a fost întocmit de către Comisiunea Cercului Deva. După rerea noastră actul se referă la o perioadă mai târzie față de documentul anterior.

Pentru următoarele trei secole, în materialele cercetate nu am mai întâlnit menționat satul Tâmbasa. Credem că intrarea lui Mihai Viteazul în Transilvania și luarea în stăpânire a întregii țări, i-a entuziasmat și pe țărmenii care erau în totalitate români și aveau acum un domn de același neam. Bucuria, însă, n-a durat mult. În perioada următoare, situația iobagilor s-a înrăutățit.

În secolul al XVIII-lea nobilimii din Transilvania îi este lăsată libertatea de-a exploata în voiașă țărimea iobagă și ca urmare, exploatarea sa proporțională. Numărul mare al membrilor clasei privilegiate, aproape 600 nobili numai în comitatul Hunedoara, a contribuit și el la

acest fenomen.

Se adaugă o epizootie, care a împușinat mult numărul vitelor de muncă (1773). Au crescut cele 3 forme de rentă în muncă, produse în bani, precum și impozitele datorate statului. Această stare de lucruri produce îngrijorarea Curții imperiale, nu atât din grija față de țărime, ci din teama că țărimea exploatată fără mil de nobilime nu va mai putea susține sarcinile statului, sau va părăsi țara.

Secolul al XVIII-lea a fost plin de frământări sociale. Stăpânii de pământ au mers mereu obligați asupra țărilor, mai ales slujbele, fapt care a dus la numeroase plângeri ale acestora față de Guvernul Principatului, față de Curtea de la Viena. Împotriva prin ordonanțe, ordine și alte dispoziții au căutat să oprească abuzurile stăpânilor. Scopul era limitarea puterii nobilimii și oprirea emigrației mai ales spre Moldova și țara Românească fapt care ducea la micșorarea numărului de contribuabili la visteria statului.

Cea mai importantă reglementare a raporturilor dintre stăpânii pământului și supărași a fost cea din 1769 numită „Certa Puncta”. Aceasta, reeditată, în bună măsură, reglementări mai vechi, din anii 1714, 1744, 1747 și chiar din „Tripartitum”. Ea repeta situația de erbi și iobagilor, arătând că pământul în totalitate aparține stăpânilor, iar țăranii au dreptul numai la „plata și răsplată muncii”. Slujbele iobagilor au fost limitate la 2 zile pe săptămână cu vitele și 3 cu palmele săptămânal. Pentru jeleri se prevedea o zi cu vitele și două cu palmele. Acestea erau numai recomandări, reglementarea arătând că bun voința și în alegerea stăpânului, pentru supărași și respectarea vechilor obiceiuri sunt hotărâtoare. Iobagul era judecat, în primul rând, de stăpânul său, dar se putea adresa, dacă nu era mulțumit, Comitatului, Guvernului și chiar Curții de la Viena. Pentru îndrumarea și sfătuirea țăranilor s-a înființat „avocatul șefimii”. Lucrul la curte (tors, esut, cernut, frământat, copt) al femeilor se menține, ca și obligațiile bărbănilor de a întreține construcțiile de la curte, de a repara morile, iazurile, drumurile, podurile, de a căra pentru stăpân lemne din pădure, cerealele la moară, diferite măruri la târguri. Iobagul se putea muta de pe moșia stăpânului numai dacă aducea în loc altul cu aceeași putere de muncă. Această reglementare, pretins provizorie, s-a prelungit până la revoluția din 1848, care a rezolvat problema iobăgiei, desființându-o.

Îngrijorat, viitorul împărat Iosif al II-lea, asociat la domnie încă din 1765, voind să cunoască realitățile la fața locului, a întreprins trei

cltorii în Banat și Transilvania. La cea din anul 1773 și s-au prezentat plângerile iobagilor (care sunt de ordinul miilor). Așa au făcut și iobagii din: Ohaba de Sub Piatră, Măliești, Sîlașu de Jos, Crișeni, Tămășa, Teiu, care acuză pe stăpânii de pământ de abuzuri.

În urma vizitei Iosif al II-lea, indignat a raportat Consiliului de Stat și mamei sale Maria Tereza următoarele:

„Îmi fac datoria de conștiință de a sublinia că această țară, Transilvania, este bună și frumoasă, dar are nevoie de ajutor grabnic și de reformă radicală deoarece simple îmbunătățiri nu sunt suficiente, mentalitatea nobililor fiind cu totul corupt... Toți caută să-și apere privilegiile și să facă ceea ce vor din surză. Nobilimea maghiară nu se teme de nimic în lume decât de ceea ce și-ar putea scădea veniturile sau îngerii privilegiile, pe care le sporește prin toate mijloacele posibile, atât de mult cât poate, pentru a-și exploata cât mai mult iobagii surzi ei. Iobagii sunt un fel de robi ai stăpânilor, ei nu au nici un mijloc de apărare, ci trebuie să slujească, mult sau puțin, după bunul plac al stăpânului, cum și unde vrea acesta... Iată de ce sate întregi sunt gata să treacă în Moldova sau Valahia”.

Un alt raport întocmit de autorități pentru țara Haegului arată că surzii trăiesc încă în robot în care cei mai mulți sunt împovărați, „când iarna fac 4 zile de robot cu vitele lor și alte zile cu palmele, iar vara toate zilele de robot cu animalele, și, dacă stăpânul de pământ dorește, sunt înuși la robot și femeia cu copiii”. (Elena Mărioara Vântor: „O descriere a Comitatului Hunedoara la 1773” în Sargea XVIII-XIX pag. 241-244.)

Nepăsarea autorităților, lăcomia și abuzurile nobilimii au dus peste 11 ani la Marea Revoluție a lui Horea (1784).

Evenimentul este admirabil descris de către istoricul David Prodan în lucrarea în două volume cu textul „Revoluția lui Horea” apărută în anul 1984, la împlinirea celor 200 de ani de la evenimentul descris.

În paginile lucrării sunt menționați și iobagii din Tămășa și din alte sate ale țării Haegului. Astfel, la 8 noiembrie, comitatul respectiv Ioan Zejk relatează Guvernului despre mersul revoluției în țara Haegului, despre ferocitatea plebei „mai mult decât tătărăsc”, despre zilnicele omoruri „crudelissime” de nobili, preoți, ardere, distrugeri de case, etc., ceea ce reiese și din ascultările celor prinși. Sunt citate mai ales satele Boze, Batiz, Baci, Sângeorgiu, Chitid, Bălar, Tămășa,

Alma.

În 10 noiembrie același demnitar adresându-se Guvernului arată că surzii sunt surzi și „că e porunca împăratului stăpânirea întregului neam unguresc”. (Vol. I. Pag. 458-459).

La 28 noiembrie Episcopul Transilvaniei, aflat la Orștie, cheamă preoții neuniți, după ce în ajun îi chemase pe cei uniți. S-au înfruntat preoții neuniți din Binău și Rapolt cu câte doi jurați, preoții din Sereca, Beriu, Pricaz cu mai mulți credincioși, promițând să asculte de domniile pământului. Cu acest prilej au venit și iobagii din Tămășa ai lui Samuil Gyulay (contele general, avea case și moșii la Bârcea Mare, Bârcea Mică, Berghin, Mintia și Tămășa, unde iobagii și-au răsculat), care au mărșăluit cu ei de când a început școala și-au mai făcut slujbe domnești, în elegând cel care nu va mai face slujbe domnului și următorii să facă slujbe domnești și să înceapă lucrul la viață. (Vol. II. pag. 89).

Satele Tămășa și Dâncul Mic se plâng că la cererile date când a fost, pe urmă, împăratul prin aceste prilejuri, și-au primit pământ acum nici o rezoluție, în schimb domniile îi tratează mult mai dur decât înainte. Trebuie să îndure mereu vorbe injurioase, sunt numiți clători, hoși, de ei și-au făcut de la casele lor nici un pas și nimic și nici o pagubă și asupra lor au căzut executorii, câte zece oameni, apăsându-i

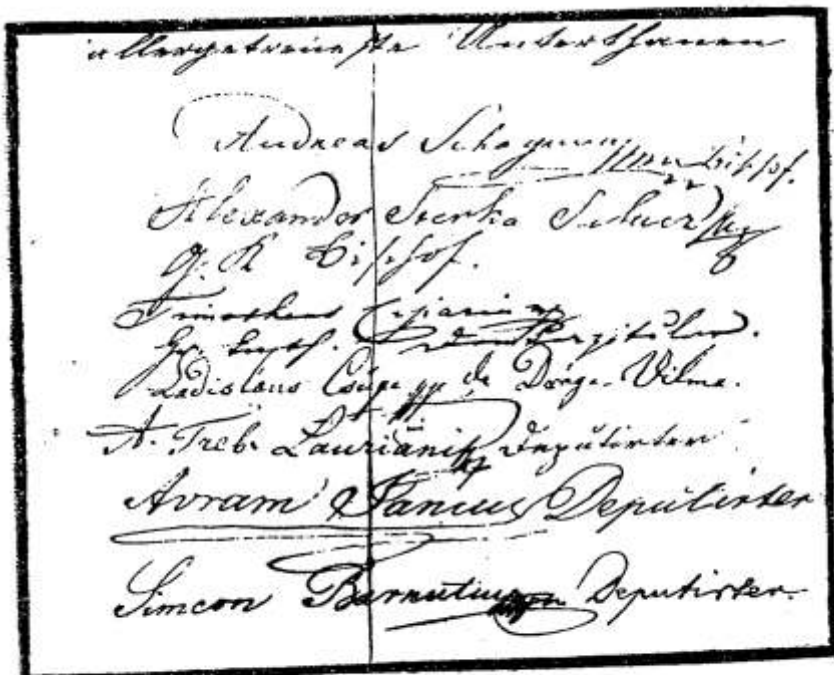
cumplit, mâncând, bând peste măsură și ei au trebuit să dea de toate; fân, ovăz, grâu, lemne, fructe și recompense și nimic. Se mai plâng de răpirea de pământuri, de pături, de robote abuzive. Contelui Grigore Bethlen, înainte cu câțiva ani, patru bărbani au trebuit să-și grăbească locul de grâu.

(Vol. II. pag. 265)

Dregătorul din Folt al contelui Grigore Bethlen și-a plâns în câteva rânduri că cei din Tămășa nu și-au făcut slujbele. Sâmbătă trimis din oficiu ase gornici să prindă pe corifeii lor. Și-au dus numai decît (în 23 octombrie) și i-au legat, dar când treceau cu ei, la capul din sus al satului, ridicându-se satul, cu toții au tăbărit cu securi, cu băte, cu furci de fier, au alungat pe gornici și i-au eliberat.

Stema Ardealului
cerută de români după revoluția de la 1848.
Figura din câmpul al doilea, pe fond roșu, arată roșia românilor și este luată de pe o monedă bătută de Filip Arabul.

Facsimilul iscăliturilor deputaților Români, cari au iscălit cele mai multe petiții către împăratul Franz Iosef și către consiliul de miniștri de la Viena.

Andreas Schaguna, Bischof.
 Alexander Sterka Sulucz G. K. Bischof.
 Timotheus Cipariu Gr. Kath. Domkapitular.
 Ladislaus Csüpe pp. de Draga-Vilma
 A. Treb. Lauriani, Deputirter.
 Avram Iancu, Deputirter.
 Simeon Barnutiu, Deputirter.

(Vol. II. pag. 603)

2. Secolul redeptării naționale (XIX -)

Nu ținem ce influență au avut evenimentele din vremea războaielor napoleoniene asupra naționalității. Sigur este că Revoluția lui Tudor Vladimirescu a trezit mari speranțe aici. Locuitorii zonei așteptau ca „Domnul Todoru” să treacă munții și să-i elibereze de

asuprirea nobililor și a habsburgilor.

Revoluția paoptistă a avut o amplă și dramatică desfășurare pe valea Mureșului și în Munții Apuseni. Evenimentele sângeroase s-au petrecut la Podul de la Simeria și în jurul Cetății Deva. Nu ținem dacă la Marea Adunare Națională de la Blaj din 3-5 (15-17) mai a participat vreun locuitor al satului și cine anume, dar în mod sigur locuitorii satului n-au putut rămâne indiferenți la ce se petrecea în apropierea lor. Hotărârea Adunării de la Blaj Petriiunea Națională în 16 puncte a putut fi cunoscută de la cei din Orștie, care participaseră la adunare.

Speranțele lor de mai bine creșteau. Revoluția a desființat iobăgia, dar stăpânii pământului nu i-au eliberat. Dieta Transilvaniei a desființat iobăgia în 6/18 iunie 1848, iar patenta imperială pentru Principatul Transilvaniei a apărut în 9/21 iunie 1854. Patentă le asigură jefitorilor dreptul de a-și răscumpăra proprietatea lor. Suma datorată drept răscumpărare, era socotită înmulțindu-se cu 20 valoarea prestațiilor făcute într-un an. Neînțelegerile dintre proprietari și jefitori se rezolvau de către judecătoria urbarială înființată în 1858. Ele stabileau că fiecare țărănucă cu proprietate avea dreptul la 1 iug răpân la 6 iuguri de pământ și pământuri, drept proprietate individuală în proporție cu lotul său. Aceste proprietăți de pământuri și pământuri reprezentau 1/3 din suprafața lor totală. Notăm că foștii iobagi au devenit proprietari pe loturile lucrate înainte de răscumpărare. Statul a plătit foștilor proprietari valoarea pământurilor trecute în proprietatea țărănilor.

Ca orice proprietari, țărăniștii aveau mult la avere satul lor. Un act încheiat la 12 decembrie 1851 la Beriu de către o comisie care stabilea hotarul acestui sat cu cele vecine, aduce în discuție și Târnăasa. Delegații satului nostru în comitetul de hotărâre au fost:

- Pantilie Bultac
- Nicolaie Costesc
- Iosif Licesc
- Todor Costesc
- Petru Iovesc
- Iano Costesc

Aceștia au refuzat să semneze actul de hotărâre, fiind nemulțumiți de linia de hotărâre stabilită. Actul ne-a parvenit prin bun voind al colegului Baci Petru, care rușinașii mulțumim și pe această cale.

Memoria bătrânilor din sat spune că unii dintre mai vechii conducători locali ai satului, ar fi vândut pe ascuns, în secret, o parte din

pe unele satului spre Beriu. Conflictul a devenit violent în perioada 1900-1914, când s-a ajuns la ciocniri sângeroase între locuitorii celor două sate.

Ion al lui Ilie și Mutu au rănit pe primarul din Beriu. S-a ajuns la proces la judecătoria din Orștie, dar nu cunoaște alte amănunte. Până la urmă s-a sâpat anul de hotărâre, s-au stabilit pietrele și movilele existente și azi. Se vede că Beriu a avut câștig de cauză.

Până la 1848 românii erau lipsiți de drepturi politice. De aceste drepturi beneficiau numai străzile privilegiate, nobilii maghiari, fruntașii sașilor și ai secuilor, care au încheiat încă din 1437 o alianță numită „Unio Trium Nationum”. Ei au alcătuit clasa conducătoare în Transilvania, până la Revoluția din 1848. Românii nu erau recunoscători ca națiune, fiind considerați ca populație tolerată, deși formau majoritatea locuitorilor din Transilvania și produceau toate bunurile. Foarte puțini dintre ei erau în situația de nobili (oameni liberi). Revoluția de la 1848 i-a făcut liberi și pe foștii iobagi, care erau în majoritate români.

În Dieta Transilvaniană, întrunită între 3/15 iulie 1863 și 17/29 oct. 1864, alcătuită pe baza unor legi moderne, românii trimit pentru prima dată 48 deputați față de 44 unguri și 33 sași. Se votează legea privind egalitatea în drepturi a națiunilor române, cu celelalte naționalități și religii ale provinciei, precum și folosirea oficială în administrație și justiție a limbii române alături de cea maghiară și germană. Era motiv de bucurie și pentru românii din Transilvania. Dintre ei 11 au avut drept de vot pe baza censului de 8 florini, condiție pentru obținerea acestui drept. Acest drept de dispoziție era numai pentru Principatul Transilvaniei, pentru a îndeplini dreptul românilor care erau majoritari la viața politică. În Ungaria censul era numai de 6 florini. Puteau să plătească impozitul de 8 florini numai proprietarii care aveau cel puțin în 14-16 iuguri teren de cea mai bună calitate, care aveau și vite și plăteau o taxă pe cap de familie. La Transilvania, acestea erau puțini. Celelalte localități ale Cercului Jeledin și din care făcea parte și Transilvania, aveau un număr de alegători după cum urmează:

Orștie 5
Bucium 4
Orștie de Sus 24
Dâncu Mic 39
Jeledin și inclusiv Totia Mic 39

Costești 1
Ludești 1
Măgura nu are alegători
Mărtinești 10
Dâncu Mare 24
Spini 14
Petreni 13
Simeria 26
Râpa 6
Tâmpa 23
Biscaria 19
Turma
Totia 5
Total 264

Nu cunoaștem și numele alegătorilor. Datele prezentate le datorăm Domnului Retegan Simion, cuprinse în „Date statistice din Arhiva Guvernului Transilvaniei privitoare la Comitatul Hunedoara în anii guvernării liberale” (Sargetia XIII)

Tot acolo, Domnul Simion Retegan, cercetător principal I, la Institutul de Istorie Națională Cluj, Doctor în istorie, ne face cunoscute și numele deputaților pentru Dieta din Comitatul Hunedoara. Aceștia au fost asesorul Ion Balașu, vicarul unit al Haegului Petre Pop, protopopul ortodox Ioan Rădu, fostul redactor al „Telegrafului Român”, judele Petru Damian, procurorul L. Orbona și protosingelul N. Popea. Aceștia li se vor mai adăuga aleșii Haegului I. Codru Drăguș și Hunedoarei, I. Smeleanu.

Ei au fost aleși de către cei 5296 de alegători din cele 376 de comune cu o populație de 168225 locuitori.

Același istoric în teza sa de doctorat „Dieta Românească a Transilvaniei 1863-1864” ne face cunoscute și numele deputaților români din scaunele săsești. Astfel, în scaunul Orștiei, din imediată vecinătate a satului nostru au fost aleși consilierul aulic Gheorghe Anghel și senatorul Ioan Balomiri; în scaunul Miercurea: judele regesc Ilie Melcariu și protopopul Ioan Hanca; în scaunul Sebeș senatorul Simion Balomiri; iar în scaunul Nocrich consilierul gubernial Iacob Bologea. Scaunele filiale românești Săliște și Tlmaciu aleg pe Andrei Aguna (viitor mitropolit) și pe consilierul Paul Dunca. Sunt menționați și deputații români din orașele și târguri în număr de 5. Pe lângă ei, cei din

Ha eg i Hunedoara aminti i anterior, au fost ale i, în Or tie Ioan Tulba u i protopopul Simion Moldovan binecunoscu it m enilor, ales în Mociu ini ial. Renun ând la locul lui a fost ales Gheorghe Roman. În R inari a fost ales Servian Popovici (pag. 77-78). Pretutindenii români s-au dovedit uni i i solidari cu cauza lor ob inând rezultate remarcabile.

În secolul rede tept rii na ionale, men ion m în mod deosebit slujirea preotului D ncesc Ioan între 1850-1888, care a asigurat stabilitatea bisericii din sat i s-a îngrijit i de cultivarea credincio ilor. În timpul lui avem prima men iune despre coala din T m asa i înv torul ei Costescu Ifrapt, în 1870, dup cum afl m din Monografia „Or tie 750”, pag. 225.

Un rol important în culturalizarea popula iei din jurul Or tiei l-a avut societatea „Astra”, în care s-a încadrat i acest ora , dup ce a devenit desp r mânt (filial) a acestei societ i. În dou rânduri, adunarea general a „Astrei” i-a desf urat activitatea la Or tie, în 1884 i în 1913.

Pe lâng mul imea de înv a i intelectuali de baz au participat to i înv torii din jur, precum i un num r impresionant de s teni din jur.

În 1913 serb rile s-au desf urat în Dealul Mic. Au participat mul i tineri c s tori i i nec s tori i i din T m asa: Safta lui M l u i, Safta lui Toader, Maria lui Boco , Mia lui Letu, care erau tinere fete precum i Popovici Ioan (cantor) i so ia, care erau costuma i în miri i care au impresionat prin frumuse ea fizic i a costumului popular. Entuziasmul i voia bun au fost întrerupte de telegrama care anun a pr bu irea lui Aurel Vlaicu cu avionul. El inten iona s ajung în zbor de la Bucure ti la Or tie în aceast zi, dorind s uneasc i prin inven ia lui pe românii dintr-o latur i cealalt a Carpa ilor.

Din anul 1905 s-a constituit la Or tie un corp de conferen iari care au contribuit la r spândirea culturii, a cuno tin elor tiin ifice i la înt rirea ideii de unitate na ional .

3. Dou decenii în România Mare 1918-1940

În vara anului 1914 a izbucnit primul r zboi mondial între puterile centrale: Germania, Austro-Ungaria i la început i Italia i Antanta (alc tuit din Anglia, Fran a i Rusia) Transilvania f când parte din Imperiul Austro Ungar, a f cut parte din prima tab r . Cu trei ani înainte au fost m rite impozitele. În timpul r zboiului au fost mobiliza i

i trimi i pe front mul i tineri i din T m asa: Cadariu Ioan, Borza Gheorghe, Licescu Eftimie, Licescu Ioan, Popa Ioan, Popa Eftimie, L udat Samoil , L udat David, Birescu Simion, Iovescu Ifrapt, D ncescu Maxim a lui B ie u, etc.

Unii au fost r ni i, iar al ii au murit pe front. Crucile din curtea bisericii pomenesc de cei mor i. Astfel, Costescu Eftimie mort în Ucraina la 22. III. 1918, în luptele de strad . Birescu David mort în Siberia în 1919 (avea doar 28 de ani). O piatr mic cu anul decesului 1919, restul indescifrabil. Mort la 22 de ani.

L udat Samoil (chiopul) i-a pierdut un picior de la genunche, devenind invalid. Borza Gheorghe a fost r nit în piept în Gali ia, dar a supravie uit. C tre sfâr itul r zboiului nemul umirile au crescut i din cauza epidemiilor de tifos exantematic i grip spaniol , Imperiul Austro Ungar s-a destr mat, iar Transilvania s-a unit cu România. În preg tirea Marii Întâlniri Na ionale de la 1 decembrie 1918 s-a constituit i la T m asa un Consiliu Na ional local în frunte cu preotul Octavian Andrei, precum i o gard na ional din cei întor i de pe front i din al i b rba i. Tata îmi povestea c f când parte din garda na ional , a participat, împreun cu al i b rba i, înarma i din satele vecine la oprirea trenurilor în curba de la Turda , dezarmându-i pe nem i i confiscând bunurile transportate de c tre ace tia.

În cadrul adun rilor din comunele hunedorene, în cele 153 de localit i i-au dat adeziunea 29431 de cet eni pentru Unirea cu România. În satele actualei comune M rtine ti, locuitorii satelor au exprimat aceast adeziune astfel: la Dâncul Mare i Mic 803 adeziuni; la Jeledin i 120 adeziuni; la M gura 202 adeziuni; la M rtine ti 268; la T m asa 265, iar la Turma 111 adeziuni. Total 1769 de adeziuni ale cet enilor din cadrul actualei comune. În inutul Or tiei au fost ale i 12 delega i i 2 erau de drept la Marea Unire Na ional de la Alba Iulia, iar din ora erau 4 ale i i 11 de drept, total 25 delega i din cei 1228 prezen i la Alba Iulia. Dintre cei mai cunoscu i de c tre t m eni din ora ul i inutul Or tiei erau:

Dr. Aurel Vlad avocat în Or tie,
Dr. Aurel Muntean avocat în Or tie,
Ioan Vulcu comerciant în Or tie,
Dr. Constantin Sotir primar în Or tie,
Dr. Augustin Deac avocat în Or tie,
Vasile Dom a protopop în Or tie,

Ioan Jenea protopop unit în Orștie.

(V. Suiaga „Hunedoreni la Marea Unire 1 Decembrie 1918” pag 59; 60; 62-63 și pag. 67; 74-75)

La Adunarea de Unire de la Alba Iulia vor fi participat și t m eni, dar nu țim numele și num rul lor. țim în mod sigur c la

solemnitatea încoronării din 15 oct. 1922 în catedrala reînălțării neamului a Regelui Ferdinand I și Reginei Maria, au participat și câiva t m eni.

Printre ei mi s-au povestit impresive despre mulțimea celor prezenți, despre prezentarea tuturor Voievozilor înaintea și în costume de epocă, începând cu Traian și Decebal, precum și despre abundența produselor alimentare distribuite gratuit tuturor participanților.

Perioada care a urmat primului război mondial n-a fost una ușoară. În căutarea de bani pentru a cumpăra pământ și vite, Bultac Nicolae și Licescu Ioan (Licu) au plecat în America și s-au întors cu ceva bani.

Alții s-au dus în vechea Românie, în căutare de lucru și surse de câștig, cum au fost: Costescu Ioan și soția (Toma), Popovici Mia (Crâșnicu) și Iovescu Maria (Crăvuș), apoi fiul său Ioan.

După o perioadă de refacere, criza economică a cuprins și România și i-a afectat și pe românii din Transilvania. Bani s-au devalorizat. Se plăteau greu impozitele. Pentru a le colecta, perceptorul venea cu jandarmul, puneă sechestru pe anumite bunuri sau confiscă lucruri din casă.

La începutul anului 1935, Ministerul Agriculturii și Domeniilor a declarat o „ofensivă agricolă” menită să așeze agricultura pe baze moderne. Temeiul legal al ofensivei a fost Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 188 / 1 februarie 1935 publicat în Monitorul Oficial nr. 32 / 1935. Pentru susținerea propagandei agricole a ministerului au fost înființate comitetele, comisii agricole, în care au intrat fruntașii satului: preotul Dăncescu Ifrapt, ca președinte și agricultorii: Iovescu Ifrapt, Costescu Nicolaie, Dăncescu David Ion, Cadariu Ioan, Dăncescu Ioan.

Camera agricolă din Orștie a pus la dispoziția cultivatorilor semințe de calitate, substanțe de combatere și sfaturi date de către inginerul agronom pentru folosirea lor.

„Ogorul românesc”, organul de presă al Ministerului Agriculturii, a furnizat sfaturi și îndemnuri de specialitate.

Pentru completarea veniturilor bănești, mulți t m eni frecventau târgurile de arde din județ, cumpărând mai ieftin și vânzând mai scump. Cei mai cunoscuți hărnari din sat au fost: Licescu Ilie (Bocoș), Licescu Eftimie Costic, Borza Gheorghe, Costescu Ioan (Stanu), Dăncescu Eftimie (Gaciu) și Popa Ioan (Bumbu). Târgurile cele mai frecventate erau cele de la Haeg, Pui, Dobra, Ilia, Deva, Bală,

Zlatna, Iboț, Cugir și cel mai mult Orștie.

Între anii 1937-1940 s-a realizat construcția localului de coală cu o sală de clasă și locuință pentru învățător. Acțiunea a fost sprijinită financiar și de către Partidul Național Liberal, care avea câștigăși adepti în sat și dorea să atragă și alții. Tot în perioada aceasta s-a construit zidul de sprijin (carpa) a dealului pe care se află biserica. Meriții constructori au fost din sat: Costescu Ioan (Tunaru), Iovescu David (Boltau), Dăncescu Ioan (Letu), Bultac Nicolaie (Recea) și alții, iar munca necalificată a fost dată de către locuitorii satului. Alți zidari: Cadariu Ioan, Cadariu Nichita, Iovescu Cornel, Borza Emanoil. Toți aceștia erau și dulgheri ca și Cocrean Nicolaie (Pufai), Birescu David, Cadariu Traian, iar azi sunt Dăncescu Laurian care este: zidar, dulgher, tapier, montator gresie și faianță și sudor, precum și Mati Adrian cu cei 5 feciori ai săi care realizează o casă de la temelie până la acoperiș inclusiv tâmplărie pentru casa respectivă. În perioada interbelică în sat era o singură mașină de cusut la Boltau marca „Singer” care funcționează și azi. Era un singur teasc pentru struguri având ca presă o grindă groasă cu două cerceți, precum și un singur cazan pentru vinars, ambele la „Pufai”. Azi sunt trei cazane de fierț vinarsul la „Pâciu, Chetu și Hârciog”.

În primăvara anului 1939 s-a declarat mobilizare generală. Se pregătea un nou război. Mulți bărbați din sat au fost concentrați și trimiși pe zonele amenințate în vest și est. În vara și toamna anului 1940 granițele României Mari s-au prăbușit și 14 județe, din cele 72 ale țării, au fost ocupate de către Uniunea Sovietică (Basarabia și Nordul Bucovinei), Bulgaria (Cadrilaterul), Ungaria horthistă (Nord-vestul Transilvaniei).

În timpul celui de-al doilea război mondial început în 1939 și încheiat în mai 1945 s-au făcut rechiziții de cere, cere și cai, refrași de cereale și mulți tineri au fost trimiși pe front: Cadariu Ioan, Iovescu Nicolaie, Borza Emanoil, Iovescu Ion și Viorel, Homorodean Samoil, Dăncescu Ioan, Popa Octavian, Iovescu Gheorghe (Toma), Lăduț Samoil, Cocrean Samoil, Costescu Eftimie, Costescu Ion, Costescu Vasile, Costescu Laurian, Iovescu Cornel, Birescu Ion, Birescu Ilie.

Alții au fost mobilizați pe loc, lucrând în fabrica de muniții Orștie. Chiar și bărbați de peste 45 de ani, au fost mobilizați pentru un timp la paza obiectivelor militare și economice. În timpul războiului punea Gorgan și punea satului Beriu din vecinătate au fost câmp de instrucție pentru pregătirea recruților pentru a fi trimiși pe front. Aproape

zilnic se desfășurau aici exerciții de luptă, între linia situată pe anul de hotar cu Beriu și linia „dușman” situată pe liziera pădurii Orștie și viile Căstului. Din Dealul Bemilor se făceau de câteva ori pe săptămână trageri de artilerie cu proiectile de 75mm calibru, având drept țintă, Gorganul Mare, unde se afla un catarg cu o pânză care se ridica în timpul tragerilor. Se testa astfel armamentul. S-a întâmplat de câteva ori să nu explodeze proiectilele la locul stabilit sau chiar deloc, ajungând chiar în sat, sau trecând peste sat. În hotarul Beriului s-au făcut exerciții asemănătoare cu brandurile.

În prima parte a războiului (1941-1944) România, aliată a Germaniei, a luptat împotriva U.R.S.S., aici au fost trimiși tinerii amintiți mai sus. Dintre ei au murit pe front: Iovescu Gheorghe și Lăduț Samoil în luptele de la Iași. Cocrean Samoil rănit grav, a murit ulterior în spitalul din Bilești. Au fost răniți și printre alții Homorodean Samoil și Borza Emanoil. Iovescu Viorel s-a întors din Rusia degerat. După revoluția din 1989 supraviețuitorii au devenit veterani de război cu toate drepturile cuvenite. Pușini mai trăiesc azi. Dăncescu Samoil a murit în timpul exercițiilor cu branduri la Beriu. El și Lăduț Samoil au pietre de mormânt la biserică.

După 23 august 1944 România a luptat alături de Națiunile Unite împotriva Germaniei și Ungariei până în mai 1945 la terminarea războiului. Nord-vestul Transilvaniei a fost eliberat și alipit României. Alte teritorii au rămas înstrăinate. În această ultimă parte a războiului frontul a trebuit să fie aprovizionat cu produse alimentare de către populația civilă prin colectări de cartofi, fasole, varză și animale pentru carne. Săptămânal venea o mașină militară sovietică și încă aceste produse adunate în grădina lui Marcu, din capătul de jos al satului fiind predate de către primarul Costescu Ioan (Berianu). În timpul trecerii armatelor sovietice spre vest o coloană de soldați, căi și cerceți au urmat traseul actualului drum județean 668 unii staționând în Tâmbasa în septembrie 1944. În alegerea cu ei a fost mijlocit de către Maxim Dăncescu (Bieșu) care ținea rusește fiind prizonier în primul război mondial în Rusia.

După război au urmat anii rici și seceta și taciune iar banii și-au pierdut valoarea. S-au înființat și la Tâmbasa organizații ale noilor partide: Frontul Plugarilor și PCR.

La 19 noiembrie 1946 s-au organizat alegeri, primele după decembrie 1937 de când electoratul nu a mai fost consultat. Au votat acum pentru

prima oară și femeile. Alegerile au fost precedate de o riguroasă campanie a B.P.D. (Blocul Partidelor Democratice) în timp ce activitatea politică și de propagandă electorală a opoziției (P.N., P.N.L.) a fost limitată, obstructivă, anihilată. În timpul alegerilor s-au produs abuzuri grave și fraude numeroase, rezultatul fiind falsificat în favoarea B.P.D. Vechile partide politice au fost eliminate treptat din viaa politică, iar la 30 dec. 1947 regele Mihai I a fost silit să abdice proclamându-se republica (R.P.R.). Se încheia o întreagă perioadă istorică a monarhiei în România, iubit și apreciat de țărâni.

4. Timpul în anii socialismului 1948-1989

Din decembrie 1947 până în decembrie 1989, timp de 42 de ani, România „popular” la început, „socialist” mai apoi a fost „angajat pe drumul construirii unei societăți noi” în care scopul era egalitatea, echitatea și prosperitatea generală. În fapt, un experiment nereu în lașă națională, care s-a terminat cu un eșec.

Din numărul mare de evenimente, întâmplări, schimbări, modificări, transformări petrecute în sat în această perioadă amintim:

Anul 1948 a fost afectat de înghețul de la 1 mai, care a diminuat mult recolta pomilor, a viilor și a întârziat recolta legumelor și a zarzavaturilor.

S-au introdus cotele obligatorii din lapte și carne, apoi și din cereale.

Cei cu pământ mai mult au fost închiaburi, printre ei la început s-au numărat cantorul Popovici Ioan și preotul Dăncescu Ifraț, precum și Iovescu Ifraț, care avea și pământul cel mai mult. Primii doi au fost deschiaburi și ulterior, iar ultimul a avut mult de suferit. Acuzat că nu a făcut agriculturile la timp, a fost arestat și de înțut aproape 6 luni. Mai târziu, fiul său Cornel, zidar bun, a fost reclamat că a vorbit împotriva regimului, fiind arestat și închis 4, 5 ani.

În anii 1949-1950 s-au înființat și au funcționat comitetele provizorii la nivelul comunelor, orașelor, județelor, ca organe de tranziție de la vechile primării, la noile organe alese în decembrie 1950 și numite Sfaturi populare. Președintele comitetului provizoriu al comunei Mărtinești a fost țărâna, Cocrean Ioan Sandu, el fiind apoi și primul președinte al Sfatului popular, 1950-1952.

S-a introdus planificarea muncilor agricole și noi plante

obligatoriu de cultivat, cum a fost tutunul.

În prima parte a anilor 1950, peste hotarul satului au fost construite două linii de înaltă tensiune, care au aprovizionat cu electricitate, combinatele de la Hunedoara și Călan.

Tot în acești ani a fost înființată întovăria agricolă în care au intrat toate familiile de țărâni și nu piardă terenurile cele mai bune. Conducerea o avea un Consiliu cu un președinte, care se alegea anual.

Participanții la prima întâlnire de suflet "Fiii satului", august 1973

Primul președinte al întovăririi a fost Boorgan Silvia. Au urmat Costescu Ioan Toma, Cocrean Ioan Sandu, Iovescu Samoil Crăvuț.

În anii 1959-1960 s-a introdus curentul electric în sat.

În primăvara anului 1960 s-a înființată o asociație pentru creșterea oilor al cărei președinte a fost Licescu Ioan Marcu. S-a plecat la construirea unor saivane pentru oi în Călan, unde au fost aduse lemnele de construcție.

Lucrarea a fost încredințată țărânului meșteșugăru Dăncescu Laurian. La începutul activității de construcție, acesta s-a accidentat grav, iar lucrarea a fost oprită și ulterior abandonată.

Ca urmare a intensificării propagandei de colectivizare și a presiunilor exercitate de organele de partid și de stat, în primăvara anului 1962 s-a înființat Gospodăria Agricolă Colectivă (GAC) devenită ulterior CAP. Sediul unității se afla la Mărtinești. Țărâna a devenit o brigadă. Primul brigadier fiind Boorgan Silvia. Au urmat ca brigadieri: Lăduț Aurel și apoi Costescu Aurel. Aceștia organizau muncile agricole, repartizând fiecarei familii, porția de lucrat. Viile au rămas în cadrul lotului ajutor. Primii președinți ai CAP au fost din celelalte sate ale comunei, ultimul, Costescu Romulus a fost din Țărâna din iunie 1976 până la 1 septembrie 1990, când s-a desființat. Pentru că munca în CAP nu constituia un stimulent, mulți tineri s-au îndreptat spre

întreprinderile de stat din Orștie, Hunedoara, Călan, Cugir, etc.

Printre aspectele pozitive ale acestei perioade era posibilitatea tuturor tinerilor de a învăța.

După terminarea colii primare în sat, cei mai mulți dintre ei au continuat studiile în licee și coli profesionale. Mulți au urmat cursurile învățământului superior, devenind medici, farmaciști, ingineri, profesori, economiști, preoți, ofițeri, etc.

La prima întâlnire de suflet „Fii satului” organizată în 25 - 26 aug. 1973, au răsunat la chemarea adresată tuturor intelectualilor și absolvenților de liceu, un număr de 28 de persoane. Din această țară erau cu studii superioare și 10 absolvenți de liceu. Redăm în anexă atât chemarea cât și tabelul acestora.

5. Timpul pe drumul democrației după Revoluția din Decembrie 1989

Evenimentele din decembrie 1989 au stârnit în țară bucurie și speranțe. Prin desființarea CAP-ului în anul 1990, țărânii au redevenit iarst pârni pe pârni mnturile lor. S-a reconstituit dreptul la proprietate și au fost înmânate titlurile de proprietate fiecurei familii. Din pârni cate, prin înbtrânirea populației și mutarea multor familii din sat la oraș, for a de muncș-a înțpuinat.

O bun parte din hotar a rmas nelucrat, ori arendat ca pârni une. Sunt puține mijloacele mecanice cu care șșe lucreze. S-a revenit la plugul și cârni a trase de cai pentru lucrurile de arat, semnat și transport, precum și la recoltarea manuală a porumbului. Recoltarea grâului se face în continuare cu ajutorul combinelor. Înțr mntele chimice sunt scumpe și greu de procurat. În sat au venit noi familii care au cumparat case de la cei plecați.

Din lipsă de copii de vârstă colar în sat nu mai funcționează coala primar după revoluție. Copiii de grădinișă sau de coală merg la grădinișă și coală din Mrtineți.

Viile sunt în bun parte nelucrate. În grădini oamenii folosesc experiența dobândită anterior și cultivă soiuri productive de legume și zarzavat, folosind udarea, combaterea bolilor și duntorilor și efectuarea muncilor la timp.

În sat au apărut elemente ale economiei de piață: Popa Mrtioara a înființat un bufet la care era patron și care a desfășurat timp de 4 ani și

câteva produse mârni rmente alimentare. Acum nu mai funcționează. De 3 ani funcționează firma „Tobias”, care vinde produse alimentare, proprietar fiind Popescu Adriana. De 2 ani funcționează depozitul angrosist de produse chimice pentru industria de pielărie și blăniărie. Patron fiind inginerul Hanche Rodica. Toți patronii amintiți sunt târni eni prin națtere.

Capitolul VII

Situația demografică. Oamenii locului

Din moștr moștr mnteni se țtuțr rani, lucrători ai pârni mntului, „Terra”, de unde le vine și numele. r nimea la început a fost liberă, dar treptat a fost supusă și transformată în iobagi, prin cotropirea satelor de ctre nobili. Iobagii de inea șesii sau pârni provenite, fie din vechile lor proprietăți, fie, pentru cei așe și mai târziu în localitate, din terenurile date în folosință de ctre ștr pârni. Șesia avea 2 pârni: o gospodărie în vatra satului unde era locuința iobagului și o parte mai mare în afara satului, formată din teren de arat și fânașă și care se numea moșie. La început pârni unile, pârni durile și apele erau folosite în comun, de obștea satului. Cu timpul, pârni și mai importante din ele au fost înșuite de ștr pârni, reducând libertatea iobagilor de-a le folosi. La început ranii se puteau muta de pe o moșie pe alta. După anul 1514 ei au fost legați de glie „perpetuum rusticitate”, nemaiputându-se muta. ranii iobagi trebuiau să îndeplinească anumite sarcini faș de ștr pârni. Acestea erau în bani (censul), în produse (dijma), sau în muncă (robota sau slujba) și șșe dașuri la ștr btori. Cu timpul, aceste obligații au crescut înșrut înșd situația iobagilor. La acestea se adaugă corvezile fcută cu propriile mijloace (vite, care, cârni e).

Obligațiile raniilor erau înșcrise în niște registre numite „urbarii”. Censul a crescut mereu de la 1 florin în șec. XV, la 8 florini în șecolul XVIII și chiar mai mult. Dijma, la început, era a 10 a parte, apoi a devenit nona, a noua parte. Claca sau slujba era o zi pe an la început, apoi o zi pe șșpt mnt în șec. al XVI-lea, ajungând în șecolul al XVIII-lea la 4-5 sau 6 zile pe șșpt mnt. Iobagii șperia și cțtuăș fugă de la ștr pârni foarte lacomi și abuzivi. Din vite se daș în șec. XV o oaie din 50, (cu quințacesima) a 50 a parte și un porc din 10. Iar șatul înțreg o vită lațiat.

În sec. al XVIII-lea, acestea au crescut mult, silindu-i pe iobagi și fug peste munți, în țara Românească.

Până în sec. al XVIII-lea nu avem date despre numărul iobagilor, averea lor, și întinderea hotarului. Primul document care ne face cunoscute aceste date este: „Magyar statisztikai közlemények XII kötet, Magyarország népsége a pragmatika samctio Korában, 1720-21,” Budapesta 1896. Aici se arată că în comitatul Hunedoara, în anul 1721 era teren arabil 52.219 j, terenuri impozabile pe care se puteau semăna și se obțineau o recoltă de 7 cuble la j. Avea fâna de 15.502 j cu o producție de 2 care fân la j. Mai avea vie 7876j.

La Târnăasa la aceeași dată, după starea socială erau 24 de familii de iobagi; 6 familii de jeleri și 7 familii în alte situații, în total 37 familii. Toți fiind români. Istoricii socotesc că în evul mediu, fiecare familie avea în medie 5 membri. În consecință, la Târnăasa erau la acea dată în jur de 185 de locuitori. Toți aceștia aveau împreună teren de semănat pentru 300 cuble (în jur de 150 j), fâna pentru 111 care de fân; teren de culturi pritoare pentru 81 sârtori; în care se cuprindea și via. Satul nu avea moară și nici cârciumă.

Următoarele date le avem din statistica întocmită de către Episcopul greco-catolic Inocențiu Micul Klein în anul 1733. De aici aflăm că în sat erau 3 preoți: Popa Ioan, Popa Avram și Popa Ianoșuni și, cu 41 de familii unite; având în jur de 205 suflete, cu o creștere de 20 suflete față de 1721.

Din anul 1750 dispunem, până acum, de primul recensământ nominal, întocmit în timpul Împăratesei Maria Tereza.

De aici aflăm că în satul Târnăasa se aflau 39 familii iobagi, jeleri 9 (în jur de 240 suflete) care locuiau în 32 de case și aveau 14 sesii. Toți aceștia aveau teren de arătură pentru 150 de cuble și 28/15 miere.

Pentru semănaturi de toamnă aveau teren pentru 68 de cuble (34 j). Pentru semănaturi de primăvară, pentru porumb aveau teren pentru 13 cuble și 26/16 miere. Cucuruz împreună cu alte plante aveau teren pentru o cublă și 14/16 miere. Aveau fânețe pentru 69 care fân (cam 34-35 j). Mai aveau vie din care obțineau peste 69 de vedre de vin. Aveau împreună boi și cai pentru muncă 52. Vaci de lapte 29, viței 4, oi și capre 146, porci 25. Pentru toate acestea au plătit în 1748 suma de 219,30 florini renani, iar în 1749 plăteau 206,30 florini renani ca impozit. În localitate era și o familie de albine. Aici nu erau sesii pustii. Locuiau și o familie de țigani pe nume Adam Grigore, care avea o casă. Instabili nu

erau, nici vându-se de ale lor. Nici venetici străini nu erau. Nobili nu erau, nici vându-se, nici libertini cu vându-se lor. (vezi anexa 1)

În recensământul din 1750 erau trecuți numai nobilii mici, care aveau cel mult o singură sesie pentru care plăteau impozit. Nobilii mari nu plăteau impozit și nu erau înscrși în recensământ. Ei stăpâneau satele cu iobagi. Jelierii menționați în 1721 și 1750 proveneau din oamenii veniți din alte părți și pentru munca cu ziua, apoi s-au stabilit în sat. Ca persoane aveau o situație mai bună decât iobagii, putându-se muta de pe moșie. Ca stare materială erau mai săraci decât iobagii. Nu aveau sesii lor lucrând la alții cu ziua sau luau de la stăpânul satului un teren de arătură pentru care îndeplineau anumite obligații față de stăpân, dar mai puțin decât iobagii. Nu aveau vite și munceau la stăpân cu palmele. Uneori nu aveau nici case, și locuiau în chirie la alții. La Târnăasa se întâlneau rar.

Stăpânii satului Târnăasa aveau în localitate o curte mai mică unde se afla omul de încredere al acestora și care se îngrijea împreună cu judele satului de toate lucrurile care trebuiau efectuate pe moșie (arat, semănat, recoltat, transportul produselor și depozitarea lor la locul cerut). Memoria înaintașilor a păstrat până azi denumirea de „La Curte” pentru locul unde se află casa cu numărul 1 (familia Borza) și grădina de alături (familia Cădariu). Tot de la înaintași aflăm că la Târnăasa se aflau niște grajduri pentru creșterea vițelilor, probabil în „ses” și unde lucrau ca grajdari unii iobagi. La Târnăasa stăpânul (domnul) satului avea și o vie locul fiind numit și azi „Via Domnească”, lucrată tot de iobagi.

În „Statistica Românilor din Ardeal” făcută de administrația austriacă la anul 1760-1762, copiată din arhiva de război din Viena de Dr. Virgil Ciobanu sunt înscrise o biserică neunită cu 2 preoți neuniți și 56 familii neunite însumând 280 suflete. Erau cu 15 familii mai multe decât în 1733 și cu 16 mai multe decât în 1750. Biserica avea teren de semănat pentru 8 cuble (4 j) și fâna pentru 4 care de fân (2 j) și 2 case parohiale. La această dată erau cu 19 familii mai multe decât în 1721 și cu aproape 100 de suflete mai multe.

Primul recensământ maghiar făcut în anii 1784-1787, în timpul lui Iosif al II-lea înscrise la Târnăasa următoarele date: localitatea era socotită sat având 57 case cu 24 mai multe decât în 1750. Erau 60 de familii cu 375 de locuitori cu 95 mai mult ca în 1760-1762 și cu 175 mai mult ca în 1750. În timpul recensământului nu erau locuitori din sat plecați în altă parte și nici străini veniți, populația de drept fiind 375 locuitori. Din aceștia erau 82 bărbăți și 128 necăsătoriți, total

b rba i 210. Femei erau 165, atunci satul nu avea preot, nici func ionari, nici neme i. Erau 46 de rani care erau mo teni i de c tre 47 de cet eni rani. Mai erau 37 de jeleri i 4 persoane din alte categorii sociale. Tineret între 1 i 12 ani erau 67 iar între 13 i 17 ani erau 9, total popula ie masculin 210. Nu erau militari elibera i.

Urm toarele date despre T m asa le avem din statistica Transilvaniei între anii 1829-1831. Aici este notat numele satului în maghiar Tamáspataka iar în român Temesasa. Localitatea avea 101 locuitori în sc dere cu 274 fa de 1784-1787. Explica ia poate fi g sit în seceta i foametea din anii 1814-1817 i ciuma care a urmat, precum i în r zboaiele purtate de Imperiul Austriac la începutul sec. al XIX- lea. Sc derea dramatic a popula iei satului poate fi pus i pe seama unei erori statistice. La acea dat satul avea o biseric ortodox .

Primul recens mânt realizat dup norme i reguli interna ionale s-a întocmit i pentru Transilvania în anul 1850. Aici T m asa este înscris cu statutul de sat având 82 de case, 114 locuin e, popula ie de drept 459 locuitori. 3 locuitori erau pleca i în timpul recens mântului prezen i fiind 456. De aici rezult ,f r s gre im, faptul c num rul locuitorilor din statistica notat anterior s-a datorat unei erori. Din cei 459 locuitori erau 221 b rba i din care nec s tori i 107, c s tori i 108, iar 6 erau v duvi. Erau b rba i încorpora i 29 cu vârste între 17 i 20 ani. Femei erau în total 238 din care necas torite 114 i c s torite 108 i v duve 16. Dup na ionalitate din cei 456 locuitori prezen i 453 erau români iar 3 erau igani, popula ia de drept erau 459 locuitori. Cele 82 de case i 114 locuin e aveau împreun 6 cai i 137 bovine.

În anul 1857 s-a f cut un nou recens mânt în Transilvania realizat în dou edi ii. În prima edi ie este redat popula ia dup religie. Edi ia a doua rev zut i ad ugit este mult mai complet i mai complex . Din acest edi ie red m pentru T m asa urm toarele date. Localitatea era notat ca sat având 90 de case, cu 8 mai multe ca în 1850 i 488 de locuitori cu 29 mai mult ca în 1857, fiind o perioad de progres demografic. Erau în total 110 locuin e cu 4 mai pu ine decât în 1856. Erau localnici 474 str ini 6 total 480. Erau localnici pleca i 14. B rba i prezen i 224 pleca i 14 probabil militari. Femei prezente 250 având total popula ie localnic 488. Dup religie ortodox i 487 i un greco catolic. Dup starea civil erau b rba i nec s tori i 134, c s tori i 100 i 4 erau v duvi. Femei nec s torite 135, c s torite 99 iar 16 erau v duve.

Popula ia dup vârst b rba i de la 0 la 5 ani erau 39; de la 6 la 13 ani erau 51; de la 14 la 23 ani erau 46; de la 24 la 39 erau 48; iar de la 40 i 59 ani erau 38; de 60 de ani i peste erau 16. Femeile între 0 i 5 ani erau 42; între 6 i 13 ani erau 57; între 14 i 23 ani erau 45; între 24 i 39 ani erau 51; între 40-59 ani erau 42; iar de 60 de ani i peste erau 13. Satul avea un preot ortodox. Proprietari de p mânt 104. Erau 36 de muncitori agricoli necalifica i, apoi erau 4 muncitori zilieri, iar femeii copii mai mari de 14 ani 343 de persoane.

Dup 23 de ani, la recens mântul din 1880 sunt înscrise urm toarele date: localitatea avea 105 case cu 15 mai multe decât în 1857. Popula ia era de 421 locuitori în sc dere cu 67 fa de 1857, cauza sc derii popula iei a fost în principal seceta, foametea i holera din anii 1870-1873. Dup religie erau 416 ortodoc i i 5 reforma i. Dup na ionalitate erau 414 români, 5 maghiari i 2 igani. Cuno teau alfabetul 35 de persoane.

Recens mântul din 1900 înscrie la T m asa pentru prima dat suprafa a hotarului care era 1125 jughere. Satul avea 97 de case, cu 8 mai pu ine ca în 1880. Popula ie civil 368 locuitori, pleca i în timpul efectu rii recens mântului 12 cet eni probabili militari. Popula ia era cu 51 locuitori mai pu ini decât în 1880. To i cei 368 locuitori erau români ortodoc i. Dup sex erau 188 de b rba i i 180 de femei. Dup starea civil nec s tori i 129, c s tori i 201, v duvi 38. Casele cu pere ii din piatr sau c r mid erau 34; din piatr i p mânt era 1; din chirpici sau p mânt aveau pere ii 60 de case; iar din lemn sau altceva erau 2 case. Acoperi ul a 34 de case era din igl , la 5 case era din indril , iar 58 erau acoperite cu trestie sau paie.

Din totalul popula iei tiau scrie i citi 62 persoane, tiau unguire te 4 persoane. Dup vârst erau: între 0 i 5 ani 35; între 6 i 11 ani erau 45; între 12 i 14 ani erau 21; între 15 i 19 ani erau 22; între 20 i 39 de ani erau 92; iar între 40 i 59 ani erau 100, iar de 60 i peste 60 erau 53 persoane.

Dup 10 ani situa ia satului este asem n toare cu cea din 1900. Suprafa a hotarului este tot de 1125 jughere, are 93 case cu 4 mai pu in ca în 1900 i 368 de locuitori din care 1 militar. În timpul efectu rii recens mântului 6 persoane erau plecate din localitate. To i cei 368 locuitori erau români i de religie ortodox . tiau scrie i citi 36 persoane iar 2 persoane tiau unguire te.

Dup vârst ; între 0 i 5 ani erau 34; între 6 i 11 ani erau 25;

între 12 și 14 ani erau 19 persoane; între 15 și 19 ani erau 42; între 20 și 39 de ani erau 88; între 40 și 59 de ani erau 109, iar de 60 de ani și peste această vârstă erau 51 locuitori. După sexe erau: 187 bărbați și 181 femei. După starea civilă 120 erau necăsătoriți și 214 căsătoriți. Mai erau 32 văduvi și 2 divorțați. Din totalul caselor 57 aveau perechi din piatră sau cărmidă; din chirpici sau pământ 30, din piatră și pământ 4; iar 2 case erau din lemn. Acoperișul caselor era; la 64 de case din țiglă; la 4 era din indrill; și la 25 era din trestie sau paie. Se constată un progres important în construcția caselor.

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea situația economică a satelor s-a îmbunătățit în Transilvania iar gospodăria rurală s-a consolidat. O statistică economică întocmită în anul 1895 înregistrează aceste progrese în toate localitățile Ungariei de care făcea parte Transilvania.

La Târnăveni statistica înregistrează: 181 gospodării: Acestea împreună aveau 562 j. teren arabil, 35 j. grâu, 77 j. fână, 22 j. vie nobilă, 145 j. pâne, 285 j. pâne dure, 37 j. neproductiv total 1163 j. În proprietate erau 1140 j, în folosință 17 j, iar în arendă 6 j. Se observă o diferență de 38 j. față de cifrele notate mai sus în recensământ. În sat erau doi tauri și sub un an; vaci de la 0 la 1 an erau 6; de 2 ani erau 19; de 3 ani erau 11; de 4 ani 16; iar peste 4 ani 81 capete. Vițelii și taurii erau până la un an 10; de 2 ani 20; de 3 ani 7; de 4 ani 15; mai mari de 4 ani erau 42 capete. Total bovine 229 capete cu aproape 100 mai mult decât în 1850. După rase erau: rasă unghurească de Ardeal 217 capete; rasă de munte 7 capete iar 5 erau taurice (băle). În sat era un armăsar, o iapă de 2 ani, una de 4 ani și 4 mai mari de 4 ani, total 7 cai cu 1 mai mult decât în 1850. Erau 110 porci, 76 oi, 496 păsări de curte și 3 familii de albine. În curțile grădini și livezi erau: 186 meri, 74 peri, 145 piersici, 6375 de pruni, 74 de nuci, 1 mandarină și 40 de duzi, în total 6895 pomi fructiferi. Datele menționate sunt cuprinse în statistica amintită volumul I. Aceasta cuprinde proprietățile mai mici de 100 de jughere. Volumul II din statistică înregistrează proprietățile de peste 100 j. La Târnăveni nu erau asemenea proprietăți. Era la Mărtinești mare proprietar Avramesc David și asociații lui, iar la Jeledești erau 3 mari proprietari, Bocz Geza, Hirsch Simon, Zudol Sandor.

Mulți dintre merii, perii și duzii menționați în statistică au trăit până prin anii 1950, având o vârstă de peste 100 de ani. Viile nu se pare având o suprafață foarte mare, dar e posibil ca foștii stăpâni ai satului să fi avut aici plantații destul de întinse de vie. Viile rănilor se aflau, unde

se află și acum, dar și în locul numit Cărturi. În jurul anului 1898 viile au fost atacate de filoxeră adusă cu via de vie altoită din America. Cea mai mare parte a viilor a fost defrișată inclusiv Via Domnească și Cărturile. Aici, lângă gard, s-au păstrat până în anii 1940, ca prin minune, câteva tufe din vechea vie.

Recensământul din 1910 a fost primul din secolul trecut și ultimul efectuat de către autoritățile austro-ungare.

„Dicționarul Transilvaniei, Banatului și Celorlalte ținuturi Alipite” întocmit în 1920 este și prima statistică românească pentru aceste ținuturi după unirea lor cu România. Pentru Târnăveni statistica înregistrează suprafața hotărâului 1125 j. cu 82 de case cu 11 mai puține ca în 1910 și o populație de 383 locuitori cu 15 mai mulți ca în 1910.

Anuarul Pentru Comerț, Industrie, Meserii și Agricultură Al României pe anul 1926 înregistrează la Târnăveni situația de comună rurală având 362 de locuitori cu 21 mai puțini ca în 1920 și cu 6 mai puțini față de 1910. Localitatea avea o biserică ortodoxă, coală primară de stat, o cârciumă la Dăncescu Eftimie (Gaci) și o fierărie cu fierarul Heră Ioan.

Recensământul General al Populației României din 29 dec. 1930 vol. I înregistrează la Târnăveni următoarele: populația totală 359 locuitori în scădere cu 3 față de 1920. Din această erau 195 bărbați și 164 femei. Bărbați necăsătoriți 80, femei 40; căsătoriți bărbați 97, femei 97; văduvi bărbați 18, femei 27. Pe grupe de vârstă: între 0 și 6 ani bărbați 18 femei 21; între 7 și 12 ani bărbați 25 femei 9; între 13 și 19 ani erau bărbați 31 femei 17; între 20 și 64 de ani erau bărbați 94 femei 97; peste 65 de ani erau 27 bărbați femei 19; cu vârsta nedecларată 1 femeie. Populația statornică în 1930 era 359 locuitori față de 368 în 1910. Erau 81 de gospodării propriu zise în total atâtea case. Populația flotantă era 5 bărbați și 11 femeie toți 6 cetățeni români.

Volumul II cuprinde populația după neam, limbă și religie. După neam statistica înregistrează la Târnăveni 359 locuitori din care români 351, maghiari 1, țigani 7 iar după limbă toți cei 359 locuitori vorbesc limba română. După religie erau 357 ortodocși, 1 greco-catolic și 1 romano-catolic. Volumul III înregistrează populația după tipul de carte. Totalul populației de la 7 ani în sus 177 bărbați și 143 femei, din această posedau citire absolută, 113 bărbați și 53 femei în procente 52%. Instrucție extra-scolară 1 masculin. Cu instrucție primară erau 110 bărbați și 52 femei. Cu instrucție profesională erau 2 bărbați și 1 femeie. Recensământul omite preotul satului care avea studii superioare de

teologie ca i pe învîtor cu studii liceale. Ne tiutorii de carte erau 63 de b rba i i 90 de femei. Pe grupe de vîrst de la 7 la 12 ani 2 b rba i; între 13 i 19 ani erau 4 b rba i i 6 femei; între 20 i 64 de ani erau 35 de b rba i i 65 de femei, iar de 65 de ani i peste acest vîrst erau 22 de b rba i i 19 femei, iar cu tiin de carte nedeclarat 1 b rbat. (pag. 247). Recens mîntul omite existen a în sat a unui invalid din primul r zboi mondial care avea o protez din lemn la un picior, fiind poreclit „ chiopul”. El avea dreptul de a ine un mic debit de tutun în sat pe lâng pensia de invaliditate, el se numea L udat Samoil .

Recens mîntul din 1930 s-a f cut în plin criz economic (1929-1933). Prin legea din 7 febr. 1929 moneda na ional leul a fost devalorizat oficial prin sc derea con inutului în aur. În ace ti ani au crescut pre urile, produc ia a sc zut, luni în ir n-au fost pl tite salariile. Func ionarii primeau bonuri de valoare cu care se puteau pl ti impozitele i amenzile dar nu se puteau face cump r turi. Red m în text dou asemenea bonuri de valoare iar la unul din ele reproducem i textul de pe verso. Situa ia a dus la imposibilitatea vânz rii produselor agricole de c tre rani, i acumularea de datorii, ei neavînd bonuri de valoare.

Extrasul de Carte Funciar nr. 146 a proprietarilor în codev lm ie din comuna T m asa trimi i la cererea Judec toriei Mixte Or tie, la 20 martie 1935, prezint urm toarea situa ie economic pentru locuitorii satului

1. la nr top 138/2 Cas de lemn i curte	0 j stînjani p tra i 200
2. la nr top 790; P une la Fe ian	9 j stînjani p tra i 1412
3. la nr top 1063; P dure la F get	209 j stînjani p tra i 1390
4. la nr top 1066; P dure la Vârful lui Brad	37 j stînjani p tra i 1000
La nr top 1067 P une la Vârful lui Brad	109 j stînjani p tra i 300
5. la nr top 1470 P dure la Rogoaz	5 j stînjani p tra i 650
6. la nr top 1562 P une la Rogoaze	5 j stînjani p tra i 560
La nr top 1563 P dure la Rogoaze	25 j stînjani p tra i 1144
7. la nr top 1765 P une la P r	17 j stînjani p tra i 1246

Se men ioneaz în extras c pozi iile 1 i 7 nu prezint interes.

Con inutul acestui extras conform cu originalul aflat la C r ile funduare sec ia Or tie.

În extrasul amintit este cuprins i islazul comunal cump rat în 1889 denumit „Buci” notat sub numerele top 1764 i 1765 în suprafa de 18 iughere (j) i 1532 st. p. Tot în 1889 a fost cump rat pe baz de contract islazul F get în suprafa de 150 j. Ambele islazuri, m surate de

ingineri au fost date în proprietatea locuitorilor din satul T m asa. Islazul F get are num rul top 790; 1067; i 1066 din cartea funduar .

„Tabloul indivizilor i dreptul lor de proprietate a fiec ruia stabilite prin deciziunea pronun at de 15 aprilie 1935 în comuna T m asa îndrept i i la p dura i p unea apar in toare proprietarilor în codev lm ie a acestei comune” îl red m în anex 4.

Ghidul jude ului Hunedoara tip rit la Deva în 1936 noteaz la T m asa 358 de locuitori mai pu in cu 1 ca în 1930.

Potrivit recens mîntului din 6 aprilie 1941- date sumare provizorii - la T m asa erau 83 de cl diri, cu 79 de gospod rii, o biseric io coal , o fier rie i o cas nelocuit . Popula ia era de 359 de locuitori, egalând pe cea din 1930. Din ace tia 185 erau b rba i i 174 femei, to i fiind români. În sat ca întreprindere func iona un cazan de fiert uic la Cocrean Nicolaie Pufai.

În „Îndreptarul statistic al jude ului Hunedoara” cu rezultate provizorii ale recens mîntului din 25 ianuarie 1948, pentru satul T m asa sunt înscrise 85 de cl diri i 83 de gospod rii, iar celelalte dou cl diri sunt biserica i coala. Totalul popula iei în 1930 i 1941 era de 359 locuitori. În 1948 erau 338, în sc dere cu 21 de locuitori. Sub 7 ani erau 38; între 7 i 14 ani erau 31 persoane; între 15 i 44 de ani erau 143 de persoane; între 45 i 60 de ani erau 80 de persoane; peste 60 de ani erau 46. Popula ia de la 7 ani în sus era de 300 persoane, din care ne tiutori de carte erau 61, reprezentând 20,3 la sut din popula ia de la 7 ani în sus. Era un progres remarcabil fa de 48 de procente de ne tiutori de carte în 1930. Distan a pîn la re edin a de jude , Deva, e de 28 km, pîn la târgul cel mai apropiat Or tie 12 km, iar pîn la cea mai apropiat gar Turda 10 km. Din totalul popula iei de 338 locuitori erau 161 b rba i i 177 femei, to i locuitorii aveau limba matern româna, în afar de unul care vorbea i ig ne te.

Ancheta din 25 ianuarie 1948 consemna 81 exploata ii agricole care aveau 650 ha teren. Din acesta teren arabil 310 ha, fâna e naturale, p uni i islazuri 125 ha, vii 3 ha, livezi cu pomi 28 ha, p duri 169 ha, terenuri neproductive 15 ha. Cele 81 de gospod rii aveau ca inventar 20 de cabaline, 421 bovine, 397 ovine, 131 porcine, toate în mare cre tere fa de statistica din 1895. Ca inventar mort erau 65 de pluguri, 15 sem n tori, 28 de pr itoare i 75 care i c ru e. Ad ug m c dup anul 1918 au fost abandonate treptat bovinele de ras ungureasc de Ardeal, care aveau coarne mari. Locul lor a fost luat de vitele din rasele b l ata

românească, roșie de munte și zimmenthal, mult mai aspectuoase, folosite pentru muncă, lapte și reproducere. Vitele au constituit totdeauna o bogăție de seamă pentru gospodăria rurală. În anul 1954 la Târnăveni era populație stabilă 310 persoane, din care bărbați 155, femei 155. Animale: bovine 239, ovine 246, cabaline 25, porcine 65. Recensământul populației din 21 febr. 1956, primul realizat după sistemul sovietic, înscrise la Târnăveni 314 locuitori, înscrise cu 24 fașe de 1948. Dintre acestea 145 erau de sex masculin și 169 de sex feminin.

Registrul agricol pentru satul Târnăveni pe anii 1956-1958, pus la dispoziția noastră cu amabilitate de către dl. primar Nicolae Bârceanu, conținea în primul rând pe această cale, înscrise 79 de familii în toate acestea case. Acestea foloseau aceleași suprafețe de teren ca în 1948. Ele aveau 100 vaci, 67 boi, 70 tineret bovin, total bovine 237 capete, înscrise cu 131 fașe de anul 1948. Erau 238 de ovine, înscrise cu 159 fașe de 1948. Erau 35 cai, înscrise cu 15 fașe de 1948. Păsări de curte 1123 și 7 familii de albine, din care 6 înscrise sistematice, iar una înscrise primitivă. Ca inventar mort erau: 69 pluguri, cu 4 mai multe ca în 1948; grape 68; semințuri 17, fașe de 15 în 1948, înscrise cu două; prăitoare 34, cu 6 mai multe ca în 1948, butoaie 160; care și cură 84, cu 9 mai multe ca în 1948. Situația reflecta schimbările petrecute în cei aproape 10 ani prin o mai bună organizare a activității economice, dar și a schimbărilor sociale, prin plecarea multor tineri din sat și îmbătrânirea populației rurale.

Situația amintită pentru fiecare familie o redăm în anexa VIII.

Recensământul populației în locuințele din 15 martie 1966 înscrise la Târnăveni total populație 257 persoane, înscrise fașe de 1948 cu 81. Din acestea 127 erau de sex masculin și 130 feminin. După vârstă: între 0 și 4 ani 7 persoane, din care 4 de sex masculin și 3 feminin; între 5 și 9 ani 15 persoane, 9 masculin, 6 feminin; între 10 și 14 ani, 12 persoane, 8 masculin, 4 feminin; între 15 și 19 ani 15 persoane, 4 masculin, 11 feminin; între 20 și 24 de ani 18 persoane, 12 masculin, 6 feminin; între 25 și 29 de ani 15 persoane, 8 masculin, 7 feminin; între 30 și 34 de ani 11 persoane, 5 masculin, 6 feminin; între 35 și 39 de ani 6, 2 masculin, 4 feminin; între 40 și 44 de ani 8 persoane, 4 masculin, 4 feminin; între 45 și 49 de ani 5 persoane, 2 masculin, 3 feminin; între 50 și 54 de ani 4 persoane, 1 masculin, 3 feminin; între 55 și 59 de ani 9 persoane, 4 masculin, 5 feminin; între 60 și 64 de ani 16 persoane, 8 masculin, 8 feminin; peste 65 de ani 47 persoane, 18 masculin, 29

feminin (vol. II, pag 586).

Volumul V, pag. 120, înscrise populația în vârstă de 12 ani și peste după nivelul colii absolvite astfel: ambele sexe la Târnăveni 232, din care 112 masculin și 120 feminin. Din acestea absolvenți de colii medii de cultură generală era o femeie, de colii medii tehnice și de

Familia Borza Emanoil
- 1952 -

specialitate un bărbat și o femeie, cu colii profesionale 2 bărbani, absolvenți de colii generale de 7-8 ani sunt 2 bărbani și 3 femei, colii primare și alte situații 107 bărbani și 115 femei. Acest recensământ a fost primul după constituirea CAP în 1962. Dacă terenurile au rămas aceleași, iar cele agricole s-au comasat, nu știm exact câte animale au rămas în proprietatea familiilor și câte au intrat în proprietate colectivă. La brigada din Târnăveni au rămas 2 perechi boi și cai. Este de presupus că cei care avuseser vaci de lapte înainte de 1962 au preferat câte o vacă, iar pe celelalte s-au grăbit să le vândă.

Următorul recensământ a avut loc în 1977, fără relevanță pentru localitate. A fost ultimul recensământ efectuat în perioada comunistă.

După 1989 s-a revenit la efectuarea recensămintelor după norme și reguli internaționale. Recensământul din anul 1992 a fost primul făcut după Revoluție. Până acum au fost editate primele 3 volume, dar care se referă numai la județe, municipii, orașe și comune, fără satele componente. Din baza de date a primăriei comunei Mărtinești rezultă că la Târnăveni erau în 1992 ca total populație 153 de locuitori, din care bărbați 79, iar femei 74. Rezultă o scădere a populației față de 1966 cu 104 persoane.

Ultimul recensământ a avut loc în anul 2002-2003 pentru populație, terenuri, clădiri și animale. Din aceeași bază de date a primăriei Mărtinești la punctual b aliniat 2, aflăm pentru satul Târnăveni următoarele: numărul locuințelor 69, numărul gospodăriilor 54, numărul persoanelor cu domiciliul în localitate 124 înscrise cu 29 fașe de 1992. Din cei 124 locuitori, sunt bărbați 62 femei 62. La punctul „c”

recens mântul animalelor i terenurilor prezint : 74 bovine, 267 ovine, 53 porcine, 16 cabaline, p s ri de curte 596 capete. Suprafaa total a terenurilor este de 602 ha, din care: arabil 203 ha, p uni 111 ha, fâne e 170 ha i vii 2,5 ha. Intravilanul localit ii este de 45 ha, din care: 16,20 ha cur i i construc ii.

Num rul exploat rilor agricole individuale pe grupe de m rime: pân la 0,5 ha = 9 ha; între 0,5-1 ha = 4 ha; între 1- 3 ha = 25 ha; între 3 i 5 ha = 35 ha; între 5-7 ha = 20 ha; între 7-10 ha = 12 ha. P uni Vârful Domnesc 22 ha; **Gorgan, 8 ha**; Dumbrava 17 ha.

Starea economic a multor familii s-a îmbun t it în anii de dup revolu ie posedând ma ini i utilaje mecanice pentru agricultur , precum i autoturisme astfel:

1.Vucea Viorel are Dacia 1300, tractor 650, plug, disc, sem n toare, p ioase, cultivator, remorc , locuie te la num rul 79.

2.Mate Adrian de la num rul 14 posed Dacia 1310 break, tractor 650, plug, disc , remorc .

3.Costa Roman de la num rul 69 are Dacia 1300, tractor 450, plug, remorc .

4.Cadariu Minerva de la num rul 16 are tractor 450, plug, disc, remorc , ma in de erbicidat, ma in de plantat cartofi i sem n toare de p ioase.

5.Borza Samoil de la num rul 7 are tractor 450 plug i remorc .

6.Licescu Ioan (Costic) de la num rul 3, are tractor 450 i remorc .

7.Cadariu Traian de la nr. 66 are tractor.

Ultimele date statistice le avem din registrul agricol pentru satul T m asa în anul 2005. Aici sunt înscrise 61 familii locuind în tot atâtea case cu un num r de 141 locuitori, cu 17 mai mult decât în 2002.

A crescut i num rul gospod riilor de la 54 în 2002 la 61 în 2005 prin venirea în sat a unor familii noi, prin cump rarea de case. Diferen a de la 69 de case în 2002 (case locuite), la 61 în 2005 reprezint num rul caselor nelocuite în acest din urm an.

Num rul capilor de familie i num rul celorlal i membri în anul 2005 îl red m în anexa 9.

În secolele Evului Mediu, îmbr c mintea iobagilor din T m asa, ca a tuturor românilor din Transilvania, era modest , f cut în cas prin tors i esut din cânep i lân , mai rar din in. În secolul al XVII

lea, li se interzicea s poarte haine din postav, acestea fiind un drept al nobilimii. **Dieta din anul 1650** în hot rârile sale arat c “ ranii sau arga ii s nu cuteze s poarte haine de postav, n dragi, cizme, c ciul dubl i de **1 florin**. Aceasta se interzice pe toat ara, dar se permite inerea cailor”. Era un progres fa de 1638, când se hot râse c : “românii i r nimea, cu arme i c lare s nu umble”. Îmbr c mintea modest s-a me inut i în secolele urm toare. B rba ii purtau vara izmene din cânep , iar iarna cioareci din lân , peste care îmbr cau c ma a de cânep peste cioareci, legat la mijloc cu o curea. Peste c ma îmbr cau pieptarul sau cojocul, iar vara un mânecar (laib r) din lân esut în cas . În timp de vreme rea purtau ube din p nur de lân . Pe cap purtau p l rie mare rotund , mai târziu una mai mic tot rotund . Vara atâ b rba ii cât i femeile purtau p l rii din paie. Femeile purtau poale din cânep sau in, drept bluz ciupagul de cânep sau in cu cus turi decorative (pui) cu negru sau ro u.

Părinții (bunicii) autorilor
- 1921 -

Pieptarul simplu sau înflorat cu cus turi în s rb tori. Pe cap chi tineu (ketzkenyâ) din es tur sub ire vara, iar iarna din lân . Peste poale purtau un or în fa i o catrin în spate. Înc l mintea obi nuit era opinca legat cu curele peste obiele sau ciorapi din lân împleti i în cas . În a doua jum tate a sec. al XIX- lea i prima jum tate a sec. XX schimbarea condi iilor social economice a dus la schimb ri în vestimenta ie. Opincile, cioarecii i izmenele au r mas îmbr c minte de fiecare zi. În zile de s rb toare, la petreceri b rba ii îmbr cau n dragi cu es tur în ochiuri, vara, iar iarna din aba de culoare alb , pieptare înflorate, curea de culoare verde. Pe cap p l rii ori c ciuli produse industrial. C ma a b rba ilor ca i poalele femeilor erau f cute din jolj. Bluz sau ciupagul era din m tase cu cus turi cu motive florale. Pe mânecile c m ilor la b rba i erau cusute în unul sau în dou rânduri, în lung, motive ornamentale (cioc nele i pui) cu arnici. La guler i piept aveau tot cus turi. C ma a era legat la gât cu o chioțoare la capete cu

ciucuri. La p l rie sau c ciul se purta floare de mu cat , feciorii, rozmarin i chiar pan de p un. Fetele peste poale legau 2 c trin e numite s li tene din catifea dup locul de provenien , pe margini cu cipc (dantel) iar jos la cea din fa ciucuri. Pe cap fetele purtau baticuri cump rate din comer simple sau înflorate de culori închise. B rba ii purtau bocanci iar feciorii ghete de box unii sau cizme mai pu ini. Fetele înc l au pantofi din piele sau antilop cu osete cro etate din a sau ciorapi de m tase. Vara se umbla descul , acesta fiind un obicei al locului. Portul acesta este p r sit ast zi aproape în întregime, locul lui fiind luat de îmbr c mintea or eneasc . Doar dou femei b trâne se mai îmbrac tradi ional când merg la biseric : Cornelia lui Frâncu i M rioara lui Bodea. Fotografiiile de epoc le p streaz amintirea.

Casele oamenilor simpli erau construite în general din lemn cu pere ii din gard lipit cu p mânt (argil), din bârne sau din chirpici (p mânt amestecat cu paie sau pleav i b legar) acoperi ul era din trestie sau paie. În cas se intra din curte prin tind unde era cuptorul de copt în fa cu vatra pe care se g teau alimentele, iar de aici în camera de locuit. Aceasta avea p mânt pe jos ca i tinda, un geam spre uli i altul spre curte. Pe lâng pere i erau unul sau mai multe paturi pentru to i membri familiei, masa în fa a geamului i scaune lungi cu sau f r sp tare, lada de zestre, mai târziu l doiul, unde se p strau lenjeria de pat i hainele de s rb tori. L doiul putea servi i ca pat la nevoie. Masa i paturile erau acoperite cu fe e de mas i acoperitori de pat (poneve) esute în cas . În paturi, pe scândur erau saltele cu paie care se schimbau vara dup treierat, la Cr ciun i la Pa ti (strujacuri). Pentru acoperit la culcare se foloseau oluri (p turi) din lân esute în cas i date în piu la Vl d u Ion în Lude ti. Pere ii camerei erau împodobi i cu blide, c nceie, t niere (tangyer) de por elan, icoane i tergare cu modele esute sau cusute puse atât la blide cât i la icoane. Înc l zitul iarna se f cea cu o sob din c r mid cu lemne. Iluminatul se f cea cu lumân ri apoi cu lampa i l mpa ul cu petrol. Acest tip de case se aflau retrase de la uli . În fa a lor se afla fie o gr dinu cu flori sau vie de perete ori un pom. În curte se afla de regul un fr gar (dud), un prun, un m r sau p r. În prelungirea casei de locuit se afla grajdul pentru vite ura cu carul, plugul i celelalte unelte agricole. Unele case aveau lâng tind o c mar unde se p strau alimentele i produsele conservate. Tinda nu avea tavan numai acoperi aici fiind urcarea la podul casei, tot aici fiind i afum toarea pentru carnea de porc iarna. Vasele pentru g tit erau din p mânt iar lingurile din

lemn. Unele din aceste case s-au p strat pân târziu c tre începutul sec. XX chiar i mai târziu. Cele mai multe case aveau pivni e i fântâni în curte, azi au toate asemenea utilit i.

Casele actuale din T m asa sunt construite toate la uli . Pere ii sunt în întregime din c r mid pe temelii de piatr sau beton: 80% din ele sunt construite în ultimii 50 de ani, iar restul în perioada interbelic . Au geamuri mari cu 2, 3 sau 4 canate ap rate cu olocate, multe azi cu rolete. Au 2-3 sau 4 camere padimentate mobilate modern. Arhitectura locuin ei oglinde te influen a sa ilor din Or tie i celelalte sate cu sa i. Por ile sunt acoperite iar cur ile sunt împrejmuite cu zid. Grajdul ura i g b na ul închid curtea spre gr din . Buc t ria de var i cotarga (p tulul) pentru porumb sunt nelipsite ca i pivni a de sub cas în fiecare gospod rie. Înc l zirea se face în continuare cu lemne prin sobe cu plit în buc t rie i sobe de teracot în camere. Toat gospod ria este iluminat electric, având radio, televizor, iar multe i telefon i frigider. Pe padiment se afl pre uri esute sau covoare. Acoperi urile sunt în întregime din igl . Pere ii frontali sunt cu ornamente în tencuial , iar por ile au ornamente crestate în scândur cu diferite modele. Pe vârful acoperi ului caselor se afl fixat câte o cruce din metal semn al credin ei cre tine. Aragazul cu butelie u ureaz în multe gospod rii preg tirea hranei în anotimpul cald de prim vara pân toamna târziu.

Particularit i ale vorbirii locale

Zona în care se afl T m asa fiind situat la întâlnirea influen elor provenite din: Banat, Oltenia i restul Transilvaniei este firesc ca acest influen s se manifeste i în graiul local fiind predominant influen a din zona Or tiei. La nivel fonetic se manifest transformarea lui „a” tonic în e: exemple: jale > jele; c ma e > i c me e; a a > a e; farnece > fernece. Numele proprii la genitiv i dativ singular primesc articolul „lu” pentru lui. Exemple: Lia lu Pufai; Maria lu B ie u; Micu lu Beni; Manoil lu Pâciu; Leonora lu Toma.

Ca influen olteneasc este folosirea perfectului simplu pentru toate formele de trecut ale verbelor. Exemple: lucrâi, s pâi, mâncai, dormii, secerâi, v zui, auzii, cântâi; pentru singular fuser m, v zur m, lucrâ m, auzir m, cântâr m, pentru plural. Viitorul are forma popular : voi lucra, oi lucra, voi merge, oi mere, voi vedea, oi vedea, voi auzi, oi auzi, voi scrie, oi scrie, etc. la plural: vom lucra, om lucra, ve i vedea, î i

vedea, ve i auzi, î i auzi, etc. Ca adverb de timp, se folose te „mintena ” pentru imediat. Verbul auxiliar „a fi” are forme populare: eu îs; el, ea îi; noi sântem, voi sântei, ei, ele îs. În vorbirea t m enilor se întâlnesc i câteva cuvinte de origine maghiar i german .

Patru genera ii în fa a casei lui Pîciu

Exemple: arpaca = arpakása; crumpeni = krumpli; ghiufe = gyufa; font = 1/2 kg; hold = hold jug r i folosit pentru orice teren indiferent de sem n tura i m rimea locului, chi tineu = kezkenö, pecsie = pecsenye; finzuiete = f z , cucuruz = cucorica; toate provin din maghiar ca i p r d ici, de la paradicsom. De origine german sunt cuvintele: gais = pentru petrol; farb = pentru vopsea; tier = pentru farfurie întins , glaj = pentru sticl , ploat n = pentru sob de g tit. În graiul local circul unele cuvinte i expresii cu valoare dialectal ; bur = cea ; a încelui = a în ela; tolteu = co cu dou tor i; corf = co cu toart deasupra; speie = co de form dreptunghiular cu col urile rotunjite; a se cârliga = a se r sturna; a pomni = a lovi cu pumnul; a se ciors i = a se sc rpina; a bumni = a bubui; a dudui pe cer = a tuna; a tuna = a intra în cas ; a str luci = a fulgera; b tele = unelte de b tut coasa; sc p r tori = amnarul, cremenea i ia ca; fioc = sertar; coast n = un soi de dulap; p rse i = vechi dulap de buc t rie; hupit = gr bit s m nânce, hulpav; f ang = perioada între posturi când se pot face nun i; cobile i = cotlon; a m tr i = a lucra încet, f r spor; n du al = astm ; a op ci = a încurca sau opri pe cineva în activitate; sfârtar = un sfert de jug r; lit r = m sur de 20 de litri; ferdel = m sur de 30 de litri; voz = bute mare înalt , mai larg la gur din doage de brad în care se adun prunele pentru uic ; l ture = suprafa de teren arabil (3 laturi = 2 sfârtare); mejdin = cea mai mic suprafa de teren arabil. Referiri la aceste aspecte ale graiului local se afl în P. Baci (Delorenii pag. 64 - 65). Multe din aceste cuvinte sunt pe cale de a fi abandonate de c tre tineretul „ colit” ele fiind folosite numai de c tre bunici.

Capitolul VIII. Organizarea administrativ

Cucerirea Transilvaniei de c tre regii maghiari a împiedicat formarea pe acest teritoriu a unui stat independent românesc. Forma de organizare în voievodat a fost p strat i de c tre regalitatea maghiar care a numit aici un loc iitor al regelui voievodul Transilvaniei - cu atribu ii politice, militare, judec tore ti i administrative. În teritoriu, regalitatea a introdus forme noi de organizare comitatele caracteristice Europei apusene. În ara Ha egului, a fost format, mai întâi, un district, apoi un comitat cu re edin a în cetatea construit aici. Mai târziu, este amintit Comitatul Hunedoarei, cu re edin a în castelul de aici. La începutul secolului al XIV-lea este constituit Comitatul Hunedoara cu re edin a în cetatea Deva, construit pe la 1264-1269 pe locul unei mai vechi cet i dacice. În fruntea comitatului se afla comitele i unul sau doi vicecomi i sprijini i de o garnizoan militar pentru ap rarea cet ii i ajuta i de mai mul i dreg tori. T m asa i celelalte sate din Valea Or tiei au f cut parte din toate aceste unit i administrative. Aici s-au men inut vechii cnezi i voievozi ca reprezentan i ai satelor în rela iile cu comitatul. Ei mai existau înc în secolul al XVI-lea, dovedind rezisten a formelor vechi de organizare româneasc aici i pretutindeni în Transilvania. În vecin tatea comitatului Hunedoara satele locuite de români i sa i, de la Beriu i Turda , pân la Cugir i Balomir s-au constituit într-o form specific organiz rii sa ilor - Scaunul Or tiei - cu re edin aici. Locuitorii acestor teritorii se bucurau de mai multe drepturi i libert i ca i de anumite privilegii acordate de regii maghiari scaunelor s se ti. Pân azi, t m enii le spun locuitorilor din Beriu, „sc une i”. ranii din satele comitatului au fost supu i de c tre nobilii care au cotropit aceste sate, devenind iobagi. Despre întinderea i popula ia comitatului Hunedoara, am f cut men iune la începutul capitolului anterior. La 1784-1787, Comitatul Hunedoara avea 430 de localit i cu o popula ie de 167.806 locuitori. Erau 30358 de case locuite de 32871 familii, existând la distan 1346 de persoane i str ini 1715.

Începând cu secolul al XVII-lea locul cnezilor și voievozilor la conducerea satelor a fost luat de către juri. „judex pagi” judele satului ajutat de un număr de jurați. Aceștia se alegeau anual, de către obștea satului. Stăpânul satului propunea 3 persoane din care obștea satului alegea. Din păcate, nu s-au păstrat numele acelor care erau trecuți pe ultima copertă a registrului pentru plata impozitelor și nici aceste registre. În toată Transilvania, aceste registre s-au păstrat numai în Comitatul Solnocului Interior.

Judele era preedintele scaunului de judecată, aduna dările, împerechea loturile familiale și se îngrijea de rotația ogoarelor și culturilor. Jurații erau o continuare a vechiului sfat al oamenilor bătrâni și buni, de la începutul evului mediu românesc. Tot din secolul al XVIII-lea datează împerechearea comitatelor, în cercuri, ca subunități administrative. În zona noastră, era cercul Jeledin și la 1750. În statistica din anii 1829-1831 erau înscrise în Comitatul Hunedoara 335 de localități din care patru târguri, apte cătune, iar celelalte erau sate. După terminarea revoluției de la 1848, în toamna anului 1849, Transilvania a fost împerecheată la început în cinci, apoi în șase districte militare. Zona noastră făcea parte din districtul militar al Albei. Districtele erau împerecheate în circumscripții, iar acestea în mai multe cercuri. În districtul Albei erau cinci circumscripții: Blaj, Alba, Deva, Haeg și Baia de Criș. Satele din zona noastră făceau parte din circumscripția Deva cu cercurile Batiz, Brâncă, Deva, Dobra, Chimindia și Ilia. Tâmbasa, împreună cu satele Nădăria de Sus, Orștioara de Jos, Băcia, Spini, Bucium, Biscaria, Nădăria de Sus, Orștioara de Sus, Hădat, Dâncu Mic, Călanu Mic, Totia Mic, Costești, Jeledin, Ludești, Măceu, Măgura, Bretea Streiului, Mărtinești, Dâncu Mare, Ocolu Mare, Totia, Petreni, Simeria Veche, Călan, Râpaș, Ruși, Sâncrai, Plopi, Tâmpa, Turdaș, Strei, făceau parte din cercul Batiz. Această împerecheare a durat până în anul 1854 când Principatul Transilvaniei a fost împerecheat în zece prefecturi și 79 de plăși. Una din prefecturi era Orștie, dintr-una dintre plăși făcea parte și Tâmbasa împreună cu alte 69 de sate. În ediția a doua a recensământului sunt înscrise în prefectura Orștie nouă plăși: Deva, Baia de Criș, Ilia, Oimuș, Hămagiu, Pui, Orștie, Hunedoara și Batiz. Plasa Orștie cuprindea 43 de localități printre care și Tâmbasa. În anul 1861 s-a revenit la organizarea pe comitate și plăși. În 1876, vechile comitate și scaune s-au desființat urmând a se face o nouă împerecheare administrativă. Hunedoara a rămas comitat. Comisia înscrisă cu organizarea

comitatului a hotărât împerechearea în 12 plăși și anume: Ilia - Gurasada, Oimuș, Baia de Criș, Brad, Geoagiu - Almaș, Orștie, Jeledin și Chitid, Hunedoara, Deva - Lupșnic, Jiu, Râu Bărbat - Zvoi și Densu Clopotiva. Plasa cu numărul 7, Jeledin și Chitid, cuprindea mai multe sate printre care se numără și Tâmbasa și celelalte sate ale actualei comune Mărtinești. Situația este prezentată în recensământul din anul 1880. Atunci, comitatul Hunedoara avea 4 orașe: Deva, Haeg, Orștie, Hunedoara. Statistica economică din anul 1884 prezintă pentru comitatul Hunedoara următoarea situație: suprafața 6932,04 km², având 253.546 locuitori în zece plăși, în patru orașe și 429 sate și mai multe comune mari. Erau și 14 localități pustii sau în alte situații. Erau cu două plăși mai puține ca în 1880. Cele zece plăși sunt nominalizate în recensământul din 1900 astfel: Geoagiu, Brad, Deva, Haeg, Hunedoara, Baia de Criș, Ilia, Petroani, Pui și Orștie, din care făcea parte și Tâmbasa și celelalte sate ale comunei de azi, în total, 34 de sate. Erau aceleași patru orașe menționate anterior. Această situație s-a menținut până în anul 1925, când s-a făcut o nouă împerecheare administrativă teritorială. Pe parcurs au apărut și noutăți.

Dicționarul Transilvaniei, Banatului și Celorlalte Inuturi Alipite înscrisă în anul 1920 următoarele date pentru Comitatul Hunedoara: suprafața de 7810 km² cu o populație de 320 428 de locuitori, deci 41 locuitori pe un kilometru pătrat. Comitatul avea aceleași zece plăși. Plasa Orștie cu aceleași 34 de comune rurale avea suprafața de 1179 kilometri pătrați. Erau 26976 de locuitori cu o densitate de 23 de locuitori pe un kilometru pătrat. Plasa Orștie era împerecheată în apte secretariate comunale: Balomir, Cugir, Romos, Romoel, Ibot, Vaidei și Vinerea, precum și în apte secretariate cercuale și anume: Beriu cu Sereca, Binăcu Gelmar și Pișchină, Căstăcuș cu Măgureni și Sibielul Vechi, Dâncu Mare cu Dâncu Mic, cu Grid, Ocolu Mic și Tâmbasa, Jeledin cu Măgura, Mărtinești, Râpaș, Spini, Turmaș, Orștioara de Jos cu Bucium, Costești, Grădiște, Ludești, Orștioara de Sus și Turdaș cu Pricaz.

La acea dată, Dâncu Mare avea circumscripție sanitară umană. Medicul veterinar de plasă și agronomul regional era de loc din Orștie. Sediul regiunii agricole era la Deva unde se afla și tribunalul, precum și sediul Consilieratului agricol. Administrația financiară și Ocolul Silvic erau la Orștie. Spitalul de stat se afla la Deva. La Geoagiu se afla Academia de Agricultură cu un teren de 984 ha. Școli elementare de

gospodărie casnică se aflau la Folt (în organizare) și la Frcădia lângă Haeg. Pentru Tămășasa percepția se afla la Turda, oficiul poștal la Orștie ca și pentru celelalte sate. Judecătoria se afla la Orștie, la o distanță de 10 km. Până în anul 1918, limba oficială folosită în administrație era cea maghiară, iar după această dată, limba română.

La Dâncu Mare se făceau înregistrările pentru nou-născuții, căsătorii și decese pentru toate satele secretariatului cercual. În arhiva bisericii din Tămășasa am găsit în urmă cu 33 de ani, aceste acte de căsătorie încheiate aici la începutul sec. XX. Ifrapt din Tămășasa cu

Licescu Vasile
Primar în Tămășasa
în perioada interbelică

Kadar Sanvina din Tămășasa se căsătorește în luna iunie 1910. Iancu Gheorghe din Tămășasa cu Licescu Elisabeta din Tămășasa se căsătorește la 10 februarie 1911. Dumitru Petru din Tămășasa cu Bultac Maria din Tămășasa se căsătorește la 19 mai 1911. Popa Ioan cu Cadar Maria din Tămășasa se căsătorește la 5 mai 1912. Voirân Ion din Pianul de Sus cu Licescu Maria din Tămășasa se căsătorește la 19 mai 1912. Ele sunt semnate de către Varga Arpad, funcționar al stărilor civile din Dâncu Mare. Traducerea din limba maghiară aparține autorilor acestei lucrări. Până în anul 1918, conducătorul comunei se numea birou sau primar, cel al plasei se numea pretor, iar conducătorul comitatului era prefect (foispan), iar alispăn era subprefect.

La 7 octombrie 1925 a fost publicat decretul regal privind noua împărțire administrativă în județe, plăși, comune rurale, sate, comune urbane, reședințe, municipii, comune urbane nereședințe. Această împărțire s-a menținut până în 1950. Fostul comitat Hunedoara devenea județul Hunedoara, având următoarele 10 plăși: Avram Iancu (fostă Baia de Criș), Brad, Deva, Geoagiu, Haeg, Hunedoara, Ilia, Orștie, Petroani și plasa Pui. Situația era aproape identică cu cea din 1890. Plasa Orștie avea următoarele 33 de localități: Aurel Vlaicu,

Balomirul de Câmp, Beriu, Bucium, Căstău, Costești, Cugir, Dâncu Mare, Dâncu Mic, Grădiștea de Munte, Grid, Jeledin, Ludești, Măgura, Măgureni, Mărtinești, Ocoliu Mic, Orștioara de Jos, Orștioara de Sus, Pișchin, Pricaz, Râpa, Romos, Romoel, Sereca, Spini, Sibiul Vechi, Iboț, Tămășasa, Turda, Turma, Vaidei, Vinerea. Comunele Jeledin și Dâncu Mare s-au desființat și s-a înființat comuna Mărtinești cu satele actuale. În 1930, județul Hunedoara avea cinci orașe: Deva, Brad, Haeg, Hunedoara și Petroani. La Mărtinești se afla primăria comunei, notariatul și percepția. Satele aveau conducere proprie primară și subprimară, ale călășăreșilor. Recensământul din 1941 prezintă aceiași structură pentru județul plasa Orștie care avea 7214 călășăreși, 7863 gospodării și o populație de 30117 locuitori.

Recensământul din anul 1948 prezintă pentru județul

Costescu Gheorghe
Primar Liberal
Tămășasa

Hunedoara total călășăreși 77811, gospodării 87045, total populație 321701 persoane. Județul avea 6 orașe, Deva, Brad, Haeg, Hunedoara, Orștie, Petroani. Atunci județul avea 12 plăși: Baia de Criș, Brad, Deva, Dobra, Geoagiu, Haeg, Hunedoara, Ilia, Orștie, Petroani, Pui, Sarmizegetusa. Tămășasa făcea parte din plasa Orștie care avea 33 de localități. Dintre primarii și subprimarii din Tămășasa, cunoscuți de noi, notăm pe Costescu Gheorghe (Bodea) primar în timpul guvernărilor liberale. Om serios, activ și cu mult inițiativă, s-a aflat în fruntea tuturor acțiunilor privitoare la drumurile și podurile din hotăr, curățirea anurilor

din localitate, întreținerea adposturilor și curățitul puștilor. A avut ca sub-primar pe Cădariu Ioan. Licescu Vasile a lui Gheorghe a fost primar în timpul regimurilor de autoritate personală a regelui Carol al II-lea (1938-1940) serios și bun gospodar. Costescu Nicolaie (Hârciog) primar în timpul regimului antonescian (1940-1943) după care a revenit ca primar Costescu Gheorghe până în august 1944. și Costescu Nicolaie a fost bun gospodar, harnic și cu inițiativă.

Costescu Ioan (Berianu) a fost primar după 23 august 1944. În timpul aprovizionării cu produse a frontului din Ungaria și Cehoslovacia, ca strajă și doborâș au fost Cocrean Ion (Sandu) și Birescu Simion. Au urmat ca reprezentanți ai satului la primăria comunei Mărtinești, delegații s-au fost Costescu Ioan (Toma), Cocrean Ioan (Sandu) fiul.

La 23 iulie 1950 a fost luat hotărârea CC al PCR și a Consiliului de Miniștri privind noua împărțire administrativ-economică a țării în regiuni și raioane. La 6 septembrie 1950, Marea Adunare Națională votează legea privind noua împărțire administrativ-economică în regiuni și raioane și legea privind înființarea sfaturilor populare ca organe locale ale puterii de stat. Era o împărțire administrativ teritorială după modelul sovietic, străin tradițiilor românești. Hunedoara a devenit regiune cu o întindere mult mai mare decât fusese județul cu același nume. Regiunea Hunedoara a fost împărțită în mai multe raioane, iar acestea în mai multe comune suburbane și rurale.

Potrivit recensământului din 21 februarie 1956, raionul Orștie avea două comune asimilate urbanului și anume Cugir și Geoagiu Băi, precum și 18 comune rurale, cu 66 de sate. Comuna Mărtinești cuprindea satele Jeledin, Măgura, Mărtinești, Tămășa și Turma, iar comuna Dâncu cuprindea satele Dâncu Mare și Dâncu Mic. Potrivit aceleiași legi, la 3 XII 1950 au fost organizate alegeri pentru sfaturile populare, organe locale ale puterii de stat. Acestea aveau câte un președinte, unul sau mai mulți vicepreședinți și un număr de deputați din care se alegea comitetul executiv. Primul președinte al Sfatului Popular al comunei Mărtinești a fost în anul Cocrean Ioan Sandu care a rămas în funcție în prima legislatură care era de doi ani. Anterior fusese președintele comitetului provizoriu al comunei Mărtinești în anii 1949-1950. A rămas în continuare deputat în sfatul popular comunal. După anul 1963 s-au făcut câteva modificări în organizarea administrativ teritorială.

Recensământul din 15 III 1966 prezintă Hunedoara ca județ, iar în cadrul județului nu mai figurează comuna Dâncu. Satele Dâncu Mare și Dâncu Mic sunt arondate la comuna Mărtinești. În anul 1968, ca urmare a reorganizării administrativ teritoriale s-au desființat raioanele. Județul Hunedoara revine la întinderea actuală. Sfaturile populare au devenit consilii populare cu președinți și vicepreședinți, respectiv

primari și viceprimari, iar deputații au devenit consilieri. În cadrul comunei Mărtinești, Cadariu Lucian din Tămășa a îndeplinit funcția de viceprimar între anii 1979-1990. Iar după această dată până în 1996 a fost

Bârcean Nicolae
Primarul comunei Mărtinești
1996-2008

primarul comunei Mărtinești. Între 1996-2003 a fost consilier comunal. Între 1996-2000, Bogdănescu Ioan, tot din Tămășa, a fost consilier comunal. Lădat David a fost consilier comunal din 1992 până în 1996, iar după această dată delegat al satului Tămășa. Mate Adrian este delegat ștătesc în actuala legislatură. Primar al comunei Mărtinești este, începând cu anul 1996 până în prezent, Bârcean Nicolaie, din Mărtinești, cunoscut în Dâncu Mic. Serios, harnic și cu mult inițiativă, actualul primar se bucură de sprijinul cetățenilor pentru care este hotărât să nu precupească nici un efort. Este foarte apreciat și la nivelul județului a cărui conducere

sprijină acțiunile sale.

În urma recensământului din anii 2002-2003, județul Hunedoara prezintă următoarea situație: 7 municipii, 7 orașe, 56 de comune, 458 de sate, cu o populație totală de 489.872 de locuitori. Din această țară, în mediul rural 112.507 locuitori, iar în mediul urban 377.375 locuitori, județul având o foarte pronunțată tendință de urbanizare.

Comuna Mărtinești avea un punct sanitar în perioada interbelică, cu o moașă care asista femeile la naștere, făcea vaccinările la copii, păstra evidența vaccinărilor și la nevoie elibera adeverințe. La începutul anilor 1950, s-a înființat dispensarul uman, având ca medic șef pe Dăncescu Tiberiu din Tămășa, o moașă și un felcer, la început, apoi, și surori și asistente medicale. Jandarmeria s-a înființat în Imperiul Austriac în anul 1850. Ea a fost reorganizată pe parcurs și în zona noastră avea posturi la Turda și Dâncu Mare. Jandarmii unguri purtau pene la pălărie, erau înarmați și patrulau în teritoriu, sancționând cu amenzi și bătăie pe contravenienți. Ei inspirau teamă și pretindeau supunere.

Penele de coco erau un apanaj al lor. La târgul din 4 XII în preajma anului 1900, la Orștie, Licescu Vasile Tecu din Tâmbasa a îndrăznit să umble prin târg având pene de coco la câștig. Jandarmii unguri s-au simțit ofensați și i-au cerut să-și dea jos penele de coco. El le-a răspuns că „numai o dată cu capul”. Jandarmii l-au reținut în timpul târgului și fiind patru la număr au încercat să-l forțeze. La scurt vreme după aceea cei din târg au venit îndemnați de acolo, unul câte unul, cei patru jandarmi dezarmați și fărâșii cu pene. Biruitor, Vasile a grăbit pasul spre casă, stând o săptămână, ziua în picioare, iar noaptea în jireada cu paie. A venit apoi un pluton de jandarmi și bineînțeles toarea, au folosit epuizările de la car, obligându-l să se predea. Urmările sunt uor de bunănoapte. Din isprava lui s-a născut zicala: „Vasilie, frunte lat /Bate patru jandarmi deodată.”

Jandarmeria s-a menținut în timpul României Mari, postul de la Turda având ca efect un subofier, iar ca ajutoare militare în termen. În 1949, jandarmeria s-a desființat și s-a înființat miliția, dar cu lucrători angajați. Miliția și apoi după revoluție, poliția, are posturi la nivelul comunei Mărtinești. Serviciul militar a fost o obligație cetățenească totdeauna. Între 1850-1867 serviciul militar dura 10 ani, din care 8 ani activ și doi ani în rezervă. Recrutările se făceau unul din 10 tineri de 20 de ani, prin tragere la sorți. Putea fi înlocuit stagiul militar prin trimiterea unui înlocuitor plătit în locul celui tras la sorți.

După 1867, acest sistem a fost înlocuit cu serviciul militar obligatoriu de trei ani, pentru toți tinerii de vârstă armatei. În Transilvania, erau cinci regimente, la Orștie fiind Regimentul 64 de Infanterie. Aici erau încorporați, de obicei, țâmbeni și cei din satele învecinate, dar mulți ajungeau și la unitățile militare din Ungaria. După anul 1918, la Orștie s-a menținut Regimentul 92 Infanterie.

Capitolul IX

Biserica

Țâmbenii, fiind români, au fost ortodocși până în 1700. Ei au avut biserica lor de timpuriu, cu preoți sfinți și de către Episcopia vremii.

Cădirea bisericii se afla în vechiul cimitir unde se păstrează până astăzi locul neocupat de morminte. Ea era o construcție simplă din lemn, apoi din zid, având un clopot în turn. Biserica avea hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavrilca astăzi.

Voind să atragă pe români la catolicism sau la reformă, autoritățile vremii le-au promis acestora că vor fi recunoscuți ca națiune egală în drepturi cu ungurii, să îi și secuii și că nu vor mai fi socotiți eretici. Iar biserica lor va fi socotită privilegiată. Amagiți de aceste promisiuni și țâmbenii, cu preotul bisericii au devenit uniți la 1700.

Conscripția Episcopului Ioan

În Klein de Sadu din anul 1733 îi prezintă pe țâmbeni uniți cu cele 41 de familii și cei 3 preoți menționați în capitolul VII. Această statistică arată că biserica din Tâmbasa făcea parte din Arhidiaconatul Vaida Hunyadiensis, având ca arhidiacon pe Popa Georgie.

Din acest protopopiat făceau parte 113 localități, din care 97 erau numai românești, iar 16 mixte ca populație. Din total, 57 erau numai cu preoți uniți. Una era numai cu preoți neuniți; 4 aveau preoți de ambele confesiuni, 51 localități nu aveau preoți. Preoții uniți erau 122; 6 erau

neuni i, iar 128 erau de ambele confesiuni. Protopopul amintit Georgie era pentru ambele confesiuni, tot a a i cei 22 de preo i. În protopopiat erau 4238 familii române ti. Ora ul Deva avea un preot român. Din statistic rezultat situa ia de s r cie a românilor care în multe sate nu erau în stare s men in un preot.

În conscrip ia din 1750 la T m asa figureaz un preot unit i unul neunit, ambii fiind scuti i de obliga iile feudale.

În anii urm tori, românii nemul umi i de nerespectarea promisiunilor f cute de autorit i au revenit în cea mai mare parte în sudul Transilvaniei la biserica tradi ional ortodox .

Încercarea de a-i rupe pe românii ardeleni suflete te de fra ii lor de peste mun i a dat gre .

Acest lucru se vede i din statistica românilor ardeleni din

Preotul Ifrapt Dăncescu
cu sătenii - Tămăasa

1760-1762 întocmit de c t r e autorit ile austriece ipe care o socotim mai obiectiv . De aici rezultat c dup aproape 30 de ani de la conscrip ia anterioar , în comitatul districtual Hunedoara erau 289 de comune cu

233 preo i cu 3973 familii unite, 58 preo i neuni i cu 14.895 familii. Dovedind aceea i stare precar a românilor. Erau 71 biserici unite i 213 neunite. Raportul era clar în favoarea neuni ilor. Bisericile aveau teren agricol 592 " cuble sem n tur , fâna e pentru 277 care de fân, vii pentru 412 vedre de vin i 132 case parohiale. La T m asa, biserica i cei 2 preo i erau neuni i ca i cele 56 de familii de credincio i.

În perioada urm toare, la T m asa lipsesc preo ii în

David o Maria Dăncescu
părinții preotului Ifrapt Dăncescu

recens minte i statistici. Îi vom întâlni nominal începând cu 1850, când este men ionat preot D ncesc Ioan care a p storit pân în 1888. Anterior anului 1850 este amintit preotul Eftimie D ncesc. A urmat în 1889 1891 M nasie Ion. Dup acesta a venit Terhetea Nicolae între 1903 1907. Apoi a venit Octavian Andrei pân în 1921. În timpul lui s-a construit noua biseric în mijlocul satului pe o ridic tur a a cum

rezultat din Procesul verbal din 10 mai 1966 încheiat în edin a extraordinar a consiliului parohial din parohia T m asa, inut în incinta bisericii. Aici se arat c „biserica a fost construit în anul 1918 prin contribu ia credincio ilor i munca voluntar de c tre maestrul arhitect P r u Gheorghe. Fundamentul este din piatr , corpul din c r mid i acoperit cu igl , iar turnul cu tabl ”. Noua construc ie a p strat hramul vechii biserici. Biserica este înc p toare în raport cu num rul credincio ilor.

Ca preo i au urmat în 1921 Ioan D. Andrei paroh administrator pentru câteva luni, iar la 1 sept. 1921 Ifrapt D ncesc din T m asa, care a p storit pân la decesul din 1955.

Dup D ncesc au urmat ca preo i: preotul Leonida originar din Turda între anii 1955-1956. A urmat Micu Solomon 1956-1966 originar din Mun ii Apuseni de la V li oara. Nu a avut studii superioare de teologie. Cât a fost preot la T m asa a locuit la Dâncul Mic în casa parohial , fiindc acest sat era filial la parohia T m asa ca i azi.

Dup el a venit preot tef nie Lucian 1967-1972 originar din Sereca. Era fiu de preot, iar mama lui, preoteasa, era fiica cantorului Popovici din T m asa. Era absolvent al Institutului Teologic Sibiu.

A urmat, suplinind func ia de preot în T m asa, preotul calificat Popovici Remus din M rtine ti, fost preot greco catolic i revenit la ortodoxie, a p storit 2 ani (1972-1974). Iacobescu Zaharie, tot suplinitor a func ionat între 1974-1976. Era din Grid nu avea studii superioare de teologie.

Junca Adrian, originar din Ocoli ul Mic era titular având studii superioare de teologie. Ap storit între 18-XII-1977 i 1 sept. 1978.

Muntean Valer, originar din Pricaz având studii superioare de teologie, a p storit între anii 1978-1982.

Noja Aurel a p storit de la 1.X.1982 pân la 1.VI.2003. Este originar din Boze este absolvent al Institutului Teologic Sibiu.

Actualul preot, Zgaroncea Claudiu este preot la T m asa din 1. X.2003. Are Institutul Teologic Arad.

Datele referitoare la preo i între 1850-1921 le-am cules din arhiva bisericii din sat, iar cele de dup 1921 le-am ob inut de la Protopopiatul Ortodox Or tie prin amabilitatea cons teanului Vucea Viorel preot la Or tie i c ruia îi mul umim pe această cale.

Despre preotul Octavian Andrei, men ionat mai sus tim c avea cas în T m asa, iar t m enii îi spuneau „Popa Ianu”. Era din C st u i la plecarea din T m asa în 1921 casa lui situat la actualul nr. 10 a fost cump rat de c tre D ncescu Ioan Vida pentru fiica lui Maria. Preotul are înmormântat un copil în gr dina casei, peste Vale unde se p streaz piatra de mormânt i azi.

În ultimii 150 de ani singurul preot n scut i slujit în T m asa a fost D ncescu Ifrapt. Avea studii superioare de teologie. Este înmormântat în curtea bisericii.

Cei 3 preo i nominaliza i în 1733 este posibil s fi fost localnici (Ionn, Avram i Jáno). Cei 2 men iona i numeric în 1760-1762 erau sigur din localitate, casele lor fiind socotite atunci, case parohiale. Dup această dat , la T m asa nu mai întâlhim men iuni despre case parohiale.

Dintre cantorii despre care avem informa ii men ion m pe Popovici Ion, din T m asa, care a slujit de la începutul secolului al XX lea pân la 1976. Iovescu Cornel tot din T m asa cu coal de cânt re i de la Sibiu, a slujit împreun cu Popovici începând cu 1940 i apoi singur pân în 1982, când s-a mutat la Or tie fiind cantor la catedrala de aici. Stoica Ion a cântat în stran din 1976 pân la deces, în 1995.

În ultimii zece ani este cantor Dumitru Goja din Dâncu Mic, care sluje te împreun cu actualul preot la T m asa i la Dâncu Mic. Dintre epitropii bisericii (crâsnici) cunoa tem pe Licescu Ioan, cumnatul preotului D ncescu, între anii 1920-1952.

A urmat Cadariu Romolus 1952- 2003.

Actualul crâsnic este D ncescu Dorin începând cu anul 2003.

Biserica veche i cea actual a avut câte un singur clopot. Acesta pe la mijlocul anilor 1940 s-a spart i a fost nevoie de returnarea

lui. A fost trimis la Bucure ti, unde cu sprijinul inginerului Costescu Cornel care lucra la Bucure ti la Arsenalul Avia iei. Clopotul a fost returnat i cu banii în plus colecta i de la credincio i i din fondul bisericii a fost turnat i un al doilea clopot mai mic în anul 1947. O fotografie a timpului prezint carul cu 4 boi cu care au fost transportate cele 2 clopote de la gara Or tie pân în sat. Fotografia a fost f cut la Or tie în Pia a Mic înf i ând i epitropii participan i la ac iune. Pe clopotul mare se afl inscrip ia „Acest clopot a fost cump rat pentru credincio ii din T m asa pe timpul p storiei preotului D ncescu”. Dup ce au fost sfin ite au fost ridicate în turn i a ezate într-o instala ie din lemn construit de c tre me terii satului. În turn se afl o toac din o el i una din lemn de paltin cu rezonan e.

Despre averea bisericii tim c la mijlocul sec. al XVIII lea consta din 4 jughere teren arabil i 2 jughere fâna . Pe parcursul timpului biserica a primit i alte terenuri. Ast zi, dup m rturia epitropului D ncescu Dorin, biserica are teren în suprafa de 5,2 ha, dar care acuma este nelucrat, ca i majoritatea terenurilor din hotar. De obicei p mântul bisericii cleja era folosit de preotul bisericii. Produsele ob inute fiind venitul s u.

Alte venituri constau din o zi de clac pe an i un ferdel de bucate pe care fiecare familie era datoare s le îndeplineasc în jurul anului 1860. Aceste obliga ii puteau fi pl tite în bani. Acesta putea fi numit venitul lectical i la T m asa s-a practicat pân în anul 1948.

Venitul stolar sau stola provenea din contravaloarea serviciilor f cute de preot în fara slujbei din biserica în zilele de duminic i s rb tori. Tot în jurul anului 1860 se pl tea 4-5 florini pentru o înmormântare cu 12 opriri pe drum spre cimitir i 2-3 florini f r opriri. Pentru înmormântarea unui copil sub un an 1 florin; Pentru maslu i cununie câte 1 florin, pentru fe tania 20 crei ari, pentru botez 10 crei ari. Pentru dezlegatul femeii care a n scut 4-6 crt, aceea i sum pentru umblatul cu crucea. O parte din aceste sume reveneau cantorului i crâsnicului. Datele men ionate aici sunt luate dintr-un articol al Domnului Simion Retegan care se refer la Protopopiatul Bistri ei, dar ele erau asem n toare în toat Transilvania. Mai târziu s-a introdus salariul pentru preo i.

Cum am v zut mai sus biserica era organizat în districte pe comitate în sec. al XVIII-lea fiecare comitat corespundea unui arhidiaconat districtual. În sec. al XIX-lea s-au petrecut schimb ri i în

organizarea bisericii. ematismul Venerabilului Cler din Diaceza Transilvaniei pe anul 1830 înscrie în Districtul Arhidiaconal al Hunedoarei 9 centre bisericești, devenite mai târziu protopopiate: 1 Deva, 2 Dobra, 3 Ghelar, 4 Haeg, 5 Ilia, 6 Kiróly Bányá; 7 Sebe Hely; 8 Ortie și 9 Hunedoara. Aceste centre erau socotite parohii principale sau mamă având fiecare mai multe filiale. De centrul parohial Ortie aveau filialele: Bobâlna, Binin, Beriu, Băcia, Balomir, Folt, Grid, Gelmar, Homorod, Căstău, Chitid, Dâncul Mic, Totia Mare și Mic, Petreni, Jeledin, Ludești, Măgura, Mărtinești, Dâncul Mare, Simeria Veche, Spini, Pricaz, Rapolt, Romoel, Romos, Tămășa, Turda, Turma, Vaidei. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea dioceza Transilvaniei s-a împărțit pentru români în Mitropolia Greco-Catolică în 1853 cu episcopii la Blaj, Gherla și Lugoj, iar în 1864 Episcopia Ortodoxă a fost ridicată la rangul de Mitropolie cu sediul la Sibiu. În 1947 a fost organizată Mitropolia Ortodoxă a Banatului cu sediul la Timișoara. De ea ține de atunci și Episcopia Ortodoxă a Aradului, care cuprinde și județul Hunedoara. La începutul lunii iulie 1948, episcopul de Arad a făcut o vizită canonică la biserică din Tămășa. Aici a fost primit de preotul Dăncescu Ifrăț și de credincioșii parohiei. Autorul acestor pagini și colegul său de clasă și bancă, Costescu Romolus, elevi în clasa a IV-a la Școala Normală Deva i-au cântat „Pe stâpanul” fiind răsplătiți cu cărți de rugăciuni. În ultimul secol parohia Tămășa a făcut parte din Protopopiatul Ortodox Ortie împreună cu celelalte parohii din jur cu excepția unei perioade din anii 1960 când centrul protopopesc era la Deva.

Biserica dispune de un bogat inventar de obiecte de cult și a conservat o serie de cărți vechi de cult, tipărite cu litere chirilice, printre care: Evanghelie, Penticostar, Miner, Liturghier, Cazanie Veche și Molitvelnic, păstrate în strana cantorilor și pe Sf. Masă, aceasta este acoperită cu o față din mătase, iar în spatele ei o cruce de lemn donată în care sunt montate becul e artizanale care luminează în timpul slujbei. Biserica a avut în trecut un potir vechi din argint aurit și linguri din argint dar care au fost furate cu ani în urmă. Azi potirul este cristal și linguri din inox. Biserica are pentru preot 4 rânduri de veșminte pe care le folosește în timpul serviciului religios. Ele sunt din mătase.

Interiorul bisericii este zugrăvit și compartimentat astfel: Pronaosul (vechea tindă) la intrarea apuseană, naosul, împărțit în biserică femeilor mai ridicată și biserică bărbăților cu intrarea sudică

(este mai joasă) și Altarul. Iconostasul cu pictură în partea superioară, reprezentând „Cina cea de taină”, iar în partea de jos sunt patru icoane pictate și provenite de la vechea biserică: 1. Sf. Nicolae pictat în Ortie la 29.VII.1916 donat de Sanda Teofania cu fiul său Nicolae din comuna Săraca.

2. Maica Domnului, donat de Licesc Ana Vedra la 16.VII.1916, pictat de Isidor Oprișan.

3. Isus Hristos donat de Maria Teofanie cu soțul ei Licesc Vasile în 15.VII.1916.

4. Sfântii Mihail și Gavril (hramul bisericii) pictură de Isidor Oprișan 29.V.1916 donat de Ioan Popovici.

În anul 2005 au fost donate încă două icoane: o pictură pe sticlă cu hramul bisericii donat de către inginerul Stoica Remus și o altă pe lemn, cu Maica Domnului și Pruncul donat de către Popescu Adriana nepoata preotului Dăncescu. Biserica are o foarte bună rezonanță. Inițial a fost padimentată, dar în timp padimentul s-a deteriorat.

În anul 2005 s-a întreprins o acțiune de modernizare, întregul interior fiind pardosit cu gresie, costând în jur de 40.000.000 lei vechi. Bani au provenit în cea mai mare parte din donații. Farmacista Costescu Dorica a donat în întregime gresia din pronaos. Medicul Dăncescu Romolus, inginerul Cadariu Traian și Popescu Adriana patronul firmei „Tobias” au acoperit cea mai mare parte din restul cheltuielilor. Cu toată meritul toată lauda. Au contribuit și credincioșii locali, cu bani și muncă.

Tot potrivit autorului lucrării „Delorenii”, în biserică se află o cruce din lemn de fag din 1847 având pictat pe ambele părți Răstignirea lui Isus obiect de podoabă rar întâlnit cu asemenea vechime.

Spațiul pentru cor destinat copiilor de școală, a fost construit în jurul anului 1940 și situat deasupra bisericii femeilor, ca la toate bisericile românești. În interiorul bisericii, atât la bărbăți cât și la femei se află scaune pe margine. Acestea se numesc în termeni locali jeuri și se licitează anual ca venituri în favoarea bisericii. În interior sunt prapori care se scot la înmormântări și la ieșirea în arină. Cele două strane din interior sunt acoperite cu învelitori artizanale realizate pe plan local, de către credincioșii bisericii.

Biserica a avut, de la început, până în 1962 cimitirul situat în preajma vechii biserici unde se păstrează până azi multe din vechile pietre de mormânt. Pentru că aici nu se mai află spațiu disponibil pentru înmormântări, în anul 1962 s-a deschis actualul cimitir în fosta „Grădina

Popeasc ”. Aici se afl multe monumente funerare foarte costisitoare, dovedind men inerea treaz a respectului fa de înainta i i a posibil itilor materiale mai bune de care dispun unele familii.

Consiliul bisericii a fost alc tuit de la început din b rba ii cei mai vrednici i cu dare de mân din rândul enoria ilor. Amintim aici câ iva pe care îi cunoa tem în ultima sut de ani: D ncescu David (Varta), Popovici Ioan, D ncescu Ioan (Vida), Costescu Nicolaie (Hârciog), Iovescu Ifrapt i fiul s u Cornel, Costescu Gheorghe (Bodea), L udat David, Costescu Ifrapt i fiul s u Emanoil, Costescu Ioan (B la), D ncescu Eftimie (Gaciu), Iovescu David (Bolta u), Cadariu Nechita, Costescu Ioan (V leana), D ncescu Eftimie i fiul s u Ioan (Pal), Cadariu Ioan (S r fin), D ncescu Ioan (Letu), Licescu Vasile, Licescu Gheorghe, Borza Emanoil, Cadariu Romolus, Licescu Ilie. Actualul consiliu bisericesc este alc tuit din preotul Zgaroncea Claudiu, Bogd nescu Ioan, D ncescu Dorin, D ncescu Laurian (Letu), Licescu Ioan (Costic) i Mate Traian.

În procesul verbal men ionat la începutul acestui capitol i încheiat la 10 mai 1966, preotul Micu Solomon noteaz faptul c în anul 1922 au fost cump rate dou clopote. Consemnarea o socotim eronat pentru c biserica i cea veche i cea nou a avut un singur clopot pân în anul 1947. Este posibil ca în 1922 clopotul vechii biserici, mai mic, s fi fost vândut sau returnat, cu adaos din aliaj de bronz, sau s fi fost cump rat un clopot nou pentru biserica nou construit în anul 1918.

Calendarul cre tin bisericesc num r anii de la anul 1 când s-a n scut Isus Cristos. Ini ial a fost împrumutat de la romani. Iuliu Cezar în anul 45 î. de Hr. a f cut o îndreptare a lui. Cre tinii l-au preluat i l-au numit Calendarul Iulian. El a fost folosit pân în anul 1582 de c tre toate bisericile cre tine. Pentru c timpul din calendar a r mas în urm fa de timpul astronomic cu zece zile, papa Grigorie al XIII lea a f cut o reform a calendarului punându-l de acord cu timpul real. Noul calendar s-a numit gregorian i a început s fie folosit de c tre Biserica Catolic i, de bisericile reformate. Cre tinii ortodoci au continuat s foloseasc calendarul iulian (de stil vechi) unii chiar i azi (ru ii, lipovenii, sârbii, bulgarii, ucrainenii, etc.). Românii au trecut la calendarul de stil nou în anul 1924 când ziua de 1 oct. a devenit 14 oct. Pân atunci i Cr ciunul era s rb torit la date diferite. S rb toarea Pa tilor este i azi s rb torit la date diferite în cei mai mul i ani de c tre români i maghiari. La câ iva ani o dat , pa tele sunt s rb torite la aceea i dat de c tre to i cre tinii.

Capitolul X coala

Familia a fost este i va fi în continuare primul factor de instruire i educare în via a fiec rui individ. De aici zicala cu cei apte ani de acas .

În în elesul de institu ie cultural cu specific instructiv-educativ, coala a ap rut pe o anumit treapt a dezvolt rii istorice. În evul mediu, colile au func ionat, la început, pe lâng biserici i m n stiri.

La T m asa de când dateaz începutul colii este greu de stabilit. Ne lipsesc informa iile necesare. Aici, ca în întreg Ardealul, românii aveau situa ia cea mai grea. În majoritate iobagi sau jeleri, erau ap sa i de tot felul de obliga ii, în munc , bani, produse, daruri, corvezi etc. fa de st pâinii p mântului i fa de stat. Din rândul lor nu s-au putut ridica nobili sau neme i numai dac treceau la o religie recunoscut de legile statului. Propria lor religie ortodoxia pân la 1700 era socotit ilicit , iar ca popula ie nu erau socoti i ca na iune, ci tolera i. Dup 1514, legile rii le-au interzis s înve e carte i meserii.

Unii principii lumina i ai Transilvniei, dându- i seama de rolul pe care-l au românii în viaa economic a rii, au luat unele m suri în folosul acestora, începând cu secolul al XVII-lea. Astfel, Gabriel Bethlen, principe între 1613-1629, a dat, prin Dieta de la Alba-Iulia în anul 1624, o lege prin care s-a acordat pentru copiii românilor dreptul de a frecventa coala cu scopul de a deveni preo i, înv tori i dieci (cantori). Legea prevedea amenzi pentru cei care împiedicau aplicarea ei de pân la 300 fl. Aceast lege este men ionat de Gh. Bariu în „P r i alese din Istoria Transilvaniei” i de N. Albu în „Istoria înv mântului românesc din Transilvania”.

Nu tim dac t m enii ap sa i de atâtea obliga ii i pagube, produse de secete prelungite, înso ite de epidemii de cium i holer , care au bântuit aproape întregul secol XVII, s-au putut folosi de prevederile acestei legi. Unii dintre ei, pu ini la num r, ar fi putut urma cursurile colilor din Or tie ori Beriu, existente înc din secolul al XV-lea, cum scrie istoricul C.C. Giurescu i autorii monografiei Beriu. În lipsa unui document care s ateste vechimea colii române ti la T m asa, apel m

la hot rîrea Sinodului Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania din 1675, care poate fi considerat act de întemeiere a Mitropolitului Sava Brancovici, îi se poate atribui și calitatea de ctitor de coli. El s-a opus cu tărie calvinizării românilor, apelând la ajutor binesc din Rusia, fapt care a dus la înlăturarea lui din funcție. Hot rîrea sinodului arată „Care cri sântu scrise și scoase pre limba românească, și se cetească și sî învețe în biserică într-alte locuri unde va fi de lipsă, iar pentru sî mai întreasă și pruncii, nefiind în locul unde sî învețe, tot cretinul și - i duc pruncii la biserică și pop, după ce va isprăvi slujba bisericească facă-tire cum și sî strîng pruncii în biserică și sî - i învețe cum ia te scris mai sus”. Hot rîrea sinodului poate fi socotită ca un început de organizare a instruirii copiilor în întreaga mitropolie ca o formă specifică și posibil de realizat în condițiile vremii de atunci. La acea dată erau numeroase cri religioase tiprite în limba română la Brașov, Alba-Iulia, Sibiu și Orștie de tipografi români, calvini sau luterani.

În așa „Istoria Învățământului Românesc din Transilvania până la 1800”, Nicolae Albu arată că cel dintâi manual didactic și tipărit la Alba-Iulia la 1699 a fost „Bucoavna de la Bîgrad” cu litere chirilice, cuprinzând Simbolul Credinței, cele 10 porunci, cele 7 taine, tipărit de către Mihai Istvanovici cu învoierea mitropolitului Anghel al Ardealului.

Cu peste 100 de ani înainte, în 1582, se tipărea „Palia de la Orștie”, una dintre primele cri românești tiprite. Ea cuprinde primele două cri ale Vechiului Testament. În ea se face mențiunea că a fost tipărit după niște manuscrise care „Cetind în neplăcut și le-am scris vou fraților români să le cetească și să vești afla întru iale mîrgăritariu scump și visteriu nesfârșit, cunoaște-vești folosul buneatelor” („Orștie 750”, pag 169).

Două lucruri se impun observate și anume: frumoase ea limbii române în secolul al XVI-lea și folosirea pentru prima dată într-o carte tipărită termenului român. Mulți, poate toți din cei care au devenit preoți, învățatori sau cantori, s-au folosit de darul acestei cri și tiprite.

Socotim că cei trei preoți din Tîmășasa menționați în 1733, vor fi puși în practică hot rîrile Sinodului din 1675, folosindu-se de Bucoavna amintită și de celelalte cri și tiprite în românește, inclusiv Palia de la Orștie, care le era mai la îndemînă. Prezența celor trei preoți la Tîmășasa atunci nu poate fi explicată numai dacă unul dintre ei se ocupa de treburile bisericii, iar ceilalți doi de treburile colii care avea o activitate zilnică. În același mod ne explicăm prezența celor doi preoți la

Tîmășasa în conscripția din 1760-1762. Deși în recensământul din 1784-1787 lipsește preotul în satul nostru, biserica putea oferi spațiu pentru învățarea pruncilor de către cantor, dar dovezi concrete nu avem.

În 1781, Iosif al II-lea, împăratul Imperiului Habsburgic, a promulgat „Norma Regia”, legea specială privitoare la condițiile înființării colilor din Marele Principat al Transilvaniei, în baza creia vor fi înființate numeroase coli confesionale în satele ardelenice. Actul de la 1781 a fost susținut și de conducătorii celor două biserici din Ardeal, fiind în interesul înființării de coli confesionale românești. Dintre cele mai vechi coli românești în Comitatul Hunedoara, N. Albu notează în lucrarea menționată mai sus în primul rând colile menționate de la Prislop, Plosca, Silivașul de Sus și Veca, care pregăteau cantori și chiar preoți. Primele două funcționau și în secolul al XVII-lea. Ultimele două sunt recunoscute prin rescriptul împăratesc din 1785 pentru îngrijirea sufletelor și creșterea pruncilor.

La menționata Prislop a fost trimis de la Blaj călugărul Macarie Safor la sfârșitul secolului al XVIII-lea și a activat aici până în 1810. Era un om cu o mai bună pregătire, contribuind la creșterea prestigiului colii de la Prislop.

Alte coli au funcționat până la 1850 în satele: Brad (de la 1826 cu 4 clase), Dobra (din 1775), Ocolul Mare (1805), Cugir și Romos (1811), Ciula Mare (1818). La Brănița funcționa un fel de seminar teologic, care pregătea preoți. Alte coli erau la: Biscaria (1830), Bărcea Mare în 1840 era coala în casa dascălului, Bîla la 1834, coala comună pentru uni și neuni, Cîmău în 1849, Baru Mare, Spini și Velel. La Hăgeș era o coală grănicerească încă din 1777. Hunedoara avea o coală trivială înființată în 1785.

La Orștie încă din sec. XVIII, pe lângă colile școlare și maghiare, era și o coală românească. În 1803 existau două coli populare, una pentru uni și alta pentru neuni.

În colile vechi din sec. XVII-XVIII și cel următor, cântările bisericești ocupau locul întâi, urmate de rugăciuni, fiindcă bisericeștii nu erau în stare de mai mult și preoții erau destul de slab pregătiți, așa cum observă călugărul străin menționat de N. Iorga în „Istoria românilor prin călugări”. Dascălii erau pregătiți în colile menționate, apoi în coli anume înființate și numite preparandii cum au fost cea de la Hăgeș în 1803 și cea de la Pui care până în 1857 a dat peste 80 de învățatori. Preparandiile dădeau mai multe cunoștințe viitorilor învățatori,

deosebindu-se de vechii dascăli care erau cantori.

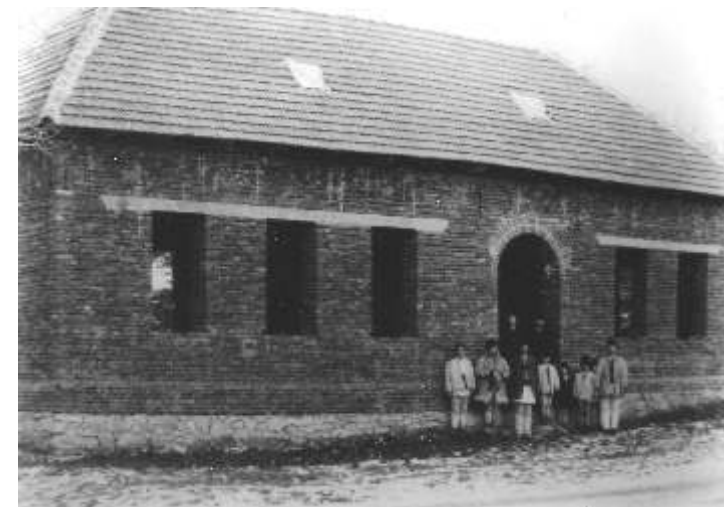
După anul 1850 a luat avânt înființarea școlilor școlare care după expresia lui Șaguna se înmulțeau ca ciupercile după ploaie. Școlile acestea, îndrumate de cele două biserici românești unite ortodox și care funcționau pe lângă biserici se numeau școli confesionale. Preotul bisericii din localitate era directorul școlii. Acesta, împreună cu școlarii aduna și stabileau locul de funcționare al școlii și angajau un învățător pe baza de protocol, în care era prevăzut salariul în bani realizat prin contribuția părinților care asigurau locuința, hrana, încălzitul pentru școală și învățător. Școlile erau controlate de către protopop care îndeplinea și funcția de inspector școlar. Conducerea generală a școlilor confesionale românești o aveau cei doi ierarhi (episcopi), unit ortodox. Aceștia trebuiau să înseamnă de instrucțiunile date de statul austriac, apoi de cel Austro-Ungar prin legea instrucțiunii publice. Prima reglementare generală a învățământului se face la 19 aprilie 1850 prin dispoziția gubernială, care dă drept forurilor statale de a controla toate nivelurile sistemului școlar și abordează educația ca o problemă comună a statului și a bisericii.

Învățătura școlară, în satele mai mici, cu dascăli cu mai puțină pregătire, constă din citit, scris cu litere chirilice la început, apoi cu cele latine, socotit, rugăciuni și cântări bisericești. Unde dascălii erau mai bine pregătiți se predau și elemente de gramatică, istorie și geografie. Înmulțirea școlilor românești după 1850 a speriat autoritățile care se temeau de creșterea numărului de cărți românești și reclamau în presa vremii "prea multe școli valahice".

În tractul (protopopiatul) Orștie s-au înmulțit de asemenea școlile românești. În lucrarea monografică „Orștie 750”, Ion Iliescu și Tiberiu Istrate arată că învățătorii de aici se întruneau anual la Orștie în conferințe în care se făcea schimb de experiență între învățători și se discutau manualele școlare. Prima însemnare despre o asemenea conferință este din zilele de 8, 9 și 10 august 1866 și din care rezultă că au participat 13 învățători din satele protopopiatului. Se poate considera că erau școli românești în 13 din cele 32 de comune, dar nu sunt nominalizate. Din protocolul luat la conferința învățătorilor din 1869 înut la Orștie, aflăm o parte din învățătorii celor 32 de comune: Adam Videanu Romos, Moise Dublesiu Romoel, N. Căstăniș Castu, Ioan Popovici Beriu, Solomon Davidescu Sibielul Vechi, I. Vlad Pricaz, T. Frîncu Iboț, I. Moga Binin, I. Popovici Pișchin și I. Beza-Dăncul

Mare pe lângă cei de la Orștie (pag. 145). Lucrarea „Din istoria învățământului hunedorean” de C. Stoica, I. Frîncu, O. Vlad și N. Werdegger, ne face cunoscut că la Dăncul Mare funcționa mai de mult o școală care în 1866 era frecventată de 60 de fete și 43 de băieți (pag. 58). Din aceeași lucrare aflăm că în zona Orștiei în anul 1860 existau șapte școli cu șapte învățători, iar în 1866 erau 20 de școli cu 1025 de băieți, 829 de fete și 16 învățători. Majoritatea învățătorilor înainte de anul 1870 au fost pregătiți la cursul preparandial deschis la Haeg de către vicarul tefan Moldovan în 1855 cu durata de trei ani.

Pentru Tămășasa, prima mențiune despre școala și învățătorii ei, Ifraț Costescu o avem din anul 1870. Ea figurează în lucrarea „Orștie 750 de ani”, pagina 205, nota 270. În același an s-a înființat școala normală de stat la Deva, potrivit Legii 38/1868, cunoscută după numele inițiatorului Eötvös József, „legea Eötvös”. Școala normală a funcționat de la început cu trei clase cu câte opt elevi. O clasă cu limba de predare maghiară, o clasă cu limba de predare română, ambele cu durata de trei ani. Mai funcționa o clasă cu durata de 1 an, alcătuită din elevi proveniți de la școli cu pregătire mai înaltă și care aici numai se

Școala Tămășasa în construcție
- 1938 -

satele unde erau numiți.

Învățătorul Costescu, amintit mai sus, a fost participant în 1870

specializau
ca învățători
(Monografia
Liceului
Pedagogic
Deva pag.
15).

Învățătorii
pregătiți aici
erau bine
calificați,
destoinici și
capabili de a
face față
tuturor
situațiilor
întâlnite în

la reunirea învățătorilor din protopopiatul Ortărie. Cu el și cu acest an începe documentar funcționarea școlii confesionale greco-orientale (ortodoxă) la Târnăuș. Funcționarea școlii s-a desfășurat cu multe întreruperi din cauza lipsei învățătorilor, dar și lipsei de interes a tinerilor, care nu-și dădeau seama de însemnătatea școlii în viața fiecărei persoane. Zicala „Ai carte, ai parte” și-a făcut loc mai târziu în conștiința lor. Pentru cunoașterea realităților școlii din Târnăuș am folosit, în acest capitol, atât documentele aflate la Arhivele Naționale Deva, cât și de cele aflate în arhiva bisericii din sat. La cercetarea lor a contribuit în foarte mare măsură nepoata noastră, profesoara Popescu Borza Maria care și-a aducem mulțumirile noastre și pe această cale.

Din studiul documentelor de la arhivele Deva pentru perioada 1870-1918 am aflat următoarele:

Fila 11 a protocolului parohial al Bisericii Ortodoxe Române pe anul 1878 înscrise la Târnăuș 449 suflete din care 220 băieți și 229 femei.

S-au înscris 4 băieți și 4 femei. S-au născut 6 băieți și 5 fete. Se aflau sub obligația părinților ca minori 36 de băieți și 18 fete. Au decedat 6 băieți și 7 femei.

Copiii de școală erau 18 băieți și 15 fete cu vârsta între 6 și 12 ani. Situația este semnată de directorul școlii, preotul Ioan Dăncescu la 14 nov. 1878. Situația nu precizează dacă funcționa școala, cu câte clase și dacă avea învățător. Este posibil ca preotul să fi îndeplinit și funcția de învățător. Este greu de crezut că la acea dată toți copiii între 6 și 12 ani s-au frecventat școala. După 10 ani, la 6 nov. 1888, preotul Manasie Ion raportează protopopiatului Ortăriei că, după spusele preotului de acolo „școala s-a început la 15 oct” 1888. Informația se află în Ds. 2, fila 22 din 1888, F. Protopopiat Ortărie. Rezultatul la acea dată, învățător era Florea Ionescu, iar școala funcționa.

Din același fond arhivistic aflăm că în anul școlar 1892-1893 era învățător la școala română greco-orientală din Târnăuș, Ibrăft Costescu pe care l-am întâlnit și în 1870. Avea 55 de ani și era înscris având vechime în învățământ de 34 de ani. Avea leafă de la popor 60 fl. Era absolvent al unei clase gimnaziale, având cursul de pedagogie cu examen de calificare iune și cu decret de numire provizorie. Informația este datată la Ortărie în 11 febr. 1894 și este cuprinsă în Ds.1, fila 56 din anul 1894. Din același dosar, fila 19 „Conspectul despre datele statistice bisericești și școlare din parohia greco-ortodoxă Târnăuș pe anul 1894

se arată că în localitate erau 97 de case, 112 familii cu 181 băieți, 175 femei, total 356 de suflete. S-au născut 6 băieți, o fată, total 7. Au fost înscrisi un băiat. Au decedat 5 băieți. Numărul copiilor obligați de frecvență școlară între 6 și 12 ani era de 21 de băieți și 10 fete, total 31; între 12 și 15 ani erau 14 băieți și 4 fete, total 18. Din această frecvență școlară cei cu vârste între 6 și 12 ani, 15 băieți și 4 fete, total 19 elevi; între 12 și 15 ani frecventau 8 băieți și o fată, total 9. Tiau citit și scris 24 băieți și două femei, trăiau în concubinaj 14 persoane și erau două fete nelegitim născute. Informația este datată 31 dec. 1894 și este semnată de paroh greco-ortodox Nicolau Terhetea.

Același dosar la fila 30 pentru anul 1895 este înscris următoarea situație pentru biserică și școală. În localitate erau 96 de case, cu 107 familii, în care erau 159 băieți, 177 femei, total 336 suflete. S-au născut 2 băieți și 6 fete; s-au făcut 4 înscrisi, au decedat 3 băieți și 4 femei. Numărul copiilor obligați să frecventeze școala între 6 și 12 ani erau 22 băieți și 13 fete, total 35; între 12-15 ani erau 5 băieți și o fată. Frecventau școala cei între 6 și 12 ani: 18 băieți și 8 fete, total 26. Cei cu vârste între 12 și 15 ani frecventau 3 băieți. Deși frecvența școlară s-a îmbunătățit de la an la an, numărul celor nefrecvenți era foarte mare. Este momentul să notăm că cei care nu frecventau școala între 6-12 ani la cursurile obișnuite erau înscrisi la cursurile repetiționale care se țineau seara în timpul iernii ori în zilele de duminică și sârbători pentru aceștia, dar slab frecventate. Trăiau în concubinaj 6 persoane și erau nelegitimi născuți un băiat și două fete. Din totalul copiilor de vârstă școlară tiau scris și citit 8 băieți și 4 fete. De aici rezultă că școala era frecventată doar în primele două sau trei clase, deși legea prevedea 6 clase. Informațiile anterioare sunt datate 15.XII.1895 și semnate de același preot.

Localul școlii - astăzi

Din protocolul protopopiatului cuprins în Ds. nr. 1 pe 1897 aflăm că în parohia

T m asa în acel an erau 111 familii cu 181 b rba i, 177 femei, tiind scrie i citi; 40 de b rba i i 12 femei. S-au încheiat dou c s torii civile i biserice ti. Convie uiri ilegale la 5 familii. S-au n scut legitim 4 b ie i i dou fete i neligitimi un b iat. Au decedat 2 b rba i i 4 femei. Datele sunt cuprinse în Ds. 1, fila 3 pe anul 1897.

Ds. 3, fila 15 pe anul 1897 noteaz la T m asa 114 familii cu 186 b rba i i 175 femei. Din ace tia tia u citi i scrie 33 b rba i i 3 femei. S-au încheiat 3 c s torii civile i biserice ti, iar 6 familii tr iau nelegitim. S-au n scut 7 b ie i i o fat . Au decedat 5 b rba i i o femeie. Sunt greu de în eles date diferite din dosare diferite pentru acela i an, dac nu cumva Ds. 3 se referea la anul 1896.

Din Ds. 2/1898, fila 20, afl m materia parcurs în anul colar 1898-1899 i anume:

I. La religie: Rug ciuni: Îngerelul; Doamne, tu ne-ai ajutat; Doamne, noaptea a trecut i Tat l nostru. Istoria biblic : Facerea lumii; Adam i Eva; Cain i Abel; Potopul; Turnul lui Babel.

II. Limba român : Cetirea i scrierea; Interac iunea obiectelor din coal i afar de coal , exerci ii verbale; Cetirea pe baza abecedarului de mai mul i prieteni ai coalei; Scrierea în leg tur cu cetirea, cu considerare la scrierea frumoas .

III. Computul (calcul matematic): Calcul mintal 1-10-20 i scrierea cifrelor; Calcul de la 1-50 în cerc mai restrâns pân la 100; Calcul mintal de la 1-1000 în cerc mai restrâns i în scris cu cele 4 opera ii cu numere întregi; Calcul mintal în cerc mai larg cele 4 opera iuni fundamentale.

IV. Muzica: Cânt ri biserice ti i lume ti; M rire Tat lui; Binecuvânteaz ; Unul n scut fiule; Sfinte Dumnezeule; Pre Tine Te l ud m; S mergem fra i la coal ; Bravi osta i ai României; Mar ul osta ilor români din Basarabia; Hora Unirii. La examenul de sfâr ite de an, din cei 43 de elevi classifica i, au fost prezen i 30, iar 13 erau absen i.

Din dosarul 1 pe 1900, fila 2, cu data de 30 august, afl m c la aceasta dat , de i a fost convocat comitetul bisericesc i sinodul credincio ilor, membrii acestora nu s-au prezentat în num r corespunz tor pentru a alege înv torul colii pentru anul 1900-1901. Urmeaz semn turile, preot Nicolau Terhetea si Luca Ionesc.

Din acela i dosar, la fila 4, afl m materia parcurs de colarii claselor I si II în anul colar 1900-1901 la religie, limba matern , aritmetic i muzic . Este aceea i materie ca în anul colar 1898-1899 cu

precizarea c se d numele de Popescu, autorul abecedarului. Informa ia este datat 10.V.1901 i semnat de înv torul Samoil Ciurua .

La fila 5 este notat catalogul i protocolul de classifica iune a elevilor i elevelor prezen i la examenul de var în comuna T m asa pe anul 1900-1901 colastic. (am p strat limbajul documentului).

Nr. crt.	Numele i conumele i colarilor prezen i	Obiectul de înv.			Calculul jenāral	Observāri
		Religiunea	Limba maternā	Comportul		
1	Victoria Terhetea	2	2	3	Îndestulātoriu	
2	Maria Popovici	3	2	3	Îndestulātoriu	
3	David Popovici	2	2	2	Bine	
4	Maria Dîncescu	2	3	3	Îndestulātoriu	
5	Māriuța Onescu	3	2	3	Îndestulātoriu	
6	David Ionescu	4	4	4	Neîndestulātoriu	
7	Ifrapt Dîncescu	3	3	3	Îndestulātoriu	Viitor preot (n.a.)
8	Ifrapt Costescu	4				
9	Ion Popa	5				
10	Eftimie Cādariu					
11	Māriuța Costesc					
12	Vasilie Costesc					
13	Ilie Iovesc					
14	Safta Licesc					
15	Safta Costesc					
16	Māriuța Cādariu					
17	Maria Biltac					
18	Māriuța Iovesc					
19	Safta Licesc					
1	Ifrapt Cādariu					
2	Iuan Borza					Unchiul autorului
3	George Costesc					

REPRODUS ÎN ÎNTREGIME ÎNSCRISUL DIN DOCUMENT.

Samoil Ciurua iu înv tor

" coala nu s-a inut de la Sf. Pa ci i rezultatul instruc iunii este neîndestul tor" (semneaz) Nicolau Popoviciu, înv tor (probabil reprezentantul protopopiatului).

Se face men iunea c coala func iona în casa închiriat cu spa iu corespunzator cu pomi i copaci în jur (probabil în vale la Ili ie). Azi casa nu mai exist .

Dosarul 5/1912, fila 1 prezint situa ia parohiei T m asa din acel an anume: parohie 1; num r de familii 89 în care b rba i 186; femei 183; tia u citi i scrie: b rba i 35; femei 10. C s torii biserice ti s-au încheiat 6; Convie uiri ilegale 6; S-au n scut 6 baie i i 4 fete; Au decedat

4 b rba i i 1 femeie. La fila 12 este prezentat aceea i situa ie ca mai sus. Informa ia este datat : T m asa la 31 ianuarie 1913, semnat Orbarian Andreiu notar. Pentru perioada 1907-1914 prezent m din Arhiva Bisericii din T m asa câteva informa ii legate de coala i parvenite din adrese i circulare.

1.Inspectoratul colar Hunedoara prin adresa nr. 1571 din 1907 cere conducerii colii din T m asa s raporteze titlul c r ilor folosite în anul respectiv la coal .

2.Începând cu anul 1908, s-a introdus examenul de absolvire a colii primare cu dreptul de a da i certificate colare.

3.Prin legea din 1909 se cere i se pretinde tuturor preo ilor s cunoasc perfect limba statului (maghiara), ei fiind i directori de coal .

4.La 29 aprilie 1910 a fost cump rat un dulap de arhiv de la tâmplarul Brutus Bra ai din Or tie.

5.Circulara nr. 2074 din anul 1911 îndruma colile ca prin libr riile pedagogice de stat din Budapesta s - i procure c r ile necesare i rechizitele întrucât unele coli nu aveau c r i i rechizite. Se prevede c acestea trebuiau procurate numai din ar (Ungaria).

6.Prin circulara nr.6019 din 1913 se precizeaz examenul anual colar este condus de înv tor.

7.Printr-o dispozi ie ministerial din anul 1913 se cere înfiin area bibliotecilor colare.

8.Prin circulara nr.12.438 se cere ca oamenii s contribuie la împrumutul de stat pentru sus inerea armatei.

9.La data de 18 februarie 1914 Consiliul Arhidioezan din Sibiu cere preo ilor s cumpere cartea , "Poc i ii" de dr.Sebastian Stanca pentru a-i putea combate pe ace tia.

10.Prin circulara nr.18,din 1914 se cere îndrumarea mamelor ca s nu ascund copiii bolnavi pentru c au murit foarte mul i. Mamele în caz de na tere s apeleze la moa ele diplomate.

11.Începând din anul 1914 b ie ii absolven i de 6 clase sunt supu i unui examen special care le d drept de vot.

12.O adres din anul 1914 cere colilor s organizeze ac iuni pentru îngrijirea pomilor i protejarea p s rilor.

13.Circulara nr. 5113 din 24 aprilie din 1914 precizeaz c la toate colile instruc iunea religioas s se fac numai în limba matern .

14.Circulara nr. 3529 din 20 oct. 1914 aduce la cuno tin c se terg cele 168 coroane pe care coala le are datorie, din anul 1904 pentru

între inerea colii, iar pentru anul 1915 s nu se mai impun coala cu asemenea tax .

15.Circulara din 25 aug.1914 cu nr. 10477 cere s se scrie un conspect exact, despre to i cei chema i sub arme.

Un ultim document referitor la coala confesional ortodox din T m asa, aflat în fondul arhivistic al Protopopiatului Ortodox Or tie de la Arhivele Na ionale Hunedoara Deva, este cel din dosarul nr. 2 din 1918, fila 145 i el se refer la anul colar 1917- 1918. Aici se ar ta obliga ia de a frecventa coala de c tre b ie i i fete de la 6 la 12 ani. În anul colar 1917-1918 erau între 6 i 12 ani 22 b ie i i 20 fete, total 42 de elevi. Între 13 i 15 ani, la cursurile de repeti ie erau 10 b ie i i 4 fete, total 14 copii. Erau total pentru anul colar 1917- 1918 b ie i 32 i 24 de fete, deci 56.

În anul colar anterior 1916- 1917 fuseser de vârst colar 35 de b ie i i 29 fete, total 64 cu 8 mai mul i.

Documentul ar ta c de i coala a fost declarat coal comunal , „nu a inut nimeni coala cu elevii”. Au frecventat coala în alte localit i, de orice categorie câte 2 elevi între 6 i 12 ani în fiecare din cei doi ani colari men iona i mai sus. Documentul men ioneaz lipsa localului de coal proprie, sau închiriat precum i lipsa bibliotecii parohiale pentru coal . Documentul este datat: T m asa, 17 aprilie 1918.

Începând cu toamna anului 1918, dup unirea Transilvaniei cu România, coala confesional ortodox din T m asa a devenit coala Primar de Stat. Se pare c în primii ani nu era înv tor în sat de vreme ce copiii n scui în 1914 i 1915 au trebuit s mearg la coala din Beriu. În anii urm tori s-a deschis coala de stat

Elevii a colii primare cu învăpătorul Budiu S. o i sojia sa în aprilie 1938

funcționând cu 2,3 și 4 clase.

Începând cu anul școlar 1925-1926 se introduce cursul supra primar cu clasele V-VII. Primii absolvenți a VII-a au fost în anul școlar 1927-1928, copiii nșcuți în anul 1914. Întim în situația aceasta pe Costescu Romulus (Dnil) și pe Dncescu Eftimie (Gaciu) viitori cumnași. În acest sistem s-a desfășurat activitatea colii din Tmăsa curs primar clasele I-IV și curs supraprimar clasele V-VII până la reforma învățământului din 1948 coala avea un singur învățtor iar cursurile aveau loc între orele 8-12 și 14-16 pentru cursul supraprimar.

Coala nu a avut local propriu până în anul 1940. Atunci a fost dat în folosință localul colii început în 1937 cu contribuția financiară liberală. Sala de clasă avea beneci de câte 3 elevi, tablouri, hărți, tablouri și diferite planșe atârșate pe pereții clasei. Cererile și rechizitele școlare se cumpărau de la Ortie. Elevii clasei I scriau pe tabloul din ardezie încadrate în ramde lemn. Acestea aveau pe ofaș linii și pe cealaltă parte. În celelalte clase, elevii scriau pe caiete cu linii sau cu parte. Erau și caiete speciale pentru caligrafie și desen. Pe tabloul se scria cu condeiul numit la Tmăsa „grif I”. După anul 1930 coala a avut o bibliotecă cu cărți pentru copii (literatură) și pentru tineret. Dintre învățtorii perioadei interbelice, foștii elevi, astăzi octogenari, își amintesc de: Constantinescu Dumitru zis Mitic, era din Oltenia și a funcționat la sfârșitul anilor 1920.

Tacu Ioan tot din Oltenia este menționat în „Anuarul Învățământului Primar din România 1933”, „coalele primare rurale”. Era necștorit și avea 24 de ani. Avea diplomă de învățtor din 1928 fiind numit învățtor în 1930. La 1 septembrie 1933 avea 4 ani de funcționare. Era învățtor provizoriu având 2550 lei salariu. Populația școlară, potrivit recensământului din 1930, era de 51 copii. În catalog erau înscriși 44 elevi. Învățtorul Tacu Ioan a locuit la familia Cocrean (gacila) și la Popovici Ioan (cantor).

Stancu din Cstua a funcționat în anul școlar 1934-1935. A locuit la familia Borcan Vlean.

Vasile Dobrivescu este menționat în 3-VII-1935 în Registrul școlar al Judeului Hunedoara-State personale la nr.648. A funcționat în anul școlar 1935-1936.

Budiu Samoila din Tmăsa a funcționat ca învățtor între 1936-1946. Avea locuință personală în sat și era cștorit cu o femeie din Densuși care a venit cu o importantă zestre de animale domestice. Nu

avea copii. A mai funcționat la coala din Măgura și în zona de munte până la pensionare, era nșcut în 1907 și a decedat în 1968 din cauza alcoolismului.

În registrul de cas nr.1 pe anul 1936-1937 al Inspectoratului școlar Hunedorean la nr.336 este scrisă coala Primar Mixt Tmăsa cu un post de învățtor ocupat având categoria de salarizare 12.

În registrul nr.4 din 1938 la nr/crt 342 este înscrisă coala primar din comuna Tmăsa cu nr. de elevi înscriși pe clasă: cls I- 3 elevi; cls II -6 elevi; cls III 7 elevi; cls IV-5 elevi; cls V-6 elevi; cls VI-7 elevi; cls VII-2 elevi, total 36 de elevi, toți români. Nr. recensărilor ca populație școlară era: băieți-32; fete-26; total 58. Din cei înscriși frecventau: în cls I-3 elevi; în cls II-2 elevi; în cls III-6 elevi; în cls IV-2 elevi; în cls V 3 elevi; în cls VI-2 și în cls VII-2 elevi, total 20 elevi frecvenți.

Înainte de anul 1940 coala a funcționat în case închiriate la: Dncescu Eftimie (Gaciu), Popa Ioan (Bumbu), Costescu Ioan (Vleana) și Cocrean Nicoale (Pufai) de unde s-a mutat în localul propriu.

În anii regimului antonescian (1940-1944) s-a introdus în coli pentru scurt timp sistemul seminternatului de zi, prin care între orele 12 și 14 elevii rămăneau la coală iar părinții pe rând, aduceau și le serveau masa de prânz.

Dan Vasile a urmat ca învățtor la Tmăsa după Budiu Samoil.

Era originar din Zagra și a absolvit

coala Normală de băieți Deva în anul 1946. A lucrat până în 1948 cu rezultate excelente. Era plin de energie, atașat de profesie și foarte iubit de elevi și de tinerii satului cu care a desfășurat o bogată muncă culturală.

Din cauza inflației galopante și a salariului mic a mâncat pe rândul satului. Ulterior a absolvit facultatea de drept devenind judecător la Deva și Hunedoara.

Preotul Dăncesc Ibrăpț cu elevii din Tămășasa și învățătorul Vasile Dan - 1947

În vara anului 1948 a fost dat legea pentru reforma învățământului prin care se desființea cursul supra primar și se înființea școala de 7 ani, devenit obligatorie și gratuit. Clasele I-IV alcătuiau ciclul unu, iar clasele V-VII ciclul II în care predarea a început să se facă pe obiecte, de către profesorii de specialitate. La Timișoara a rămas școala cu ciclul I cu clasele I-IV cu un post de învățător. Elevii continuau școala la ciclul 2 la Orștie, Beriu, iar între anii 1953-1956 și la Mărtinești.

După reforma învățământului la Timișoara au funcționat ca învățători: Dican Eugenia între anii 1948-1957. A locuit scurt timp la

Elevii școlii primare cu învățătoarea Armeanu Eugenia - 1957

preotul Dăncescu, apoi pe drum la Cocoran Nicolae (Pufai) iar după aceea a fost naveta din Orștie. S-a născut în anul 1921 septembrie 11 în Sebeșel comuna Sasciori cu numele Pârveu Eugenia. A fost școala primară în satul natal, gimnaziul la Sebeș și școala normală la Blaj. A lucrat la Cugir, apoi la Bobâlna unde s-a

conșturat cu preotul Armeanu, cu acest nume a funcționat la Timișoara unde a venit după Dan Vasile. Divorțat de preotul Armeanu s-a reconstituit cu inginerul proiectant Dican Aurel. În paralel a lucrat și ca director de centru la Mărtinești, apoi puțin timp la Orștie, apoi la Cugir până la pensionare.

Foarte bine pregătită a depășit mult râvnă în activitatea instructiv-educativă fiind foarte iubită de copii și apreciată de părinți. Are doi copii: unul inginer la Timișoara, iar celălalt profesor la Universitatea Spiru Haret Cluj. Doamna Dican trăiește ani de pensie la Cluj fiind foarte lucidă la cei 85 de ani ai domniei sale (Informații directe Bâldea Maria din Turda a lucrat ca învățătoare la Timișoara 9 ani (1957-1966). S-a născut la Balșa satul Almașu Mic la 5 septembrie 1926 cu numele de Bunea. După școala primară din sat a urmat școala normală la Sibiu devenind învățătoare. A lucrat un an la Izvorul Ampoiului, 5 ani la

Bâldea Maria
Învățătoare Tămășoara

Almașu Mic, încă un an la Izvorul Ampoiului. În 1957 a venit la Timișoara. Bine pregătită profesional era iubită de copii și respectată de părinți. Toișii păstrează o frumoasă amintire. Conșturat cu Bâldea Aurel, contabil la Cugir au împreună 2 copii medici, unul la Haeg stomatolog și celălalt la Hunedoara specialist ginecolog. Rămășăvăduș de mai mulți ani, trăiește ca pensionară la Turda. În timpul activității din Timișoara a locuit la școală. (Informație Directă).

Bucur Victoria Maria născută la Orștie în 14 V-1946 din părinți Ioan și Maria. A fost școala generală și liceul Aurel Vlaicu la Orștie apoi I.P de 2 ani la Deva devenind învățătoare. A fost numită la școala Primară din Timișoara unde a lucrat între 1966-1969 fiind când naveta din Orștie. A lucrat cu rezultate bune. De aici s-a mutat la Măgura pentru câteva luni apoi la Ludești, Orștie și Sereca de unde s-a pensionat. Este conșturat cu Petic Ion -inginer- având împreună doi băieți. Unul absolvent al facultății de management Deva, iar celălalt absolvent al facultății de construcții Timișoara. Trăiește ca pensionară la Orștie (Informație directă). Junie Felicia din Pricaz a lucrat ca învățătoare la Timișoara 2 ani (1969-1971) după care școala i-a întrerupt temporar activitatea din lipsă de elevi până în 1976. Conșturat se numește Popescu și locuiește la Deva. La Timișoara a locuit în gazdă, nu dispunem de alte date.

Banu Minodora născută Burs, la 5-XI-1944 în Mărtinești fiica lui Ion și Maria. A fost învățătoare între 1976-1982 la Timișoara. A studiat clasele I-V la Mărtinești, iar clasele VI-XI la Liceul Aurel Vlaicu Orștie, după care a urmat I.Ped de 3 ani Cluj fac. de biologie, continuând la București până la 5 ani, devenind profesoară. Lucrează la școala generală din Folt din 1964 până în 1974. Din 1974 până în 1976 a fost director de cabinet cultural și bibliotecar la Mărtinești. Din 1982 până în 1988 a fost la Liceul Agricol Geoagiu, apoi cu detașare la două licee din Deva. Conșturat cu Banu Gheorghe, profesor de matematică au un băiat

Banu Minodora

inginer mecanic. Este pensionar și locuiește la Mărtinești (Informații directe).

A urmat ca învățătoare la școala din Tămașasa, Balog Venera, care a funcționat în perioada 1982-1985. Nu avem alte date.

Au urmat câțiva ani de întrerupere a activității colii din sat din cauza lipsei de elevi.

S-a redeschis școala în 1988 cu învățătorul Coroi din Orștie. După revoluția din dec.1989, aceasta a plecat de la școala din Tămașasa care și-a întrerupt activitatea. Copii de vârstă precolară și colară din satul nostru frecventează, de atunci, grădinița și școala Primară la Mărtinești și Orștie.

Ca îngrijitoare la școala din Tămașasa au lucrat: Costescu Ana a lui Lae, în perioada interbelică și în primii ani după război, precum și Herța Maria în perioada următoare. În ultimii ani a lucrat în aceeași calitate Birescu Maria.

Astăzi în localul colii funcționează Centrul cultural unde au loc adunările școlare și discotecile tinerilor.

Capitolul XI. Intelectuali, fiii ai satului.

Înscriem la acest capitol, persoanele născute în Tămașasa și care au studii peste cele liceale, fiind notate în ordine alfabetică. Numărul acestora a crescut de la 1 în anul 1920 la 44 în anul 2005.

1) Bogdanescu Ioan, fiul lui Ion și Maria, născut la 28.IV.1961; studii școala primară în sat, cls.I-III; cls.IV-XII la Orștie. Școala de ofițeri la Pitești, căsătorit cu Marcela Moldovan (inginer) are 2 fete Andreea și Oana eleve în clasa a X-a, respectiv a XI-a. Colonel-ing. la Arad, șef serviciu logistic la Inspectoratul pentru Situații de Urgență Vasile Goldi al jud Arad din 1985. Anterior la grupul Județean de Pompieri Dolj (Informație directă).

2) Bogdanescu Mircea, fiul lui Ion și Maria născut la 09.11.1966. Studii: școala primară și generală și liceul la Orștie, cu Institutul Politehnic Timișoara-filiala Hunedoara, căsătorit cu Lucia, are 2 fete Alexandra și Adelina, eleve. Activitate: angajat la S.C. Chimica S.A. Orștie din anul 1987 la formația civilă de pompieri. Din 1992 șef serviciu în cadrul tehnic P.S.I., iar din 2000 șef serviciu compartiment protecția muncii.

3) Borza Gheorghe, fiul lui Gheorghe și Săpța, născut la 29-I-1930. Studii: școala primară 7 cls în Tămașasa, școala Pedagogică Deva (1944-1952), Facultatea de Istorie-Filologie, secția istorie U.V.Babe Cluj-Napoca 1952-1956. Activitate: pedagog la școala Pedagogică -Mixt nr.2 Cluj 1953-1956, apoi prof.la șc.Gen.Reteag 1956-1984. A înființat colecția muzeistică a colii și a întocmit

anuarul colii, aflat în manuscris la coală .

A realizat împreună cu soția monografia „Reteagul în documente și mărturii orale”, în curs de apariție. Este cunoscut din 1956 cu profesora soție Cornelia, având împreună doi copii: Cornelia Flavia, informaticiană și Gheorghe Vasile, inginer auto-vehicule rutiere. Ambii lucrează în Cluj-Napoca, fiind cunoscuți.

4) Borza Maria, fiica lui Emanoil și Eleonora născută la 19.IV.1947. Studii: școala primară în sat, clasele I-IV; clasa a V-a la: școala Generală Reteag, iar clasele VI-XI la Liceul Aurel Vlaicu Oradea 1959-1965. A făcut I.P.3 facultatea de matematică la Universitatea Babe Bolyai Cluj (1966-1969), profesoară de matematică. Activitate: un an bibliotecar la biblioteca comunală Mărtinești (1965-1966), iar din 1969 profesoară de matematică la școala Generală Teliucul Inferior (1969-2005).

Are gradul didactic I. Este cunoscut din 1972 cu Popescu Anghel, maestru la Combinatul Siderurgic Hunedoara, având o fiică Simona, inginer automatizări și calculatoare, care locuiește la Timișoara. Maria, pensionară, locuiește la Hunedoara (informație directă).

5) Budiș Samoil, fiul lui Eftimie și Săptă, născut în februarie 1907. Studii: școala primară în sat și la Beriu; Liceul Aurel Vlaicu Oradea cu examenul de diferență la pedagogie, obținând calificarea de învățător. Activitate: învățător în mai multe sate.

La Tâmbasa a lucrat 10 ani (1936-1946), iar la Măgura în anii 1950. Nu avem alte date. A fost cunoscut fără copii. Anii de pensie și-a petrecut în Tâmbasa. A decedat în 1968. (amintirile autorului).

6) Cadariu Drago Dorica, fiica lui Traian și Cornelia, este născută la 18.X.1948. Studii: școala primară în sat, școala generală și liceul la Aurel Vlaicu Oradea. I.P.3 Cluj facultatea de filologie la UBB, profesoară de limba română. Activitate: profesoară de limba română la școala Generală Fântânele din județul Bistrița-Năsăud între anii 1970-1977, unde a fost și director, apoi la școala Generală Sângiorzul Nou în anii 1977-1989, după

această dată la școala Generală Lucian Blaga Bistrița, din 1989 și în prezent. Este cunoscut cu profesorul Drago Grigore, având doi copii Denisa, farmacistă la Timișoara și Paul, asistent universitar la Oradea, autor al mai multor cărți și articole de specialitate, înscrise la doctorat în științe economice. Dorica locuiește la Bistrița (informație directă).

7) Cadariu Lucia, fiica lui Lucian și Ileana, este născută la 30.V.1977. Studii: școala primară, generală și liceul la Oradea; Facultatea de Științe Economice la Arad, este economistă.

8) Cadariu Ioan Traian, fiul lui Traian și Cornelia, născut la 17.VII.1947. Școala primară în satul natal, iar liceul la Oradea, la Liceul Aurel Vlaicu, pe care l-a terminat în 1965. Urmează facultatea de chimie la UBB Cluj, pe care o termină în 1969. activitate: inginer la Plafar Oradea, unde a rămas până în 1990 pe postul de chimist principal, recunoscut ca inginer-șef. A contribuit în gradul cel mai înalt la dezvoltarea și modernizarea întreprinderii, prin aducerea de noi utilaje și instalații cu care s-a trecut la producerea de uleiuri volatile și

instalații de distilare în vederea acestora. Aceste uleiuri au fost folosite în producerea aromelor alimentare, pentru nevoile interne, dar și pentru export. Este posesorul a 20 de brevete de inventator. A publicat trei articole de specialitate și a participat la congrese de chimie cu lucrări de ramură. Lucrează în Germania la o societate mixtă americano-germană Elor GmebH. Este cunoscut cu Cornelia și are un copil student la chimie în Austria (informație de la familie).

9) Carasc Diana Angelica, născută din părinții Nicolae și Silvia la 14.II.1979. Studii: școala primară și liceul la Oradea; studentă la facultatea de Inginerie genetică la Timișoara. A absolvit facultatea în 2006, fiind și angajată la o firmă din Oradea. (informație de la familie).

10) Cocrean Aurel, fiul lui Nicolae și Georgeta, născut la 10.VIII.1941. Studii: școala

primar cls.I-IV la T m asa; clasele V-VII la coala elementar din Or tie. Între 1955-1958, elev la coala Profesional de Ucenici Cugir în meseria de rectificator. Între 1958-1962, liceul din Cugir i muncitor la Uzinele Mecanice Cugir. Între 1962-1965 student IP3 facultatea de matematic la UBB Cluj. Activitate ca profesor 1965-1971 la coala General de 8 ani din Or tioara de Sus. Din 1971 i pân în 2003, profesor la coala General Beriu, unde a fost i director între anii 1973-1975 i 1999-2000. C s torit în Beriu cu o coleg , având doi copii Adrian i Diana (informa ie direct).

11) Cocrean Ioan, n scut din p rin ii Ion i Ana la 23.VI.1947. Studii: între 1954-1958, coala elementar T m asa, iar între 1958-1961 coala general , apoi Liceul Aurel Vlaicu Or tie 1961-1965.

1965-1970, Facultatea de Chimie UBB Cluj-Napoca. Între 1970-1971, profesor la Liceul Ha eg; 1971-1980 ef laborator la Intreprinderea de Bl n rie Vidra. Or tie între 1980-1989 inginer ef la aceea i întreprindere. Între 1990-1997, director general la SC Favia Vidra Or tie, iar între 1997-2005, director la SC EuroMode SRL Or tie. În prezent, consultant autorizat in afaceri. Are 7 inven ii i inova ii in domeniul chimiei i piel riei brevetate în ar i str in tate, din care una medaliat cu aur la Bruxelles. Este c s torit i are doi copii (informa ie direct).

12) Costescu Cornel, fiul lui Ifrapt i Safta este n scut la 23.I.1915. Studii: coala primar în Beriu, liceul Or tie la Aurel Vlaicu i apoi la Liceul Decebal din Deva, Politehnica la Bucure ti, inginer electro-mecanic i 3 ani facultatea de Drept Bucure ti. Activitate: dup terminarea facult ii între 1938-1945, a lucrat ca inginer la IAR Bra ov (fabrica de avioane) apoi, pân în 1950 la Bucure ti, la Arsenal. În 1950 s-a mutat la Cluj. A lucrat ca inginer ef la Societatea de Transport Urban Cluj, apoi la

intreprinderea Unirea în aceea i calitate. În continuare, a lucrat ca cercet tor tiin ific la filiala din Cluj a Academiei i ca asistent i apoi ef de lucr ri la institutul Politehnic. Este autor a mai multor articole i comunic ri singur sau în colaborare. C s torit cu Câmpean Maria Viorica Olga din Brad, absolvent de liceu, func ionar la Prim ria Cluj i apoi secretar la institutul Academiei. Au o fiica Liana Monica n scut în 1952, lucreaz la Institutul de igien , sec ia epidemiologie la laborator.

Inginerul Costescu Cornel s-a pensionat la vârsta de 62 de ani i a decedat în 1987. T m enii îi datoreaz mult recuno tin , fiindc pe foarte mul i i-a ajutat cel pu in cu sfaturi i îndrum ri (informa ii de la familie).

13) Costescu Gherman Dorica, fiica lui Eftimie i Stela, n scut la 4.X.1956. Studii: coala general i liceul la Aurel Vlaicu Or tie; Facultatea de farmacie la Cluj, Univ. de Medicin i Farmacie. Activitatea: farmacist , iar din anul 2000, farmacist privat în Or tie. C s torit cu inginerul Gherman, având împreun o copil , absolvent de liceu, actualmente student Automatiz ri i calculatoare. (informa ie de familie).

14) Costescu Ion, fiul lui Romulus i Ana, este n scut la 4.XII.1941. Studii: coala primar la T m asa, iar liceul la Aurel Vlaicu la Or tie. Absolvent al Politehnicii, a devenit inginer. A lucrat la fabrica de vagoane Arad, în prezent pensionar. Este c s torit, având un copil. (informa ia de la sora Rodica).

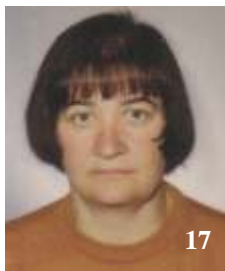

15) Costescu Laz r, fiul lui Eftimie i Eugenia, este n scut la 20.XII.1942. Studii: coala primar în sat, clasele V-VII la M rtine ti, iar liceul la Or tie. A urmat doi ani Facultatea de matematic la Timi oara i 3 ani coala Tehnic de Metrologie la Bucure ti. Activitate: 5 ani tehnician metrolog la Institutul de Cercet ri i Proiect ri Bucure ti, apoi 2 ani la proiectare dup asta 3 ani la Ministerul

Turismului, apoi tehnician la ITC București, timp de 13 ani. Ultimii 10 ani a fost antrenor de golf la Clubul Diploma ilor București de unde s-a pensionat. Este căsătorit cu Sonia Hagi din Orștie, au împreună doi copii, Ovidiu, economist și Răzvan, inginer. (informație direct).

16) Costescu Nicolae, fiul lui Eftimie și Stela, născut la 24.I.1948. Studii: școala primară în sat, apoi școala generală la Orștie, școala profesională la Cugir unde a urmat și liceul seral. Institutul de subingineri Hunedoara. Activitate: subinginer la fabrica „Chimica” Orștie. Căsătorit cu Maria Drăghici, au un băiat Cosmin, inginer electronist. (informație de la familie).

17) Costescu Hanche Rodica, fiica lui Romulus și Ana, născută la 27.IX.1950. A urmat școala primară în sat și Liceul Aurel Vlaicu în Orștie. După absolvirea liceului, a urmat Facultatea de Chimie la Politehnica Cluj, devenind inginer. Activitate: inginer la fabrica Vidra (Favior) Orștie. În prezent, pensionară. Este căsătorită având 2 băieți: Marcel, preot cu cărți publicate în Cămin, arhitect, absolvent al Facultății din Timișoara, autor

al proiectului de sistematizare al pieții Primăriei din Orștie. (informație direct).

18) Costescu Romulus, fiul lui Aurel și Victoria, era născut la 18.I.1932. Studii: clasele I-III în sat, iar cls. IV la Orștie. Școala Pedagogică Deva (1944-1952), Facultatea de Drept la Cluj (1953-1957). Activitate: profesor suplinitor la școala elementară de 7 ani Băcși în 1952-1953; judecător la Judecătoria Făget, apoi la Lugoj. Era căsătorit cu Mirie Elena, absolventă a I (3) Timișoara, facultatea de limba română, profesoară în Lugoj. Au avut un băiat Marius, avocat, decedat în accident la 33 de ani.

Regretatul meu prieten și coleg de bancă a decedat la vârsta de 50 de ani în 1982. (amintirile autorului).

19) Cocrean Laurian, fiul lui Laurian și Paladea. Școala generală Orștie și Liceul Aurel Vlaicu, tot Orștie. După absolvirea liceului a fost la Institutul de Subingineri Cugir, filială a Politehnicii Cluj. Lucrează ca subinginer la Chimica Orștie primii 15 ani, apoi 7 ani la Rompriro, iar în ultimii doi ani la fabrica de cărmidă. Căsătorit cu Filipescu Adriana, au un copil în anul III la Facultatea de Silvicultură

Timișoara. Este născut la 16.I.1959. (informație direct).

20) Cozac Vasile, fiul lui Ion și Maria, născut la 19.VIII.1951. Studii: școala primară în sat, școala generală și liceul la Orștie. Facultatea de Științe Economice București, deci economist, ca atare a activat la Deva, decedat. (informație de la părinți).

21) Dăncescu Ifraț, născut la 11.IV.1893 a fost fiul lui David și Marina. Studii: școala primară în sat, cls. I-II și III-IV în Orștie. Liceul la Blaj și absolvit la Năsăud în 1913. Facultatea de Teologie Ortodoxă Sibiu absolvit în 1917. Activitate: învățător între 1918-1921 apoi preot la Târnăasa 1921-1955. Căsătorit cu Luiza Aurora născută în 1898 în Teiu, absolventă a Gimnaziului de Fete Blaj. Au fost doi copii Tiberiu medic generalist uman și Mircea Ghiță medic veterinar.

Preotul Dăncescu Ifraț a decedat la 2.VI.1955 în urma unei infecții cu tetanos. Este înmormântat în curtea bisericii din sat. (Informație de la nepot).

22) Dăncescu Tiberiu, fiul lui Ifraț și Aurora, născut la 18.XII.1922. Studii: clasele I-IV în sat, Liceul Aurel Vlaicu Orștie absolvit în 1942. A urmat între 1942-1944 teologie 2 ani la Sibiu. Facultatea de medicină umană Cluj 1944-1950. A fost medic la dispensarul uman al comunei Mărtinești între anii 1951-1987. A fost căsătorit cu educatoarea Sărbăntoară Aurelia, din Vinul de Jos, absolventă a

colii Pedagogice Cluj. Au dou fete: Aurora Elena absolvent a Facult ii de Medicin Timi oara medic de familie în Or tie i Adriana bllibotecar. Tiberiu a decedat în 13.II.2003. (Informa ie de la fiic).

23) D ncescu Mircea, fiul lui Ifrapt i Aurora, este n scut la 27.III.928. Studii clasele I i IV la Deva la coala de aplica ie iar clasele II i III la Or tie; Liceul Aurel Vlaicu Or tie între 1939-1947. Facultatea de Medicin Veterinar Bucure ti între 1947-1952. Activitate; Medic veterinar la Simeria între anii 1952 1958 apoi la Abatorul Central Cluj pân la pensionare. S-a c s torit în 1960 cu Samoilescu Lia Angela din B cia Petreni absolvent a Facult ii de Biologie Cluj. Au o fiic Daniela Carmen absolvent a Facult ii de Chimie Cluj i lucreaz la TVR 1 realizând emisiuni culturale. Mircea locuie te la Cluj împreun cu so ia. (Informa ie direct).

24) D ncescu Maniu Aurora Elena, fiica lui Tiberiu i Aurelia, este n scut la 25.XI.1954. Studii: coala Primar i Liceul Aurel Vlaicu la Or tie absolvit în 1974. Facultatea de Medicin Timi oara absolvit în 1981. Activitate: Medic pediatru, apoi medic de familie la Or tie. Este c s torit cu inginerul Maniu din 1982, având o fiic M d lina student la Facultatea de Arhitectur Timi oara. (Informa ie direct).

25) D ncescu Popescu Adriana Minerva, fiica lui Tiberiu i Aurelia, este n scut la 19.XI.1957. Studii: absolvent a Liceului Agricol Geoagiu sec ia Horticultur , apoi coala Post liceal pentru bibliotecari Blaj. Este bibliotecar la coala General Lucian Blaga Deva. C s torit din anul 1980 cu profesorul Popescu Liviu. Au o fiic Oana înv toare c s torit , tr ie te în Germania.

26) D ncescu Doina, fiica lui Ion i Victoria,

este n scut în sat la 5.XII.1951. Studii: coala Primar în sat coala General i Liceul Or tie. coala Post liceal pentru asistente la Hunedoara. Activitate: Este asistent medical la Or tie, la gr dini a nr. 2. Este c s torit cu Dumitru Andronic economist. Are doi copii unul economist iar cel lalt student la Facultatea de Construc ii Timi oara. (Informa ie direct).

27) D ncescu Maria, fiica lui Ion i Maria, este n scut în 1946. Studii: coala Primar în sat iar coala General i Liceul Aurel Vlaicu în Or tie. coala Post Liceal Alba Iulia devenind asistent farmacist . C s torit i are o fat . (Informa ii de la rudele din sat).

28) D ncescu Romulus, fiul lui Eftimie i Maria, este n scut la 9.VII.1939. Studii: 4 clase primare în sat, clasele V-VII i liceul în Or tie la Aurel Vlaicu. A urmat 3 ani teologia la Sibiu. Din anul 1960 a urmat coala Sanitar pentru tehnicieni dentari la Arad. Din anul 1963 pân în anul 1969 Facultatea de Stomatologie Timi oara. Activitate: din anul 1969 i pân în 1971 medic stomatolog în Alba Iulia iar dup 1971 pân în prezent la Timi oara, medic specialist apoi medic primar gradul III la Policlinica nr. 1. Din 1991 cabinet privat, s-a pensionat în 1992 continu s lucreze la cabinetul privat. Este c s torit în 1969 cu Ileana Livia Basilcov profesoar . Au dou fete: Diana medic stomatolog c s torit având un copil Iulia i Cristina Ramona absolvent a facult ii de german englez , c s torit , locuie te în Bucure ti provizoriu.

A p strat casa p rinteasc la T m asa, unde revine des. (Informa ie direct).

29) Enache Bianca, fiica lui Emil i Maria, n scut la 15.VIII.1982. Studii: coala General i Liceul Aurel Vlaicu Or tie. Absolvent a Facult ii de Fizica Mediului Timi oara. Profesoar de fizic chimie la Or tie. (Informa ie de la bunici).

30) Enache Oana, fiica lui Emil i Maria, n scut la 25.VII.1984. Studii: coala General i Liceul

Aurel Vlaicu Or tie. Student la Facultatea de Fizic Chimie Timi oara. (Informa ie de la bunici).

31) Homorodean Felicia, fiica lui Ioan i Viorica, n scut la 30.VI.1977. Studii: coala General i Liceul Aurel Vlaicu Or tie. Facultatea de Matematic Timi oara, profesoar de matematic la Petro ani i Hunedoara. Este c s torit i are un copil. (Informa ie de la p rin i).

32) Iovescu C. Maria, este n scut la 18.VII.1950 din p rin ii Cornel i Doina. Studii: Clasele I IV în sat clasele V VIII i liceul la Liceul Aurel Vlaicu Or tie. Apoi Facultatea de Litere Univ. B. B. Cluj Napoca. Activitatea: Profesoar de limba român în ora ele Hunedoara, Simeria i la Liceul Horea din Deva. C s torit cu erban Emil Petru inginer mecanic, absolvent al Facult ii de Mecanic Bra ov sec ia Auto vehicule Rutiere. Decedat în 5 X 1988. Au o fiic în Germania. (Informa ie de la p rin i).

33) Iovescu Mirela este n scut la 25.IV.1975 din p rin ii David i Viorica. coala General i apoi Liceul Aurel Vlaicu la Or tie. Apoi coala Postliceal Arad, devenind asistent medical la Or tie, c s torit . (Informa ie de la p rin i).

34) Licescu Carmen Gabriela, fiica lui Nicolae i Nastasia, este n scut la 8.VII.1982. Studii: coala General i Liceul Aurel Vlaicu la

Or tie. Facultatea de Filologie sec ia român englez Timi oara. (Informa ie de la p rin i).

35) Licescu Nicoleta, fiica lui Nicolae i Tiberia, este n scut la 22.IX.1972. Studii: coala

General i Liceul Aurel Vlaicu la Or tie. Facultatea de tiin e Economice Arad. Activitate: este economist în Arad. Este c s torit , având un copil. (Informa ie de la p rin i).

36) Licescu Nicolae, fiul lui Ion i Ana, n scut la 20.X.1982. Studii: coala General i Liceul Aurel Vlaicu Or tie, student la Facultatea de Drept din Alba Iulia. (Informa ie de la p rin i).

37) Oprimescu Sorin este n scut la 7.VI.1974 din p rin ii Aurel i Maria. Studii: coala General i Liceul Aurel Vlaicu Or tie apoi Facultatea de Ziaristic Timi oara. Angajat al Fabricii Chimica Or tie. (Informa ie de la p rin i).

38) Stoica Remus Vasile, este n scut la 18.II.1959 din p rin ii Stoica Ioan i Frusinica. coala Primar în sat clasele I-IV, clasele V-VII coala General Beriu. Între 1974-1978 Liceul de Chimie Or tie sec ia Ma ini i Utilaje, iar între 1979 1984 student la Universitatea din Bra ov Facultatea Tehnologia Construc iilor de Ma ini sec ia Utilajul i Tehnologia Sudurii fiind repartizat în 1984 la „Independen a” Sibiu. În 1985 transferat la „Mecanica” Or tie. În 1986 este anchetat pentru c nu a fost de acord cu raportarea produc iei nerealizate (produc ie fictiv). În 1988 transferat la „Antrepriza de Montaj i Repara ii Centrale Termice”, Nord Hunedoara antier nr. 1 Bra ov. În 1992 se înfiin eaz S.C. „Intercaz” S. A. Bra ov care se desprinde de Antrepriza de Montaj i Repara ii Centrale Termice Nord Hunedoara. 1992 este ef de lot la S.C. „Intercaz” S.A. Bra ov. 1993 este ef de antier la S.C. „Intercaz” S.A. Bra ov. Între 1994-1998 inginer ef la S.C. „Intercaz” S.A. Bra ov. Din 1998 director pre edinte al C.A. la S.C. „Intercaz” Bra ov.

Este c s torit din 25.IV.1984 cu Muscoiu Emilia Bobocica din Predelu comuna Bran inginer absolvent a Universit ii Bra ov. Au doi copii Alexandru Remus student, Facultatea Construc ii Civile

Universitatea Transilvania Bra ov i Ramona Georgiana elev de Colegiu sec ia intesiv englez . Familia domiciliaz în localitatea Predelu nr. 211 B localitatea Bran. (Informa ii directe de la familie).

39) Tir nescu Crina este n scut la 14.VI.1977 din p rin ii Liviu i Marinela. Studii: coala General i Liceul Aurel Vlaicu la Or tie, iar dup absolvirea liceului face Facultatea de Filologie Timi oara devenind profesoar de francez i italian ..Lucreaz ca secretar la firma unui patron în Or tie. (Informa ie de la bunici).

40) Tir nescu Cosmina n scut la 22.IV.1979 din p rin ii Liviu i Marinela. Studii: coala General i Liceul Aurel Vlaicu Or tie. Dup absolvirea liceului urmeaz Facultatea de Turism Ecologic Deva absolvit în anul 2005. Este la specializare în Fran a pentru un an în vederea perfec ion rii limbii franceze. (Informa ii de la bunici).

41) Vucea Viorel este n scut la 30.XI.1953 din p rin ii Ion i Aurelia. Studii: coala Primar în sat cls. I IV, clasele V VIII i liceul la Or tie la Liceul Aurel Vlaicu. Facultatea de Teologie Ortodox Sibiu. Activitate: preot Or tie. Este c s torit cu Eleonora M niu având doi copii: Dacian profesor i Adrian profesor. (Informa ie direct).

42) Vucea Dacian, fiul lui Viorel i Eleonora, este n scut la 20.VI.1977. Studii: coala General i Liceul Aurel Vlaicu Or tie, apoi Facultatea de Matematic Informatic la Timi oara. Activitate: Profesor la coala General nr. 2 Or tie i Plafar Or tie. (Informa ie direct).

43) Vucea Adrian, fiul lui Viorel i Eleonora, este n scut la 14.I.1982. Studii: coala General i Liceul Aurel Vlaicu Or tie. Facultatea de Istorie Alba Iulia, profesor i student la Facultatea de Teologie. Activitate: profesor de religie la Or tie (Informa ie direct).

44) Vucea Mircea, fiul lui Ion i Amelia, este n scut la 14.X.1967. Studii: coala primar în sat, gimnaziul i liceul "Aurel

Vlaicu" la Or tie. coala de Ofi eri F Iticeni. Activitatea: Ofi er activ cu gradul de c pitan la Unitatea Militar Or tie. Este c s torit având dou fete. (Informa ie de la frate).

Capitolul XII.

Datini, obiceiuri i tradi ii la T m a a

Datinile i obiceiurile sunt parte a mitologiei poporului nostru. Ele vin din timpuri str vechi i sunt caracteristice satelor în primul rând. Totalitatea acestora, precum i a credin elor statornicite în cadrul unor grupuri sociale i care se transmit de la o genera ie la alta alc tuiesc tradi iile. La T m a a, ca i în celelalte sate române ti învecinate, tradi iile s-au p strat aproape neschimbate timp de secole pân aproape de vremea noastr . Ele fac parte din zestrea moral i spiritual a poporului român. Multe dintre tradi iile vechi, azi sunt pe cale a fi uitate fiind înlocuite cu altele noi. Pe cele vechi, de care ne amintim noi i cei de vârsta noastr , le în ir m în rândurile urm toare pentru a nu se pierde cu totul. Unele sunt legate de momente importante din via a oamenilor, altele de s rb torile importante de peste an, iar altele sunt legate de munca oamenilor.

1. Obiceiuri legate de momente importante din via a omului

a) *Nunta sau "osp ul"*, cum i se spune pe la noi este unul din cele mai importante momente din via a omului, marcând întemeierea unei familii care este celula de baz a societ ii. Ele se organizau, de obicei, toamna, când era mai pu in de lucru la câmp, între Anul Nou i prinderea postului de Pa ti i mai pu in vara. În timpul posturilor nu se f ceau nun i. Momentul era precedat de pe it. Atunci, p rin ii feciorului, uneori i ceva rude apropiate, mergeau seara la p rin ii fetei unde erau a tepta i i primi i dup cuviin . Nu se intra în subiect de la început, ci se discutau lucruri legate de activit ile cotidiene. Gazda îi omenea cu "vinars", discu iile deveneau mai înfl c rate în vreme ce tinerii

Împlicina i a teptau verdictul p rin ilor. Dup înc un rând de b utur se intra în subiect, ini iativa apar inând vizitatorilor. Acum se cerea fata i se stabilea zestrea dat de fiecare dintre p rin i: holde, animale, unelte, haine, precum i data nun ii. Urma fixarea în scris a în elegerii convenite la casa preotului într-o duminic dup amiaz , fiind de fa viitori cuscree, tinerii care urmau s fie înzestra i i una dou rude apropiate de fiecare parte. Preotul alc tuia un contract pe care îl semnau cele dou p ri, precum i viitorii miri, cele notate în scris erau numite "c r i de zestre" i respectarea lor era urm rit cu grij . Urma anun ul (vestirea) în biseric dup Liturghie în trei duminici consecutive. În ultima, se anun a i data nun ii. Urmau preg tirile de nunt . Chem rile la osp se f ceau în s pt mâna nun ii de c tre tineri, prieteni ai mirilor îmbr ca i în costume populare, cu brâie tricolore, cu gl ji de vinars în mân . Ace tia treceau pe la por ile rudeniilor tinerilor, dar i pe la ceilal i tineri invitându-i în numele mirilor, "sâmb t seara la steag i duminic la osp ". Nunta începea sâmb ta seara, la casa feciorului unde tinerii jucau dup muzica adus de mire, de regul , de la Or tie: un prima , un contra i un gorduna . Se jucau, de regul , învârtite. Un prieten al mirelului alc tuia steagul. Acesta era f cut pe un suport de lemn, se fixau baticuri colorate, panglici tricolore, zdrâncane, flori, iar în vârful, o ramur de rozmarin. La miezul nop ii era chemat mirele în mijlocul tinerilor, iar prietenul care preg tise steagul, îl atingea peste cap de trei ori pe mire, rostind formula: "Din seara asta înainte, fecioria prietenului (se rostea numele) se afl în vârful steagului, Dumnezeu s ajute" în timp ce tinerii prezen i r spundeau de trei ori: "S ajute Dumnezeu!" Urma jocul steagului de c tre fiecare pereche de tineri care îl ineau cu câte o mân i-l învârteau în ritmul jocului. Petrecerea continua vesel , tinerii fiind servi i cu b utur . la aceast petrecere mireasa nu participa. Duminic

Aspect de la nunta familiei Dăncescu Eftimie (Gaciu) -1937-

Aici, dup terminarea Liturghiei, se oficia cununia religioas solemn . De aici, alaiul se îndrepta c tre casa celui care urma s plece unde avea loc osp ul. În fruntea alaiului erau mirele i mireasa, care mergea la locul unde va avea loc petrecerea, de obicei, la casa celui care pleca, fie fecior, fie fat . În timpul petrecerii, mirii se aflau în fruntea mesei, iar unii mai ugube i furau un pantof al miresei, obligându-l pe na s -l r scumpere cu bani i b utur . Muzican ii cântau tot timpul. Masa era alc tuit din mai multe

diminea a, lumea se aduna la casa mirelui unde se forma alaiul nun ii. Acesta, coordonat de un vornic bun de gur i frumos îmbr cat, pornea alaiul spre casa na ilor. În frunte erau tinerii cu steagul pe care-l scuturau i r suceau, rostind chiuituri, cu laude, dar i cu glume pentru mire. Nu lipseau muzican ii care cântau, ducând alaiul la casa na ilor unde erau bine primi i cu b utur i glume. De aici, alaiul se îndrepta spre casa miresei, mirele fiind încadrat între cei doi na i. Femeile din alai chiuiau i ele pe tot parcursul drumului. Între timp avea loc preg tirea miresei care era îmbr cat de c tre prietenele ei cu frumosul costum popular lucrat de ea în bun m sur , cu laier (voal) cu flori în mân i cu lacrimi în ochi. La sosirea alaiului, de regul , poarta miresei era legat i numai dup dialogul purtat de cei doi vornici cu gazdele se deschidea. Se f ceau i glume aducându-se la început o alt persoan pe post de mireas , o feti sau o bab , dup care se aducea mireasa, apoi, întregul alai se îndrepta c tre biseric , mireasa fiind dus de c tre na , iar mirele de c tre na .

Mirii Borza Emanoil °i Eleonora cu na°ii - 1945 -

Aici, dup terminarea Liturghiei, se oficia cununia religioas solemn . De aici, alaiul se îndrepta c tre casa celui care urma s plece unde avea loc osp ul. În fruntea alaiului erau mirele i mireasa, care mergea la locul unde va avea loc petrecerea, de obicei, la casa celui care pleca, fie fecior, fie fat . În timpul petrecerii, mirii se aflau în fruntea mesei, iar unii mai ugube i furau un pantof al miresei, obligându-l pe na s -l r scumpere cu bani i b utur . Muzican ii cântau tot timpul. Masa era alc tuit din mai multe

feluri de bun t i, udate din bel ug cu vinars i vin, la urm se serveau pr jituri i "turt i" (torturi). Avea apoi loc "jocul miresei" pe bani. Fiecare tân r putea s joace mireasa de mai multe ori pl tind corespunz tor. La sfâr it se cinsteau mirii de c tre cei prezen i. Fiecare ins sau familie d dea o sum de bani sau altceva, vornicul f când cunoscut suma "din comoara împ r teasc " cu care se cinstea "casa, masa, mirele i mireasa". Se anun au i daruri în natur , animale domestice, unelte etc. Primii care deschideau irul cinstei erau na ii, urma i de p rin i, rude, vecini, iar la urm , tinerii care participau la petrecere. În paralel avea loc o mas la casa unde urma s se stabileasc tinerii unde participau invita ii acestei familii, rude, prieteni, vecini. Dup asta urma desp r irea mirelui sau miresei (a celui care pleca) rostit în versuri de c tre vornic înso it de lacrimi, dar i veselie celor prezen i. Zestrea, expus în curte era apoi înc rcat pe care i c ru e de c tre tineri i rude, l udat prin chiuitori de c tre femei. În fruntea irului de care i c ru e erau mirii i na ii i astfel alaiul pornea spre casa unde aveau s se stabileasc . Se cânta, se chiuia, uli a vuia de veselie. Ajun i în curte, mirele era primit de socru, iar mireasa de c tre soacr . Ace tia îi d deau miresei un blid cu grâu i un colac, ca simbol al rodnicieii i bog iei casei, din care mireasa împr tia câte un pumn de grâu peste mul ime în fa , dreapta, stânga, spate f r s se întoarc , apoi cobora fiind s rutat de soacr în timp ce se chiuia i muzica cânta. Potrivit obiceiului, mirii duceau un ciub r cu ap în gr din udând un pom tân r pe rod, de obicei, un m r. Cei prezen i, urau mirilor s fie roditori ca pomul udat. Între timp se desc rca zestrea adus în care i c ru e, iar tinerii în ritmul muzicii se porneau la joc în curte sau în ur . În vremea cinei, invita ii erau pofti i în cas unde-i a teptau bucatele preg tite. La terminarea mesei, invita ii acestei familii cinsteau tân ra pereche cu bani i alte daruri. Petrecerea continua pân târziu, iar spre diminea era adus i cântat g ina i apoi se servea zeama (ciorba) acr care u ura digestia mesenilor i le înl tura oboseala. Petrecerea i jocul continua pân spre diminea când treptat participan ii se împu inau plecând fiecare c tre cas . Ai casei, soc ci ele i rudele, apoi cei care au ajutat continuau petrecerea pân oboseau. Seara avea loc o cin i la cealalt familie de cuscri cu invita ii proprii.

Luni dup amiaz se mergea dup ap în Suseni, tân ra pereche aducând-o na ilor ca semn de mul umire i recuno tin c le-au devenit p rin i spirituali. Aici erau omeni i cu mâncare i b utur , iar seara

participau cu to i invita ii la o ultim petrecere la casa unde urmau s locuiasc . La toate astea participa i muzica. Nunta ii cântau, spuneau glume, se petrecea frumos. Tinerii nu plecau în luna de miere ca acum, ci se încadrau treburilor gospod re ti. Lucrurile scoase din cas se puneau la locul lor, se f cea cur enia de rigoare i via a intra în rosturile ei. La T m asa, rolul de vornici la nunt îl aveau cantorii bisericii care împreun cu preotul erau invita i i participau la fiecare nunt , asta în perioada interbelic i în continuare pân în anii 1970 dup care nun ile se organizau cu o singur noapte, cu o singur mas i petrecere sâmb t seara i în timpul nop ii. Atunci se oficia i cununia religioas .

b) Botezul

Dup osp , la timpul potrivit, venea pe lume o fiin , b iat sau fat , rodul tinerei perechi spre bucuria lor. Na terea era asistat în vremurile mai vechi de o femeie mai în vârst , moa a, care n scuse, la rândul ei i care o ajuta pe tân ra mam s nasc i t ia i lega ombilicul f tului. În perioada interbelic , na terile erau asistate de c tre o moa diplomat , care locuia la M rtine ti. la nevoie se apela i la ajutorul medicilor din Or tie. Dup trei zile de la venirea pe lume a copilului încep preg tirile pentru botez, acesta se f cea la biseric . Dup datin , botezul trebuie s aib loc în primele ase s pt mâni de via ale micu ului. El era îmbr cat i dus la biseric de c tre moa a familiei pentru care micu ul i p rin ii lui deveneau "nepo i". La biseric , na a îl prezenta în fa a altarului. Se f cea slujb mare, se sfin ea apa, iar preotul îl scufunda de trei ori în crâstelni , îl miruia, îi f cea semnul crucii pe cre tet prin t ierea p rului cu foarfeca. Urma lep darea de Satana f cute de na e în numele micu ului, rostit de trei ori, dup care noua fiin care a primit i numele de botez (fixat înainte în familie) era cre tin, iar na a devenea a doua lui mam , cea spiritual . La ceremonialul de la biseric , mama nu participa nefiind "curat " pân dup dezlegare de c tre preot. Ea a tepta acas , iar micu ul îi era încredin at de c tre na a. Urma masa cu mul i invita i, rude, vecini, prieteni cu petrecere ca la nunt , dar f r l utari. Se f ceau daruri pentru micu de c tre cei prezen i. Dac era fat , na a trebuie s -i preg teasc "s listene". Pe parcursul preg tirii petrecerii la botez func iona ca i în cazul nun ii sistemul într-ajutor rii, rudele, vecinii, prietenii aduceau cu butoaiile apa din Suseni, aduceau g ini, ou i alte ingrediente necesare preg tirii mesei. Azi se fac rar

boteze în sat, iar obiceiul sili tenelor ca și al costumului popular este p r sit.

c) *Îngrop ciunea*

Momentul mor ii cuiva din familie era primit cu triste e și supunere socotit implacabil, legat de voia lui Dumnezeu. Apropierea acestui moment era prevestit de unele semne: vise în care era chemat de rudele moarte mai înainte sau de pr bu irea casei sau c derea într-o pr pastie. Alte semne erau urletul prelung al câinelui noaptea, cântecul cucuvelei pe cas , c derea și spargerea unei icoane sau a unei oglinzi mari sau mul imea de oameni aduna i în ocol. În momentul stingerii din via , cei din jur aprindeau o lumânare care se considera c -i va lumina drumul în via a de dincolo. I se închideau ochii și gura, era sp lat cu ap sfiin it , apoi îmbr cat de c tre cineva mai în vârst cu hainele preg tite înainte, uneori, chiar de cel mort în timpul vie ii. Pân prin anii 1960, era obiceiul s se introduc prin piept și inim un "piroi" (cui lung) pentru ca mortul s nu devin pricolici (strigoii). Îmbr cat, mortul era pus în "casa dinainte pe loitra scurt a carului pus pe un suport și care era acoperit cu covoare esute în cas . Cu mâinile încruci ate pe piept r mânea astfel pân a doua zi când se aducea "copâr eul" (sicriul) în care era pus pe un a ternut acoperit cu cear af alb, o perni la cap și acoperit cu fatiol (un fel de voal). Totul era a ezat pe o mas , se aducea de la biseric un prapor negru și un sfe nic pentru lumân ri. Clopotele vesteau de trei ori pe zi tristul eveniment chemându-i pe cons teni la priveghi. Din prima sear veneau la casa decedatului, rudele, cunoscu ii, prietenii, vecinii s -l privegheze. La intrarea în cas se rosteau cuvintele: "Dumnezeu s -l ierte", iar când gustau din gl jile cu vinars aduse de familie rosteau: "Dumnezeu s primeasc ". Familia era pus în situa ia s primeasc desp r irea de o fiin drag , dar și convingerea c via a trebuie s continue în ritm normal. Mai demult era obiceiul ca femeile rude s se "cânte" (s boceasc) dup mort. B rba ii din familie purtau tot timpul capul descoperit pân dup îngrop ciune, la fel și cei veni i în priveghiu. În cele dou seri de priveghere, atmosfera era solemn în prima parte, femeile sosite primele vorbeau în oapte. Dup ce îl vedeau pe mort care st tea mai solemn ca niciodat , f ceau aprecieri în leg tur cum era aranjat casa, cu h rnicia gospodinelor care au a ezat patul cu covoare și perne cu capete frumos esute, cu blide, icoane și flori. Apoi dep nau

amintiri în leg tur cu mortul sau întâmpl ri din via a lor proprie. B rba ii soseau, precum și purt torii de prapori cu colaci mari în ei și crucea provizorie din lemn mai târziu dup ce și ispr veau treburile cu vitele. Mai re inu și la început devenau mai vorb re și pe m sur ce gustau din gl jile cu vinars și cocurile servite de ai casei. A eza și pe scaune în jurul meselor dep nau amintiri apoi vorbeau de unele de altele, jucau c r și pân târziu, dar nu se fuma. Apoi se retr geau resemna i spre casele lor.

Îngrop ciunea avea loc obligatoriu în a treia zi. Ea începea cu slujba din cas . Mortul era scos de c tre rude pân în ocol sau ur . În urma lui, u a casei era trântit de trei ori, sp rgându-se și o sticl , semnificând desp r irea de cas . Avea loc apoi slujba de afar în care se cânta prohodul, apoi se d deau pomenile peste sicriu. La sfâr it preotul inea predica prin care îl desp r ea pe mort de cei r ma și cerând iert ciuni de la ace tia. Apoi copâr eul era a ezat pe trei rude de lemn solide prinse de ase b rba și care se schimbau pe drum. În sunetul de jale al clopotelor, cortegiul se îndrepta spre prog die (cimitir). În frunte erau popii și cantorii. Dup sicriu, cu haine cernite, erau rudele apoi restul participan ilor. Pe drum se f ceau opriri cu citirea Evangheliei, vreme în care clopotele t ceau. La plecare ele începeau s sune iar pân când mortul era a ezat deasupra gropii. Aceasta, era s pat , de obicei, în aceea și zi, prin într-ajutorare de c tre prieteni și rude. Urma coborârea în groap cu ajutorul funiilor, pecetluirea mormântului de c tre preot care cu hârle ul însemna semnul crucii pe cele patru laturi ale gropii. Rudele și cei prezen i aruncau b nu i, flori și câte un bulg re de p mânt. Astfel, sicriul și groapa erau acoperite de p mânt. Îngrop torii erau ultimii care p r seau cimitirul. Ceilal i, în frunte cu preotul și rudele întor i la casa mortului participau la masa preg tit (pomana mortului). Bucatele erau preg tite ca și în cazul nun i sau botezului prin solidaritate și într-ajutorare. Rudele, vecinii și prietenii aduceau ingredientele și participau la preg tirea mesei. În cazul unei particip ri foarte numeroase pentru preo i și rudele apropiate masa se servea în cas . Pentru ceilal i participan i (de regul , venea tot satul) masa se servea în curte unde pe capre de lemn se puneau sc ri, iar pe ele scânduri acoperite cu fe e de mas albe. În jurul meselor se improviza lavi e, tot din scânduri, puse pe butuci sau scaune de buc t rie. Se servea la început uic , iar la urm vin. De regul , erau dou feluri de bucate, iar în timpul postului mânc rile erau adecvate. Între cele dou r zboaie mondiale, zeama (ciorba) se

servea în blide de pământ folosindu-se linguri de lemn. Un blid era pentru două persoane. Pita era tăiat în bucăți mari și se mânca pe șturate. La plecarea de la pomancei care plecau se adresau unuia din membrii familiei care stătea la ieșire zicându-i: "Dumnezeu să primească".

În cazul morții unui tânăr necăsătorit, la căpătâi se ridica un brad înalt, adus de la pădure de nouă feciori, la care se pstra numai ramurile în vârf. Fetele participau și ele la adusul bradului împletind o betea lungă din safiul cules de ele din pădure, aceasta era înfășurat în jurul trunchiului bradului ca o spirală împreună cu o mulțime de panglici, iar în vârf se punea clopotele. La groapă îl duceau pe umeri fete și flăcăii cântând cântecul bradului: "Eu mă duc de-acasă, Cum mi-am luat mireasă...". Versurile triste aminteau de nunta simbolică a ciobanului din "Mioriara". În următoarele trei dimineți după îngropare, una din rudele apropiate mergea la mormânt ducând un colac pe care îl dădea pomancei primului întâlnit în drum, lumânări și tătăie aprindeau lumânările, tătăia și înconjurau mormântul de trei ori, în acest timp se spuneau rugăciuni pentru mort. Hainele mortului se dădeau pomancerudelor, prietenilor sau săracilor. În vechime or mai fi fost și alte obiceiuri, dar acum se mai păstrează parastasele fete de familie la așeză și pt mână, la așeză luni, la un an, etc. Acestea sunt slujite de preot în biserică, după liturghie. La ieșirea din biserică cei prezenți primesc un pahar de băutură, un colac sau o felie de cozonac și o lumânare. Se spune: "Dumnezeu să primească". Pentru preoți și slujitorii bisericii, se face masă acasă, cu mâncare bună și băutură, participând și rudele apropiate și prietenii. Obiceiul la români de a petrece la mesele mortului este unul tradițional. Herodot, p rintele istoriei scria acum 2.500 de ani că strămoșii noștri geții se bucurau nespuse de mult la moartea unuia dintre ei petrecând în chef și veselie mai multe zile. Ei socoteau că abia după moarte trăiește cu adevărat. Ei se considerau nemuritori. Nașterea unui copil era socotită de ei un moment de mare tristețe și durere pentru că în viață urma să se lovească de multe neazuri și greutăți. Moartea, în schimb, îl aducea la fericire, în cer, la Zamolxis, zeul lor suprem.

2. Datini și obiceiuri legate de sărbătorile din timpul anului

Trădăniile vechi au fost păstrătorii datinilor și credințelor creștine. Credința și fiind în mintea și conștiința lor se amestecau unele credințe și datini creștine cu altele și mai vechi, precum creștine frânsă și dea seama.

Astfel, Căii lui Sântoader seamănă cu centaurii din mitologia greacă. Rusaliile ca și Sânzienele fuseser zâne tot acolo.

La joc, la Bumbu în ocol - 1939

În cele ce urmează încercăm o prezentare a datinilor la Tâmbasa în ordinea sărbătorilor din calendarul creștin ortodox.

1 Ianuarie, ziua anului nou dedicat de biserică Sfântului Vasile Cel Mare (episcopul

Cezareei care a trăit în secolul IV-lea). Sărbătoarea se suprapune peste una mai veche închinată zeului An, o zeitățe solară care era menită să crească și să trăiască și să moară după 364 de zile. La Tâmbasa, în vremurile mai vechi, lumea nu tăia de Revelion. În seara precedentă, vârstnicii se adunau, povesteau, se omeneau ca în seara de Crăciun. Pe ploată (soba) fierbeau oalele cu perișoare (sarmale) cu mirosul lor îmbietor. Tinerii băieți și fete, grupați după vârstă se adunau la casele unora dintre ei și organizau un joc numit fâșite, formă modificată "Vâșătelor" de la Sf. Vasile. În cameră erau acoperite geamurile și pe masă erau blide întoarse cu gura în jos, iar sub ele, erau puse tot felul de obiecte, cu it, pâine, oglindă, pieptene, cărbune luat de la foc, sare, piper, un pahar cu apă. Apoi, participanții care așteptau afară sau în tindă erau chemați pe rând să afle ursita. Dacă nimerea oglinzii alesul sau aleasa va fi frumoasă, pâinea însemna bogăție, carbunii brunet, pieptenele colțat, piperiute ca piperul, paharul, beiv, cu itul bătău etc. Se făceau glume, se râdea, toată lumea era veselă. Se lua câte un fir de păr de la câte un băiat și o fată și se puneau alături pe ploată. Dacă cele două fire se încrucișau sub influența temperaturii însemna că cei doi se vor căsători.

La miezul nopții se trăgea clopotul de la biserică. Lumea ieșea afară să audă vestea începutului de an nou. După datini se făcea și un calendar de ceapă prin care se căuta să se afle dacă lunile anului vor fi secetoase sau ploioase după cantitatea de lichid rezultat din sarea pusă

în cele 12 foi de aceea i m rime i grosime luate din interiorul cepei. Dup miezul nop ii to i ai casei se culcau, lampa r mânea aprins toat noaptea, dar cu flac r mic .

În diminea a anului nou, to i cei care puteau s se mi te îmbr ca i cu hainele cele mai frumoase mergeau la biseric unde se oficia slujba Marelui Vasile, ierarhul suprapus peste s rb toare basileu rege la greci, de la Basilius, Vasilius. Urma masa de prânz bogat i vesel apoi vizita la rude i la prieteni. Dup amiaz , tinerii f ceau joc la una din gazdele de sc lu eri. Spre sear , b rba ii avea grija vitelor pe care le hr neau i ad pau apoi mai s rb toreau câte un Vasile din sat pe care-l vizitau.

Umblatul cu crucea avea loc între Anul Nou i Boboteaz . Preotul îmbr ca un patrafir peste hainele groase de iarn , cu crucea de argint i un m nunchi de busuioc intra din cas în cas înso it de cantor i de crâsnic care avea un vas cu ap sfîn it (aghiasm). Într-un an începea din cap tul de jos al satului, iar, în cel lalt din cap tul de sus. Gospodarii a teptau cu casa curat i frumos aranjat ca pentru oaspe i de seam . Preotul începea s cânte chiar de la intrare „În Iordan botezându-te, Tu, Doamne, închinarea Treimii s-a ar tat...” Deschizându-i-se toate u ile, popa intra stropind în cele patru p r i ale lumii cu aghiazm , dup care se s ruta crucea începând cu capul familiei, fiecare fiind stropit cu aghiazm pe cap, cu m t uzul, se puneau bani pe mas , pentru preot, iar în cartul crâsnicului se aruncau ceva b nu i de unde gazdele luau ap sfîn it , care era apoi înlocuit cu alta pe care preotul o sfîn ea introducând crucea de argint. Dup câteva vorbe schimbate cu gazdele, gustând pe fug din bucatele puse pe mas , „oaspe ii” plecau fiind înso i i de gazd pân la poart .

Boboteaza (6 ianuarie), la T m asa, Apa Boteaz .

Marea s rb toare începea la biseric mai întâi cu o mare slujb împ r teasc , apoi ie ire cu icoane, prapuri pentru sfîn irea apelor, aceasta avea loc la fântâna din F get (Suseni) singura cu ap foarte bun de b ut pentru tot satul. De aici aduceau zilnic ap pentru b ut i pentru g tit, în tot timpul anului. Pentru ad patul animalelor i pentru sp latul rufelor aproape fiecare cas avea fântân în ocol, dar apa din acestea nu era bun de b ut. Erau i vreo 3-4 fântâni a ezate la uli cum era a noastr , ca a lui Ilisie din Vale, la Ion B la . Valea T m esii nu avea ap

decât în perioada ploilor, iar firicelul de ap al Ripei se pierdea pe parcurs.

La fântâna din Suseni se oficia slujba de sfîn irea apei, la care participa tot satul lipsind doar copiii, din cauza gerului Bobotezii, i câte un b trân bolnav. La sfâr it, din fiecare cas cineva lua într-un cart ap sfîn it din care to i ai casei beau în urm toarele zile. Aceast ap putea s fie p strat mult timp, fiind folosit la îmboln viri i alte necazuri.

Sfântul Ioan, numit la T m asa, Sântion.

Acesta era s rb torit în 7 ianuarie, în fiecare an, fiind praznicul Sfântului Ioan Botez torul Înaintemerg torul. Era cinstit de to i de la mic la mare. Se oficia slujb mare în biseric , se petrecea acas în familie. Purt torii numelui de Ion erau felicitat i cu urarea de „Sfântul Ion la mul i ani!” închinându-se în cinstea lor un pahar de b utur . Zilele onomastice nu se obi nuia s se s rb toreasc cu petreceri în exces. Tinerii f ceau joc, l utarii fiind angaja i i pentru Boboteaz i pentru Sântion. Cu acestea se încheiau s rb torile de iarn .

În 2 februarie este s rb torit „Întâmpinarea Domnului”, numit la T m asa, „Stretienie”. În afar de slujba de la biseric , dup un obicei mai vechi, se punea ghea sub coada vacilor pentru ca vara s fie r corite. Azi obiceiul este uitat.

Sântoaderul, care cade în ziua de 17 februarie, era zi nelucr toare mai demult. S rb toarea era inut îndeosebi de femei, care în acea zi, nu torceau i nu eseau. Dup o legend auzit de la mama, mai demult, fetele aflate în ez toare în acea sear au fost vizitate de nou feciori cu cap de om i picioare de cal, care le-au jucat toat noaptea pân ce i-au dat sfâr itul. Ma ele lor au fost în irate „de cailor lui Sântoader” pe cunile din pere ii casei unde erau atârinate blidele. De atunci, fetele se feresc de „acest p cat” i nici nu ies din cas .

Zilele babelor aveau loc între 1 i 9 martie i erau prilej de caracterizare a nou dintre cele mai b trâne femei din sat. Fiecare bab avea o zi i în func ie de vremea din acea zi era caracterizat baba fizic: frumoas , schimb toare, sucit , urât , ca vremea. Urm toarele nou zile erau socotite ale mo ilor, când vremea devenea din ce în ce mai stabil i mai frumoas . La 9 martie, s rb toarea celor 40 de mucenici, era obiceiul s se fac 40 de pancove. Diminea a în zori se aprindeau în gr dini gunoaiele i resturile vegetale adunate în timpul iernii. Era o adev rat

întrecere între vecini. Se striga de c tre copii „Sar purecii mei, pe Ion, Petre” etc, cine era acolo dintre vecini. Obiceiul are semnifica ia de alungare a frigului din timpul iernii, precum i de ap rare a casei de goange, s lb ticiuni sau de rele. În joaca lor, copii s reau peste focul aprins. Se afuma grajdul, ura, ocolul.

Popilnicul este alt obicei legat de începutul prim verii i chiar de data de 9 martie. În seara anterioar , fetele fierbeau cucuruz pe care puneau zah r i-i omeneau pe feciorii care veneau la ele chicotind. Se i juca. În diminea a urm toare, fetele i feciorii mergeau în p dure s culeag popilnicul t iat de feciori i oferit fetelor. Se f cea foc, iar fetele cântau. Se cânta:

Popelnice, velnice	Iarba, iarba vântului
Strigatu-te-or fetele,	Jelnica p mântului
S le dai cosi ele,	N-am venit s te s p m
Cosi ele fetelor	Am venit s te lu m
Cât coadele iepelor,	i de leac s te inem.
i p rul feciorilor	
Cât m ciuca florilor.	

În jurul focului, fetele strigau „minciuni” care criticau lenea, urâ enia fizic i moral , dar i invidia. Acas fetele fierbeau planta culeas i cu apa î i sp lau p rul, sperând c acesta va cre te cât cozile iepelor. Popilnicul era socotit ca plant medicinal înflorind în lunile martie i aprilie. Dup popilnic, în aceea i zi, se mergea în Viile Dân orului dup Iarba Vântului.

Cotoroagele, înainte de postul pa telui cu o s pt mân , era un alt obicei mo tenit din vechime. Erau preg tite cu o zi înainte prin fierberea c ronii afumate de porc pân se desprindea de pe os i se f ceau r cituri. În diminea a urm toare, se f ceau turte din aluat dospit care, împreun , cu un blid de cotoroage erau servite celor care aduceau ap de b ut din Suseni. Se duceau i la vecini fiind socotite ca un dar de sufletul mor ilor; cel care le primea zicea „Dumnezeu s primeasc ”. Erau printre ultimele mânc ruri cu carne înaintea postului mare.

Alimoli sau „strigarea peste sat” era alt obicei vechi care se desf ura în seara de sâmb t înaintea începerii postului de pa te. T m asa oferea cele mai favorabile condi ii pentru manifestarea acestui obicei, fiind situat între trei forma iuni deluroase. Dup l satul serii pe aceste dealuri urcau grupuri de copii purtând pe umeri ni te pr jini sau pari de claie, în vârful c rora erau legate sucituri de paie.

Acestea erau aprinse în pantele cele mai înalte ale dealurilor, în timp ce purt torii lor rosteau cu voce tare strig turi cu con inut critic la adresa unor persoane sau manifest ri ale acestora care pe fa nu se puteau adresa. Grupurile aflate în p ri opuse se contrariau între ele prin strig turi care începeau astfel: „Alimoli ali”, „Ce- i moli ce- i” i se continua spunând „A i auzit de cutare c a fost la cutare sau a f cut fapta ...” Acestea, spuse cu voce tare, la fel ca i r spunsurile încriminatoare se auzeau peste tot satul. Prin alte strig turi se aten ionau cei care mai aveau unt i brânzeturi „Cine are unt i brânz s -l bage la mam -sa...”, „Cine are numai unt, s -l bage mai afund”.

Feciorii se suiau pe dealul Gruului ducând cu ei paie i ro i de car. F ceau foc mare i strigau în jurul lor. Ro ile de car erau învelite cu sucituri de paie i aprinse li se d dea drumul pe pr pastia dealului, ajungând pân la gr dinile caselor apropiate unde se opreau. Spectacolul luminos era superb, putând fi v zut i admirat din toate p r ile satului. R d cinile obiceiului apar în lumii precre tine, fiind vechi de mii de ani. Roata aprins semnific mersul soarelui pe bolt i invoca duhurile prim verii.

Buna Vestire (Blagove tenia) este o s rb toare la dat fix , 25 martie, ea pr znuind vestirea de c tre Arhanghelul Gavril Sfintei Fecioare Maria c va na te pe Domnul Hristos, dar i venirea prim verii celei adev rate. Datina întrerupe pentru moment postul învoinde consumul pe telui. Era zicala „La sfântul blagoveste to i iganii mâncau pe te”. T m asa, neavând ape curg toare, pe tele era adus de la râul Beriului ori cump rat din Or tie. În preajma acestei date se dezlega limba p s rilor. Începea cucul s cânte i celelalte p s ri, iar în sat soseau rândunelele la vechile cuiburi sau construindu- i altele lipite de grinzile din poiat . Cucul cânta pân la Sânziene sau la Sânpetru când se oprea la auzul b tutului sau ascu itului coasei. La auzul primului cântat al cucului era bine s ai bani în buzunar ca s - i mearg bine tot anul.

Sfântul Gheorghe numit pe la noi Sânjorzul este o s rb toare cu dat fix , pe 23 aprilie. Ea separ prim vara de iarn , putând înlocui c ciula cu p l ria. Este însemnat cu ro u în calendar, f cându-se slujb la biseric . În seara anterioar se aducea rug i frunz verde, de obicei de fag sau carpen, din p dure. Acestea se puneau în poarta de la intrarea în curte, la u a iz brelele poie ii pentru a împiedica strigoii i duhurile rele s între is fac pagub . Uciderea balaurului de c tre Sfântul Gheorghe

semnific victoria binelui asupra rului și a cretinismului asupra păgânilor. Legenda are rădăcini în antichitate, dar și la strămoșii noștri traci.

Floriile, sărbătorite în ultima duminică înainte de Paști, semnifică intrarea Domnului în Ierusalim, fiind întâmpinat cu ramuri verzi. La Tămășa, în sâmbătă din ajunul sărbătorii, seara, se duceau la morminte ramuri de salcie și se puneau pe mormânt, aprinzându-se lumânări. Obiceiul se numea „Sâmbătă Morților”. Duminica erau duse la biserică ramuri de salcie care se sfințeau în timpul slujbei speciale, dedicate momentului. Era o participare foarte numeroasă, fiind liberă și femeile îmbrăcate în frumose costume populare. La întoarcerea acasă ramurile de salcie sfințite erau puse și pstrate la icoane, după oglinda mare sau după grind, și puse în sfântă casă.

La strămoșii noștri romani, sărbătoarea era dedicată zeiței Flora de la care și-a primit numele. Peste ea s-a suprapus sărbătoarea cretină cu același nume. Ne fiind joc în postul mare, în după-amiezele de duminică și sărbători, fetele, bra la bra, în latul drumului, urmate de feciori se plimbau pe ulișă satului, admirând de cei mai vârstnici, care așteptau pe rând pe scaune în fața caselor. Plimbările ajungeau până la Podul Izvorului ori până la fântâna din Suseni. Alteori, feciorii organizau jocuri cu mingea din cârpe ori din părul vitelor. Se juca mai ales în grădina lui Marcu „de-a ogoiul” și o versiune locală a sportului nostru național, oina, sub privirile fetelor care le admirau iute și iscusin.

Paștile

Paștile se constituie în cel mai important eveniment cretin. Învierea Domnului, care este cheia de boltă a credinței noastre. Sărbătoarea este precedată de săptămâna mare, în care se fac pregătirile pentru luminatul praznic. Cele mai importante zile ale săptămânii mari erau și au rămas Joia Mare și Vinerea Mare. În Joia Mare, se băgau paștile în biserică, adică cele apte pâini pregătite de către cele patru familii care dădeau paștile în acel an, precum și vinul din cel mai bun. Acestea se sfințeau printr-o slujbă specială și se pstrau în biserică. Acasă la unul dintre cei patru se făcea o masă pentru familiile acestora și cu participarea preotului. Seara, era Denia celor 12 evanghelii când se trăgea clopotul după fiecare evanghelie. Era o participare numeroasă. În săptămâna mare, oamenii se spovedeau și se împărtășeau. În Vinerea Mare, seara, era Denia Prohodului, semnificând

patimile și înmormântarea Mântuitorului și se înconjura biserica de trei ori.

Sâmbătă se făceau ultimele pregătiri, cu prepararea bucatelor, a oulor încondeiate și a hainelor cât mai frumoase pentru sărbătoare. Se prefera ca mai ales tinerii să aibă haine noi, totul trebuia să fie curat. Duminică în zori se făcea slujba învierii urmată de slujba împărtășească caracteristică primei zile de Paști. La început, preotul lua lumină din sfântul altar, o împărtășea credincioșilor, se înconjura de trei ori biserica, apoi se spunea „Deschideți boierii porțile voastre și între Împăratul Mării!” la care cel din interior vroia să știe „Cine este Împăratul Mării?”. Preotul îi răspundea, apoi, după a treia ciocnitură, ușa se deschidea, se intra în biserică, intonându-se cunoscutul imn al învierii „Hristos a înviat din morți/ Cu moartea pe moarte călcând/ și celor din morminte, viață dându-le”. În perioada interbelică era obiceiul ca, în dimineața învierii, în curtea bisericii, să se fiarbă paștile în oale mari de lut și să se ofere, calde, credincioșilor, după slujbă. Azi s-a renunțat la acest obicei. Paștile pregătite erau puse în oale de lut mai mici, înute de cei care le dau stând pe scaun, iar credincioșii se serveau cu o lingură de lemn, tergându-se cu un prosopul alb, curat și frumos cu care era învelită oala. Se lua paștile și acasă într-un pahar sau ulcic. Urma masa bogată în fiecare familie cu tot felul de bunătăți, nelipsind oule roșii și tradiționalul miel, provenit din ograda proprie. Pe ulișă, după amiază, copiii se jucau cu oule roșii, ciocnindu-le sau lovindu-le cu banul, ori jucând „banu în perete”. Feciorii și fetele se plimbau oriștețeau de vorbă. Toată lumea era veselă și fericită. Nimeni nu trebuia să doarmă în prima zi de Paști, ca să „nu-i ploaie fânul la vară”. Spre seară avea loc slujba de vecernie, singura care avea loc în tot anul. A doua zi de Paști, după amiază, avea loc nedeia de la Tămășa, o petrecere veselă cu joc, la care participau feciori și fete din alte sate. Se deschidea astfel irul acestor nedei care, în duminicile și sărbătorile următoare, aveau loc și în satele învecinate, ale comunei, sau în cele de pe Valea Grădiștei. Cântau lăutari aduși de la Orștie sau de mai departe, tot felul de melodii. Jocul începea cu „Hora Mare” pornit de feciorii prinși de mână care invitau fiecare câte o fată în dreapta lui, formându-se un cerc mare, sau chiar două. Se executau mișcări la comandă: Hora Mare Stânga, apoi dreapta, apoi mijloc, apoi se desprindeau perechi executând, tot la comandă, trimițând „înainte sau înapoi” un anumit număr de fete. Urmau Învârtitele, Haegana sau, ca pe Strei, Bătă, iar feciorii singuri jucau sârba cu bătă,

după strigături, De ponturi, Romana, Căeaua, iar, în final, Perini a. Feciorii din sat îi inviteau prietenii și cunoscuții din alte sate. Se făceau noi cunoștințe, se închegau noi prietenii și nu de puține ori tinerii își găseau perechile pentru căsătorie. Jocul avea loc în uli, care erau murdare și stropite cu apă între jocuri. Era o tarabă cu buțuri și dulciuri aduse de la oraș. După ultimul război, petrecerea avea loc în clădirea colii. Spre seară, oaspeții din alte sate se retrăgeau către casele lor. Azi, nedeia nu se mai ține. Sfintele Paști erau sărbătoarea noastră cea mai mare, iar de la Înviere până la Ispas, era salutul obligatoriu „Hristos a înviat!” Răspunsul era „Adevărat a înviat!”

Armindenul

Sărbătoarea populară de la 1 mai al cărui nume coincide cu cel al prorocului Ieremia (de la care modificat fonetic s-a derivat numele). Ea este prezentă la multe popoare, marcând începutul primăverii. În vechime, ea reprezenta simbolic nașterea zeului vegetației. La Târnăasa avea și o conotație creștină, legată de tăierea pruncilor din porunca lui Irod. Acesta ar fi poruncit ca toate casele cu copii sub trei ani să fie seara însemnate cu o ramură la poartă, urmând ca noaptea soldații să intre în acele case și să-iucidă pe prunci. Ca să-i deruteze pe ostași, creștinii au pus la toate casele acest semn, dând posibilitatea multor princi să-i salveze copiii de mâna lui Irod, prin fugă sau ascunzându-i. Armindenul era o ramură dreaptă de salcie, cât mai lungă sau un copac tânăr de carpen adus din pădure, curățate de coajă, care erau fixate în curte, lângă stâlpul porții. În vârf, le rămânea un smoc de crengușe. El trebuia să se vadă din uli, cât mai înalt, fiind prilej de întrecere între feciori. Rămânea acolo până la cântărea grâului din câmp, după secerat.

În lăcașul Domnului la cer

Avea loc la 40 de zile după înviere. Sărbătoarea nu avea o dată fixă, dar are loc întotdeauna în ziua de joi. La Târnăasa, ca în toate satele românești, sărbătoarea se mai numea și Ispas, denumire slavon însemnând „cel care a ispășit păcatele lumii”. Avea loc la biserică o slujbă dedicată evenimentului, după care, salutul obișnuit, între oameni, până la Rusaliile era „Hristos s-a înălțat!” și se răspundea „Adevărat s-a înălțat!”.

Rusaliile

Sărbătoarea coborârii Sfântului Duh, fixată la zece zile după Ispas și la 50 de zile după înviere, numele de Rusaliile fiind de obârșie latină. Romanii în schimb morții presărând petale de trandafir pe mormintele celor dragi. Rosa - trandafir la romani, iar Rosalia sărbătoarea trandafirului. Aceasta era suprapusă peste o sărbătoare mai veche întâlnită la strămoșii geto-daci. Aceștia credeau în existența a două zeități feminine ale aerului numite Rusaliile. Ele se întâlneau și petreceau cu perechile lor masculine.

Căii lui Sântoader se sărbătoreau la jumătatea timpului dintre Paști și Rusaliile. În ziua de Rusaliile și în săptămâna următoare, întâlnirea de dragoste a acestor ființe imaginare atingea punctul culminant, după care ei dispăreau pentru un an. A lucra în ziua de Rusaliile însemna, la cei vechi, călești momentele lor de bucurie și petrecere, iar pedeapsa nu întârzia. Aadar, Rusaliile sunt o întreprindere sărbătoare moștenită de la daci, romani și vechii creștini, după cum scrie profesorul Liviu Lăzărescu, în lucrarea „Mărturie, vechiul meu sat transilvan”. Pogorârea Sfântului Duh peste apostoli sub forma limbilor de foc, este continuată astăzi sub forma harului dumnezeiesc care se coboară în lume asupra creștinilor. Sărbătoarea era onorată de slujba mare împăratăscă la biserică unde în haine curate și frumoase participă toată suflarea satului. După slujbă, la Târnăasa, era obiceiul ca toți participanții în frunte cu preotul, cu prapuri și icoane „săiasă în arină”. Locul obișnuit era nu departe de capătul de jos al satului. Aici, se făcea o slujbă de sfințire a semințurilor, făcându-se coroane din spice de grâu, care se puneau în prapuri. De multe ori, momentul era grăbit de venirea unei ploii, care-i obliga pe participanți să se retragă spre casele lor. Se revenea la salutul obișnuit „Bună ziua” sau „Bună vremea”. După amiază, era timp de odihnă și povești, tinerii se plimbau, iar a doua zi mergeau la nedeie la Mărturie. Bătrânii noștri sărbătoreau Rusaliile timp de trei zile, ca și la Paști. Femeile duceau cu ele la biserică flori de bujor numite „ruji de Rusaliile”, de culoare roșie sau albă, cultivate în grădini.

Sânzienele

Sunt o altă sărbătoare de origine latină. Numele provine de la

sânziene, adică zâne sfinte, s'rb toarea fiind legată de Ceres, zeița fertilității agricole. Ea are loc la 24 iunie luna lui Cirear, dar coincide și cu nașterea Sfântului Ioan Botezătorul. La Târnova era obiceiul ca în această zi, cei aflați cu vitele la pășune să culeagă sânziene, aceste frumoase flori galbene care creșteau din abundență, și să împletească cununi. Acestea erau puse în coarnele vitelor, iar acasă se aruncau pe acoperiș. Creștinii aveau credința că dacă vor rămâne acolo, cei care le aruncau, bărbat sau fată, se vor căsători curând. Dacă se vede tejeau sau cădeau era semn de boală în familie.

Sânpetru

S'rb toarea sfinților Petru și Pavel este numită, la Târnova, Sânpetru. Ea este s'rb toarea din miezul verii cu dată fixă la 29 iunie. Potrivit obiceiului din bătrâni, până la această dată merele de vară nu trebuiau bătute ca să nu „bat piatra” și să se strice recolta.

Sfântul Ilie

Este s'rb toarea înscrisă în calendar la 20 iulie. Orice lucru la câmp era oprit pentru că în această zi, în mod obișnuit, aveau loc fenomene meteorologice deosebite: ploți puternice, ruperi de nori, grindină însoțită de tunete (dudueli) și fulgere (străluciri), care puteau produce trăsnete și incendii. Creștinii aveau credința că Sfântul Ilie cu carul și caii lui de foc alungă dracii din văzduh, producând tunete, iar din pocniturile de bici, se născuțeau fulgerele. La Târnova, s-au produs pagube în această zi, a fost trăsnetul ura unui gospodar. În timpul întovăririi agricole, în anul 1950, activistul de partid și primarul comunei i-au obligat pe oamenii din sat să recolteze grâul din țes. La un moment dat, vremea s-a stricat brusc, s-au produs ploaie, tunete și fulgere care părăușeau înconjurarea pe cei doi supraveghetori. Speria și înfăcându-și cruce, aceștia s-au apropiat de cei care lucrau, dar au fost respinși cu vorbele „Să vă trăsnească pe voi, că voi ne-ați obligat să lucrăm în zi de mare s'rb toare”. Au scăpat ca prin minune, grație bindu-se spre casele lor.

Sânt m'ria Mare

Era s'rb torită la 15 august, după un post de două săptămâni. Se

cinstea Adormirea Maicii Domnului. Ea urma după o intensă activitate de secerat și treierat prin care gospodarii își vedeau adunată recolta de grâu în hambare. După slujba de la biserică, oamenii se odihneau, stăteau de vorbă în grupuri discutând despre recoltă, despre vreme și viitoarele lucrări agricole. Feciorii și fetele mergeau la cea de-a doua nedeie de la Mărtinești. S'rb toarea nașterii Sfintei Fecioare Maria este fixată în calendar la 8 septembrie și se numește Sfânta Maria Mică. Cu o lună înainte, la 6 august, avusese loc Schimbarea la Față, numită și la Târnova, Obrejenie, nume slavon. Se s'rb torea schimbarea la față a Mântuitorului, dar avea și în elusul de schimbare a anotimpului. Vara era pe sfârșite, începea toamna. Frunzele pomilor și ale copacilor începeau să se îngălbenesc și să cadă „codrul dă înapoi”, ziceau bătrânii. După creștinii lor, cei care lucrau la câmp în această zi se alegeau cu niște semne pe față, ca pedeapsă. În această zi, mama pădurii începea să plângă că și pierdea treptat podoaba de frunze.

Ziua Crucii

Este s'rb torită la 14 septembrie, amintind de victoria primului împărat creștin Constantin cel Mare asupra adversarului său păgân. La Târnova, era obiceiul ca în această zi, la slujba de la biserică, să fie dus grâul provenit din spicele cununii de la secerat. Acesta împreună cu struguri, mere și nuci provenite din recolta începutului de toamnă, puse pe o farfurie, erau sfințite de preot. Grâul acesta era, apoi, amestecat cu grâul de sămânță care înșămânțarea începea chiar de a doua zi.

Sfântul Dumitru (Sîmedru)

Sfântul Mare Mucenic al Tesalonicului Dumitru se s'rb torea te la 26 octombrie. La Târnova se mai numea și Sîmedru de Toamnă, pentru că în zilele următoare pomii și copacii își pierdeau cu totul frunzele verzi după Sfântul Gheorghe și pe cele galbene, după Schimbarea la Față. La Sîmedru de Iarnă (30 noiembrie) era ziua numelui sfântului apostol Andrei, cel care a propovăduit creștinismul la strămoșii noștri geto-daci. La noi era zicală: „Plugul sub perete și curechiul în bute”. Iarnă bătea la urechi oamenii trebuiau să fie pregătiți.

Sfântul Nicolae

Srb torit cu dat fix la 6 decembrie este ziua numelui unui mare episcop cretin tritor în veacul al IV-lea. La Tmăsa erau câiva b rba i care purtau acest nume. Despre daruri primite cu acest prilej de c tre copii, autorul nu- i aminte te din perioada interbelic . Dup ultimul r zboi s-a introdus i la Tmăsa acest obicei de a pune dulciuri în ghetele copiilor împreun cu o nuia aduse de Sfântul în timpul nop ii când ei dormeau.

Na terea Domnului

Numit Cr ciunul, este s rb toarea cu dat fix având praznicul la 25 decembrie, dar în mod tradi ional se s rb toarea trei zile ca i ast zi. Numele popular de "Cr ciun" vine de la latinescul "creatio" însemnând na tere sau crea ie cu tradi ii precre tine. Atunci na terea naturii prim vara era s rb torit de cei vechi ca o trezire la via . Peste obiceiul vechi s-a suprapus s rb toarea cre tin a na terii Domnului, aceasta fiind unul din marile praznice ale cre tin t ii. Ca peste tot i la Tmăsa preg tirile de Cr ciun începeau imediat dup intrarea în post. Copiii, grupa i pe vârste i prietenii se întâlneau în timpul serilor de iarn i preg teau colinda cu care umblau în zilele Cr ciunului. "Bucuria" sau "Steaua". Cei de 11-13 ani preg teau Irodul. Feciorii se întâlneau la câte unul dintre ei, se organizau în cete i repetau figurile "c lu erului". În perioada interbelic au fost chiar dou i trei cete de c lu eri. Ace tia î i stabileau o gazd , î i alegeau v tafii i hot rau ce l utari s aduc de Cr ciun. În timpul repeti iilor erau înv a i figurile jocului i încep torii. Steaua, simbolul vestitor al na terii Domnului era preg tit de p rin i chiar în s pt mâna Cr ciunului dintr-un cadru de sit , împodobit cu hârtie colorat , stelu e i imaginea na terii Domnului. Pe

Borza Emanoil i Iovescu Cornel
1940

Bogdănescu Ion - călu er

circumferin erau confec ionate col uri ale stelei din acela i material cu t ieturi franjurate. În interior era fixat un clopo el, iar în partea de jos un mâner de care era inut steaua i scuturat în timpul colindei. Cei care umblau cu Irodul î i preg teau costuma ia adev rat : s bii, com nace i mantii. Grupul lor i cel al c lu erilor aveau col cari. Cei care umblau cu "Bucuria" i "Steaua" purtau bâte cu opritori în partea de jos unde puneau colacii primi i. S rb toarea Cr ciunului începea din Ajun, diminea a. Atunci copiii de 4-10 ani purtând traiste, alergau pe uli , intrând în fiecare curte, rostind "rodii, rodii, rodii, rodii", urare de rodire a arinei în anul care vine. Gazda îi întâmpina cu un blid de grâu din care împr tia asupra ur torilor, iar la ie irea din curte primeau "pis r i"/ colaci în forma cifrei 8, nuci i mere. În noaptea de Cr ciun feciorii umblau cu "Sara-i mare" înso i i de l utari tocmi i din vreme pentru serile Cr ciunului. Primeau de la gazde colaci i vin. Tot cu "Sara-i mare" umblau i vârstnicii care se organizau în cete. Vestit era ceata format în Joseni din: D ncescu Samoil Letu, C dariu Nicolae S rafin, D ncescu Traian Vida, Costescu Aurel a V lenii, Licescu Ilie, David Marcu i Costescu Ion Toma. Ace tia se întâlneau la ultimul i dup o prob porneau la colindat din cas în cas . Dac nu era prea târziu erau pofti i în cas de c tre gazde sau erau servi i la fereastr unde i colindau. Erau r spl ti i cu b utur i mul umiri. În prima zi de Cr ciun, to i cei care se puteau mi ca, îmbr ca i cu tot ce aveau nou i frumos, mergeau la biseric unde participau la slujba împ r teasc . Veneau i cetele de c lu eri, colindau preotul, iar dup masa de prânz porneau din cas în cas cu tradi ionalul obicei. Aveau c m i cusute cu cioc nele, pene la c iul sau flori i rozmarin. Sub genunchi erau legate zdrâncane sau zurg l i, peste piept purtau în diagonal un brâu tricolor, terminat cu ciucuri. V tafii aveau dou brâie încruciate. În perioada interbelic , c lu erii purtau i bâte cu plimburi tricolore înf urate în spiral . Dup ultimul r zboi s-a renun at la băt . Jocul avea loc în fiecare cas i se desf ura cu mai multe figuri dup o melodie reprezentând o variant înoit a "banului m r cine". Înaintea jocului, la intrarea în

Călușerii din Tămășasa în 1983 la Festivalul "Călușerul transilvănean"

fiecare cas , erau colindate gazdele în func ie de sex i vârst . Pentru fecior se colinda: "Junelui bun", iar pentru fat : "Sor le - o fat frumoas ", pentru b ie ii mici: "Junelui tinerelu", pentru familii fr copii: "Cest domn bun cu doamna lui". La primar:

"Colinda primarului" i la preot: "colinda popi". Dup jocul sc lu eresc, gazda îi r spl tea cu bani, vin, colac mare cu o bucat de pecie de porc purtate de col car i pr jiture. Ceata era urmat de fetele de joc i p rin ii tinerilor, dar i de copila i. Din loc în loc, unde spa iul permitea se jucau învârtite i ha egane. De obicei, în prima zi, ceata umbla la colindat în Turma i M rtine ti unde erau familii bogate i de unde se întorcea cu colaci neobi nuit de mari. În ziua a doua i a treia, ceata colinda în sat

începând de la unul din capetele satului până la gazd . Cele mai cunoscute locuri de gazd , în p e r i o a d a interbelic , au fost: la Bolta u, la Boco , la Gaciu, la B u m b u i la Bercea, iar dup r zboi, la Bolta u, la Aurel Riga i la C minul Cultural. Seara, aici, avea loc j o c u l u n d e

Ceata călușerilor din Tămășasa la serbările prilejuite de 100 de ani. 1993

participau to i tinerii din sat. În seara a treia, la gazd , avea loc masa comun unde participau to i tinerii din ceat i fetele care aduceau " p o g a c e " , "pecie" i pl teau o sum de bani. Înaintea mesei avea loc fuga fetelor, adunate

la o cas din vecini, urm rindu-se ocuparea locului "de la oglind " (loc de cinste). La mas se servea sup de g in , curechi cu carne sau peri oare, vinars i vin, pogace i cozonac. Se petrecea frumos pân spre ziu . Pentru zilele Cr ciunului, în fiecare cas se preg tea o mas bogat : peri oare (sarmale), fierte în noaptea de Cr ciun în oale de p mânt, zam de g in cu la te (t i ei), cârna i i carne fript , cozonac i pr jitur , vinars i vin, fierte. Unele familii îi i invitau neamurile la mas . Erau zile vesele pe care le a teptau to i s tenii cu mare bucurie. Jocul c lu eresc are o tradi ie foarte veche atât la T m asa, cât i la Dâncu Mic, Dâncu Mare i M rtine ti. În anul 1983 s-au s rb torit 90 de ani de activitate a echipelor de c lu ari din cele patru sate, prilej cu care s-a tip rit un album aniversar. Manifestarea s-a desf urat la Dâncu Mare sâmb ta i la Deva duminica. Au fost antrena i 90 de c lu ari din toate genera iile din care 11 erau din T m asa i anume: Costescu Traian, Costescu Valentin, C daru Lucian, Iovescu Mircea, D ncescu Liviu, Vucea Mircea, Costescu Ioan, David Marcel, Licescu Dinu. În anul 1993, cu prilejul împlinirii a o sut de ani de activitate, c lu arii din satele comunei M rtine ti au participat la Festivalul de la Media . La 18 decembrie 1993, în cadrul Festivalului "C lu erul transilv nean", pe scena C minului Cultural din Dâncu Mare au evoluat mai multe forma ii de c lu ari din ar , printre care i cei din T m asa, iar în 19 decembrie 1993, se aflau pe scena Casei de Cultur Or tie. Membrii cetei din acest an au fost: Costescu Traian, Iovescu Mircea, Cadariu Claudiu, Costescu

Ceata călușerilor din comuna Mărtinești în anul 2003

Valentin, Birescu Doinel, Costescu Ioan, Licescu Dinu, Homorodean Marius, Borza Marcel, Dăncescu Liviu, Vucea Mircea, Cadariu Adrian, Oprinescu Sorin, Cadariu Lucian. În anul 2003, cu prilejul împlinirii a 110 ani de activitate au fost scribite cetele de cărări din comuna Mărtinești. Ceata din Tămășa era compusă din: Borza Marcel, Iovescu Mircea, Nicola Dorin, Matei Mari, Matei Gheorghe, Matei Sorin, Pașca Adrian, Pașca Gheorghe, Cadariu Claudiu, Licescu Nicolae (Todose), Eugenean Marius, Licescu Nicolae, Licescu Dinu, Birescu Claudiu (Lae), Birescu Eftimie, Birescu Doinel (Stanu), Moșnegi Petru Dan, Toderici Ghiță, Toderici Mihai, Belea Ciprian, Oprinescu Sorin, Jurj Costel, Costea Marius, Costescu Vasile. Cu acest prilej, toți participanții au primit drept amintire câte o farfurie din ceramică cu fotografia cetei și meniu: “110 ani de existență a cetelor de cărări din comuna Mărtinești”. Informațiile prezentate au fost luate din lucrările “Delorenii” de Petru Băciu și “Cărările” de Minel Bodea, Nicolae Bârcean și Dorin Petresc. Cei interesați pot face apel la aceste lucrări unde pot găsi amănunte foarte interesante, precum și particularități speciale ale domeniului.

3) Obiceiuri legate de muncă și de raporturile dintre oameni

În mod tradițional, la Tămășa, datând din timpul iobăgiei, hotarul era împărțit în trei arini: Fetianul, arina de Jos cuprinzând: Via Domnească, Izvorul, Gura Luncii, periul, Zăpodii și arina de Sus care cuprindea: Cărturi, Elini, Subrăchit, Subcruce, Tiburoi, Râpaos, Rupturi, Podișor, Între Buci, Rogoaze, În Clinuri, În Culare. Aici, prin rotație, se semănau într-o arină plante de nutre, în alta grâu și în alta porumb. Țesul și Lunca de Sus erau terenuri complementare pentru cei care nu aveau teren suficient în cele trei arini. În acest fel, toate activitățile agricole erau concentrate pe sezoane într-o anumită parte a hotarului.

Raporturile umane erau amiabile și cordiale. Ziua de lucru începea dimineața în zori. Bărbății, ajutați de slugi se îngrijeau de furajarea vitelor, curățenia în grajd și ălesul vitelor și adăparea lor. Slugile sau copiii familiei mergeau cu vitele la pășune. Femeile își începeau ziua, de regulă, cu adusul apei din Suseni cu care pregăteau alimentele. Salutul obișnuit era “Bună dimineața”, “Bună vremea” și “Bună seara”, cu răspunsurile: “Mulțumesc”, “Sara bună”. Cei aflați la lucru în câmp erau salutați cu “Bună lucră!”.

După lucrările de primăvară: arat, semănat, și pășune, urma cositul plantelor și al ierburilor. Cei care aveau suprafețe mari și puține brațe de muncă făceau “clac”. Nelipsit era claca la cositul ierburilor în “grădina popească”. Claca se făcea și la transportul cărării și a materialelor de construcție ori cărările grâului și la torsul cânepii și al lânii în timpul iernii. Participanții la clac erau răsplătiți cu mâncare și băutură, mulțumiri din partea gazdei și promisiunea de a-i întoarce ajutorul. Claca era o formă de întrajutorare exprimând relațiile de colaborare și prietenie dintre vecini, prieteni, neamuri. Întrajutorarea era folosită și în cazul “îmblătitului” (treieratului) grâului, al clăditului unui cuptor de cărări mid sau în cazul ridicării unei construcții (casă, cur, grajd).

La terminarea secerii ului fiecare familie împlătea o cunună de spice, adusă acasă de un membru al familiei (de obicei, femeia) care era așteptată în sat, la fiecare poartă, de băieții și fetele cu gălele și cu apă care udau cununa și pe purtător ca semn al belugului.

După “Ziua Crucii”, cununa din care au fost luate boabele era pusă la capătul primei holde semănate cu grâu.

La transportul grâului din câmp, primul car, trebuie să treacă peste “armindenul” luat de la stâlpul porții. Lemnul acestuia era apoi folosit la arsul primului cuptor de pâine din noua recoltă.

Pâinea frământată în troac era însemnată deasupra cu semnul crucii. La fel se făcea după introducerea pâinii în cuptor când deasupra ulei se făcea semnul crucii cu lopata de lemn și urau “Crește, doamne sporește, hai mic cât hai mare și hai mare cât cuptorul”. Era convingerea creștinilor în ajutorul dat de Dumnezeu în sporirea roadelor muncii sale.

La Tămășa era obiceiul ca după cărările grâului să se “sloboadă” miriștea pentru pășunatul vitelor. La fel se slobozeau cioclii după culesul cucuruzului și transportarea tuleilor acasă. Locurile cu iarbă din vii, Livadia, Coasta, grădinițele de peste vale, ogrăzile și lunca erau slobozite pentru pășunat toamna după cositul otăvii și culesul prunelor.

Tot vara, sătenii culegeau cânepa de vară și de iarnă, o uscau în câmp și apoi o legau în baloți pe care îi transportau la topilă fie la râul Berii, fie la Mure unde erau fixați cu “cărări” și pietre deasupra timp de două săptămâni. Se scotea din topilă, se spăla, se aducea acasă și se întindea prin curte și grădina uscată, apoi se melă și se scotea fujor și călă și stup care în timpul iernii se tocea, iar firele se țeseau prosoape, pânze pentru albituri de pășune și lenjerie de corp.

Iarna se făceau tori pentru torsul cânepii și lânii la care participau femeile din vecini și neamurile.

La Tâmbasa, ca și în celelalte sate ale comunei, era obiceiul ca femeile să duc pe cap "corfa" cu mâncare la câmp ori cu lapte covârșit, cu prune, struguri, mere, măr și la ora sau apă de la fântâna din Suseni cu "canta". Tot pe cap se ducea și "speia" cu castraveți, fasole verde, părâdă (roși) aduse de la câmp, precum și "dovleți". Pentru stabilitatea celor purtate pe cap se folosea "oblanicul", făcut dintr-un tergar sau un or în formă de colac.

Obiceiul dusului pe cap era folosit și de unii bărbani.

Pentru că în sat erau multe vaci cu lapte, sătenii duceau laptele la Ora, fie la piață, fie la abonați, de 2-3 ori pe săptămână. De obicei mergeau femeile, dar erau ajutate de bărbani până în vârful dealului și chiar până "La Meri" (la intrarea în Pârduța Oraului) pentru că greutatea era mare și drumul lung și greu.

De la Ora se aduceau pentru nevoile casei zahăr, ulei, orez, arpacaș, gais (petrol lampant) carne de vit, cireșe, iar pentru copii dulciuri și jucării.

De mici, fetele deprindeau obiceiul torsului și al dusului pe cap, imitând mamele și bunicele.

Certuri și animozități erau rare în sat, iar dacă se întâmplau se stingeau repede și erau date uitării. Tâmbasenii au fost și au rămas mari "hâznari" (făceau afaceri cu animale). Cumpărau animale cu un preț și le vindeau apoi cu câștig. Pentru obținerea unui preț bun obișnuiau să laude calitățile animalului vândut când promisiuni de mari performanțe la lapte de vacă sau la trasul în ham sau în jug. Făceau și jurminte pentru a fi crezuți și țiau săias bine dacă cele promise nu se adevăreau. Armas de pomință întâmplarea când un tâmbăsan vânzând o vacă de lapte l-a asigurat pe cumpărător că va obține de la vacă 10 litri de lapte, în târg, la Orăștie. Peste trei zile, cumpărătorul a venit la vânzător nemulțumit de laptele dat de vacă și acuzându-l pe cumpărător de minciună. Acesta i-a răspuns că el n-a precizat în cât timp va da vaca cei 10 litri de lapte și nici cumpărătorul n-a întrebat. Astfel a ieșit cu bine din încercătură.

Capitolul XIII Mica antologie folclorică a tâmbăsenilor

Creația populară a tâmbăsenilor se aseamănă în bună măsură cu cea întâlnită în satele învecinate, având particularități locale.

Mica antologie cuprinde strigături cu substrat social, de dragoste și dor, de nuntă, satirice, colinde.

a) Strigături și alte versuri de la joc.

În tradiția locală jocul și voia bună deschid sufletul omului. Jucătorii sunt mândrii de jocul de pe aici: învățate, haegane, bătăute, sârba, română și zice:

Drag mi-e jocul românesc
Dar nu știu cum să-l pornesc;
Că de nu l-oi porni bine
O râde lumea de mine

sau

Apuca-m-a de jucat
Frică-mi de răsturnat;
Apuca-m-a de învățat
Frică-mi de prăvălit

sau

Face-ți loc și lângă mânt
Și dau la picioare vânt

sau

Căci de când n-am mai jucat
Pare-mi-se că-am uitat
Este prezentă și ironia:
Cine nu te juca
Nu te ce-i dragostea
Cine nu te sârbi
Nu te nici a iubi
Că iubitul-i mare domn
Te scoală noaptea din somn

Nu lipsesc nici regretele:
Ast noapte te-am visat
Mândro c te-am s rutat;
M-am sculat i-am pip it
Dar nimica n-am g sit
Numai dorul inimii
Scris pe fa a perinii
Cu cerneala ochilor
Cu pana sprâncenelor

sau

Hai, hai i iar hai,
Pusei aua pe trei cai
i plecai cu ei la Rai.
Dar la Rai nu putui sta
De mirosul florilor
i de dorul mândrelor

sau

I-auzi mândro popa toac
ezi afar i te roag ;
Te roag la Dumnez u
S moar b rbatul t u
S m -nsors te iau eu.

Alte crea ii folclorice scot în eviden frumuse ea fetei i a fl c ului:

Dup ochi ca mura neagr
Ocolii p durea-ntreag
Dup ochi ca murele
Ocolii p durile.

sau

M-o f cut mama la ur
Juc u i bunde gur
M-o f cut mama seara
S -mi fie dulce gura
S tiu fete-a s ruta
M-o f cut mama luna
S -mi fie drag lumea
Pe mândra-o f cut-o joi
S ne iubim amândoi.

În alte crea ii e prezent dragostea:
Ridica-m-a ridica,
Sus la cer cu negura.
Ridica-m-a pân la nori,
Dup gura mândrelor.
Ridica-m-a pân la stele
Dup gura mândrii mele.

Sunt prezente i strig turile satirice:
Am o mândr ca o cruce
Dar la lucru n-o pot duce
Diminea a-i rou mare
i se ud pe picioare
La amiaz îi soare lat
i n-o pot duce, de cald
C tre sear -i obosit
Se culc tare trudit .

sau

Rumenele din potic
O fac pe lelea voinic

sau

Fetele pân sunt fete
Nu le vezi în crâ m bete
Dar dup ce se m rit
Câte dou la o bâț .

Satira se adresa i spectatorilor la joc:
Eu la joc, mama la joc
M laiu de joi în foc
Bate mâ a cu v traiul
C de ce n-o scos m laiu.

În chiuiturile satului, tema predominant r mânea dorul i dragostea:
A teapt -m , dor, c viu
De-a veni cât de târziu
De-a veni la miezul nop ii
S m-a tep i la stâlpul por ii

sau

Vai de mine, mult dor duc
Numai seara când m culc.
Diminea a când m scol,

sau Nu m pot scula de dor.

Uite bade-n ochii mei
De vezi po i tr i cu ei?
i de vezi c po i tr i,
Încearc a m iubi.
i de vezi c nu-i putea
Încearc bade-a uita.

sau

De-ar fi moartea ca mândra,
M-a duce singur la ea;
Dar moartea-i întunecoas ,
Nu-i ca mândra de frumoas .

Not m i câteva chiuituri de nunt :

U iu iu pe dealul gol
C mireasa n-are ol
C i-o face mirele
Când o tunde câinele.

sau

Fii f loas tu mireas
C te duci la alt cas
C te duci la c i palate
La humbare cu bucate.

sau

Fii f loas tu mireas
Ca-i intrat în vi a noastr
Vi a noastr -i vi -aleas
N-o g se ti în orice cas .

sau

Ie i afar , soacr mare,
C - i aducem nor tare
Nor tare de-ajutor
S te bat de cuptor
i de vatr câte-odat
Când îi fi mai sup rat .

La aducerea miresei se striga:

Vai de mine ce de om
Gânde ti c-anflorit un pom

i noi suntem o gr mad
Mândri ca i sco i din lad .
Tu mireas draga mea
De i-o fi soacr -ta rea,
M tur casa cu ea
De i-o fi soacr -ta bun
Strânge-o-n bra e i-o adun .

b) Colinde

Colindele întâlnite la T m asa au con inut laic i religios. Ele sunt legate de profesii, ocupa ii, perioade de vârst , sex i stare civil . Ele con in expresii stilistice arhaice dovedind o dat mai mult vechimea lor.

Colinda celor de vârst mic se numea „*Bucuria*”. Iat con inutul ei a a cum i-l amintesc autorii în urm cu peste 70 de ani:

Bucurie mare-avem
Pe neamul P mântului
De na terea Domnului
Hai mai mic -n poienic
Hai mai mare-n poienare
ade Maica Sfânt -n cale
Cu-n fiu micu în bra e
Cu cosi a despletit
Pe drag fiu-i slobozit
i de-acum pân -n vecie
Mila Domnului s fie.
S tr i i cu bucurie.

Steaua era colinda copiilor mai m ri ori:

Steaua sus r sare
Ca o tain mare
Steaua str luce te
i lumii veste te
C ast zi Curata
Prea nevinovata

Fecioara Maria
Na te pe Mesia.
În ora vestit
Betleem numit.
Magii cum zâmbiri
Steaua îi pornir
Mergând după răz
Pe Hristos să-l văz
În dat să pornir
În dat să-l găsim
La dânsu intrar
Ei se închină
Cu daruri gătite
Lui Hristos menite
Aduc fiecare
Bucurie mare
Care bucurie
Ei la noi să fie
De la tinerețe
Până la bătrânețe.

Cules de la Dăncescu Dorin 64 ani

Irodul este scenet dramatic cu caracter de colind :

Irod urmat de cei trei Crai intră în cas să cu fața spre masă zice:

Domnul din Ceruri s-a trimes
La Viflaem să mergem
Că acolo vom afla
Doritul Mesia în mărirea.
Irod: “Treii împărați unde mergeți?”
Craii: “Mergem la Viflaem
Să ne închinăm
Cu pace ne vom întoarce”.
Irod: Crailor de-un veniți
și încotro călătoriți?
Crai I: Înalte împărate
Venim de la ale tale palate
La a ta împărăție

Este mare bucurie.
Irod: Ce bucurie a a mare
De mi-și face întrebare?
Crai II: Astăzi noapte un vis minunat
Cari pe noi ne-ncredințat
Că-ntr-acest mare înut
Domnul Isus s-a născut.
Irod: Ce face dumnezeiasc
Poate aici să se nască
și mie să-mi vestească?
Ori voi Crailor mineriți
Când aceasta-mi povestiți?
Crai III: Iartă-ne că nu-și minime
Când aceasta-și povestim
Că-ntr-acest mare înut
Domnul Isus s-a născut.
Irod: Hristos de-a vrut să se nască
A trebuit să-mi vestească
Nu ca un cel mizerabil
În pe terasă să nască
și boii să-l încâlzească
Să fi venit până-la mine
Că-și dămasă pentru sine.
Crai I: O, Iroade, Kiray mare
Tu ești divină-nchinare
Ce te-arăși a a mâniaș
Când vorbim despre Cristos?
Irod: Mărtăc-a a mi se cuvina
Cela ce arma-și înie
O înie-ost pânețe
Că oricine să o ție
Că-s Crai peste-o împărăție.
Crai II: Iroade nu te-ntrista
Cu sabia nu amenință
Că eu cu aceția doi
Suntem gata de război
Numa ceva de ni-și face
Care nouă nu ne place

Numai cu-n singur cuvânt
Te-om terge de pe P mânt
C i locul de sub tine va plânge
Vom vedea noi cine-o-învinge.
Irod: Mere- i voi Crai la R s rit
C un Împ rat a i înnebunit
Crai III: Haide i fra i ca s plec m
De-aici s ne-ndep rt m
C -n zadar noi vorovim
La nimic nu folosim
Pe al ii vom întreba
De Isus, Sfin ia sa,
În zadar s nu ne fie
A noastr c l torie.
To i (cu fa a spre mas)
O, Doamne, Împ rate Sfinte,
Prime te de la noi cinste
C pe tine te-om ruga
Frumoase daruri i-om da.

S biile cu vârful în teac sunt împinse în întregime.

Nota: La fiecare dialog s biile se încrucieaz între Irod i Craiul respectiv i la sfâr it Irod trece sabia peste s biile celor trei Crai.

Cules de la Licescu Lidion 80 ani.

Colinda din noaptea Cr ciunului se numea „*Sara-i mare*”.

Sara-i dai-ast sar ,
Domnului Doamne
Sara-i mare a lui Cr ciun
S-a n scut acest Domn bun
Domnului Doamne
Mititel înf e el
Scutecel din bumb cel
Ploaie-n ploaie
De ni-l scald
Luce-un Soare de-l adoarme
Pân el mare se f cea
Lucrul mare ce-l scornea

F cea Cerul i P mântul
F cea Ceru-n dou zile
i P mântu-n nou zile
Tins Cerul pe P mânt
Cum întins nu cuprins
Din greu Domn se-nsp imânta
Mâna stâng scutura
Trei inele jos c dea
i trei biciuri el lega
S tuneasc , s bumneasc
Mun i înal i i v i adânci
Tins Ceru-a doua oar
Cum întins bin cuprins
Bine Domnului p rea
i pe Cer le d ruia
Cu Luna i cu Lumina
Soarele cu stelele
Cu g leata de botez
Cu bătul cel îngeresc
i te Domn bun vesele te
i-o închin m cu s n tate.
Colinde ale c lu erilor
Colinda junelui mic nebotezat:
Junelui lui, junelui bunu
Ce stai june, nu te-nsori?
Junelui lui, junelui bunu
Ori de-acas nu te las ?
Ba de-acas to i m las
Dar popa nu m boteaz
M mai amân o lun ,
Dup legea cea cre tin
Ca s fiu cu ai mei fra i
Dup legea din Bizan
i fii, june s n tos
Cum te vedem de voios.

Dup fiecare vers se repet : Junelui lui, junelui bunu.

Cules de la Licescu Lidion 80 ani.

Colinda junelui neînsurat

Junelui bunu

Ce stai june nu te-nsori

Junelui bunu

Ori de-acas nu te las ?

Ba de-acas to i m las

Mai a tept un pu inel

Pân -n dalba-i prim var

De s-ar face-o fântânioar

O fântân i-o gr din

Pe piatra fântânii ei

S m nare-a flori vinete

Flori vinete mohorâte

Toate la june g tite

i fii, june, s n tos

Cum te vedem de voios.

Dup fiecare vers se repet : Junelui bunu.

Colinda pentru fat

Soro, leo, fat frumoas ,

Ce de-asear n-ai venitu

Nici asar -n ez toare

Nici ieri la jocu mare?

N-am venit c n-am pututu

C grea oaste mi-o c zut,

Vreo cincizeci de c l ra i,

Mai pe-atâ ia pedestra i,

Pân cuco ii or cântatu

Eu de-abea i-am osp tatu,

În mirosul florilor

S fii, soro, s n toas

Cum te vedem de voioas !

Dup fiecare vers se repet : Sor leo, fat frumoas .

Colind pentru familiile f r copii

Cest Domn Bun

Cest Domn Bun cu doamna lui

Doamneleo, domnului doamne

Cest Domn bun afar iese

Iese-afar la plimbare

Ochii negrii de-aruncare

Arunca i spre r s rit

Câmpii dalbi sunt înflori i

i deasupra câmpului

St domn bun cu doamna lui

i-o închin m cu s n tate.

Dup fiecare vers se repet : Doamneleo, domnului doamne.

Colinda Popii

Domnului Doamne

Domn de-al nostru

Scris -i tirea-n m n stare

Scris -i tare, lucru-i mare

Scris -i din nou altare

Slujb sfânt cine-o cânt

Cânt -o nou popi b trâni

i cu nou diecei,

Gr i preotul b trân;

S ie i, Petre, pân-afar

De trei ori în trei l turi

i cl te te clopot micu,

Clopot micu din bl nicu

i h l mare din altare.

S s-aud -n cre tinare (bis)

S fii preot, s n tosu,

Cum, te vedem de voiosu.

Dup câte dou versuri se repet : Domnului Doamne, Domn de-al nostru.

Colinda primarului

Jude leo domn bun, jude

i-am venit c-am auzit

C e ti jude cam demult

i-am venit s ne-mprumu i

Cu cincisute de florin i

Mai pe-atâ ia bani m run i.

Gr i mândra judeceac

Pe-o z bral de fereastr :

C judele nu-i acas

C -i în codru la vânatu

Dup el cin s-o mânatu?
Mân sluga cea mai mare;
Jude-sam n-o b gare,
Mân sluga i mijlocie
Jude nici nu vrea s tie;
Mân sluga cea mai mic
C -i v zut i-ncrezut .
Jude-acas c veneare
i cu bani împrumutare
i fii, jude, s n tosu,
Cum te vedem de voiosu!

Dup fiecare vers se repet : Jude leo domn bun, jude.

Colind pentru cioban

Hai ieroi, Doamne, luce
Luce i str luce,
Luce-un dalb de p durariu
St pe doaste rezematu,
Trage-n fluier ferecatu.
Da la oi cine-mi edere?
ede Iorgu i Sângeorgu
i câse te oile
Ia câs, câs oile mele,
C de când n-am câsâit
Voi mare v-a i d-albitu
Gr i oaia oche it
C -i crescut cu coji ,
Cu coji de juni
C i eu voi d rui-o
La Cr ciun, c-un cojoc bun,
La P tiu c-o mielu ,
La Ispas c-un bulz de ca
S fii, gazd , s n toas !

La T m asa nu era obiceiul ora iilor de nunt . Doar la plecarea miresei
vornicul rostea versurile:

Ia- i mireas ziua bun ,
De la tat , de la mum ,
De la fra i, de la surori,
De la gr dina cu flori,

De la fir de l mâi ,
De la fete din uli ,
De la fir de busuioc,
De la feciori de la joc.

În vremea r zboiului se striga:

Haide i voi mândrele mele

Aduna i-v tustrele

i pl ti i o slujb mare

Doar scap de asântare (recrutare)

i pl ti i o liturghie

Ca s scap de c t nie.

Versurile acestui capitol, strig turi sau colinde, provin, cea mai
mare parte, din memoria autorilor. O parte a colindelor pot fi g site în
lucrarea „Delorenii”, dar con inutul lor este identic cu cel folosit la
T m asa.

Capitolul XIV.

Jocuri ale copiilor i tinerilor

În prima jum tate a secolului al XX-lea, copil ria i tinere ea
erau înso ite de o mul ime de jocuri mo tenite de la genera iile
anterioare. Autorii cred c aceste jocuri erau cele mai frumoase,
interesante i variate din câte se pot petrece la vremea copil riei i
tinere ii. Ele au contribuit la formarea personalit ii prin educarea
aten iei, gândirii, imagina iei, rezisten ei, a spiritului de echip , a
îndemân rii cinstei i sincerit ii, a voin ei remarcabile tr s turi ale
caracterului uman. Ele pot fi împ r ite dup locul de desf urare,
anotimp, obiectul jocului i dup modul de organizare, cele mai multe
fiind jocuri de echip .

În interior, iarna sau în timp de vreme rea, cei mici f ceau cocini
(mici cote e), cl dind glozii rezulta i dup zmicurarea cucuruzului. În
cocin erau b ga i unul, doi sau mai mul i glozi mai mici reprezentând
porcii sau scroafa cu purcei, înv ând s numere.

Cei mai mări ori jucau moara desenată pe un carton folosind boabe de mazare și cucuruz.

De-a baba oarba, De-a palmele. Fetele făceau puștii din cârpe înbrăcate când un glod, o bucată de lemn cioplit cu pârdele de porumb. Toți învățeau cât mai tare sucala pregătindu-se pentru fcut evi mamei la războiul de esut. Școlarii jucau cărțile din carton. De-a prinsă ori pe tîblici, De-a ghicitul numerelor scrise la adpostul palmei uor închise.

Cu prisnelul pe masă și cu „Hopa Mitic” cumpărat de părinți de la oraș. De-a telefonul cu ață la capetele ei erau legate câte o cutie de chibrituri sau de box (cremă de ghetă) goale. Bieții făceau puștii din soc folosind evile de la sucală, un surcalu și două dopuri confecționate din câlci. Aerul comprimat între cele două dopuri făcea ca primul dop să fie aruncat cu pocnet la distanță.

Afară, în ocol sau în curte se desfășurau alte jocuri care necesitau spațiu mai mare. De-a ascunsa în care un participant tras la sorți „ajoma”, iar ceilalți se ascundeau, la semnalul „gata” cel care „ajoma” pleca în căutarea celor ascunși. Pe care-l vedea mergea la locul unde a „ajomat” și zicea „scuip” spunând numele celui vădit care urma să „ajome”.

De-a băza sau De-ambăca, în primul caz folosindu-se palmele, iar în al doilea caz folosindu-se surduca (mingea). Persoana subiect trebuia să ghicească numele celui care l-a lovit cu palma sau surduca.

De-a capra ca și Băza erau jocuri numai pentru bieții.

Foarte agreat era dînuțul făcut din funia carului trecut peste grindă urii sau peste craca mai groasă a unui pom. Le făcea plăcerea să zboare făcându-și singuri elanul sau împinși de cei mai mari. Era un joc și pentru bieții și pentru fete. La fel era și balansul sus-jos cu o scândură mai goasă (foaie) aezată cu mijlocul peste un trunchi mai gros sau pe tîietorul de lemne. Copiii se azeau pe cele două capete ale scândurii și se balansau. Se puteau aeza chiar câte doi pe un capăt dacă scândura era mai lungă. Roaba și rotilele erau și ele obiecte de joacă, ei se cărau reciproc cu ele, ba se îrsurnau ca din „gredeală”.

Jocul cu cercul era preferat atât de bieții cât și de fete. El provenea de la un butoi sau raful uzat de la roata carului. Cercul era condus fie cu un băț, fie cu o sârmă îndoită într-un anumit chip.

Jocul cu Tiribomba cumpărat de la oraș. Era o minge de rumegu învățată în hârtie creponată colorată, legată de un elastic, jucată

sus-jos cu palma făcea ca elasticul să se rupă repede. Tot de la oraș erau cumpărate puștii din turtă dulce, mărgele din același material, fluierici din zahăr erau tot atâtea obiecte de joacă, care se sfârșeau mâncate de copii. Erau copii care primeau fluierici din lemn la care încercau să cânte. Cam prin iunie cireșele coapte erau purtate cu mândrie de bieții și fete în chip de cercei la urechi sfârșind și ele în gura purtorilor.

În uli, bieții se jucau de-a caii trecând pe după găta și subsiori o sfoară în chip de ham, înut la celălalt capăt de vizitativ. După o rundă de alergări, rolurile se schimbau.

Atât fetele cât și bieții se jucau De-a paradisul, joc de aruncări precise, de echilibru și de orientare cu ochii închiși.

De-a cloacă cu puștii și uliu se jucau un ir înându-se de brâu care era cloacă cu puștii. În fațuliul se lăuda „Eu îmi mîncă puștii” la care cloacă riposta „Eu îmi scot ochii”. Uliul căuta să fure din irul puilor câte unul până ce cloacă rămânea singură atunci ea devenea uliul. Era joc pentru toți copiii. În timpul ploilor, când anurile aveau apă, copiii făceau codoaie oprind apa printr-un baraj făcut de ei în care pînă o vreme apă pentru a se spăla pe picioare. Când apă anului curgea în pantă, bieții instalau aici mori făcute din tulei.

Seara se alerga după cărbușii pe care-i închideau în cutii distrându-se cu sunetul produs de mișcarea lor în captivitate. Alte ori, cărbușii erau folosiți pentru mori că, erau legați și se învățeau în jurul unui ax fix ca niște mici avioane. Mori că făceau din hîrtia îndoită prinsă cu-nac de capătul unui băț care în alergare sau în bătaia vîntului se învățea. Mori că făceau bieții și din lemn, cu palete cioplite într-un anume fel și aezate în cruce prin mijlocul creia trecea un ax. Cei mai pricepuți făceau mori că cu ciocane prințând de trunchiul axului mici ciocnele din lemn sau nasturi legați cu sfoară. Acestea loveau în timpul mișcării o scîndurică aezată puțin mai jos de ax în cadrul instalației. Mori că era pus în mișcare de vînt sau prin alergare de curentul de aer format. Bieții mai mari construiau tot din lemn cioplit, de regulă din brad sau salcie uscate, un cristeu care imită în bun mîsur mori că. Axul rotund era creat în lung cu nule egale ca adîncime și le înăvănd în prelungire un mîner. Prin cadrul instalației se fixa de mijloc o limbă acruic capăt atîngea axul creat. Prin rotirea de mîner a instalației în jurul axului creat se producea un sunet care speria vrăbiile și ciorile.

Primăvara, cum începea să circule seva, din ramuri subiri se desprindea coaja de salcie formînd „besul”, iar din ramuri mai groase se

f cea fluierici. Desprinderea cojii se făcea prin bătău oară ramurii cu mânerul cu itului sau briceagului în timp ce se rostea formula „din cimpoaie c r boaie, c i-o da carne de oaie i de oaie i de vac i de pui de pitpalac . Ie i, ie i c de nu te "be i". Prin r sucirea u oar , coaja se desprinde obinându-se obiectul dorit. Din ramuri groase i drepte de salcie se desprindea coaja crestată în formă de spirală din care se alcătua un fel de tulnic local numit tutu, după sunetele produse prin suflare în besul introdus în capătul îngust al tutului. Acestea erau jucării de durată scurtă pentru că odată pierdut seva din coajă, jucăriile își pierdeau calitățile sonore inițiale.

Din cucut, numit la noi bucini, copiii își făceau un fel de pistoale cu apă. Printr-un surc lău care presa apă din tubul această apă era cu presiune prin unul sau două orificii înguste făcute la capul tubului rezultat prin tăierea plantei la mijlocului nodului. Absorbția apei se făcea prin același orificiu prin retragerea surcaltului al cărui cap servea ca piston etanș.

În pauzele de la coală, băieții se jucau de-a „cureaua roșie”. Se folosea o curea de încins la brâu și care era purtată de un jucător în alergare u oară în jurul cercului de jucători înfășurând mâinile la spate. În alergare, jucătorul plasa cureaua unuia din cerc care îl viza pe cel din dreapta lui. Acesta dacă era atent o rupea la fugă la timp, dacă nu era înțeles loviturilor cu cureaua în jurul cercului până ajungea la locul lui. Cel care purta inițial cureaua lua locul celui care o primea, acesta continua jocul. Era joc de atenție și viteză.

De-a batistu a se jucau atât fetele cât și băieții fiind un joc de atenție. Jucătorii formau un cerc, iar purtătorul batistei o lăsa în spatele unui jucător din cerc. Acesta dacă era atent, o lua și continua jocul. Dacă era surprins la încheierea turei cu batista la spate era numit în derâdere „ou clocit” și împins în mijlocul cercului unde rămânea până ce-i lua altul locul.

În perioada 1938-1940, când coala era la Cocrean Nicolae Pufai, acesta fiind priceput dulgher și tâmplar, a construit pentru copii un „dăinu” interesant. Pe un ax fixat cu un capăt în grinda de peste poartă și cu celălalt în scobitura unei pietre, a adăugat patru scări așezate în cruce pe care se cărau copiii învârtindu-se în cerc.

Vara, cu vitele la pășune, copiii se întâlneau în grupuri mari jucându-se în fel și chip. Cu briceagul sau cu itul se jucau de-a „bolobica” executând mai multe figuri: joasa, susa, pumnul, furcu a, dinii, urechea, fruntea etc. Condiția reușitei era ca lama cu itului să cadă înfiptă în pământ. Tot cu briceagul, dar cu lama în unghi drept față de mâner, era jocul „De-a jug rele”. Fixat cu vârful lamei în pământ, briceaga era ridicată de mâner cu un deget și sturnat peste cap. Reușita era ca briceagul să cadă cu vârful lamei fixat în pământ și coada mânerului cât mai sus cu puțin, măsurându-se cu latul palmei în limea și stabilind numărul jugurilor prin numărul degetelor. Ambele testau îndemânarea jucătorilor. Tot așa ceva, dar și gustul pentru frumos exprimau și creșterile făcute pe băț.

Cele mai multe jocuri ale copiilor care păreau vite erau cele cu bățele, folosite diferit, vizând îndemânarea, atenția, solidaritatea și spiritul de echipă. Două bățe fixate în pământ la distanță de 80 cm peste care se puneau câte o haină cu mâneci prin care se trecea alt băț, imitau două maimușe mănuite de un jucător așezat pe spate și care le făcea să se lovească una pe alta cu „mâinile” de leșă reau pe lărțile puse pe cap spre hazul celorlalți copii.

De-a îmboldul sau „Cine iubește fata” se jucau copii trimișând bățele în așteptare să se meargă lovind pământul când cu un capăt, când cu celălalt. Câștigă cel care trimitea băta mai departe. Se juca pentru fiecare fată pe rândul satului.

De-a toaca în cer, unul din jucători înfășurând băta de capătul subțire o balanșă înainte și înapoi pentru elan, apoi o arunca cât mai sus cu puțin. Celălalt jucător trebuia să lovească fiecare cu băta lui în aer băta aruncat. Ciocnirea între bățe suna ca o toacă. Cine nu reușea lovitură trecea la „serviciu”.

De-a poarca se juca cu o piată rotundă sau cu surduca (minge reprezentând poarca.) Aceasta era mănănată de stâpân cu băta spre târg reprezentat de o groapă. Celălalt jucător reprezentând vameșii aveau fixate capetele bătelor în nișele „iugi” (gropișe mai mici) la 2-3 m de târg. Aceștia cereau șidul lovind poarca pe care o îndepărtau. Dacă în acest timp stâpânul reușea să pună capătul băței în una din iugile vameșilor, acesta devenea stâpânul porcului. Între timp vameșii se roteau

schimbând iugile. „Bic , bic , taure” în jurul unei bâte fixate în p mânt se înf urau mai multe haine ale juc torilor. Cel de la bât c uta s le p zeasc , iar cei de pe margine s „fure” fiecare câte o hain . Dac paznicul reu ea s ating pe unul dintre ei, acesta îi lua locul. Dac i se furau toate hainele era dus la „taur” fiind lovit pe drum cu hainele furate. La cele trei jocuri amintite participan îi jucau pentru victoria proprie.

Urm toarele jocuri se desf urau pe echipe.

De-a surduca în bât . Se formau trei echipe de câte doi juc tori fiecare. Dou perechi sunt în iug i cealalt în câmp. La fiecare pereche se fac dou iugi la 6 m. distan (aproximativ). perechea din câmp d surduca la cel din iug care o love te trimi ând-o cât mai departe. În vremea când cel din câmp alearg dup surduc , cei de la iug se întâlnesc la mijlocul distan ei dintre ei lovindu- i bâtele i spunând „âc”, dup care se întorc în iug . Dac cel din câmp a venit i a pus surduca în iug înainte de întoarcerea celui din iug , trec ace tia în câmp. (jocul se cuno tea i la Beriu).

De-a masa. Se formeaz dou echipe de juc tori, una „acas ”, alta în „câmp”. Echipa de acas folose te bâtele dându-le de-a imboldul peste o bât a echipei din câmp pus de-a latul, la început la o distan mic . ezând un juc tor de acas d de-a boldu cu prima bât care trebuie s ating „masa” cu cap tul sau cu lungul alunecând peste ea. Cei din câmp mut masa la cap tul bâtei aruncate i tot a a mai departe pân se epuizeaz bâtele celor de acas , apoi se aschimb rolurile.

De-a popicul în câmp se joac tot pe dou echipe: una acas i una în câmp. Pe o cocaie (o bucat de lemn îndoit u or i fixat cu ambele capete în p mânt pe direc ia acas -câmp). Pe cocaie se a eaz în pozi ie vertical un popic de lemn de m rimea unei cutii de medicamente cu vârful rotunjit, pe care cei de-acas caut s -l arunce cât mai departe cu bâta aruncat de la distan de 2 m. Cei din câmp caut s prind popicul care vine în zbor spre ei i atunci ajung ei cu echipa acas . Dac nu-l pot prinde, alearg dup el îl iau i arunc la un membru al echipei care pune popicul pe cocaie. În acel moment cei de acas fug dup bâta aruncat pe care o recupereaz i dac nu reu esc s ajung acas , las bâta pe drum în locul în care au fost surprin i de recuperarea popicului. i în cazul epuiz rii bâtelor de aruncat, echipele î i schimb rolul.

Popicul în cer. Pe capul gros al unei bâte fixate în p mânt se a eaz o cocaie drepat pe direc ia jocului. Pe bra ul de c tre cas se a eaz popicul, iar peste bra ul ceva mai lung situat c tre câmp, un

juc tor de acas d cu for cu bâta imprimând popicului o traiectorie curbat cât mai înalt i mai departe. Cei din câmp dac prind popicul aflat pe traiectorie iau locul celor de acas , dac nu îl recupereaz de pe jos i îl arunc celor de acas pentru continuarea jocului.

De-a clincea: aproape de cap tul sub ire al unei bâte inute cu mâna de un juc tor se a eaz orizontal sprijinit pe mâna juc torului clincea (un b cam de 30 cm). Printr-o mi care în sus i spre înainte clincea este aruncat , iar cu cel lalt cap t al bâtei este lovit i trimis cât mai departe. Devine câ tig tor juc torul din câmp care prinde clincea luând locul celui de la bât care trece în câmp.

Din paiele de grâu copt, cei mai pricepu i confec tionau inele pe degetele celor mai mici i a fetelor. Din paiele lungi albe se f ceau împletituri în trei sau mai multe fire sau ornamente în zig-zag care erau puse în p l rie.

Toamna b ie ii f ceau pu ti din tulpini de floarea soarelui cu cartu i percutor din lemn. Din m ciuliile de papur se f ceau arme de lupt , ghioage sau buzdugane, iar din lemn s bii cu care „se r zboiau” . Din dovle i, b ie ii confec tionau roabe cu un bra cu roat ori cu dou bra e prinse la un ax care str b tea dovelopele str pungându-l. Tot din dovelope prin scobirea interiorului i reprezentarea figurii umane în coaja doveltelui (deschiz turi, ochi, nas, gur) noaptea, cu o lumânare aprins în interior i cu un ol pe cap erau speriate mai ales fetele.

Din tuleu de cucuruz se f cea l ut (vioar) cu dou corzi i arcu care prin umezire i frecare cu arcu ul scotea ni te sunete.

În timpul iernii, mare bucurie pentru copii era z pada din care se f ceau bulg ri cu care se b teau sau se sp lau unii pe al ii cu z pad . Era f cut i omul de z pad care cu p l ria lui de oal spart , cu nasul de morcov i ochii de c rbuni îi amuza pe copii. Datul pe ghea i cu sania pe locurile în pante atr geau mul imi de b ie i i fete pân ce rebegi i de frig se retrageau în case. Cele mai cunoscute „d inu uri” pentru s nii erau Pe Coast , În Livadie la D nil , Pe la D nce ti, Pe Scoborâ , În suseni, Pe Uli a Arime tilor. Cei mai mari i feciorii mergeau cu schiurile pe Fe ian, Via Domneasc , Gorganul ori în Carpeni.

În Postul Pa tilor, tinerii se jucau cu surduca în anumite spa ii mai largi de obicei în gr dina lui Marcu, în duminici i s rb tori.

Ogoiul era jocul cel mai simplu. Participau trei juc tori, unul în mijloc era înta lovirii cu surduca de c tre ceilal i doi afla i la 6-8 m distan între ei. Ace tia trimiteau surduca în aer de la unul la altul

f cându-l pe cel din mijloc se mi te cât mai departe de cel care-l putea lovi. Dacă nu era nimerit cel care dăduse cu surduca îi lua locul, iar acesta trecea în locul lui continuând jocul. Dacă era nimerit chiar și tangențial rămânea în continuare în mijloc.

Orjanul se desfășura în același sistem, dar între două echipe. Încurcătura pentru cel din mijloc (puteau fi și doi) era cu atât mai mare cu cât surduca circula mai repede și la mai mulți jucători care uneori simulau lovitură dar plasau repede surduca la unul apropiat care îl nimerea în mod sigur pe cel din mijloc trântit la pământ care devenea astfel întfix. În cazul aruncării nerezultate se schimba rolul echipelor.

Ugaluga, 3 și fuga, era tot joc pentru două echipe, o variantă locală a jocului național de oină. Echipele aveau un număr egal de jucători, una jucând acasă, iar cealaltă în câmp. Mingea era lovită de primul jucător de acasă cu băta trimițând-o cât mai departe în câmp, după care lăsa băta jos și alerga în fuga cea mai mare o anumită distanță până la un loc convenit numit poartă. Aici bătea cu mâna de trei ori în poartă după care fugea înapoi. În timpul acesta, jucătorii de câmp căutau să prindă mingea și să-l lovească pe cel care alerga, dus-întors. Dacă era lovit, acesta era eliminat din joc, urmând alt jucător al echipei să trimită mingea în câmp. Jocul continua astfel până când erau eliminați toți jucătorii echipei de la băta urmând schimbarea rolurilor între cele două echipe. Dacă jucătorul în alergare nu era lovit, continua jocul în echipă.

Autorii cer scuze pentru eventualele erori de memorie în prezentarea amănunțitelor acestor jocuri dat fiind distanța mare în timp de când ei erau participanți la aceste jocuri (60-70 de ani).

Capitolul XV

Realități și perspective pentru Târnova la început de secol și mileniu

După ce am parcurs în paginile acestor lucrări momentele importante din trecutul satului nostru, se cuvine să zăbovim câteva clipe asupra a ceea ce este el astăzi cu bune și rele. Deși Târnova are o vechime de aproape apte sute de ani, atestat documentar, ea se află la o răspântie acum, ca toate satele românești.

Uliasa satului are masă aceeași, prăfuită în timpul verii și noroioasă primăvara și toamna, dar este mai puțin circulată. Oamenii, vitele și atelajele s-au împușinat. Carele trase de boi au rămas o amintire a trecutului. Doar câteva căruțe trase de cai mai tulbură liniștea vechii ulișe. În lungul ei, de o parte și de cealaltă, casele, care și-au schimbat mult înfățișarea în ultimii 70 de ani. Vechile case din pământ de la Dăscălița, Crăvuș, Trăreanu, Dăienoaia, Matei și Tomoaia fie au dispărut cu totul, fie au fost înlocuite cu case noi din cărmidă, cu geamuri mari, cu mai multe camere. Pământul de pe jos este înlocuit cu padiment peste care se așternă covorașe. Chiar și fântâna din Suseni și-a schimbat înfățișarea, prin amenajare având robinet. Grădina și Coasta fântânii, ca și Gorganele și Feianul au rămas la locul lor, dar au din ce în ce mai puțin vizitatori la muncă și la destindere în timp de sărbătoare. Destul de multe case sunt nelocuite. Bătrânii satului s-au dus la bătrânii lor în progădie. Alții își așteaptă cu seninătate sfârșitul. Urmasii lor s-au stabilit demult în orașele apropiate sau mai departe, mână și de profesiile pe care și le-au pregătit în decursul timpului. În locul lor au venit familii din Maramureș, Munții Apuseni ori din alte părți aduși de dorința de a trăi mai bine. Sunt oameni harnici și cu inițiativă, dar și credincioși și respectuoși. Aceștia au adus obiceiuri noi, alte cântece și jocuri înlocuind treptat obiceiurile, tradițiile și portul local. Pământul din hotar este în cea mai mare parte nelucrat din lipsa brațelor de muncă și a banilor necesari lucrurilor agricole. Pășunile semănături cu cereale sunt invadate de viezi și mistreți care le distrug în bună parte. Viile s-au împușinat fiind pe cale de dispariție.

Pe bun dreptate se pune întrebarea ce perspective s-ar putea deschide pentru sat și oamenii lui la început de secol și mileniu? Posibilități ar fi, așa cum au fost și în trecut, iar astăzi, acestea ar putea fi valorificate în noile condiții prin culturi pe suprafețe întinse cu plante de randament ridicat, lucrare mecanizată, după metode eficiente și cu mai puțină muncă și costuri. În esență, s-ar putea construi seră și solarii ori culturi de înaltă producție de zahăr. Dealurile oferă condiții din cele mai bune pentru vișii și livezi de pomi. Condițiile favorabile sunt și pentru înființarea unor ferme pentru creșterea vitelor, a oilor ori a păsărilor de curte, dar și pentru apicultură. Relieful variat, plin de frumusețe și admirabilele peisaje oferă condiții favorabile pentru dezvoltarea agroturismului. Satul și oamenii lui pot oferi găzduire și hrană pentru turiști, având aragaze, frigider, radiouri, televizoare, dar și posturi telefonice pentru comunicare. Tâmpașă poate fi baza de plecare pentru turiști în excursii spre puncte de interes turistic mai apropiate ori spre cetățile dacice din Munții Orăștiei. Pentru toate acestea ar fi necesară inițiativa locală și a investitorilor cu bani. Apropierea întririi în uniunea Europeană ar putea pregăti realizarea unora din aceste posibilități.

Important este că mulți din cei plecați la oraș nu s-au rupt cu totul de sat. Prin dese reveniri și menținerea caselor părintești ei păstrează legătura fizică și sufletească cu locul natal, cu obiceiurile și tradițiile din trecut. Căiva dintre ei au reparat casele părintești și își petrec aici o parte din concediu. Vreo patru cincinci dintre aceștia sunt prosperi oameni de afaceri și de la ei ar putea pleca unele inițiative în direcția celor menționate anterior. Oricum felul de viață al tâmpașenilor de astăzi este mult deosebit de cel din trecut apropiindu-se de felul de viață de la oraș. Drumul Judeean 668 trecând prin capătul satului îl pune în legătură, prin panglica lui betonată nu numai cu satele comunei, dar și cu orașele judeului și cu toată țara.

Proiecte pentru satul Tâmpașă realizabile în viitorul apropiat:

1. Alimentarea cu apă potabilă de la izvorul din locul numit "Faget" prin cederă investiție care trebuia începută în trimestrul III al anului 2005 și finalizare în trimestrul IV al anului 2007. Proiectul este cuprins în Convenția numărul 2474 din 16 mai 2005 între Consiliul Judeean Hunedoara și Consiliul Local al comunei Mărtinești pe anul 2005 cu referire și la satele Dâncul Mare, Dâncul Mic și Mărtinești pe anul 2005 din fondurile aprobate în bugetul de stat, potrivit legii

numărul 511/22 noiembrie 2004 a bugetului de stat pe anul 2005

2. Prin măsura 2.1 SAPARD există un proiect de modernizare a drumurilor comunale: DC 52 (drum comunal) Dâncu Mic; DC 52B Tâmpașă; DC 52A Dâncu Mare, program aprobat și pentru care se așteaptă finanțarea.

Aceste proiecte sunt cuprinse în Planul Urbanistic general al comunei Mărtinești pentru satul Tâmpașă pe care încercăm să-l introducem în lucrarea de față. Alte proiecte prevăd amenajarea unei biblioteci pentru o sală a unei camere pentru consultații medicale a cetățenilor din sat. Realizarea acestor proiecte vor apropia și mai mult condițiile de viață ale cetățenilor din Tâmpașă de cele de la oraș. Dacă la toate acestea se va mai adăuga refacearea vechii legături de suflet dintre răniți și pământul lor ca și tradiționala ospitalitate atunci am putea spune, parafrazându-l pe Domnul Moldovei Petru Rareș, că și pe marele istoric Nicolae Iorga ca Tâmpașă "va fi iarăși ceea ce a fost și încă mai mult de cât atât".

Fie ca drumul și timpul parcurse până acolo să fie cât mai scurte cu puțin.

Bibliografie

- Arhiva Național Maghiar din Budapesta, F. Dl. 29.430
Sîntinbru 5.V. 1357
- Arhiva Național Maghiar din Budapesta F. Dl. 30672 Alba
Iulia 7-14 august 1360
- Arhiva Național Maghiar din Budapesta, cota Dl. 26567 Va ,
3 februarie 1380
- Arhiva Național Direcția Judeean Hunedoara Deva F.
Protopopiatul Ortodox Ortie, Ds. 2/1878, fila 11; Ds. 2/ 1888, fila 22;
Ds. 1/1894 fila 19, 30, 56; Ds. Nr. 1/1897, fila 15; Ds. 2/1898, fila 20; Ds.
1/1901, fila 2, 4, 5; Ds. 5/1912, fila 1, 12; Ds. 2/1918 fila 145.
- F. Inspectoratul colar, revizoratul Judeului Hunedoara
Registrul de Intrare și ieșire pentru statele personale ale învâtorilor din
jude 1930; nr. 505/29 aprilie 1933; nr. 648/ 3 iulie 1935; nr. 1 din 1936
1937; nr. 4/1938
- Arhiva Bisericii Ortodoxe Tîmășa Protopopiat Ortie:
1.Oficiul Stării Civile Tîmășa
-Registrul stării civile pentru născuți începând cu anul 1803
-Registrele stării civile pentru căsătorii începând cu anul 1826
-Registrul stării civile pentru morți între 1851-1948
2.Adrese și circulare aflate în arhiva bisericii:
-Adresa Inspectoratului colar Judeean Hunedoara nr. 1571
din 1907
-Circulara nr. 2074 din 1911 în legătură cu manualele colare
-Circulara nr. 6019 din 1913 reglementează examenul de sfârșit
de an
-Dispoziția ministerială din 1913 cere înființarea bibliotecii
colare
-Circulara nr.12.438 cere contribuții pentru susținerea armatei
-Hotărârea Consistoriului din Sibiu din 18 februarie 1914
-Circulara nr. 18/1914 în legătură cu apărarea copiilor fașade
boli
-Adresa din 1914 cere colilor acțiuni pentru îngrijirea pomilor
împreună

- Circulara nr.5113 din 24 aprilie 1914 despre predarea religiei
în coli
-Circulara nr. 3529 din 20 octombrie 1914 anulează datoria
colilor
-Circulara din 25 august 1914, nr. 104/77 despre situația celor
chema și sub arme
3.Însemnări și documente:
-Notă cu creionul pe prima copertă interioară a unui
“Penticostar” despre iarna anului 1892-1893
-Proces Verbal din 10 mai 1966 în ședința extraordinară a
Consiliului Parohial din parohia Tîmășa
-Un număr de 6 certificate de căsătorie din anii 1910, 1911,
1912, întocmite de Primăria Dâncu Mare
Arhiva Primăriei Mîrtinești
-Registrul agricol pentru satul Tîmășa pe anii 1956, 1957,
1958
-Registrul agricol pentru satul Tîmășa pe anul 2005
Baza de date a primăriei:
-Lista cetățenilor satului Tîmășa care au în dotare mașini și
utilaje agricole Mîrtinești 26 septembrie 2005
-Convenția nr.2474 din 16 mai 2005 între Consiliul Judeean
Hunedoara și Consiliul Local al comunei Mîrtinești
-Plan urbanistic general comuna Mîrtinești sat Tîmășa
-Agenția SAPARD Lista cererilor de finanțare eligibile mîsură
2.1 sub mîsură: Drumuri în zonele rurale 2002
-Proces verbal din 15 aprilie 1935 referitor la pînduri și pînduri
aparținătoare posesorilor în devălmășie din comuna Tîmășa
Amlacher Albert “Urkundenbuch zun Geschiechete der stad
und des stuhles Broos bis zum Nebergang Sibenburggens unter
Erbfurstein aus Hanse Osterreich (1960) Hermannstadt 1879 pag. 42-
44
Albu Nicolae “Istoria Învățământului Românesc din
Transilvania până la 1800” Tipografia “Lumina” Miron Roșu Blaj 1944
Albu Nicolae “Istoria colilor românești din Transilvania între
1800-1867 vol. II”. Editura didactică și pedagogică București 1971
Anuarul pentru comerț, industrie, meserii și agricultură al
României pe anul 1926
Anuarul învățământului primar din România 1933 județul

Hunedoara - colile primare rurale

Bolovan Ioan, Bogdan Craciun, "Consigna ia Statistic Topografic Singulorum In Magno Principatu Transilvaniane" (Transilvania la 1829 1831) Presa universitar Clujean 2003

Bolovan Sorina Paula "Familia în satul românesc din Transilvania, a 2 a jum tate a secolului XIX lea i începutul secolului XX" Centrul de studii Transilv nene Cluj 1999

Baciu Aurelia i Baciu Petru "Valea Gr di tei" Editura Sport Turism Bucure ti 1988

Baciu Petru "Delorenii" Editura Compania 2000

Baciu Aurelia i Petre Baciu "Beriu" monografie Deva 1972

Borza Cornelia i Borza Gheorghe "Reteagal în documente i m rturii orale" Editura Arcade Sc. Supergraph Cluj Napoca 2006

Bodea Ninel, Bârcean N. Petresc Dorin "C lu erul" Editura Sigma Plus

Bonuri valorice de 100 i 500 lei din anul 1933

Bureac Ioan "Spre întregirea neamului în inutul N s udului i Bistri ei /octombrie decembrie) 1918". Editura G. Co buc 2000

Dr.Csanki Dezsö "Magyar Orsyag Törtenelemi Földrajya a hunyadiak horaban" V Budapest 1913, pag. 141

Contribu ii la repertoriul arheologic al jude ului Hunedoara în Sarge ia" XIV 1979

"Chemare c tre to i intelectualii i absolverii de liceu din satul T m asa" 25 august 1973

"Conscriptionem Ad.Comitatus Hunjad Posieusis Tamaspataka" 1750

Chi ei A. Gheorghe "Anuarele Liceului Pedagogic Deva" pe anii colari 1934 1970 Deva, 1970

"Documente privind Istoria României, veacul al XIV lea C Transilvania" vol. II (1321 1330) pag. 198 199, documentul 408 Editura Academiei RPR

Documente privind istoria României veac XIV C. Transilvania vol. II (1341 1350) Editura Academiei RPR

"Dic ionarul explicativ al Limbii române" Editura univers enciclopedic Bucure ti 1996

"Dic ionar Enciclopedic român" vol. I IV Editura Bucure ti 1966

Floca Octavian, uiaa Victor "Ghidul jude ului Hunedoara"

Deva, Tipografia jude ean 1936

Giurescu Constantin i Giurescu Dinu- "Istoria Românilor" vol. III- Editura tiin ific Bucure ti 1974

Ha a Gligor "Minuni i enigme în inutul Hunedoarei" Deva 2005

Husar Alexandru "Dincolo de ruine cet i medievale" Deva Cheia Mure ului Editura Tineretului 1959

"Îndreptarul statistic al jude ului Hunedoara"

Rezultate provizorii ale recens mântului agricol al popula iei de la 25 ianuarie 1948 Imprimeria Na ional Bucure ti 1949

"Istoria românilor" Tratat vol. I-II- III-Editura Enciclopedic Bucure ti 2001

Iorga Nicolae "Istoria românilor din Ardeal i Ungaria" Editura tiin ific i Enciclopedic Bucure ti 1989

Iordan Iorgu "Dic ionar al numelor de familie române ti" Editura tiin ific i enciclopedic Bucure ti 1983

Iorga Nicolae "Istoria românilor prin c l tori" Editura Eminescu Bucure ti, 1981 vol. III-IV-V

Iliescu Ioan i Istrate Tiberiu "Or tie 750 de ani" Deva 1974

L z rescu Liviu "M rtine ti vechiul meu sat Transilv nean" Editura Polidava 2006

Martinovici C. i N. Istrati "Dic ionarul Transilvaniei, Banatului i celorlalte inuturi alipite" Institutul de arte grafice "Ardealul" 1921

Matei C. i colaboratorii în "Istoria României în date" Editura Enciclopedia Român Bucure ti 1972

Mih il G. Dic ionar al Limbii Române vechi (sfâr itul secolului X-lea începutul secolului al XVI-lea) Editura Enciclopedia român Bucure ti 1974

Macrea D. "Dic ionarul limbii române moderne" Editura Academiei RPR 1958

Prodan David "R scoala lui Horea" vol. I-II Edi ie nou rev zut Editura tiin ific i Enciclopedic Bucure ti 1984

Prodan David "Iob gia în Transilvania secolul XVI" vol. I-II- III

Prodan David "Iob gia în Transilvania în secolul XVIII-lea" Editura tiin ific i Enciclopedic Bucure ti 1986 vol. I

Prodan David "Problema iob giei în Transilvania 1700-1848"

Editura tiin ific i Enciclopedic Bucure ti 1989
 Pascu tefan "Ce este Transilvania" Editura Dacia Cluj 1983
 Popa Radu "La începuturile Evului Mediu românesc ara Ha egului" Editura tiin ific i Enciclopedic Bucure ti 1988
 Popescu Mihail "Documente inedite privitoare la istoria Transilvaniei între 1848-1859" Editura Cartea româneasc Bucure ti 1929
 Prahase Mircea "Porecle i supranume din bazinul superior al Some ului Mare" Cluj 2005
 Români din Transilvania la 1733 "Cum scrip ia Episcopului Ioan In. Klein de Sadu în "Transilvania", nr. 29, Sibiu 1898
 Retegan Simion "Dieta româneasc a Transilvaniei (1863-1864) Editura Dacia Cluj Napoca, 1979
 Retegan Simion "Date statistice din arhiva Guvernului Transilvaniei privitoare la Comitatul Hunedoara în anii guvern rii liberale" în Sarge ia XIII extras
 Retegan Simion "Satul românesc din Transilvania-ctitor de coal (1850-1867)" Editura Echinox Cluj Napoca, 1994
 Retegan Simion "Un intelectual din Bistri a în secolul al XIX lea Ioan Maier" în Revista Bistri ei IX Editura Glasul Bucovinei, Ia i 1995
 Rotariu Traian, Maria Semeniuc, Elemar Mezei informatician "Recens mântul din 1850 Transilvania"-Editura Staff 1996
 Rotariu Traian i colaboratorii "Recens mântul din 1857 Transilvania" Edi ia a II-arev zut i ad ugit -Editura Staff 1997
 Rotariu T. i colaboratorii "Recens mântul din 1880 Transilvania" Editura Staff 1997
 Rotariu T. i colaboratorii "Recens mântul din 1900 Transilvania" Editura Staff 1999
 Rotariu T. "Recens mântul din 1910 Transilvania" Editura Staff 1999
 "Recens mântul general al popula iei din România din 29 decembrie 1930" publicat de Dr.Sabin Manuil vol. I-II-III, tip rit la Monitorul Oficial, Imprimeria Na ional , Bucure ti, 1938
 "Recens mântul general al popula iei din România 1941 aprilie"-6 date sumare provizorii, Bucure ti, 1944
 "Recens mântul popula iei din 21 februarie 1956" Direc ia central de statistic

"Recens mântul popula iei i locuin elor din 15 martie 1966 vol. II i V". Direc ia central de statistic 1970
 "Recens mântul popula iei din anul 1992" Baza de date a Prim riei M rtine ti
 "Recens mântul popula iei i locuin elor, al terenurilor i animalelor din anii 2002-2003" Baza de date a Prim riei M rtine ti
 "Az orszagos magyar Kir. Sztatisztikai Hivatal Budapest 1896" Magyar Ország Népege a Pragmatika" Sanktio Koraban 1720 1721 vol. XII
 "Az els Magyarországi Népszámlálás 1784-1787 vol. I Budapest 1980
 "Magyar Ország Statistikai Kézkönyve I évfolyam 1886. Budapest 1887 (statist. Economic)
 "Statistica românilor din Ardeal f cut de Administra ia austriac la anul 1760-1762, copiat din Arhiva de r zboi din Viena de Dr. Virgil Ciobanu din Anuarul Institutului de Istorie Na ional din Cluj III (1924-1925)
 "A magyar Korona országainak mezögozdasági, statisztikája" vol. II, Budapest 1897
 "Sarge ia"-Revista Muzeului Jude ean Hunedoara nr. 1-1937; nr. 21/1966
 Suci Coriolan "Dic ionar istoric al localit ilor din Transilvania" vol. II O-Z, pag. 182, Editura Academiei RSR ap rut în 1967
 "Schematismus Venerabilis cleri Dioecensis Transilvaniensis pro ano cristo nato MDCCCXXX
 Stoica C., I. Fr il , O. Vlad i Wardegyer "Din istoria înv mântului hunedorean" Deva, 1973
 uiaga I. Victor "Hunedoreni la marea Unire 1 Decembrie 1918"
 Vân toru Elenu a M rioara "O descriere a comitatului Hunedoara la 1773" în "Sarge ia" XVIII-XIX
 Vlad Ovidiu, îrlea Nicolae "Monografia Liceului Pedagogic Deva" 1970

Lista informatorilor

1. Bârcean Nicolae primarul comunei Mrtine ti
2. Bogd nescu Ion (S il) 73 ani, pensionar
3. Borza Eleonora (A lui Pîciu) 81 ani, pensionar
4. Borza Gheorghe (Pîciu, tata) decedat
5. Borza Sapta (mama) decedat
6. Cadariu Traian (A lui Frîncu) 82 ani, pensionar
7. Cadariu Cornelia (A lui Frîncu) 80 ani, casnic
8. Costescu Eftimie (Hîrciog) 77 ani, pensionar
9. Costescu Victoria (A V lenii) decedat
10. Costescu Deac Liana
11. D nescu Maniu Vera medic
12. D nescu Dorin 65 ani, crîsnic
13. D nescu Laurian (Letu)
14. D nescu Romulus (Gaciu)-medic stomatolog
15. Iovescu Cornel (Bercea) 84 ani, pensionar
16. Iovescu Vasile (Bercea)
17. Iovescu Cornel (Bozoman) 71 ani, pensionar
18. Licescu Ion (Costic) 59 ani
19. Licescu Lidion (Pala) 81 ani, pensionar
20. Popovici Ioan (cantorul) decedat
21. Stoica Remus Vasile (Tec u) inginer Bra ov
22. Vucea Mircea ofi er
23. Vucea Viorel preot

Note finale

Lucrarea de fa a fost scris în preg tirea anivers rii celor 680 de ani de la prima atestare documentar a satului T m asa (22 septembrie 2006) i a celei de-a doua întîlnirii de suflet "Fii satului".

Ne-au stat al turi, binevoitori, cu experien i informa iile puse cu amabilitate la dispozi ia noastr domnii:

-Lechin an Vasile, istoric, cercet tor tiin ific principal la Arhivele Na ionale din Cluj napoca

-Retegan Simion, doctor în istorie, cercet tor tiin ific principal la Institutul de Istorie Na ional Cluj Napoca,

-Cerean Angela, istoric la Arhivele Na ionale Hunedoara Deva

-Bârcean Nicolae, primarul comunei Mrtine ti

La editarea lucr rii i-au adus contribu ia, pe lâng primarul comunei, Bîrcean Nicolae, domnul Stroea Traian Constantin, manager i domnul Laz r Danil, pre edintele Astra SC, precum i cons tenii:

-Cadariu Ioan Traian, inginer chimist

-Costescu Marius

-Costescu Gherman Dorica, farmacist

-Costescu Eftimie, inginer

-Costescu Hanches Rodica, inginer chimist

-D nesc Maniu Aurora Elena, medic uman

-D nesc Popescu Adriana Minerva, bibliotecar

-D nescu Romulus, medic stomatolog

-Stoica Remus Vasile, inginer

Tuturor, autorii le adreseaz calde i sincere mul umiri.

ANEXA 1

TABELA CARE SERVE TE PENTRU CONSCRIPȚIA Moșiei Tabelul nr. 1 din Comitatul Hunedoarei

<Scris deasupra tabelului:>

Terenul acestui sat, a ezat aproape în întregime pe coline și aflat în întregime într-o zonă deosebit de fertilă este încărcat de roadele pământului și locuitorii lui au obișnuit să dobândească hrana prin muncile manuale făcute cândva în schimbul unei plăți. Iar produsele lor obișnuiesc să le transporte cu carul la târgurile de la Orștie, care sunt la o oră departare de aici; au două arini pentru grâu care se schimbă în fiecare an și au nevoie de bolegar. În schimb, au în fiecare an pământuri pentru porumb și fână pentru cosit și arat. O câmpie autumnală înșurubată de 10 cl și, în anul în care pun bolegar; iar în anul în care nu pun bolegar, de 8 cl și; într-un an cu o fertilitate mediocră, o clăie alcătuită constant din 25 de snopi de la treierare, o mier și jumătate de grâu, iar o câmpie de semințe de primăvară, 8 cl și. O clăie de ruie te 2 miere, o urnă de must de calitate mijlocie, într-un an cu o fertilitate mediocră vine la un preț mijlociu de 17 crei ari; nu au deloc pământuri dure și cariere potrivite pentru materiale, iar pentru foc au unele chiar mici, încât este nevoie să aducă lemne de foc pe acuns și din pământurile vecinilor, cum ar fi ale Orștiei și ale satului Dâncul Mic; de asemenea, au pământuri foarte mici, încât sunt nevoi și să pască oile, tot pe ascuns, pe terenurile pomenitei cetăți a Orștiei și ale satului Bereni din Scaunul Săsesc.

<Tabelul desfurat pe o singură coloană:>

NUMELE Tatilor și Mamelor de familie contribuabili

Nobili cu o singură sesie;
vadușele lor: Nu se dau.

Iobași eliberați;

vadușele lor: Nu se dau.

Iobași:

Simion Kimpsoran, fiul însurat al lui Iuon.

1. Sesii: 1;
2. Case de locuit în număr de: 1;
3. Venitul fermelor, grădinilor, culturilor de legume și al livezilor, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creștari: -;
4. Capacitatea ogoarelor, în total: a) câble: 7; b) mierre: -;
5. De la aceiași, ogoare folosite de obicei pentru semănatura de toamnă:
1) de grâu: a) câble: 4; b) mierre: 2; 2) floarea fânii: a) câble: -; b) mierre: -;
6. Pentru semănatura de primăvară, cu excepția meiului și a porumbului: a) câble: -; b) mierre: 3.
7. Semănatura de mei și de porumb aduce, în boabe: a) câble: -; b) mierre: 7/15.
8. Fânate, în număr de care: 5.
9. Vii, în urne, în număr de: 20.
10. Venitul anual al morișlor de fâna, de nutret și al brânzariilor, calculat în bani lichizi, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creștari: -.
11. Boi, cai și iepe de jug: a) buni, în număr de: -; b) mijlocii, în număr de: -; c) de soi inferior, în număr de: 4.
12. Vaci, în număr de: 2.
13. Juncani, juninci și cătări tineri de trei ani sau mai mari, în număr de: -.
14. Oii, capre, în număr de: 10.
15. Porci de doi ani sau mai mari, în număr de: -.
16. Stupi de albine, în număr de: -.
17. Venitul anual al cazanelor de aramă pentru bere, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creștari: -.
18. Venitul anual al cazanelor de fier, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creștari: -.
19. Contribuția, în total, și restanțele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 18; 2) Creștari: -; b) Restanța: 1) Florini renani: -; b) Creștari: -; B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 18; 2) Creștari: -.
20. Calificările mestesugarilor, ale chestorilor pietei și ale negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) de soarta bună: -; b) din soarta

mijlocie: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii:
a) din soarta buna: -; b) din soarta mijlocie: -; c) din soarta inferioara: -

21. Titlul de scutire : -.

Mihai Koszteszk

1. Sesii: 1;

2. Case de locuit, în numar de: 1;

3. Venitul fermelor, gradinilor, culturilor de de legume si al livezilor, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

4. Capacitatea ogoarelor, în total: a) Câble: 6; b) Mierte: -.

5. De la aceiasi, ogoare folosite de obicei pentru semanatura de toamna:
1) de grâu: a) câble: 1; mierte: 2; 2) floarea grâului: a) câble: -; b) mierte: -.

6. Pentru semanatura de primavara, cu exceptia meiului si a porumbului: a) câble: -; b) mierte: 19/16.

7. Semanatura de mei si de porumb aduce, în boabe: a) câble: -; b) mierte: 3/16.

8. Fânate, în numar de care: 2..

9. Vii, în nnumar de urne: 25.

10. Venitul anual al morilor de faina, de nutret si al brânzariilor, calculat în bani lichizi, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

11. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; b) mijlocii, în numar de: -; c) de soi inferior, în numar de: 2.

12. Vaci, în numar de: 1.

13. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mari, în numar de: 1.

14. Oi, capre, în numar de: 9.

15. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 1.

16. Stupi de albine, în numar de: 1.

17. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

18. Venitul anual al cazanelor de fier, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

19. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul:

1) Florini renani: 10; 2) Creitari: -; b) Restanta: 1) Florini renani: -; b) Creitari: -. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Fflorini renani: 10; 2)

Creitari: -.

20. Calificarile mestesugarilor, ale chestorilor pietei si ale negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) de soarta buna:-; b) din soarta mijlocie: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mijlocie: -; c) din soarta inferioara: -.

21. Titlul scutirii : -.

Avram Kedaru

1. Sesii: 1;

2. Case de locuit, în numar de: 1;

3. Venitul fermelor, gradinilor, culturilor de legume si al livezilor, conjectural : a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

4. Capacitatea ogoarelor, în total : a) câble: 6; b) mierte: -.

5. De la aceiasi, ogoare folosite de obicei pentru semanatura de toamna :
1) de grâu : a) câble: 2 ; b) mierte: 2 ; 2) floarea grâului : a) câble: -; b) mierte: -.

6. Pentru semanatura de primavara, cu exceptia meiului si a porumbului: a) câble: -; b) mierte: 22/16.

7. Semanatura de mei si de porumb aduce, în boabe: a) câble: -; b) mierte: 8/16.

8. Fânate, în numar de care: 3.

9. Vii, în numar de urne: 25.

10. Venitul anual al morilor de faina, de nutret si al brânzariilor, calculat în bani lichizi, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

11. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; b) mijlocii, în numar de: -; c) de soi inferior: 1.

12. Vaci, în numar de: -.

13. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani sau mai mult, în numar de: -.

14. Oi, capre, în numar de: 17.

15. Porci de doi ani sau mai mult, în numar de: -.

16. Stupi de albine, în numar de: -.

17. Venitul anual al cazanelor din arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

18. Venitul anual al cazanelor de fier, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

19. Contributia, în total, si restantele : A. Ale anului 1748 : a) Impozitul :

1) Florini renani : 10, 2) Creitari : - ; b) Restanta : 1) Florini renani : - ;

2) Creitari : -. B. Ale Anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 10; 2) Creitari: -.

20. Calificarile mestesugarilor, ale chestorilor pietei si ale negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) de soarta buna: -; b) din soarta mijlocie: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mijlocie: -; c) din soarta inferioara: -.

21. Titlul scutirii : -.

Ioan Biltak

Iuon Biltak

Lazar Biltak, fiul însurat al lui Ioan Sesii : 1.

Visarie Biltak

Ioannes Biltak

Ioan Biltak

1. Case de locuit, în numar de: 1;

2. Venitul fermelor, gradinilor, culturilor de legume si al livezilor, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

3. Capacitatea ogoarelor, în total : a) câble: 3; b) mierte: -.

4. De la aceiasi, ogoarele folosite de obicei pentru semanatura de toamna: 1) de grâu: a) câble: 2; mierte: -; 2) floarea grâului: a) câble: -; b) mierte: -.

5. Pentru semanatura de primavara, cu exceptia meiului si al porumbului: a) câble: -; b) mierte: 1 2/16.

6. Semanatura de mei si porumb aduce, în boabe: a) câble: -; b) mierte: 3/16.

7. Fânate, în numar de care: 2.

8. Vii, în numar de urne: 25.

9. Venitul anual al morilor de faina, de nutret si al brânzariilor, calculat în bani lichizi, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

10. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; b) mijlocii, în numar de: -; c) de soi inferior, în numar de: 2.

11. Vaci, în numar de: -.

12. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mari, în numar de: -.

13. Oi, capre, în numar de: 3.

14. Porci de doi ani sau mai mari, în numar de: -.

15. Stupi de albine, în numar de: -.

16. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a)

Florini renani: -; b) Creitari: -.

17. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

18. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 11; 2) Creitari: -; b) Restanta: 1) Florini renani: -; 2) Creitari: -. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 10; 2) Creitari: -.

19. Calificarile mestesugarilor, ale chestorilor pietei si ale negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) de soarta buna: -; b) din soarta mijlocie: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mijlocie: -; c) din soarta inferioara: -.

20. Titlul scutirii : -.

Iuon Biltak

1. Case de locuit, în numar de: 1;

2. Venitul fermelor, gradinilor, culturilor de legume si al livezilor, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

3. Capacitatea ogoarelor, în total : a) câble: 3; b) mierte: -.

4. De la aceiasi, ogoarele folosite de obicei pentru semanatura de toamna: 1) de grâu: a) câble: 1; mierte: 2; 2) floarea grâului: a) câble: -; b) mierte: -.

mavara, cu exceptia meiului si al porumbului: a) câble: -; b) mierte: 1.

6. Semanatura de mei si porumb aduce, în boabe: a) câble: -; b) mierte: 3/16.

7. Fânate, în numar de care: 2.

8. Vii, în numar de urne: 17.

9. Venitul anual al morilor de faina, de nutret si al brânzariilor, calculat în bani lichizi conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

10. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; b) mijlocii, în numar de: -; c) de soi inferior, în numar de: 3.

11. Vaci, în numar de: 1.

12. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani sau mai mult, în numar de: -.

13. Oi, capre, în numar de: 4.

14. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.

15. Stupi de albine, în numar de: -.

16. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a)

Florini renani: -; b) Creitari: -.

17. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

18. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 5; 2) Creitari: -; b) Restanta: 1) Florini renani: -; 2) Creitari: -. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 4; 2) Creitari: -.

19. Calificarile mestesugarilor, ale chestorilor pietei si ale negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) de soarta buna: -; b) din soarta mijlocie: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mijlocie: -; c) din soarta inferioara: -.

20. Titlul scutirii: -.

Lazar Biltak, fiul însurat al lui Ioan

1. Case de locuit, în numar de: 1;

2. Venitul fermelor, gradinilor, culturilor de legume si al livezilor, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

3. Capacitatea ogoarelor, în total: a) câble: 3; b) mierte: -.

4. De la aceiasi, ogoare folosite de obicei pentru semanatura de toamna: 1) grâu: a) câble: 2; b) mierte: 1; 2) floarea grâului: a) câble: -; b) mierte: -.

5. Pentru semanatura de primavara, cu exceptia meiului si porumbului: a) câble: -; b) mierte: 3 3/16.

6. Semanatura de grâu si porumb aduce, în boabe: a) câble: -; b) mierte: 3/16.

7. Fânate, în numar de care: 3.

8. Vii, în numar de urne: 22.

9. Venitul morilor de faina, de nutret si al brânzariilor calculat în bani lichizi, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

10. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; b) mijlocii, în numar de: -; c) de soi inferior, în numar de: 2.

11. Vaci, în numar de: 1.

12. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

13. Oi, capre, în numar de: 8.

14. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.

15. Stupi de albine, în numar de: -.

16. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a)

Flrini renani: -; b) Creitari: -.

17. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

18. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 10; 2) Creitari: -; b) Restanta: 1) Florini renani: -; 2) Creitari: -. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 10; 2) Creitari: -.

19. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

20. Titlul scutirii: -.

Viszarie Belgia

1. Sesii: 1;

2. Case de locuit în numar de: 1.

3. Veniturile fermelor, gradinilor, culturilor de legume si ale livezilor, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

4. Capacitatea ogoarelor, în total: a) câble: 6; b) mierte: -.

5. De la aceiasi, ogoare folosite de obicei pentru semanatura de toamna: 1) grâu: a) câble: 2; b) mierte: -; 2) floarea grâului: a) câble: -; b) mierte: -.

6. Pentru semanatura de primavara, cu exceptia meiului si porumbului: a) câble: -; b) mierte: 1.

7. Semanatura de mei si de porumb aduce, în boabe: a) câble: -; b) mierte: 4/16.

8. Fânate, în numar de care: 3

9. Vii, în numar de urne: 16.

10. Venitul morilor de faina, de nutret si al brânzariilor calculat în bani lichizi, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

11. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; b) mijlocii, în numar de: -; c) de soi inferior, în numar de: 1.

12. Vaci, în numar de: 1.

13. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

14. Oi, capre, în numar de: -.

15. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 1.

16. Stupi de albine, în numar de: -.

17. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
18. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
19. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 9; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 9; 2) Creitari: -.
20. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.
21. Titlul scutirii: -.

Iuon Onyeszk

1. Sesii: $\frac{1}{2}$.

2. Case de locuit în numar de : 1.
3. Veniturile fermelor, gradinilor, culturilor de legume si ale livezilor, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.
4. Capacitatea ogoarelor, în total: a) câble: 3; b) mierte: 2.
5. De la aceiasi, ogoare folosite de obicei pentru semanatura de toamna : 1) grâu: a) câble: 1; b) mierte: 2; 2) floarea grâului: a) câble: - ; b) mierte: -.
6. Pentru semanatura de primavara, cu exceptia meiului si porumbului: a) câble: -; b) mierte: 1.
7. Semanatura de mei si de porumb aduce, în boabe: a) câble: -; b) mierte: 3/16.
8. Fânate, în numar de care: 2.
9. Vii, în numar de urne: 10.
10. Venitul morilor de faina, de nutret si al brânzariilor calculat în bani lichizi, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.
11. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; b) mijlocii, în numar de: -; c) de soi inferior, în numar de : 2.
12. Vaci, în numar de: 1.
13. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.
14. Oi, capre, în numar de: -.
15. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.

16. Stupi de albine, în numar de: -.
17. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
18. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
19. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 5; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 5; 2) Creitari: -.
20. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.
21. Titlul scutirii: -.

Andrei Denyeszk

Lazar Denyeszeszk, fiul însurat al lui Silvestru Sesii:1.

Andreas Denyeszk

1. Case de locuit în numar de 1.
2. Veniturile fermelor, gradinilor, culturilor de legume si ale livezilor, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.
3. Capacitatea ogoarelor, în total: a) câble: 4; b) mierte: -.
4. De la aceiasi, ogoare folosite de obicei pentru semanatura de toamna : 1) grâu: a) câble: 1; b) mierte: 2; 2) floarea grâului: a) câble: - ; b) mierte: -.
5. Pentru semanatura de primavara, cu exceptia meiului si porumbului: a) câble: -; b) mierte: 3 1/16.
6. Semanatura de mei si de porumb aduce, în boabe: a) câble: -; b) mierte: 3/16.
7. Fânate, în numar de care: 3.
8. Vii, în numar de urne: 30.
9. Venitul morilor de faina, de nutret si al brânzariilor calculat în bani lichizi, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.
10. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; b) mijlocii, în numar de: -; c) de soi inferior, în numar de : 3.

11. Vaci, în numar de: 1.
12. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.
13. Oi, capre, în numar de: 8.
14. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 1.
15. Stupi de albine, în numar de: -.
16. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
17. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
19. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.
20. Titlul scutirii: -.

Lazar Denyeszesk, filius uxoratus Silvester
Lazar Denyeszesk, fiul însurat al lui Silvestru.

1. Case de locuit în numar de: 1;
2. Veniturile fermelor, gradinilor, culturilor de legume si ale livezilor, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.
3. Capacitatea ogoarelor, în total: a) câble: 4; b) mierte: -.
4. De la aceiasi, ogoare folosite de obicei pentru semanatura de toamna : 1) grâu: a) câble: 1; b) mierte: 2; 2) floarea grâului: a) câble: - ; b) mierte: -.
5. Pentru semanatura de primavara, cu exceptia meiului si porumbului: a) câble: -; b) mierte: 3 9/16.
6. Semanatura de mei si de porumb aduce, în boabe: a) câble: -; b) mierte: 3/16.
7. Fânate, în numar de care: 4.
8. Vii, în numar de urne: 30.
9. Venitul morilor de faina, de nutret si al brânzariilor calculat în bani lichizi, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.cii, în numar de: 4; c) de soi inferior, în numar de: -.
11. Vaci, în numar de: 2.
12. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: 1.
13. Oi, capre, în numar de: 10.
14. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 3.

15. Stupi de albine, în numar de: -.
16. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
17. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
18. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 11; 2) Creitari: -; b) Restanta: 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 10; 2) Creitari: -.
20. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.
20. Titlul scutirii: -.

<Lipseste o pagina care contine partea dreapta a tabelului>
<Total>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: 7; de soi inferior: 22.
2. Vaci, în numar de: 11.
3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: 2.
4. Oi, capre, în numar de: 78.
5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 6.
6. Stupi de albine, în numar de: 1.
7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 113; 2) Creitari: 30; b) Restanta: 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 105; 2) Creitari: 30.
10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.
11. Titlul scutirii: -.

<Iuon Koszta>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 3.
2. Vaci, în numar de: 1.
3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.
4. Oi, capre, în numar de: 7.
5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 2.
6. Stupi de albine, în numar de: -.
7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
8. Venitul anual al cazanelor de fier, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 15; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 15; 2) Creitari: -.
10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.
11. Titlul scutirii: -.

<Gyorgye Kosta>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 1.
2. Vaci, în numar de: 1.
3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.
4. Oi, capre, în numar de: 3.
5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.
6. Stupi de albine, în numar de: -.
7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
8. Venitul anual al cazanelor de fier, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 3; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2)

Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 3; 2) Creitari: -.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.
11. Titlul scutirii: -.

<Lepeadat Koszta?>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 2.
2. Vaci, în numar de: 1.
3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.
4. Oi, capre, în numar de: 7.
5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 2.
6. Stupi de albine, în numar de: -.
7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
8. Venitul anual al cazanelor de fier, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 5; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 5; 2) Creitari: -.
10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.
11. Titlul scutirii: -.

<Achim Koszta>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 2.
2. Vaci, în numar de: 1.
3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.
4. Oi, capre, în numar de: 6.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 1.
6. Stupi de albine, în numar de: -.
7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 5; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 5; 2) Creitari: -.
10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.
11. Titlul scutirii: -.

<Avram Koszta>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 3.
2. Vaci, în numar de: 1.
3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.
4. Oi, capre, în numar de: 8.
5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 3.
6. Stupi de albine, în numar de: -.
7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.
9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 7; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 6; 2) Creitari: -.
10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<?>

1. Boi, cai i iepe de jug: a) buni, în num r de: -; mijlocii, în num r de: -; de soi inferior: -.
2. Vaci, în num r de: 4.
3. Juncani, juninci i catâri tineri de trei ani i mai mult, în num r de: 2.
4. Oi, capre, în num r de: -.
5. Porci de doi ani i mai mari, în num r de: 1.
6. Stupi de albine, în num r de: -.
7. Venitul anual al cazanelor de aram pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Crei ari:-.
8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Crei ari:-.
9. Contribu ia, în total, i restan ele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 7; 2) Crei ari: 30; b) Restan a): 1) Florini renani: -; 2) Crei ari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 7; 2) Crei ari: 30.
10. Calific rile me te ugarilor, chestorilor pie ei i negustorilor: clasa sau soarta: A. Me te ugarii: a) din soarta bun : -; b) din soarta mediocr : -; c) din soarta inferioar : -. B. Chestorii pie ei i Negustorii: a) din soarta bun : -; b) din soarta mediocr : -; c) din soarta inferioar : -.
11. Titlul scutirii: -.

<Total:>

1. Boi, cai i iepe de jug: a) buni, în num r de: -; mijlocii, în num r de: 14; de soi inferior: 37.
2. Vaci, în num r de: 16.
3. Juncani, juninci i catâri tineri de trei ani i mai mult, în num r de: 4.
4. Oi, capre, în num r de: 108.
5. Porci de doi ani i mai mari, în num r de: 14.
6. Stupi de albine, în num r de: 1.
7. Venitul anual al cazanelor de aram pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Crei ari:-.
8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b)

Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 156; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 147; 2) Creitari: -.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<Lipseste o pagina care cuprinde partea dreapta a tabelului>

<Mihalj Koszta>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: 4; de soi inferior: -.

2. Vaci, în numar de 2.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: 20.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 4.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fier, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 21; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 21; 2) Creitari: -.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<Denila Koszta>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: -.

2. Vaci, în numar de: 1.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: -.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fier, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 2; 2) Creitari: 30; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 2; 2) Creitari: 30.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<Petru Koszta>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: 2; de soi inferior: -.

2. Vaci, în numar de: 1.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: 5.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 1.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fier, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 5; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 5; 2) Creitari: -.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<Szandu Kokan>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 4.

2. Vaci, în numar de: 2.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: 5.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 2.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 10; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 12; 2) Creitari: -.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<Gyorge Lugeszk>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 2.

2. Vaci, în numar de: 2.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: 4.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 1.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 10; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 9; 2) Creitari: -.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<Szimedru Lugeszk>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 4.

2. Vaci, în numar de: 4.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: 4.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 1.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 15; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 13; 2) Creitari: -.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<Popa celor de rit unit:>

1. Boi, cai și iepe de jug: a) buni, în număr de: -; mijlocii, în număr de: 2; de soi inferior: 2.

2. Vaci, în număr de: -

3. Juncani, juninci și catâri tineri de trei ani și mai mult, în număr de: -.

4. Oi, capre, în număr de: -.

5. Porci de doi ani și mai mari, în număr de: -.

6. Stupi de albine, în număr de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de aramă pentru bere, conjecural: a) Florini renani:-; b) Crei ari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fier, conjecural: a) Florini renani:-; b) Crei ari:-.

9. Contribuția, în total, și restanțele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: -; 2) Crei ari: -; b) Restanța: 1) Florini renani: -; 2) Crei ari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: -; 2) Crei ari:-.

10. Calificările meșteșugarilor, chestorilor pieței și negustorilor: clasa sau soarta: A. Meșteșugarii: a) din soarta bună: -; b) din soarta mediocră: -; c) din soarta inferioară: -. B. Chestorii pieței și Negustorii: a) din soarta bună: -; b) din soarta mediocră: -; c) din soarta inferioară: -.

11. Titlul de scutire: Preotul celor de Rit Unit, în virtutea <prerogativei> preoțiești, până acum nu a contribuit.

<Preotul ortodocșilor:>

1. Boi, cai și iepe de jug: a) buni, în număr de: -; mijlocii, în număr de: 4; de soi inferior: 1.

2. Vaci, în număr de: 1.

3. Juncani, juninci și catâri tineri de trei ani și mai mult, în număr de: -.

4. Oi, capre, în număr de: -.

5. Porci duorum annorum et maiores: n<umer>o: 2.

5. Porci de doi ani și mai mari, în număr de: 2.

6. Apum alvearia: n<umer>o: -.

6. Stupi de albine, în număr de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de aramă pentru bere, conjecural: a) Florini renani:-; b) Crei ari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fier, conjecural: a) Florini renani:-; b) Crei ari:-.

9. Contribuția, în total, și restanțele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1)

Florini renani: -; 2) Creitari: -; b) Restanța: 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-.

10. Calificările meșteșugarilor, chestorilor pieței și negustorilor: clasa sau soarta: A. Meșteșugarii: a) din soarta bună: -; b) din soarta mediocră: -; c) din soarta inferioară: -. B. Chestorii pieței și Negustorii: a) din soarta bună: -; b) din soarta mediocră: -; c) din soarta inferioară: -.

11. Titlul de scutire: Preotul ortodocșilor, vi popalis non contribuit.

<În total:>

1. Boi, cai și iepe de jug: a) buni, în număr de: -; mijlocii, în număr de: 27; de soi inferior: 50.

2. Vaci, în număr de: 29.

3. Juncani, juninci și catâri tineri de trei ani și mai mult, în număr de: 4.

4. Oi, capre, în număr de: 170.

5. Porci de doi ani și mai mari, în număr de: 25.

6. Stupi de albine, în număr de: 1.

7. Venitul anual al cazanelor de aramă pentru bere, conjecural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fier, conjecural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contribuția, în total, și restanțele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 219; 2) Creitari: 30; b) Restanța: 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 206; 2) Creitari: 30.

10. Calificările meșteșugarilor, chestorilor pieței și negustorilor: clasa sau soarta: A. Meșteșugarii: a) din soarta bună: -; b) din soarta mediocră: -; c) din soarta inferioară: -. B. Chestorii pieței și Negustorii: a) din soarta bună: -; b) din soarta mediocră: -; c) din soarta inferioară: -.

11. Titlul de scutire: -.

<Nomen?>

1. Boi, cai și iepe de jug: a) buni, în număr de: -; mijlocii, în număr de: -; de soi inferior: -.

2. Vaci, în număr de: -.

3. Juncani, juninci și catâri tineri de trei ani și mai mult, în număr de: -.

4. *Oi, capre, în numar de: -.*
 5. *Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.*
 6. *Stupi de albine, în numar de: -.*
 7. *Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.*
 8. *Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.*
 9. *Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 3; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 2; 2) Creitari: 51.*
 10. *Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.*
 11. *Titlu de scutire: -.*

<Nomen?>

1. *Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 2.*
 2. *Vaci, în numar de: 1.*
 3. *Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.*
 4. *Oi, capre, în numar de: 2.*
 5. *Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.*
 6. *Apum alvearia: n<umer>o: -.*
 6. *Stupi de albine, în numar de: -.*
 7. *Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.*
 8. *Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.*
 9. *Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 3; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 3; 2) Creitari: -.*
 10. *Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii:*

- a) *din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.*
 11. *Titlu de scutire: -.*

<Nomen?>

1. *Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 2.*
 2. *Vaci, în numar de: 1.*
 3. *Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.*
 4. *Oi, capre, în numar de: 2.*
 5. *Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.*
 6. *Stupi de albine, în numar de: -.*
 7. *Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.*
 8. *Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.*
 9. *Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 6; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 3; 2) Creitari: 51.*
 10. *Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.*
 11. *Titlu de scutire: -.*

<Lipseste o pagina care cuprinde partea dreapta a tabelului>

<Iuon Szerekan>

1. *Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: -.*
 2. *Vaci, în numar de: -.*
 3. *Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.*
 4. *Oi, capre, în numar de: -.*
 5. *Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.*
 6. *Stupi de albine, în numar de: -.*
 7. *Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a)*

Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 1; 2) Creitari: 8; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 1; 2) Creitari: 8.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<Todyare Muntyan>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 1.

2. Vaci, în numar de: 1.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: -.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 1.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Ahenorum braxatoriorum annus reditus coniecturaliter: a) Rhe<nenses> fl<oreni>: -; b) c<rucife>ri: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 2; 2) Creitari: 30; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 2; 2) Creitari: 30.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<Pascas Kryschan>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: 2; de soi inferior: -.

2. Vaci, în numar de: 2.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: 3.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 1.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 1; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 4; 2) Creitari: -.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<Tyoszan Muntyan>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: -.

2. Vaci, în numar de: 1.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: -.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 1; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 2; 2) Creitari: 40.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa

sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.
11. Titlul scutirii: -.

<Ona Szeryekanu>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: -.

2. Vaci, în numar de: 1.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: -.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fier, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 1; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 2; 2) Creitari: 40.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.
11. Titlul scutirii: -.

<Filimon Muntyan>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 1.

2. Vaci, în numar de: -.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: -.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fier, conjectural: a) Florini renani:-; b)

Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: -; 2) Creitari: 30; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: -; 2) Creitari: 30.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.
11. Titlul scutirii: -.

<Petru Muntyan>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: 1.

2. Vaci, în numar de: -.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: -.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fier, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: -; 2) Creitari: 30; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: -; 2) Creitari: 30.

11. Titlul scutirii: -.

<Petru Koszma>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: -.

2. Vaci, în numar de: -.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: -.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a)

Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: -; 2) Creitari: 26; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: -; 2) Creitari: 30.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<David Leudat>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: -; de soi inferior: -.

2. Vaci, în numar de: 1.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: -.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: -.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 1; 2) Creitari: -; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 1; 2) Creitari: -.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

<În total:>

1. Boi, cai si iepe de jug: a) buni, în numar de: -; mijlocii, în numar de: 2; de soi inferior: 3.

2. Vaci, în numar de: 4.

3. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mult, în numar de: -.

4. Oi, capre, în numar de: 3.

5. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 2.

6. Stupi de albine, în numar de: -.

7. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

8. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani:-; b) Creitari:-.

9. Contributia, în total, si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozitul: 1) Florini renani: 8; 2) Creitari: 34; b) Restanta): 1) Florini renani: -; 2) Creitari:-. B. Ale anului 1749: a) Impozitul: 1) Florini renani: 8; 2) Creitari: 13.

10. Calificarile mestesugarilor, chestorilor pietei si negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugarii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -. B. Chestorii pietei si Negustorii: a) din soarta buna: -; b) din soarta mediocra: -; c) din soarta inferioara: -.

11. Titlul scutirii: -.

N.B! Acesti 9 jeleri nu au sesiile lor în seria celorlalte sesi, ci le au taiate din pamântul satului de stapâna lor de pamânt Gyulaiana si, daca se ia în considerare mica lor cantitate, ei nu pot fi socotiti drept sesionati.

TOTALUL REIESIT

NUMELE tatilor si mamelor de familie contribuabili.

Nomazi: Nu se dau.

Vaduvelor: Nu se dau.

Cersetori: Nu se dau.

Vaduvelor: Nu se dau.

Case de locuit în numar de 1

Tigani

Adam Tiganul. Totalul, pentru el: 1

Case de locuit, în numar de: 1.

Nobili cu o singura sesie: Nu sedau.

Vaduvele lor: Nu se dau.

Eliberati din servitute: Nu sedau.

Vaduvele lor: Nu sedau.

Iobagi: 39.

1. Sesii, în numar de: 14.

2. Case de locuit în numar de: 32;

2. Case de locuit, în numar de: 32.

3. Venitul fermelor, al gradinilor, al culturilor de legume, al livezilor, conjectural: a) Florini renani; b) Creitari.

4. Capacitatea ogoarelor, în totalitate: a) câble: 105; b) mierte: 2 8/15.

5. Din aceleasi ogoare folosite de obicei pentru semanaturi: 1) de grâu a) câble: 68; mierte: -; 2) floarea fainii: a) câble: -; b) mierte: -

6. Pentru semanatura de primavara, cu exceptia meiului si porumbului: a) câble: -; b) mierte: 2 6/15.

7. Semanatura de mei si porumb, în boabe, aduce: a) câble : 1 ; b) mierte: 1 7/15.

8. Fânate, în numar de care: 69.

9. Vii, în numar de urne: 697.

10. Venitul anual calculat în bani lichizi al morilor de faina, de nutret si al brânzariilor, calculat în bani lichizi, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari:-.

11. Boi, cai si iepe de jug: a) bune, în numar de: -; b) mediocre, în numar de: 27; c) de soi inferior, în numar de: 50.

12. Vacii, în numar de: 29.

13. Juncani, juninci si catâri tineri de trei ani si mai mari, în numar de: 4.

14. Oi capre, în numar de: 146.

15. Porci de doi ani si mai mari, în numar de: 25.

16. Stupi de albine, în numar de: 1.

17. Venitul anual al cazanelor de arama pentru bere, conjectural: a) Florini renani; b) Creitari.

18. Venitul anual al cazanelor de fiert, conjectural: a) Florini renani: -; b) Creitari: -.

19. Contributia în universal si restantele: A. Ale anului 1748: a) Impozit: 1) Florini renani: 219; 2) creitari: 30; b) Restante: 1) Florini renani: -; b) Creitari: -; B. Ale anului 1749: a) Impozit: 1) Florini renani: 206; b) Creitari: 30.

20. Calificarile mestesugarilor, ale chestorilor pietei si ale negustorilor: clasa sau soarta: A. Mestesugari: a) buna: -; b) mijlocie: -; c) inferioara: -; B. Chestorii pietei si Negustorii: a) buna: -; b) mijlocie: -; c) inferioara: -.

21. Titlu de scutire: -

Rubricile despre terenurile parasite de pe mosia Tamasasa din Ocolul Losadi, Comitatul Hunedoara

În aceasta mosie se gaseste o sesie parasita mijlocie, care:

<Tabelul desfasurat pe o singura coloana:>

Daca nu stie cati supusi sau iobagi, si în ce an si-au mutat salasurile lor din acest loc sau pur si simplu au murit:

Se numeste Grozav Kimporyan; acelasi locuitor a fugit de aici cam de de zece ani.

Dupa ce locuitorii si-au schimbat domiciliul sau au murit, cine a ocupat si detine terenurile, tarinile si fânatele acestora:

Preavestita stapâna de pamânt, vaduva preavestitului raposat domn Francisc Gyulai pune sa fie cultivate fânatele în interesul ei; în schimb, a poruncit ca ogoarele sa fie distribuite jelerilor, cum s-a scris în adnotarea marginala.

Daca le poseda sau daca plateste contributia în mod proportional:

Preavestita stapâna de pamânt nu plateste nicio contributie pentru fânate, în virtutea prerogativei nobiliare, însa jelerii platesc, în mod proportional, contributia.

Daca cumva ante-pomenitele sunt parasite si pustii din cauza ca nu sunt cultivate:

Din cele anterioare reiese ca nu sunt parasite.

Daca din aceasta cauza se plateste vreo contributie în socoteala acestor terenuri si cât?

Jelarii platesc anual, pentru terenurile detinute de ei, o contributie de 2 florini renani si 10 creitari.

Noi am trimis în scris raportul acestei ante-pomenite anchete, asa cum a fost ea încheiata si facuta de noi din porunca Sactatisimei Sale Maiestati Craiesti, aceleiasi Maiestati Sacratissime, întarit cu pecetile noastre uzuale si cu semnaturile propriilor mâini, prin intermediul credintei noastre. Dat pe mosia Tamasasa, la 6 octombrie 1750.

*Ioan Lukács de Densus, asesor al Vestitului Comitat Hunedoara
Andrei Buda de Galacz, asesor al Vestitului Comitat Hunedoara
Iosif Simon, persoana nobila*

Datoriile pasive ale mosiei Tamasasa aflatoare în Ocolul Losadi si în comitatul Hunedoarei

<Tabelul desfasurat pe o singura coloana>

Suma datorata de cercetat

ADaca <împrumutul> a fost facut în bani lichizi sau în produse naturale sau în alte accesorii?

1°. 133 florini renani, 2 creitari.

10 florini renani i-au împrumutat în produse naturale, iar restul i-au contractat, partial, în bani lichizi

35 florini renani, 20 creitari.

Datoria aceasta a fost contractata în bani lichizi.

3°. 83 florini renani, 20 creitari.

<Datoria> a fost contractata pentru rascumpararea corvezii iobagesti, ce se numeste taxa.

4°. 83 florini renani, 20 creitari.

Din acestia, 30 au fost contractati în bani lichizi, iar resstul de 50 de

florini renani si 20 de creitari în produse naturale.

5°. 30 florini renani.

<Datoria a fost> contractata în bani lichizi.

În ce an, prin contributia cui, la dispozitia cui facuta în scris sau prin viu grai?

1°. În anul 1740, la dispozitia satului, facuta în prezenta onorabilului preot regesc Iosif.

2°. În anul 1748, la dispozitia satului facuta în scris înaintea notarului regal din Orastie al chibzuitilor, între ei, nobili.

3°. În anul 1714, la dispozitia satului si cu încuviintarea stapânului de pamânt din acea vreme, adica a voievodului muntean, care încuviintarea a trecut la urmasi.

4°. În anul 1735, la dispozitia satului, înaintea demnului de închinaciune parohu regal din acea vreme.

5°. În anul 1730, la dispozitia satului facuta în scris.

Pentru ce dobânda a fost stabilit acest <împrumut> si daca s-a hotarât sa se plateasca atât capitalul cât si dobânda, dupa venit, fie în bani lichizi, fie în produse naturale, fie prin robote si ce alte conditii s-au mai adaugat?

1°. S-a stabilit ca dobânda sa fie platita în produse naturale, adaugându-se conditia sa se dea anual câte 50 de urne de must.

2°. S-a hotarât ca dobânda sa fie platita în produse naturale, adaugându-se conditia, sa se dea anual cât 50 de urne de must.

3°. Deoarece zisii locuitori nu pot sa plateasca aceasta suma, este datorata aceeasi <suma> din momentul împrumutului, a carei dobânda s-a stabilit sa fie platita anual în natura prin urne de must.

4°. S-a stabilit ca dobânda sa fie platita în <zile de> robota astfel încât

ca pentru fiecare florin unguresc sa se presteze o robota de o zi.

5°. S-a hotarât ca sa se plateasca drept dobânda câte 6 octolii de must pentru fiecare florin renan.

Numele creditorilor, cu precizarea suplimentara daca se afla în launtrul sau în afara provinciei?

1°. Creditorul acestei <sume> este un locuitor al satului Turdas din Scaunul sasesc, pe nume Szandu Todyerasse.

2°. Creditorul aici <este> Mihail Gerlestie, care se afla în provincie.

3°. Creditoarea acestei datorii <este>, prin mostenire, preavestita vaduva din Transilvania a raposatului Francisc Gyulai.

4°. Creditorii aacestei <datorii sunt> urmasii raposatului nobil Mihail Fekete din provincie.

5°. Creditorul acestei <datorii este> nobilul paroh Bayoni de Lasodi din Transilvania.

Daca dobânda este platita regulamentar în fiecare an sau daca cumva suma a fost transformata în capital, de unde ea creste de la an la an?

1°. Pâna acum, dobânda a fost platita regulamentar în fiecare an.

2°. Dobânda a fost platita regulamentar în fiecare an.

3°. Dobânda a fost platita regulamentar timp de 29 de ani, însa de 7 ani a fost amânata.

4°. Dobânda nu a fost platita întru totul regulamentar în fiecare an, daca anumiti datornici refugiati în Banat nu au putut presta muncile.

5°. Dobânda a fost platita regulamentar în fiecare an.

În ce scop au fost cheltuite aceste capitaluri primite în împrumut?

1°. Aceasta datorie a fost cheltuita, în parte pentru propria nevoie în vreme de penurie, în parte pentru plata vamii.

2°. <Împrumutul> a fost cheltuit pentru a plati cota Maiestatii Sale impusa lor.

4°. Banii lichizi au fost cheltuiti pentru a plati cota Maiestatii Sale, iar produsele naturale au fost folosite pentru propria necesitate.

5°. Datoria acestora a fost cheltuita pentru a plati cota Maiestatii Sale.

Noi am trimis în scris raportul acestei ante-pomenite anchete, asa cum a fost ea încheiata si facuta de noi din porunca Sactatisimei Sale Maiestatii Craiesti, aceleiasi Maiestatii Sacratissime, întarit cu pecetile noastre uzuale si cu semnaturile propriilor mâini, prin intermediul credintei noastre. Dat pe mosia Tamasasa, la 6 octombrie 1750.

*Ioan Lukács de Demsus, asesor al Vestitului Comitat Hunedoara
Andrei Buda de Galacz, asesor al Vestitului Comitat Hunedoara
Iosif Simon, persoana nobila*

ANEXA NR. 2

1918, noiembrie 7/20, Arad

Istoria ne cheamă la fapte. Mersul irezistibil al civilizațiunii omenești a scos neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina conștiinței de sine. Ne-am trezit din somnul de moarte și vrem să trimem alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți. În numele dreptății eterne și a principiului liberei dispozițiuni a națiunilor, principiu consacrat acum prin evoluțiunea istoriei, națiunea română din Ungaria și Transilvania vrea să-și hotărască însuși soarta sa de acum înainte. Toate neamurile din preajma noastră i-au determinat viitorul prin rezoluțiuni în conformitate cu sufletul lor național. E rândul nostru acum.

Națiunea română din Ungaria și Transilvania are să-și spună cuvântul său hotărâtor asupra sorții sale și acest cuvânt va fi respectat de lumea întreagă, el este chiar atestată, pentru că la gurile Dunării și pe drumul larg, unde comunică pulsul vieții economice între Apus și Răsărit, se poate înfrunța ordinea, și neamurilor prejmuitoare să li se procure tîgna trebuitoare la munca binecuvîntată spre desvîrșirea umană.

În scopul acesta convocăm

ADUNAREA NAȚIONALĂ

la națiunii române din Ungaria și Transilvania la Alba Iulia, cetatea istorică a neamului nostru, pe ziua de Duminică în 18 Noiembrie v.)1 Decembrie st. n.) a.c. la orele 10 a.m.

La adunare vor lua parte: 1. Episcopii români din Ungaria și Transilvania; 2. toți protopopii în funcție ai celor două confesiuni românești; 3. câte un exmis (1) al fiecărui consistor și capîtlu; 4. câte 2 exmiști ai societăților culturale (Asociațiunea, Fondul de teatru, Asociațiunea Ardean etc.); 5. câte 2 exmise din partea fiecărei reuniuni femeiești; 6. de la fiecare colă medie (gimnasiu, colă real), apoi de la fiecare institut teologic, pedagogic și colă civil câte un reprezentant al colegiului profesoral; 7. câte 2 delegați de la fiecare reuniune întovărească; 8. garda națională va fi reprezentată prin câte un ofițer și un soldat din fiecare secțiune comitatensă; 9. câte 2 delegați

de la fiecare reuniune de meseriași; 10. delegați partidului Social-Democrat român, ca reprezentanți ai muncitorimeii organizate; 11. tinerimea universitară prin câte 2 exmiști ai săi și în fine 12. fiecare cerc electoral, în care locuiesc români, va trimite câte 5 reprezentanți (delegați).

Biroul Consiliului Național a făcut toate pregătirile de lipsă pentru reușita adunării, iar frații Români de pretutindeni sunt rugați să dea și ei tot ajutorul.

Înainte de începerea adunării se vor face rugăciuni în cele două biserici din Alba Iulia, cea ortodoxă și cea greco-catolică.

Toate informațiunile mai departe se dau din partea biroului Consiliului Central Național Român din Arad.

Fii tare neam românesc, în credința ta, căci iată se apropie ceasul mântuirii tale.

Amin și Doamne ajută !

Marele sfat al națiunii române din Ungaria și Transilvania.

ANEXA NR. 3

1918, noiembrie 12/25, Orștie

(MANIFEST)

FRAȚII ROMÂNII

Agenda de-ai guvernului unguresc răspândesc proclamații între popor, când propagandă contra alipirii noastre către România.

O mie de ani am fost sub domnie ungurească, o mie de ani am suferit și acum guvernul republican maghiar ne promitea marea cu sarea că să rămânem mai departe în tovarășie cu ungurii. Alții că să strice rosturile și fericirea neamului românesc zic, să nu ne alipim către România, ci să formăm noi singuri o țară separată, adică noi românii să formăm două țări slabe și nu una mare și tare, o Românie mare puternică și unitară.

Frații români; Îndemnurile acestea vin de la dușmanii neamului nostru, cari cu orice pre văreau să împiedice unitatea și fericirea neamului românesc.

Tocmai de aceea, toți românii de omenie într-un glas trebuie să strige sus și tare:

"Trăiască România Mare!"

Căci noi cu toții cerem și pretindem alipirea noastră la regatul român, veniți dar în număr mare duminică la Alba Iulia, ca toți împreună să strigăm:

"Trăiască România Mare!"

Orștie, 25 Noembrie 1918

Consiliul Național Român

Dr. Aurel Vlad

Președinte

ANEXA NR. 4

Statistica națională a teritorilor, cuceririlor și deceselor la Târnăveni
în perioada 1803 - 1948

Anul	Nr. națiuni	Nr. cuceriri	Nr. decese	Anul	Nr. națiuni	Nr. cuceriri	Nr. decese
1803	33			1843	17	5	2
1804	3			1844	26	6	2
1814	11		7	1845	12	4	13
1815	12		5	1846	18	5	16
1816	8		6	1847	20	8	5
1817	5		12	1848	13	8	9
1818	4		1	1849	10	10	6
1819	11		5	1850	12	3	6
1820	19		3	1851	18	2	3
1821	10	12	2	1852	17	4	17
1822	15	-	2	1853	19	1	19
1823	11	3	6	1854	10	3	11
1824	1	1	2	1855	14	8	13
1825	13	3	5	1856	17	2	12
1826	18	2	3	1857	19	2	4
1827	16	1	11	1858	15	3	14
1828	9	3	6	1859	11	4	7
1829	14	2	6	1860	12	9	14
1830	8	3	6	1861	18	19	19
1831	11	3	11	1862	19	11	15
1832	16	6	12	1863	18	7	16
1833	8	3	1	1864	22	3	12
1834	17	4	10	1865	9	1	16
1835	11	-	7	1866	12	4	7
1836	11	5	15	1867	11	11	21
1837	16	1	7	1868	6	1	18
1838	12	3	-	1869	20	5	13
1839	4	2	4	1870	9	8	10
1840	11	3	4	1871	9	3	22
1841	19	10	4	1872	9	8	14
1842	14	5	1	1873	4	4	18

ANEXA NR. 4

Continuare

Anul	Nr. na teri	Nr. c s torii	Nr. decese	Anul	Nr. na teri	Nr. c s torii	Nr. decese
1874	14	7	28	1905	14		
1875	17	4	8	1906	6		
1876	16	8	7	1907	14		
1877	6	6	10	1908	16		
1878	11	4	14	1909	4		
1879	12	8	8	1910	4		
1880	7	2	8	1911	5		
1881	6	7	5	1912	2		
1882	7	1	6	1913	5		
1883	8	1	7	1914	8		
1884	10	12	8	1915	2		
1885	12	6	13	1916	9		
1886	4	3	6	1917	4		
1887	15	6	14	1918	1		
1888	6	1	15	1919	10		
1889	14	2	11	1920	8		
1890	4	2	22	1921	3		
1891	9	4	5	1922	1		
1892	10	2		1923	2		
1893	9	3		1924	1		
1894	8	1		1925	3		
1895	9	4		1926	7		
1896	8	3		1927	4		
1897	9	2		1928	3		
1898	6	4		1929	1		
1899	6	1		1930	1		
1900	9	1		1931	4		
1901	9	3		1932	3		
1902	7	1		1933	1		
1903	7	4		1934	13		
1904	5	2		1935	1		

ANEXA NR. 4

Continuare

Anul	Nr. na teri	Nr. c s torii	Nr. decese	Anul	Nr. na teri	Nr. c s torii	Nr. decese
1936	1			1943	6		
1937	5			1944	6		
1938	3			1945	3		
1939	6			1946	5		
1940	7			1947	8		
1941	5			1948	2		
1942	6						

Arhiva Bisericii greco-orientale T m asa
 Oficiul St rii civile
 Registrele pentru n scu i, c s torii i decese.

ANEXA NR. 5

ROMANIA SIA CADRE
DE STAT
1948
10 APR 1955

Tabel nr. 1

cu datele de descriere ale proprietatilor si terenurilor
stabilite prin deciziile guvernamentale sau de tipul
in comună Târnăveni, subscrisă la producerea
păturii impozitabile proprietatilor si terenurilor
si adresele comune.

nr. com.	numele proprietarilor vechi	numele proprietarilor noi	suprafata totala m ²	nr. terenuri	nr. locuri
1	Ion Stancu	Cortici Haidibaci 1/2 Cortici Eftimie 1/2	1/25	2	2
2	Coceanu Gelu Filip	Coceanu Ion Filip 3/4 de case David 1/4 Cortici Eftimie 1/4	1/25	1	1
3	Budiu Vasile	Lăscuț Vasile 1/2 Budiu Bogdan 1/2	1/25	2	2
4	Cortici Ion Broda	Cortici Gheorghe 1/2 Cortici Ion Broda 1/2	1/25	2	2
5	Păncu	Ștefan Ștefan 1/2 Lăscuț Eftimie 1/2	1/25	2	2
6	Ștefan Brăveanu	Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
7	Eftimie Păun	Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
8	Pentaru	Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
9	Cortici Vasile Hălean	Cortici Ștefan Hălean 1/2	1/25	1	1
10	Băveanu cel nou	Băveanu cel nou 1/2	1/25	1	1
11	Popa Ștefan Ștefan	Popa Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
12	Ștefan Ștefan Ștefan	Ștefan Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
13	Ștefan Ștefan	Ștefan Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
14	Coceanu Ștefan	Coceanu Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
15	Cortici Ștefan Ștefan	Cortici Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1

nr. com.	numele proprietarilor vechi	numele proprietarilor noi	suprafata totala m ²	nr. terenuri	nr. locuri
16	Ștefan Ștefan	Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
17	Ciocănoara	Ciocănoara 1/2 Cortici Ștefan Ștefan 1/2	1/25	2	2
18	Cortici Ștefan	Cortici Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
19	Ștefan	Ștefan Ștefan Ștefan 1/2 Ștefan Ștefan 1/2	1/25	2	2
20	Cortici Ștefan	Cortici Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
21	Ștefan Ștefan	Ștefan Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
22	Cortici Ștefan Ștefan	Cortici Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
23	Ștefan	Ștefan Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
24	Coceanu Ștefan	Coceanu Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
25	Lăscuț Ștefan Ștefan	Lăscuț Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
26	Popa Ștefan	Popa Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
27	Tomasa	Cortici Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
28	Cortici Ștefan Ștefan	Cortici Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
29	Ștefan Ștefan	Ștefan Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
30	Cădaru Ștefan	Cădaru Ștefan 1/2	1/25	1	1
31	Lăscuț Ștefan Ștefan	Lăscuț Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
32	Cădaru Ștefan Ștefan	Cădaru Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
33	Ștefan	Ștefan Ștefan Ștefan 1/2 Ștefan Ștefan Ștefan 1/2	1/25	2	2
34	Ștefan Ștefan	Ștefan Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1
35	Ștefan Ștefan	Cortici Ștefan Ștefan 1/2	1/25	1	1

nr. cont.	Nr. in ale proprietarii la realu	Proprietar	Nr. in ale proprietarii la realu	Proprietar	Nr. in ale proprietarii la realu	Proprietar
73	Licau Ghiesinghi	485	Foia Ioan Tom	115	48	
74	Sănu	485	Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
75	Culacu	485	Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
			Foia Ștefan Ștefan	115	48	
			Licau Ștefan Ștefan	115	48	
76	Tolonei	485	Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
			Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
			Foia Ștefan Ștefan	115	48	
77	Căsciu	485	Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
			Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
			Licau Ștefan Ștefan	115	48	
			Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
78	Cosman Ștefan	485	Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
79	Sănu	485	Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
			Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
80	Ioan Ștefan	485	Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
			Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
81	Cosman Ștefan	485	Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
			Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
82	Ștefan	485	Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
83	Licau Ștefan Ștefan	485	Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
84	Căsciu Ștefan	485	Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
85	Căsciu	485	Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	
			Ștefan Ștefan Ștefan	115	48	

Arst tabelu s-a încheiat cu suma de 85 puncte
realu raportat conform tabelului prezent.

Tămasaba la 15 Aprilie 1965

Președintele comisiei: Ștefan Ștefan Ștefan
N. Ștefan

Copie au fost făcute de
membrii de la tabla de facta
a comisi de facta
reapela
p. nr. 12 din Căsciu nr. 35
Președinte
N. Ștefan

Episcopia Ortodoxă a R. A. U.
Protopopiatul P. E. V. A.
Parohia TÂMBĂȘA
Comuna BĂSCLEȘTI
Județul HARGHITA

PROCES-VERBAL

Redactat azi 10 mai 1965, în ședința extraordinară a Consiliului parohial din parohia TÂMBĂȘA, comuna Băsclești, parohia în Sfința Elisaveta.

Prezenți subscrișii:

Obiect: Alegerea unei comisii parohiale de inventariere, potrivit ordinului Sf. Episcopii a Ardealului nr. 508/1965.

Prin ședința s-a decis în susținea Consiliului parohial, ca pentru întocmirea cu exactitate a inventarului bunurilor de valoare istorică și documentară, până la anul 1899, a nevoie de instituirea unei comisii parohiale de inventariere, din care vor face parte de preferință de drept, parohul, iar alți trei membri, sunt invitați membrii Consiliului parohial, să propună dintre creștinii, bărbați de încredere, din parohia.

Consiliul parohial, în unanimitate, propune și alege pentru această comisie de următorii:

1. /Dăneșcu Nitică,
2. /Găner Romulus,
3. /Iovășcu Gheorghe.

Încheiat după ședința ședinței, Comisia va procedea la identificarea bunurilor din date, posesata lucrare întocmindu-se la o dată exactă planșă-cadru, care vor cuprinde listele de inventariere, pentru fiecare parohie și toate în parte, toate sursele la mână și fiind semnate de toți membrii comisiei de inventariere.

Se mai va lua alte decizii la ordinea zilei, ședința se încheie.

J. G. G. G.

Președinte:
Președintele comisiunii

Membrii:
Ștefan Ștefan Ștefan
Găner Romulus
Iovășcu Gheorghe

Episcopia Ort. Romina Arad
Protopopiatul Deva
Parohia Tâmpasa
Comuna Mărtinești
Județul Hunedoara

I S T O R I C U L

parohiei și a bisericii ort. romine cu hramul "Sf. Miha și Gavril", din Tâmpasa comuna Mărtinești.

Biserica a fost zidită în anul 1918, prin contribuția credincioșilor și munca voluntară de către maestrul arhitect Pirau George, fundamentul solid din piatră, corpul bisericii din ogărnă acoperită cu țiglă, ter turmal cu țiușnea.

Biserica este supravită, a existat înainte o biserică pe alt loc, pe terenul unde a existat primul cimitir.

Biserica este așezată la mijlocul satului, pe o mică dealușă de teren de unde tronează satul.

Biserica este destul de încălzită, în comparație cu numărul credincioșilor, are un aspect intern foarte frumos cu o rezonanță pot să spun excelentă.

Parohia, /satul/, se găsește la oca 15 km, de orașul Orăștie.

Parohia /satul/ este așezat între două dealuri pe o mică vâlcioșă, care este în timpul verii mai mult seacă, doar stăucă cind plouă și în timpul de toamnă și primăvară mai apare oțetă chiar vijelioasă, are un aspect destul de romantic, are propriu-zis o singură stradă pe care pe de o parte și de alta,

- 2 -

se înșiră casele aproape una de cealaltă în număr de 86 gospodării case.

Componența socială, muncitori angajați la diferite întreprinderi în special fabricile T.C. Orăștie, Vidra, I.C. Frimu, I.P.L. P.T.F., etc. tot oraș Orăștie și Hunedoara.

Componența culturală /școlară/ sînt foarte mulți părinți care și-au dat și în prezent copii la școală de unde au ieșit: doctori, judecatori, învățători, profesori și alte servicii.

ocupația lor a fost și este agricultura, viticultura, sericicultura, pe în stupăritul, pomulăria, pomicultura. În trecut aveau târgoveți însemnați care bateau aproape toate târgurile din apropiere.

50% din bărbați, între 24-65 ani sînt angajați la diferite întreprinderi cu salariu lunar între 900-1600 lei. Ajutați de partea femeiască tinere și bătrîne și tineret, sînt foarte buni gospodari și gospodine.

Gospodăria este mai mult întreținută de bărbați mai în vîrstă.

Femealia în seosebi le vezi pe piața Orăștie, cu lapte, ouă, caș, smîntînă, bîfinăș de vacă sau oale, găini, pui, găște, rațe, corcodișe, prune, mare straguri, măceșe, mălaiul ouăului, mure, bureți, ciuperci, etc.

Piinea de toate zilele, în prezent după lucrarea ființei a Gosp. Col. de Prod. fiind brațe puține și slabă de muncă, gospodăria o procură și o aduc oei angajați la diferite întreprinderi.

Animale de tractiune, în prezent este vaca, și de multe ori cite două familii. Boi în prezent nu există, aici o perache, deși în trecut aproape fiecare gospodărie avea vacă și boi.

Componența religioasă: creștini ortodoxi 98%, alia 3 membri adventiști, nu toți trecuți legal.

Cercetarea bisericii, înșă lasă de dorit, aparține mai mult genului femeiesc, și doar la sărbători mai însemnate, Paști, Crăciun, Anul nou, Mășale, etc. din vremea mai trecute. Proștii, în prezent prea mult iubii de genul bărbătesc.

Conduc. of. parohial
Preot: Mica Solomon

EPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ARAD

Protopopiatul ... Data ...

Parohia ...

Comuna ...

LIS

cuprinzând obiectele c

Nr. crt.	DENUMIREA OBIECTULUI	Nr. de inventar	DIMENSIUNILE					
			lungime	lățime	înălțime	greutate	material	culoare
0	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Glopet	24					300 kg.	
2	Glopet	25					201 kg.	
Membrii comisiei protocoalești: T. ... Io V.								

LISTA DE INVENTARIERE Nr. III

cele care au valoare artistică, istorică, la data de 20 decembrie 1965

Nr. crt.	Materialul în cuprinsul obiectului	Anul sau epoca în care a fost realizat	Materialul din care este realizat	Număr de piese sau produse realizate	Numele autorului, dacă este gravat sau semnificat pe obiect	Localitatea achiziției sau descoperirii	Data achiziționării	Locul în care se află obiectul în prezent
9	10	11	12	13	14	15	16	
18.	Aliaj	1922	Glopet	8000			1922	în turn
19.	"	1922	"	"			1922	în turn
Pentru executate Proef. ...					Membrii comisiei parohiale de inventariere:			

ANEXA NR. 7

C H E M A R E
*****

CATRE TOȚII INTELCTUALII SI ABSOLVENTII DE LICEU DIN
SATUL TĂMĂGASA

Stimați consăteni,

Fără îndoială, micul sat așezat între Gorgan și Fețian, ne face să retrăim minunatele clipe ale copilăriei, dragostea și recunoștința pentru părinții, frații și nepoții noștri care trăiesc și muncesc pe aceste meleaguri sau cinștirea memoriei celor care ne-au dat viață, ne-au crescut, ne-au dat o educație aleasă, dar azi nu mai sînt.

Oricine, prin forța împrejurărilor, este nevoit a sta departe de satul natal, atît de frumos cîntat și descris în operele poezilor și cîntărilor noștri, sînt o atracție irezistibilă pentru reîntoarcerea din cînd în cînd pe locurile unde a văzut lumina zilei: pentru a reîntîlni oameni cunoscuți, tinerii de azi, copiii care ne vor lua în viitor locul.

Aceste considerații, precum și faptul că satul nostru va împlini în curînd respectabila vîrstă de 650 de ani de pomenire documentară, ne îndeamnă să facem un apel călduros la toți absolvenții sau actualii absolvenți ai învățămîntului superior și liceu, originari din satul Tămăgasa, de a participa la o întîlnire propusă pentru zilele de 25-26 august 1973 în localul școlii din sat, unde vom avea fericita ocazie de a ne revedea, de a face schimb de opinii de a sancționa toate (greutățile-) generațiile care ne-au urmat exemplul de a se perfecționa continuu prin învățtură.

Animam de acest frumos gînd, patru consăteni: Costescu Cornel, Măncescu Tiberiu, Costescu Romulus și Borza Gheorghe, ne-am constituit într-un comitet de inițiativă în scopul organizării acestei prime întîlniri a intelectualilor și absolvenților din Tămăgasa.

Ne permitem să vă anunțăm în continuare și programul la care ne-am gîndit pentru aceste două zile:

SIȘBATA, 25 august 1973.

- ore 9,00 - o sumeră trecere în revistă a activității desfășurate în parte de fiecare consătean de la terminarea școlii primare, în scopul cunoașterii reciproce.

- în continuare vom stabili un plan de acțiune în

- 2 -

vederea aniversării celor 650 de ani de pomenire documentară.

- După amiază vom organiza o ieșire comună pentru a admira frumoasele meleaguri și împrejurimi ale satului, de care ne leagă pe toți amintiri de neuitat.

- seara - o masă comună și o întrunire tovrăgească.

DUMINICA, 26 august 1973.

- Înainte de masă - educerea unui omagiu intelectualilor, părinților și fraților dispăruți.

- După masă - o consătuire cu ceilalți consăteni.

Vă rugăm cu toată căldura să vă exprimați părerea atît în legătură cu întîlnirea, cît și cu agenda propusă, aducînd atît sugestiiile dumneavoastră, cît și răspunsul de participare pe adresa: Prof. BORZA GHEORGHE, Școala generală Reteag, comuna Petru Rareș, județul Bistrița-Năsăud, pînă seî tirziu la data de 1 iulie 1973.

În speranța că dve., stimați consăteni, veți face dovada înaltelor sentimente de iubire nestrămutată față de vatra străbună, pe care o vom aniversa în anul 1976, vă rugăm să căutați orice aspecte (fotografii, acte scrise, obiecte, legende, întîmplări, povestiri) despre trecutul satului nostru, pe care să le păstrați sau în legătură cu care să ne informați pe aceeași adresă.

Unul sau mai multe aparate de fotografiat, un pickup sau magnetofon ar fi deosebit de necesare și utile.

Mă uitați, iubii consăteni, că satul copilăriei, al primelor amintiri și trîsiri de neuitat ne așteaptă cu drag.

Cu salutări cordiale,

COMITETUL DE INIȚIATIVĂ

SITUA IA
privind registrul agricol al satului T M ASA pe anul 2005

Au raspunsul clientului:

Nr. crt.	Numele i prenumele capului de familie	Nr. de cas	Nr. membrilor de familie f r cap familie	Data construirii casei
1	BORZA ELEONORA	1	-	1958
2	IOVESCU CORNEL	2	1	1960
3	LICESCU IOAN	3	2	1960
4	IOVESCU TRAIAN	4	1	1948
5	C DARIU LUCIAN	5	1	1950
6	COSTESCU ANA	6	-	1930
7	BORZA SAMOIL	7	1	1980
8	IOVESCU VIORICA	8	2	1965
9	TRIF ZAMFIRA	9	1	1930
10	D NCESCU DORIN	10	1	1958
11	MATE IOAN	11	1	1940
12	L UDAT DAVID	12	-	1950
13	MATE TRAIAN	14	6	1926
14	MATE SORIN	14A	2	1928
15	C DARIU MINERVA	16	1	1950
16	C DARIU ELENA	16A	-	1960
17	LICESCU NICOLAIE	17	1	1926-1960
18	CARA C SILVIA	18	1	1924
19	RADU IOAN	19	-	1923
20	COSTESCU EFTIMIE	22	-	1924-1952
21	IOVESCU IOAN	23	-	1950
22	COSTESCU CORNEL BENI	25	1	1968
23	LICESCU SÎNZIANA	26	2	1928
24	LICESCU IOAN	27	3	1936
25	TODEA ILEANA	28	1	1950
26	BIRESCU EFTIMIE AUREL	28A	2	1955
27	BONDOR TEODOR	29	4	1927
28	BIRESCU IOAN	30	1	1960
29	BIRESCU ILIE	31	1	1960

Situatia a fost autocompletata pe baza datelor furnizate de catre persoanele interesate la data 25-26 august 1973 pe baza datelor din cartea de familie din Vaniasa.

Nr. crt.	Numele i prenumele capului de familie	Nr. de cas	Nr. membrilor de familie f r cap familie	Data construirii casei
1	BORZA ELEONORA	1	-	1958
2	IOVESCU CORNEL	2	1	1960
3	LICESCU IOAN	3	2	1960
4	IOVESCU TRAIAN	4	1	1948
5	C DARIU LUCIAN	5	1	1950
6	COSTESCU ANA	6	-	1930
7	BORZA SAMOIL	7	1	1980
8	IOVESCU VIORICA	8	2	1965
9	TRIF ZAMFIRA	9	1	1930
10	D NCESCU DORIN	10	1	1958
11	MATE IOAN	11	1	1940
12	L UDAT DAVID	12	-	1950
13	MATE TRAIAN	14	6	1926
14	MATE SORIN	14A	2	1928
15	C DARIU MINERVA	16	1	1950
16	C DARIU ELENA	16A	-	1960
17	LICESCU NICOLAIE	17	1	1926-1960
18	CARA C SILVIA	18	1	1924
19	RADU IOAN	19	-	1923
20	COSTESCU EFTIMIE	22	-	1924-1952
21	IOVESCU IOAN	23	-	1950
22	COSTESCU CORNEL BENI	25	1	1968
23	LICESCU SÎNZIANA	26	2	1928
24	LICESCU IOAN	27	3	1936
25	TODEA ILEANA	28	1	1950
26	BIRESCU EFTIMIE AUREL	28A	2	1955
27	BONDOR TEODOR	29	4	1927
28	BIRESCU IOAN	30	1	1960
29	BIRESCU ILIE	31	1	1960

Nr. crt.	Numele i prenumele capului de familie	Nr. de cas	Nr. membrilor de familie f r cap familie	Data construirii casei
30	COSTESCU MARIOARA	32	1	1924
31	DUMITRESCU IOAN	33	1	1953
32	COSTESCU VASILE	34	1	1955
33	BIRESCU DOINEL	36	1	1950
34	MO NEAGU IOAN	39	3	1960
35	BIRESCU IOAN	45	3	1964
36	BOGD NESCU IOAN	46	2	1960
37	DOBRESCU PAVEL	47	1	1924
38	COSTESCU SOFIA	50	1	1925
39	COCREAN IOAN	50A	-	1928
40	L UDAT LAURIAN	53	1	1931
41	TODERICI DUMITRU	54	5	1927
42	BOROIC DUMITRU	56	6	1932
43	GLOD ECATERINA	58	-	1950
44	LUCAN IOAN	60	-	1960
45	OPRINESCU SORIN	61	-	1926
46	CIOLPAN MARIA	62	-	1926
47	BORZA AUREL	63	1	1927
48	POPESCU ADRIANA	64	1	1923
49	CADARIU TRAIAN	66	1	1930
50	GIURGIU MIHAIU	68	1	1928
51	COSTEA ROMAN	69	6	1926-1950
52	IOVESCU GHEORGHE	70	1	1923
53	STRATICA ENACHE	71	1	1950
54	HOMORODEAN MARIA	72	-	1960
55	COZAC IOAN	73	1	1927
56	D NEAS IULIUS	74	-	1946
57	D NCESCU LAURIAN	75	5	1930
58	TEOPEI IRINA	76	-	1950
59	B DIU DORIN	77	-	1940
60	LICESCU LIDION	78	-	1930
61	VUCEA VIOREL	79	-	1960

PERSOANE LONGEVIVE

1. Borcan V lean - 99 ani - decedat
2. Borza Maria (C t ni a) - 97 ani - decedat
3. Costescu Maria (Li a) 93 ani - în via
4. Costescu Ioan (B la) 90 ani - decedat
5. Costescu Nicolaie - 97 ani - decedat
6. Costescu Safta (B la) 90 ani - decedat
7. Costescu Safta (Topor) 90 ani - decedat
8. D ncesc Aurora (Preteasa) - decedat
9. L udat Floarea (a lui david) - peste 96 ani - decedat

CUPRINS

Prefa	3
Lista prescurt rilor	4
CAPITOLUL I	
Mediul natural	7
CAPITOLUL II	
Toponime în localitate i hotar	13
CAPITOLUL III	
Antroponimice	16
CAPITOLUL IV	
Aspecte anterioare venirii lui Toma i primei atest ri documentare	22
CAPITOLUL V	
Prima atestare documentar a satului T m asa. Prezen a lui Toma	25
CAPITOLUL VI	
Aspecte din istoria multiseclar a satului	27
- <i>Alte documente medievale despre T m asa</i>	27
- <i>Secolul rede tept rii na ionale</i>	33
- <i>Dou decenii în România Mare</i>	37
- <i>T m asa în anii socialismului 1948-1989</i>	43
- <i>T m asa pe drumul democra iei dup Revolu ia din Decembrie 1989</i>	45
CAPITOLUL VII	
Situa ia demografic . Oamenii locului	46
Particularit i ale vorbirii locale	60
CAPITOLUL VIII	
Organizarea administrativ	62
CAPITOLUL IX	
Biserica	70
Conscrisp ia Episcopului Ioan	70
CAPITOLUL X	
coala	78
CAPITOLUL XI	94
Intelectuali, fii ai satului	
CAPITOLUL XII	
Datini, obiceiuri i tradi ii la T m asa	106

- <i>Obiceiuri legate de momente importante din via a omului</i>	106
- <i>Datini i obiceiuri legate de s rb torile din timpul anului</i>	113
- <i>Obiceiuri legate de munc i de raporturile dintre oameni</i>	129
CAPITOLUL XIII	
Mica antologie folcloric a t m enilor	132
- Strig turi i alte versuri de la joc	132
- Colinde	136
CAPITOLUL XIV	
Jocuri ale copiilor i tinerilor	144
CAPITOLUL XV	
Realit i i perspective pentru T m asa la început de secol i mileniu	152
BIBLIOGRAFIE	155
LISTA INFORMATORILOR	161
NOTE FINALE	162
ANEXA NR.1 - Tabela care serve te pentru Conscrip- ia mo iei T m asa din Comitatul Hunedoarei	163
ANEXA NR. 2 - Adunarea Na ional 1918	199
ANEXA NR. 3 - Manifest	201
ANEXA NR. 4 - Statistica na terilor, c s toriilor i deceselor	202
ANEXA NR. 5 - Tabelul - Drepturi de proprietate	205
ANEXA NR. 6 - Proces-verbal	210
ANEXA NR. 7 - Chemare	215
ANEXA NR. 8 - Extras din registrul agricol 1956-1958	218
ANEXA NR. 9 - Registrul agricol 2005	223
ANEXA NR. 10 - Persoane longevive	225
HARTA RII HA EGULUI - sec. XIII - XV	
PLAN URBANISTIC GENERAL	

ISBN: 978-973-0-04885-8